

**DUH SVETI
NAS UČI DA BOGA
ZOVEMO “ABBA” OČE**

**ZBORNİK RADOVA
XIV. I XV. REDOVNIČKOGA TJEDNA**

DUH SVETI NAS UČI DA BOGA
ZOVEMO “ABBA” OČE

Zbornik radova XIV. i XV. Redovničkoga tjedna

**DUH SVETI NAS UČI
DA BOGA ZOVEMO
“ABBA” OČE**

ZBORNIK RADOVA XIV. I XV. REDOVNIČKOGA TJEDNA

Zagreb, 2000.

Izdaje:

Hrvatska konferencija viših redovničkih poglavara

Hrvatska unija viših redovničkih poglavarica

Uredila i odgovara:

s. Petra Vidaković, OSU

Prilaz G. Deželića 75

10000 Zagreb

Tisak:

Krinen d.o.o., Zagreb

UVOD

Redovnici i redovnice Hrvatske i Bosne i Hercegovine u godinama pripreme za Veliki Jubilej željeli su svojim redovničkim skupovima slijediti program pripreme. Tako je okvirna tema XIV. Redovničkoga tjedna u drugoj godini pripreme bila DUH SVETI. Skup je održan u tri regionalna središta: Zagrebu, Splitu i Sarajevu.

1999. godina bila je godina posvećena BOGU OCU. XV. Redovnički tjedan održan je u Zagrebu, Splitu i na Humcu (Bosna i Hercegovina).

Ovaj zbornik donosi predavanja XIV. i XV. Redovničkoga tjedna. Ne donosi sva predavanja koja su održana na istu okvirnu temu, ali u tri različita mjesta i od različitih predavača. Tajništvo HKVRP-HUVRP nije uspjelo doći do svih predavanja stoga nisu ni tiskana.

Sudionici na svakom Redovničkom tjednu bili su vrlo zadovoljni s predavanjima. Nadamo se da će biti obogaćenje i za svakog čitatelja.

XIV. REDOVNIČKI TJEDAN 1998.

Zagreb - Split - Sarajevo

1998.

SINODA BISKUPA O REDOVNIŠTVU I KUŠNJE POSVEĆENOG ŽIVOTA

1. UVOD: ŠTO JE SINODA ?

Sinoda je trajna institucija koju je osnovao papa Pavao VI. motu proprio "Apostolica sollicitudo" od 15. studenog 1965. god. s nakanom da bi se održao i širio autentični koncilski duh. Ona je skup predstavnika katoličkog episkopata čija je zadaća pomagati savjetima Svetom Ocu u upravljanju Crkvom.

U spomenutom apostolskom pismu papa Pavao VI. veli: "Nakon što smo zrelo promotрили sve stvari, a iz poštovanja prema katoličkim biskupima kojima bismo htjeli dati mogućnost da s nama sudjeluju što učinkovitije na dobrobit sveopće Crkve, ovim žmotu proprio i našim autoritetom ustanovljujemo u ovom cjenjenom Gradu trajni savjet biskupa koji ćemo nazvati imenom 'Sinoda biskupa'."

Riječ "sinoda" grčkog je porijekla i označava skup, sabor. Kanonsko pravo definira Sinodu kao "skupštinu biskupa izabраниh iz raznih krajeva svijeta koji se sastaju u određena vremena da bi unapređivali tjesnu povezanost s rimskim biskupom i da bi mu savjetima pružali pomoć u zaštiti i porastu vjere i čudoređa, u obdržavanju i učvršćivanju duhovne snage, i da bi proučavali pitanja koja se odnose na djelovanje Crkve u svijetu" (Kan. 342). Njezina je zadaća u načelu savjetodavna. A to znači da Sinoda raspravlja o pojedinim pitanjima, iznosi želje i prijedloge, ali ne donosi odluke i dekrete. Istina, u određenim slučajevima, Papa joj može dati ovlasti odlučivanja. No, u tom slučaju njemu pripada potvrda odluka Sinode.

Kanonsko pravo razlikuje tri vrste skupština Sinode: opću redovitu, opću izvanrednu, i specijalnu.

a. Opća redovita skupština jest ona na kojoj se pretresaju predmeti koji se izravno odnose na dobro opće Crkve.

b. Opća izvanredna skupština jest ona na kojoj se raspravlja predmeti od izravnog interesa za opću Crkvu, ali koji zahtijevaju brzo rješenje. Sudionici Sinode većinom su biskupi koji su izabrani od biskupskih konferencija, pojedini biskupi snagom prava zbog službe koju vrše, neko biskupi izravno imenovani od rimskog biskupa, kao i pridruženi pojedinci, pripadnici kleričkih redovničkih ustanova izabrani odredbama istog osobitog prava.

c. Specijalna skupština jest ona na kojoj se obrađuju poslovi koji se izravno odnose na određeni kraj, odnosno određene krajeve. Sudionici specijalne Sinode jesu oni koji su, prema odredbama osobitog prava kojim se Sinoda ravna, izabrani prvenstveno iz onih krajeva za koje je sama Sinoda sazvana.

Znakovito je također da se ona održala u Godini obitelji (od 2. do 29. listopada 1994. godine) kako bi se očitovala “dva komplementna zvanja” u veličanju Boga i Njegovih silnih djela: dva plućna krila jednog Mističnog Tijela. Sveti je Otac zbog toga zamolio kod mise otvaranja da Duh Sveti prati rad Sinode kako bi ona bila plodna i uspješna, kako bi Riječ Božja prožela i preobrazila ljudska srca i kako bi svijet po zvanju onih, koji se Bogu posvećuju, sve više otkrivao horizonte Božjeg kraljevstva.

Naglašavalo se da su redovnici u svijetu svjedoci bezgranične Božje Ljubavi i vidljivi znakovi onostranosti. Nije se štedjelo u komplimentima i zahvalama Bogu posvećenim osobama koje “svojim posvećenjem utjelovljuju Isusa Krista”, svojom vjernošću “uvećavaju sjaj Evanđelja”, svojom Ljubavlju “objavljaju milosrdno lice Očevo”, svojom molitvom “služe procesu inkulturacije Evanđelja”, a svojim bratskim životom “najavljaju novo doba i novo društvo, društvo Duha Svetoga”.

1. 2. “Hrvatski obol” na Sinodi

Imajući u vidu da je na ovoj Sinodi o posvećenom životu sudjlovalo troje Hrvata (dva biskupa: mons. Ratko Perić i mons. Želimir Puljić te jedna redovnica (č.s. M. Goretti Krznar), ovdje ću donijeti ukratko sadržaj njihovih intervenata.

Mons. Perić govorio je 11. listopada o teškom stanju u kojemu se nalazi Katolička Crkva u BiH zbog rata. Istakao je žalosnu činjenicu da se ratu ne vidi kraj, ali je naglasio i svjest da se “ovog trenutka mora piti gorki kalež” koji je Gospodin dodijelio ovim mjesnim Crkvama. U nastavku svog izlaganja mons. Perić je upozorio, na bolnu točku napetosti u toj mjesnoj Crkvi poznatu kao “Hercegovački slučaj”, kao i na problematčnost “Međugorskog fenomena” navodnih Gospinih ukazanja koji stvara “ne malu smutnju i podjelu”. Sva tri navedena pitanja prelaze granice mjesne Crkve i dodiruju pojedine bitne čimbenike redovničkog života, navlastito s obzirom na suradnju, poslušnost i zajedništvo, zaključio je svoje izlaganje mons. Perić.

Mons. Puljić je govorio 12. listopada u popodnevним satima. Isvjestio je nazočne o posljedicama ratnih pustošenja koja su nanijela golemu štetu Crkvi i puku u Hrvatskoj. Iznio je podatak da je svaki deseti stanovnik hrvatske

prognanik i može ga se prepoznati po “žutom izbjegličkom kartonu” kojim mu se “udjeljuje” pravo na koje kilo brašna ili koji litar ulja iz “humanitarne pomoći”. Nakon što je predstavio statističke podatke o Bogu posvećenih osoba u Hrvatskoj, mons. Puljić se osvrnuo na dva broja Radnog dokumenta gdje se govori o “kolektivnoj karizmi” i upozorio je na pojmovnu nepreciznost i teološku nedorečenost tog pojma. Predložio je da se taj pojam ili bolje protumači ili ukloni iz teksta. Na koncu je zahvalio Svetoj Stolici što se ne umara zauzimati za stvar mira. Posebnu je zahvalnost izrazio Svetom Ocu Ivanu Pavlu II. koji je u rujnu 1994. došao u Hrvatsku kao tješitelj i branitelj ugroženih, kao anđeo mira.

Marija Goretti Krznar, u to vrijeme poglavarica hrvatske pokrajine družbe Kćeri Milosrđa i ujedno Predsjednica Unije viših redovničkih poglavarica na Sinodu je došla u svojstvu slušateljice imenovanjem pape Ivana Pavla II. Govorila je 13. listopada poslije podne. Svoje je izlaganje usredotočila na život hrvatskih redovnica u komunističkom sistemu i danas u ratnim neprilikama. Istaknula je da su hrvatske redovnice nakon II. svjetskog rata uglavnom radile u pastoralu u župama, kako u Domovini tako i u inozemstvu među našim iseljenicima. Posjetila je također da je veliki dio naših redovnica otišao u misije. Iznijela je i podatak da u Hrvatskoj djeluje 29 ženskih redovničkih zajednica koje imaju 4300 redovnica i 22 muške redovničke zajednice koje imaju oko 800 članova.

1. 3. Uloga biskupa u zaštiti posvećenog života

Veliki broj intervenata kao i razmišljanja sudionika na Sinodi o posvećenom životu bio je usredotočen na ono bitno: što o posvećenom životu vele dokumenti, praksa, svete knjige i pravila.

Ponajprije govorilo se i raspravljalo o ulozi biskupa i biskupskog kolegija u odnosu na posvećeni život. Budući da je Crkva, kao Mistično Tijelo u jedinstvu i raznolikosti, sazdana na sakramentima, službama i karizmama, biskup je njezin vidljivi princip jedinstva u vjeri, Ljubavi i apostolatu. Polazeći od ove teološke i ekleziološke konstatacije isticano je da je zadaća biskupa, u jednini i množini:

- Priznavati i cijeniti posvećeni život!
- Štititi Bogu posvećene osobe od svih zasjeda vanjskih i unutarnjih! - Promovirati i poticati razne oblike posvećenja!
- Usklađivati različite karizme i razlučivati njihovu autentičnost i vjernost.

Govorilo se također da je posvećeni život izazov i za članove pojedinih zajednica gdje se mora usklađivati “autonomija” i “ovisnost”, akcija i kontemplacija, posvećenje i misijsko poslanje, duhovnost, inkulturacija i bratski život.

1. 4. Obnova posvećenog života i četverostruka vjernost

U tom vidu biskup iz Pamplone (S. Aguilar) bio je vrlo konkretan i precizan. On je izrazio očekivanje da Sinoda doprinese autentičnijem tumačenju posvećenog života na tri načina:

- a) Temeljitim teološko-doktrinarnim obrazloženjem u kojem će doći do izražaja bitni čimbenici posvećenog života: molitva, sakramentalnost, spremnost na služenje i misije.
- b) Cjelovitom i odanom crkvenošću Bogu posvećenih osoba.
- c) Suvremenošću i ispravnim aggiornamentom redovništva u životu i poslanju Crkve.

Imajući u vidu potrebu obnove posvećenog života isticano je da ona mora imati u sebi neke prepoznatljive konstante:

- Ponajprije, obnova je djelo Duha Svetoga.
- Obnova mora ići za nasljedovanjem isusa Krista, i to je bitna oznaka identiteta obnovljene zajednice.
- Crkvenost i svetost su prepoznatljive i vidljive oznake obnovljenog posvećenog života.

A da bi se ostvarila vitalnost posvećenog života, kao i nova evangelizacija potrebna je četverostruka vjernost:

- a) Vjernost Kristu i Evanđelju.
- b) Vjernost Crkvi i njezinom misijskom poslanju.
- c) Vjernost idealima posvećenog života i karizmi osnivača.
- d) Vjernost čovjeku svog vremena.

2. SUVREMENE KUŠNJE POSVEĆENOG ŽIVOTA

Zvanje je ne samo dar neba, već je ono i uzdarje ljudskog srca. Ono se stvara i ostvaruje svakog dana. Sa zvanjem se ne rađa, ali se u zvanju postaje i ostvaruje. Sa zvanjem se prolazi kroz "klance i jadikovce". i kad procjenjujemo koliko je netko "uspio" u zvanju (misli se duhovnom, ne onom svjetovnom), onda se to mjeri prema stupnju usvajanja vrednota. Pojedinač je, naime, usvojio vrednote kad ih "razumom **spoznaje**, srcem **prihvaća** i u život **provodi** (po njima živi). Spoznaja, prihvaćanje i život po vrednotama teoretski izgleda vrlo jednostavno.

2. 1. Kušnje duha

No, priznat ćete da u praksi to nije uvijek baš tako jednostavno. Psihologija nam, naime, govori i o podsvjesnim, dapače i nesvjesnim dubinskim motivima koji nisu uvijek odraz života po vrednotama. Tako npr. može netko biti poslušan jer vjeruje u vrednotu poslušnosti ili jer želi provesti zavjet. Ali se također to sve može činiti i od straha pred odgovornošću ("barem ja neću biti odgovorna") ili od straha pred kaznom ("ne poslušam li, kuku meni; dobit ću premještaj").

Može se ustrajati u zvanju zbog vrednota vjernosti i nasljedovanja Isusa Krista. Ali isto tako netko može ostati i ustrajati zbog straha da se ne suoči s problemima koji druge muče (npr. jadne majke, koliko samo imaju poteškoća i problema s djecom, mužem, svekrvom i sivekrvom..., a ja samo s poglavaricom.).

Može se čovjek posvetiti i liturgijskom životu kako bi uronio u mistiku i sreo se s Bogom svojoj duši. Ali to isto on može raditi da bi zadovoljio potrebu ovisnosti o nekom mjestu ili o nekoj grupi. Bilo bi zanimljivo "otkriti" zadnje i podsvjesne motive privlačnosti tolikih okupljanja u molitvenim grupama.

Mogu neki živjeti u nekoj zajednici kako bi ostvarivali vrednote i karizme određenog nadahnuća. Ali isto tako zajednica može postati za neke "tihi kutak", utočište onima koji bi se rado povratili u majčino krilo kako bi se izmakli od svih vanjskih nemira.

Može netko biti s narodom i uz narod da bi svjedočio i nasljedovao Isusa Krista. Ali sve to može netko raditi kako bi postao "narodnim čovjekom" koga ljudi vide, slave i o njemu pričaju. Bilo bi zanimljivo ustanoviti koliki je stupanj apostolske motivacije, a koliko osobne dopadljivosti kod nekih pojedinaca koji se u apostolatu "raskidoše". To se isto može dogoditi i s institucijama gdje se ostvari čudni amalgam osobne dopadljivosti i kolektivnog narcizma koji za "istomišljenike" postaje simpatičan i privlačan. Ali za "raznomišljenike" on je nesnošljiv i agresivan.

Sve nabrojismo da bismo upozorili na podsvjesne mehanizme koji su često izvorni motivi našeg djelovanja. Jer, iako vrednote proglašavamo najvišom normom ponašanja, počesto nas naše potrebe i naši strahovi motiviraju. Nekad se vrednote cijene i prihvaćaju, ne zbog njihove vrijednosti, već zbog vlastitog interesa i koristi. Tu se vrednote ne usvajaju, već iskorištavaju. Pojedinci, koji nisu usvojili vrednote, žive uvijek u nekom grču, napetosti. Agresivni su i defanzivni.¹

¹ Zanimljivo je ovdje spomenuti istraživanja BAARSA i TERRUWEA koja su proveli u SDA-u i Zapadnoj Europi. Na osnovu tih istraživanja koja su proveli među svećenicima, samo je 10-15% svećenika psihički zdravo i zrelo; 60-70% ih je emocionalno nezrelo, a 20-25% ih spada u psihijatrijske slučajeve. (nastavak na sljedećoj str.)

Ovo stanje neusvajanja vrednota, ne samo da postoji, nego ono ustraje i dugo vremena i pri tome vrši određeni utjecaj na ponašanje pojedinaca. Čovjek zna što je vrijedno, dobro i spasonosno, ali to ne čini. I kao da postoji raskorak između ideala, vrednota i življenog života. Nije se dogodila interiorizacija (usvajanje) vrednota, već subjektivizacija. Kod interiorizacije, naime, imamo proces obraćenja srca, a kod subjektivizacije imamo manipulaciju i racionalizaciju svih vrsta. Ovakvo stanje vrši određeni utjecaj na ponašanje pojedinca. Evo nekoliko posljedica neusvajanja vrednota:

a) Osoba nije bez vrednota i ideala, ali ona sve vrednote tumači "po svoju", Umjesto da se suobliči u ponašanju prema proklamiranim vrednotama, ona ih nesvjesno iskrivljuje, jer se ne želi mijenjati. To sve čini da bi opravdala svoje ponašanje. Tako Vam npr. netko zna reći: "Rekao je Isus, slava ga i milost bila: 'Ne daj sebe radi mene'".

b) Ovakvo stanje neusvojenih vrednota utječe i na stvaranje **nerealnih očekivanja**. Nesigurna u sebe osoba stvara svijet nemogućih nadanja i utopijskih očekivanja. Onda se iz **očaranja** utopijskih ideala i nadanja prelazi u fazu naglog **razočaranja**. To potvrđuju tolika prerana penzioniranja svećenika, traženja "tihog kutka", i nagla i nepromišljena osnivanja vlastitog ognjišta. Dovoljno je prisjetiti se pojedinih slučajeva u kojima su se "misnici-dezerteri" ili "nezadovoljne sestre" "usrećili" rastavljenim partnerom, pijanicom, propalicom ili slično. Na tim se primjerima vidi da se "razočarani" pojedinci ne osjećaju kao apostoli poslije Duhova, već kao "izranjeni lavovi, koji nakon što su se povukli iz boja, ližu svoje rane"

c) Osobe, koje nisu usvojile vrednote, pred novim situacijama reagiraju obranaški, defenzivno umjesto kreativno i konstruktivno. One se utječu ili "svetoj uniformnosti" ili "svetom personalizmu" (konzervativni i progresivni). A to su zapravo dva lica iste medalje. Konzervativac u brizi da sačuva staro odbacuje svaku inovaciju, a progresist u ime nekih "karizmi" želi sve mijenjati i sve eksperimentirati. ^ini se da su ova dva smijera isključiva, a zapravo su proizašla iz iste pašte. Iako im je izvanjska pojavnost različita, podsvjesna im je motivacija ista: koriste se postojećom stvarnošću, ne da bi interiorizirali evanđeoske vrednote već da bi bolje zaštitili sebe. Zato se jedni zaklanjaju sjenom institucije, a drugi entuzijazmom prolaznih promjena. I jedni i drugi idu za tim da obrane svoje dogmatske ideje: konzervativni u ime tradicije, a

P. RULLA (profesor na Gregorijani) proveo je slično istraživanje u Italiji i došao do zaključka da 60-80% bogoslova, redovnika i redovnica nisu "interiorizirali" vrednote zvanja. Nakon 4 godine proveo je isto istraživanje među istim pojedincima i došao do slijedećeg zaključka: samo 2% ih je pokazalo napredak, 3,5% se pogoršalo u odnosu na stanje od prije 4 godine, a većina ih je ostala na istom stupnju. RULLA je također "otkrio" daje veliki dio njih napustilo zvanje nakon 8-10 godina rada na njivi Gospodnjoj.

progresisti (inovator) u ime slobode. Oba su ta smjera rigidna. Nesposobni su da se mijenjaju.

d) Takvi su pojedinci osim toga nesposobni čitati znakove vremena. Izgledaju "zaslijepljeni" i ne vide prave probleme. Tipičan primjer takve slijepoće jest napad na strukture. Misle, naime, ako se promjene strukture da će se i čovjek promijeniti. Prebacivanje naših problema i poteškoća na strukture oslobađa i nas naše odgovornosti: "Ja ne uspijevam jer me zajednica koči... jer mi vi ne date..., jer si ti nemoguć..." Drugi su dakle krivi, odgovorni za moje neuspjehe. Drugi postaju žrtvenim jarcima. Zato se mnogo vremena potroši u izmišljanju novih struktura, aparata, pravila... No, brzo se uvidi da problem nije u strukturama, već u osobama.

Svi smo podložni takvim kušnjama duha, jer svatko je od nas sklon Boga zamišljati na svoj način: vojniku je potrebna pobjeda, seljaku dobar urod, vladaru zaštita reda i poretka. Svatko i nesvjesno, veli H. Zahrt, "nastoji skuhati vlastitu zdjelicu juhe na plamenu Božjeg oltara". To je naime lakše, nego sebe mijenjati. Imamo tipičan primjer čovjeka koji je bio pozvan, ali se nije mijenjao. Tri je godine proboravio u Isusovoj bogosloviji i učio što je to vjera, ufanje i Ljubav. Ali je ostao pri svojoj. Nije se htio mijenjati. Dapače, htio je Isusa navesti da radi po njegovom. Pogađate tko je taj: zove se Juda. Umjesto divnog apostolskog lika, dobili smo apostatu. Juda je naime podlegao "kušnjama duha i vlastite pameti".

2. 2. *Kušnje tijela*

I o tjelesnim kušnjama mogli bismo nadugo i naširoko razmišljati. I one nalaze svoje žrtve kroz povijest, od početka pa do naših dana. Postoje čitave filozofije i drugi nazori koji smatraju da se čovjeka najbolje humanizira materijalnim vrijednostima i tjelesnim užicima. "Kruha i igara" ("Panem et circenses") - govorili su stari Rimljani. U tom klasičnom izričaju sadržane su dvije osnovne kušnje tijela: gramzljivost i seksualnost, ekonomsko blagostanje i seksualno izživljavanje. O tim kušnjama i zastranjenjima suvremenog čovjeka naširoko je pisao E. Fromm, posebno u svojoj knjizi "Imati ili biti", gdje analizira tragične posljedice za ljude koji su podlegli napasti užitka u društvenom uspjehu, zgrtanju novca, seksualnom izživljavanju, jedenju, pijenju, drogiranju i drugim porocima. "Takve strasti ne vode k radosti i napretku, već osakaćivanju čovjeka" veli Fromm (isto str. 147).

Klasičan primjer (iz Biblije) čovjeka koji je podlegao kušnjama tijela i u njima ogrezao jest Herod. Drugi primjer čovjeka koji je podlegao istim takvim kušnjama, ali se izvukao i obratio jest kralj David. I o tim ste kušnjama sigurno već razmatrali, čuli dosta lijepih egzorti i nagovora, posebno u svezi

sa zavjetom čistoće. Sada ću nešto reći o trećim kušnjama iznutra, koje sam nazvao kušnjama psihe.

2. 3. *Kušnje psihe*

Čovjek nije samo racionalno biće koje shvaća, jer ima razum. On je i materijalno biće. On ima tijelo. No, osim razuma (duha) i tijela, čovjek je i biće koje osjeća. On nije samo duh i tijelo (ždrijelo, jelo, razum i odijelo). On je i psihološka jedinka koja ima i svoje emocije: radost, strah, žalost, tugu, bol, uspjeh, ponos, sram, krivicu, kajanje, Ljubav, Ljubomoru, zavist, mržnju, humor, smjeh, čuđenje, divljenje. O svakoj od tih emocija moglo bi se posebno i dulje razmatrati. Čovjek ne samo da osjeća, on i su-osjeća. On je biće u relaciji, u odnosu. On je upućen na drugoga. S drugim razgovara, raduje se, povjerava i svađa. On je upućen na druge i u tom među-odnosu stalno je u kušnji da drugog ne tretira kao osobu, već kao predmet, da s drugim manipulira. Od mnogih kušnja tog među-odnosa i komunikacija (koje sam nazvao kušnjama psihe) osvrnut ću se posebno na ljudski način svagdašnjeg razgovora u obliku "TRAČA". Taj način razgovora okružuje nas poput atmosfere. Parodiramo li onu poznatu Pavlovu o sveprisutnosti Gospodnjoj, onda bismo mogli reći: U traču živimo, mičemo se i jesmo. On nas obavlja, ispunja, prožima. I kao svaka lažna zamjena i surogat, polako okružuje, nagrizi i rastače. Za razliku od klevete, koja izmišlja i lažno ocrnjuje, tračar olako, bezobzorno i ne vodeći računa o okolnostima iznosi "zbijske" činjenice. Vođen "istinitošću" i "činjeničnošću", koju mašta režira po svojoj potrebi i svom nahođenju, tračar zlurado i nemilosrdno razgolićuje svoga bližnjega.

Što je uzrokom toj svagdašnjoj i posvudašnjoj pošasti koja (gle samo ironije) ne zaobilazi niti kršćanske sredine, pa ni one koje pretendiraju na dublju kršćansku svijest i radikalnije življenje krštenja?! Kako to da se takvim oblikom razgovora služe i osobe koje su pozvane na bogatiji duhovni život i humanije odnose prema ljudima?! Vjerojatno su po srijedi tri uzroka:

1. duševna i duhovna praznina, 2. žeđ za senzacijom, te 3. zavist i zluradost.

Već u stara vremena, prije moderne znanosti, govorilo se o strahu od praznine (horror vacui). Kad se svojom ili tuđom krivnjom, ili pak stjecanjem okolnosti lišimo dubljih unutarnjih sadržaja, u tu "prazninu" nahrupi sve što vjetar nanese. Tada požudno "žderemo i preživamo" ulomke i otpatke života svoga bližnjega utažujući tako svoju dublju duševnu glad.

Uz strah od praznine, koja može biti razlogom tračanja, tu je i potreba za novim doživljajima, žeđ za senzacijama koja je ukorijenjena u čovječjoj psihi.

Zato i veli narod: "Tko sam sebi ne nađe posla, vrag će mu ga naći". Tako tračar sivilo i pustoš svojih doživljaja draška ulomcima i krhotinama tuđeg života. Zato on neumorno "njuška, zirka" i iščekuje da vjetar što god donese preko susjedova plota.

Čini se ipak da često sve to ima i svoju dublju i opasniju pozadinu koju bismo mogli opisati kao zavist i zloradost. Zavist ne može vidjeti tuđe uspjehe, ostvarenja i sreću. Trač pri tome služi kao najjeftinija tableta za smirenje: spuštamo, naime bližnjega na svoju razinu ili ispod nje i tako ublažujemo nepodnošljive osjećaje neuspjeha, poraza, izdvojenosti i osamljenosti. No, kao i svaki surogat, i ova tableta ima ograničeno, privremeno i u krajnjem slučaju sumnjivo djelovanje: ionako nezdrave ljudske odnose truje još više, budi nadmetalačke osjećaje ("bolji naši nego vaši") i nanosi još dublji razdor. Nije li Krist, upozoravajući nas da ćemo odgovarati za svaku svoju suvišnu riječ, pomišljao i na naš trač svagdanji?!

3. STREPNJE I OČEKIVANJA

Koja su očekivanja od završene Sinode? Providonosno je da se u ovom prijelomnom vremenu velikih promjena u Europi i u svijetu održala Sinoda o Bogu posvećenim osobama i njihovoj ulozi u Crkvi i u svijetu. U ovo znakovito vrijeme pravog "veleprevrata" Crkva se sabrala sa četiri strane vjetra da razmotri ulogu posvećenog života.

Svjescni upravo svega toga, sinodalni su oci svoju poruku svijetu, redovnicima i ljudima dobre volje obilježili radošću zbog činjenice postojanja posvećenog života: "Na završetku Sinode mi, sinodalni oci, zajedno s predstavnicima posvećenog života, sjedinjeni s Petrovim nasljednikom, puni radosti obraćamo se cijelom Božjem narodu i svim osobama dobre volje da posvjedočimo Radosnu vijest o životu koji se posvećuje zavjetovanjem evanđeoskih savjeta".

No, usprkos ovog pozitivnog tona Poruke sa Sinode, ne možemo ne uočiti činjenicu kako u naše vrijeme ima sve više duševnih patnika. Čak i u samostanskim zajednicama. Što je to što čovjeka učini depresivnim, apatičnim, bezvoljnim, "bolesnim"? Koji su "uzroci" duševnih patnji? Koji faktori čine da se pojedinac usprkos "frustrirajuće" sredine uspije "otrvati" stanjima napetosti, šoka, frustracije, straha i stagnacije? Medicina je do sada uglavnom isticala važnost "vanjskog milieua" i naglašavala da okolina i svemir igraju odlučujuću ulogu u svezi s ljudskom sudbinom. Čak se i zvijezde "krivilo" i optuživalo za neke devijacije i smetnje.

Zahvaljujući francuskom teoretičaru medicine Claudeu BERNARDU koji je živio u prošlom stoljeću, danas se sve više govori o "nutarnjem milieui" od kojeg zavisi hoće li čovjek klonuti ili se oduprijeti. Ako je "nutarnji

milieu” oslabljen, labilan, potresen, svaka će sitnica čovjeka oboriti. Ako je naprotiv njegovo nutarnje stanje krepko, otporno, onda neće nastati smetnje i oboljenja.

3. 1. Religija i nutarnji milieu

Ako je stanje unutarnjeg milieua za duševno zdravlje čovjeka tako važno, pitamo se može li se od religije očekivati da pomogne njegovom jačanju i učvršćenju?! U kojoj mjeri religija može liječiti ili obnavljati “nutarnji milieu”, ako je poljuljan ili oštećen?! Koji su to pogodni ili nepogodni faktori koji jačaju, ili slabe čovjekov nutarnji milieu? Patolozi vele da bolest zahvaća čovjeka u trenutku slabosti i manje otpornosti, plašljivosti, kroničnog straha, dugotrajne osamljenosti, unutarnjeg konflikta i izoliranosti. Naprotiv, ako je čovjek opušten, radostan, zainteresiran za život i rad, sve će to pomoći duhovnoj snazi i čvrstoći njegova nutarnjeg milieua. A upravo je religija ona koja čovjeka usmjeruje na njegovu vlastitu nutrinu i potiče ga da se tom nutrinom bavi kako ne bi ostala “neobrađeno tlo sa svim nedostacima i poteškoćama”. Ljudi koji žive “kao da Boga nema”, koji su daleko od religije i religiozne prakse, tuže se da su “prazni”, boje se vlastite nutrine jer osjećaju da se upravo tamo “suočavaju s nesređenim doživljajima i pravim duševnim ranama”.

Kad čovjek skupi hrabrosti i prihvati pobudu da “krene u nutrinu svoga bića”, religija mu postaje, “pratiljom” na tri sljedeća načina:

a) bistenje i raščišćavanjem, b) obogaćivanjem novim sadržajima, c) razvijanjem svojih mogućnosti.

To su zapravo “tri klasična puta” teologije duhovnosti koje se nazivalo “via purgativa” (raščišćavanje), “via illuminativa (rasvjetljivanje) i “via unitiva” (sjednjenje). Tim trostrukim putem čovjek dolazi do pravog procesa obraćenja jer “raščišćava” sa svim što ga smeta, dolazi do “spoznaje” svojih životnih mogućnosti i konačno “sjednjuje se” s vrhovnom vrednotom - Bogom.

To je nagnalo psihologa Junga da ustvrdi kako između “religioznog iskustva” i “duševnog zdravlja” postoji povezanost. “Među svim mojim pacijentima koji su prešli srednju životnu dob, piše Jung, nema ni jednog jedinog čiji konačni problem nije proizlazio iz religioznog stava. Da, svaki u krajnjoj liniji boluje od toga što je izgubio ono što je živa religija u svim vremenima davala svojim vjernicima. i nijedan od njih nije doista ozdravio, a da nije opet uspostavio svoj religiozni stav”.

Jedan drugi psiholog, H. Schulz bio je mišljenja “da su duboka duhovna strujanja izliječila ili spriječila više nervne bijede nego djelatnost svih neurologa

svijeta". K. G. Jung je opet na jednom drugom mjestu zapisao da mu se čini "kako su se paralelno s padom religioznog života neuroze vidljivo umnožile". Zato on smatra da su "religije ljekoviti sistem za duševne patnje".

Religija ponajprije pomaže čovjeku u "raščišćavanju", u oslobođenju od "svih neurednosti" ("via purgativa"), kao npr. osjećaja krivnje, straha srdžbe, bijesa, ljubomore, zavisti, neprijateljstva i od svega onoga što čovjeka smeta, uznemiruje, spriječava i ograničuje. Budući da je strah velika smetnja u čovjekovu rastu, religija ustrajno ponavlja: "Ne strahujte! Ne brinite se tjeskobno! Ne bojte se onih koji vas progone"! Religija daje osjećaj zaštićenosti i sigurnosti te govori da je Bog izvor i svrha svih stvari. On je dobrotvori Otac koji je čovjeka pozvao u život i vodi ga kroz povijest. On ga štiti, brani i voli. A u zajedništvu onih koji s njim ispovijedaju istu vjeru on se osjeća povezanim preko "mi-svijesti", osjeća se prihvaćenim i može računati na pomoć, razumijevanje i potporu. Toj sigurnosti potrebno je dodati i "osjećaj pomilovanosti", "nošenosti", koji se u kršćanskoj terminologiji naziva "milošću". Veliki dio čovjek prima kao dar i milost, a to obogaćuje njegovu osobu više nego ono što stekne vlastitim radom i naporom. Taj osjećaj se pretvara u svijest da smo "na rukama blage sudbine nošeni na valovima povijesti".

4. 2. Ranjenom čovjeku religija pomaže na putu uzrasta

Ima međutim jedna činjenica koju ne može protumačiti nijedna znanost iako je u povijesti ljudskog roda tako očita: čovjek je naime u sebi, u svojoj etičkoj dimenziji, duboko ranjeno biće. Ranjen je u svim svojim unutarnjim moćima: razuma, slobodne volje, srca i savjesti.

Zašto je to tako? Zašto je čovjek rođen da bude sebičan i sklon zlim nagnućima? Zašto je ga lakše pokvariti nego odgojiti da bude uistinu dobar? Svi zavodnici svijeta imali su tako puno uspjeha. Zašto je lakše rušiti nego li graditi?

Zlo u povijesti i u životu ljudi ima svoje korijene. Postoje, naime, u čovjeku tri duboke rane, tri velike straste koje su izvorom svih etičkih zala povijesti, a koje sveti Ivan opisuje u obliku "požude tijela, požude očiju i oholost života" (Iv 2,16). Budući da je čovjek u korijenu ranjeno biće, ne treba se čuditi što su mu grane često zakržljale, što nije razvijen, zreo i ostvaren. Osim toga, često se na putu razvoja čovjeku ispriječe i iracionalne ideje što ga blokiraju i ometaju, koje neki psiholozi sažimaju u tri plaća:

- a. Plać nad sobom: "Jadna mene", "Ja sam uvijek crna vrana".
- b. Plać nad drugim: "Drugi su loši", nemilosrdni", "krivi".

c. Plač nad svijetom i životom: "Strašno je to što mi svijet nanosi", "Ova prokleta sudbina".

Ne bi valjalo ako bismo se zaustavili na ovom pesimističnom pogledu i zaboravili drugu istinu o čovjeku. Mi smo ne samo ranjena već i spašena bića. Mi smo posinjena djeca Božja, i još se nije očitovalo što ćemo biti. I kad Isus želi da budemo savršeni kao Otac na nebesima (Mt 5,48), onda On želi da u životu očitujemo plodove Njegova Duha.

U poslanici Galaćanima (5,16-26) apostol Pavao oštroumno uočava koji su to plodovi Duha, a koji su plodovi strasti i tijela koje on naziva "plodovima duha zemaljske naravi". Djela zemaljske naravi su (prema Pavlu): bludnost, nečistoća, rasipnost, idolopoklonstvo, sebičnost, razdori, strančarenja, zavisti, pijanke. A plodovi Duha su međutim: ljubav, veselje, mir, strpljivost, blagost, dobrota, vjernost, krotkost, uzdržljivost.

Ima još nekoliko mjesta gdje sv. Pavao govori o plodovima Duha kao karakterološkim crtama Kristovih vjernika: "Zato vas molim da živite dostojno poziva kojim ste pozvani sa svom vrstom poniznosti i krotkosti, sa strpljenjem. Podnosite jedni druge s ljubavlju. Nastojte čuvati jedinstvo komu je Duh tvorac vezom tj. mirom... Neka se ukloni od vas svaka vrsta gorčine, gnjeva, srdžbe, vikanja i psovanja sa svakom vrstom zloće (to su plodovi čovjeka zemaljske naravi). Mjesto toga budite jedan drugome prijazni, puni milosrđa. Opraštajte jedan drugome kao što je i Bog vama oprostio u Kristu" (Ef 4,2-3; 31-32). "Obucite se u milosrdnu srdačnost, dobrotu, poniznost, krotkost i strpljivost. Podnosite jedan drugoga i dobrostivo opraštajte kao što je gospodin i vama dobrostivo oprostio. A povrh svega obucite se u ljubav koja je veza savršene skladnosti. Budite i zahvalni" (Kol 3,12-15).

Da bi se ostvario ovaj duhovni uzrast, potrebno je "svlačiti staroga čovjeka", a "oblačiti novoga". Karakterne crte starog čovjeka prema poslanici Efežanima jesu: laž, grešna srdžba, krađa, ružne riječi, gorčina, gnjev, vikanje i psovka, zloća, prostaštvo, bludnost i nečistoća, ludorije i dvosmislene šale, bezumnost i pijančevanje. Karakterne crte "novog čovjeka" prema poslanici Kološanima (3,12-15) i Galaćanima (5,16-26) jesu: Ljubav, veselje, mir, strpljivost, blagost, dobrota, vjernost, krotkost, uzdržljivost, poniznost, jedinstvo, milosrđe, praštanje, srdačnost, skladnost i zahvalnost.

Ima i nekoliko posebnih načina koje Duh Gospodnji upotrebljava da nas mijenja, ubrzavajući proces sazrijevanja. Tu je u prvom redu molitva kroz pohvalu, slavljenje i zahvaljivanje. Zatim slušanje Božje riječi, primanje pričesti, podnošenje patnje zbog Krista, "jer tada Duh slave, Duh Božji počiva u nama" (1 Pt 4,13-16).

Pojedinci koje takav Duh Gospodnji "zgrabi", usredotočeni su na probleme i promatraju stvarnost "sub specie aeternitatis", pod lupom vječnosti. Oni su

poznati kao ozbiljni radnici. Sposobni su sami sobom upravljati i biti “kovači vlastite sreće”. Disciplinirani su. Ni laskanje, ni kritika ne pomućuju njihov temeljni tijek razvoja.

Posjeduju izvanrednu sposobnost uvijek svježeg vrednovanja temeljnih životnih vrednota. Za njih svako jutro može biti divno i svako dijete prekrasno stvorenje. Život ih ne umara. Duboko suosjećaju s cijelim ljudskim rodom. Tolerantni su i svjesni da mogu učiti od drugih. Imaju poseban smisao za humor, bez sadizma i uvreda. Nikada se ne smiju na račun drugoga; njihov je humor filozofski humor koji izaziva više osmijeh nego smjeh.

Svi oni posjeduju izvrsnu moralnost i mogli bi biti prikazani kao osobe koje “hodaju putovima Božjim”. Kod njih nema zbrke u pogledu razlikovanja što je moralno dobro, a što zlo. Oni se bore za pravdu i žigošu laž, grijeh i zlo. Vesele se kad mogu nešto dobro učiniti, a izbjegavaju publicitet i popularnost. Mrze korupciju, okrutnost, podlost i nepoštenje. Žale kad vide da ljudski darovi i talenti bivaju neiskorišteni, a vesele se kad mogu i drugima pomoći da se ostvare. Trude se da na najbolji način izvrše povjerene im zadatke.

Religija, koja se temelji na “nenasilju i povjerenju” i koja pomaže čovjeku, da se zaputi “u svoju nutritinu”, ima uz ostalo “iscjeliteljsku” moć liječenja zadobivenih rana.

S pogledom u treće tisućljeće sinodalni su oci izrazili svoju vjeru da je “posvećeni život u tijeku cijele crkvene povijesti bio živa prisutnost djelovanja Duha Božjega, kao povlašteni prostor potpune ljubavi prema Bogu i bližnjemu, kao svjedočenje božanskog nauma da od čovječanstva učini veliku obitelj djece Božje”. Taj isti Duh, zaključuju svoju poruku biskupi, “neće prestati upravljati svoju Crkvu novim i drevnim oblicima neiscrpane svetosti”.

4. UMJESTO ZAKLJUČKA

I dok se čovjek može razložno pribojavati dogmatske i moralne pomutnje, jer je već pomalo zavladała određena anarhija ideja, kako u glavama pojedinaca, tako i u sistemu razmišljanja, pitamo se tko bi mogao i trebao biti putokaz u toj idejnoj pomutnji i moralnoj nejasnoći.

Tko bi mogao upozoriti ljude na hijerarhiju vrednota u ovom općem neredu, konfuziji i relativizmu? Tko drugi, ako ne oni koji svojim radikalnim opredjeljenjem dodiruju izvore jasnoće i svetosti. Poznato je, naime, da su Bogu posvećene osobe, kao i pojedini redovi u povijesti Crkve često odigrali ulogu putokaza. Bili su, “kritička svijest i savijest” svojih suvremenika. Oni su znali u ime Isusovog siromaštva i osobnog opredjeljenja za prezrene i napuštene optuživati bogataše i “uznemirivati knezove očekivanjem paruzije”.

Nisu se bojali kritizirati život kršćana i njihovih pastira kad je on počivao “na očižukanju s državnom moći”. Bili su svjesni da se u ime Isusovo ne mogu ni s kim praviti kompromisi.

Očekivati je da će i sada u ovom povijesnom kairoso Duh Božji “zgrabiti” pojedince u svom narodu kako bi i u ovom izazovnom vremenu “ludovanja” i “previranja” mogli stati uz program Isusovog govora na Gori i opstati pred silnim stupicama i zavođenjima modernog svijeta. Očekivati je također da će i svi redovi, muški i ženski, iskoristiti ovaj milosni događaj održavanja Sinode za provjeru vijernosti karizmama svojih osnivača. Isto tako nadati se da će znati svetački i hrabro “utjeloviti” evanđeosku poruku u ovom vremenu i prostoru.

Pjevajte zato, štovane redovnice i redovnici, pohvalne psalme i zahvaljujte Bogu za silna djela koja izvodi u vama i preko vas. Pridružite se orkestru Božjeg naroda, Crkvi u Hrvata, koja u listopadu očekuje milosni pohod svetog Oca, i kličite od srca; “Velika nam djela čini Svesilni, sveto je ime Njegovo”!

Split, 2. rujna 1998. godine.

ŽIVJETI PO DUHU BOGU POSVEĆENA OSOBA ZNAK SVETOSTI I NADE

UVOD

Svijet koji je rodio posvećeni život, također i onaj na početku našega stoljeća, nije svijet u kojem živimo. Ako posvećeni život ima nešto sa stvarnim životom, sa znakovitošću, puka je tlapnja nadati se da ga živimo i obnovimo u starim izdanjima. Nekorisno je utrošiti vrijeme i snage vezivajući se na slavnu prošlost dok nas sadašnjost izaziva svojim novostima. Štoviše, grčevito držanje za sadašnjost, trošenje snage na uniformiranost¹, prilagodbu vremenu, znači brkati pogled i izbljediti aktualno vrijeme. To vrlo često dijeli ljude i skupine te se tako gubi snaga za dobro življenje danas². Suprotna je napast još gora, tj. tražiti da proizvedemo novi pogled posvećenog života za svijet koji ne poznajemo, za svijet koji možda nikada vidjeti nećemo.

Naša je zadaća živjeti dobro danas ovo vrijeme, u plodnosnom sučeljavanju karizmatskog i evanđeoskog usmjerenja sa svijetom u kojem živimo, tako da iz ovoga pepela iziđe s povjerenjem i hrabrošću model budućnosti. Samo posvećeni, a ne Konstitucije i Pravila, mogu obnoviti posvećeni život.

Doista je važno da spašavajući instituciju ne uništimo život. Od velike je važnosti da postanemo ono što trebamo biti, sada i ovdje, u svijetu koji nas nosi sa sobom³. Ne možemo nastaviti govoriti "kakav bi trebao biti" posvećeni život bez ostvarenja u životu, jer nas to ispražnjava, vodi nas u

¹ I postsinodalna apostolska pobudnica *Vita consecrata* (Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1996.) inzistira na "objektivnoj izvrsnosti" (VC 18, 32) u "vidljivosti" posvećenja preko habita (VC 25) što vodi elitističkoj koncepciji. Naglasak se stavlja na "sakralizaciju" osobe, umjesto da ju se pozove da bude kvasac i znak s izričitim vrjednotama, sa solidarnosti, s blizinom i nutarnjom evanđeoskom zrelošću.

² Kada se govori o obnovi posvećenog života važno je držati prisutnim trostruko (ne)pristupanje. Čini se da najmlađima nedostaju čvrsti principi i ideali, oni najstariji osuđuju sadašnjost, a oni srednje dobi izgubili su obnoviteljski duh.

³ Današnji posvećeni život je duboko pod utjecajem: kulture koja je označila njegov oblik; feminizma koji je usredotočio njegov glas; ukorinjenja (ucjepljenja) u društvo koje je potamnilo njegovu prisutnost; i inkulturalizacije koja je potaknula njegova shvaćanja i različite izričaje. Uz to, mi danas živimo u vremenu globalizacije, u vremenu globalnog duha, sa težnjom da sve učini jednakim, poznatim i običnim.

krizu identiteta, u uvjerenje da nema smisla ovo što danas živimo. Posvećeni život takav kakav je, nije više ponuda, ne privlači nikoga. Naš stil života i služenja, navezan na kulturne i povijesne povezanosti koje danas više ne postoje, ne uspijeva biti istinska prisutnost u životu naroda, i to nas udaljava od njegovih istinskih problema, kao narod nekih drugih vremena i kultura. I na kraju riskiramo da budemo isključeni, pa i iz same Crkve, zbog vlastite neznakovitosti.

Ne čudi stoga da u suvremenoj kulturi posvećeni život jest upravo veliki kotao problema koji dodiruju ovo društvo u cjelini. Pitanja neovisnosti, konzumizma, subjektivizma, individualizma, autonomije, zajedništva, samonagrađivanja, samodopadnosti, samodostatnosti, seksualnosti, javnoga (ne)moralna i (ne)duhovnoga života, danas su ključni pojmovi u redovničkim ustanovama, kao što su to i u društvu uopće⁴.

Svaki dan zabrinuti posvećeni nalaze se pred zaista aktualnim problemima posvećenog života: uzalud trošim svoje dane stojeći na ovom mjestu ili čineći određeni posao? Hoće li se itko usuditi ući u ovaj život?⁵ Postoji li u našim zajednicama duhovni sadržaj? Posvećeni život umire ili uskrsava ili su istinite obe tvrdnje? Da li je redovništvo "proročki korektiv"⁶ i uzor kako živjeti vlastitu vjeru? Problemi su stvarni. Je li to kriza identiteta ili kriza službe, uloge? Na to je već davno upozorio J. B. Metz⁷. Čini se da je povijesni oblik

⁴ Stoga i ne čudi da prikupljeni odgovori na istraživanja među posvećenima govore o: smanjenju smisla pripadnosti i zajedništva, samoisključivanju, bijegu prema vanzajedničarskim pripadnostima, bijegu u privatnost i individualnost, povlačenju u sebe i svoje probleme, provršnosti u duhovnom životu i molitvi, opadanju etičke napetosti, manjku vjere, krizi duhovnoga identiteta, napuštanju askeze. Ako k tome nadodamo vrjednote koje nedostaju: vjernost, besplatnost, solidarnost, odricanje, a ako su još uz to naglašena subjektivna i individualna ponašanja koja se samo pitaju: što mi je danas i ovdje ugodno i korisno, prijetnja posvećenom životu je potpuna.

⁵ Nije mali broj onih koji su zaokupljeni brojem a ne beznačajnošću posvećenog života. Posvećeni život nije nikada bio određen samo kao radna snaga u Crkvi. Njegova je uloga da bude goruća prisutnost, paradigma traženja, znak ljudskog duha i katalizator za savijest društva u kojem se pokazuje. Posvećeni u svijetu trebaju biti kvalitativna razlika unutar svoga svijeta. Niti jedna redovnička ustanova nije nastala s težnjom da radi sve ono što je bilo nužno u određenom društvenom sustavu. Posvećeni su činili samo ono što se nije radilo, da bi pokazali drugima nužnost činjenja. Nažalost danas se postavlja slijedeće pitanje: "što čine posvećeni u društvu?" umjesto "što trebaju biti posvećeni u društvu?"

⁶ J.B. Metz, Redovništvo, inovacija, korektiv (KVRPH, Zagreb 1993.).

⁷ Usp. Metz, Redovništvo, 63. Posvećeni se zaista trebaju pitati što znače kao Kongregacija, Red i tko to zna. Kada su se posvećeni bavili školom, bolnicama i sirotištima, svi su to znali. Kada su posvećeni uključili katoličko služenje u civilni sustav, nitko to nije nazvao politikom, i svi su priznali njihovu prisutnost. Kongregacije posvećenog života stajale su kao bedemi protiv neznanja, nepismenosti, bolesti, napuštanja djece i sekularizma. Sve su se snage umjeravale u tom pravcu. Danas imamo skupine koje su među najučenijima u svijetu, ali, u isto vrijeme, Kongregacija je postala skoro nevidljiva. Tako će biti sve dok se kolektivno ne posvetimo posebnim problemima i društvenim pitanjima našega vremena. Društveni psiholozi govore da se osobe ujedinjuju u

što ga je posvećeni život do sada imao iscrpljen. Simboli koji su dugo vremena opskrbljivali tijelo dušu i duh (redovničko odijelo, pobožne vježbe, nutarnje redovničke tradicije, ikonografija teološka tumačenja itd.) stavljeni su u pitanje. Nalazimo se u stanju zbunjenosti, znatnog gubitka karizmatske energije i duhovnog autoriteta.

Nije samo posvećeni život jedina institucija na ovome svijetu koja je ostarila⁸. Posvećeni život treba nove snage i s nadom novog pogleda. I u ovom vremenu potrebno je živjeti Misterij što je u biti vatra Duha Svetoga⁹.

POZVANI-POSVEĆENI U DUHU NA NADU

Pavlov izričaj da se svakome daje očitovanje Duha na opću korist (1 Kor 12,7), poziva nas na preispitivanje razloga našega postojanja, na otkrivanje darova, na ispitivanje kako se služimo tim darovima, na usmjerenje istih prema Kraljevstvu.

U čovjeku je jaka čežnja za Bogom. Sveta *imago Dei*, urezana u srce, nije se izgubila. Štoviše, što je jača patnja udaljavanja, jača je nostalgija za Bogom.

Da, nostalgija za Bogom, sreća Edena, kao predokus nebeskog blaženstva, utisnuta je u čovjekovo srce, upisana je od Duha. Nostalgija za Bogom nije povratak u prošlost, nego Počelu koje nas je rodilo. Nije to gledanje unutra

skupine da bi učinili ono što sami ne bi mogli učiniti. Moguće je da mnogo toga činimo sami, umjesto da djelujemo kao zajednica. Potrebno je usmjeriti zajedničke snage prema siromaštvu, ženi, miru, civilizaciji života i ljubavi, gladi, ekologiji, ekumenizmu, što bi naveliko odsijavalo karizmu zajednice u suvremenom društvu. Inače, čemu služe karizme u ovom razdoblju, u ovom vremenu? Trebamo se formirati za zajedničku zadaću.

Nedostatak razvidne zajedničke uloge vodi u razočaranost. Jednostavno se ne zna zašto se radi ovo ili ono. U koju svrhu? S kojim ciljem? Nedostatak jasnoće uloge vodi do osrednjosti, do smrti značenja, do mraka u srcu, do oboljenja duše koja truje okolinu, otežava duh.

⁸ Što je s pastoralom, društevima i ostalim crkvenim institucijama?

⁹ Ne gubimo iz vida da posvećeni život redovito izniče u vremenu zamora crkvenog djelovanja, nudeći, barem u svojim počecima, novi zamah krašćanskog svjedočanstva. Benediktinski Red je procvjetao u rimskom patrijarhanizmu jer je ponudio novi model zajednice u koju su mogli ući svi: slobodni i robovi, siromašni i bogati, laici i klerici. Svi su bili jednaki, imali su jednaka pravo, uzajamno su se pomagali, tražili su duhovnu dubinu a ne svjetovnu moć. Dok se rimsko carstvo polako gasilo, Benedikt se povlači u Subiaco i osniva zajednicu monaha. Kada se činilo da povijest čovječanstva nema nikakvu svrhu, on osniva zajednicu osoba čiji život nema drugoga smisla osim da upućuje na konačni cilj, Kraljestvo. Sveti Franjo sa svojim pokretom bijaše prvi formalni protest protiv bogastva, grleći siromaštvo u solidarnosti s siromašnima. Slično se dogodilo i u prošlom stoljeću. Oživljavanje posvećenog života ne sastoji se u tome da bude različit od kulture na teritoriju na kojem raste, nego se sastoji u tome da bude čuvar nužnih kulturnih vrijednosti koje treba sačuvati.

nego unaprijed. Radi se o nostalgiji trojstvene svetosti koja je za nas, hodočasnike na ovoj zemlji, projekt budućnosti kojeg treba ostvariti. Eshaton je upisan, uklesan u srce same osobe, u srce stvorenja koje "uzdiše i muči se u porođajnim bolima... I mi, koji imamo prvine Duha, i mi u sebi uzdišemo, iščekujući posinstvo, otkupljenje svojega tijela. Ta u nadi smo spašeni... i ono što još ne vidimo, to postojano iščekujemo" (Rim 8, 18-25).

Nada da smo oslobođeni ropstva ne prepušta nas nepokretnom iščekivanju nego budnom i djelatnom. Djelovati i vršiti djela Božja u Duhu Svetome. "Duh je Gospodnji na meni jer me pomaza! On me posla blagovjesnikom biti siromasima, proglasiti sužnjima oslobođenje, vid slijepima, na slobodu pustiti potlačene, proglasiti godinu milosti Gospodnje" (Lk 4,18; Iz 61,15).

Duh je taj koji nas poziva, posvećuje i šalje da nastavimo Isusovo poslanje, da izvršimo djela milosrđa. Takav način života pripravlja nova nebesa i novu zemlju u kojoj će trajno prebivalište imati pravda.

Učiteljstvo i teološke studije zadnjih godina naveliko naglašavaju ulogu Duha Svetoga u posvećenju. Svojim pomazanjem on osposobljuje obnavljajuće postojanje i novi značajniji način življenja. Upravo preko djelovanja Duha Svetoga događa se poziv-odgovor koji se izražava u posvećenju.

Kristova povijest je u stvari povijest djelovanja i prisutnosti Duha na i u Isusu Kristu. Snagom istoga Duha tvorca Isus je na ovaj svijet donio nadu, slobodu, vjernost, spasenje, uskrsnuće, zajedništvo, puni život¹⁰.

Isto se može reći i za život svakoga kršćanina, a na poseban način za posvećenoga, tj. da je osoba Duha Svetoga, jedini zakon za vjernika (Rim 8,2), smještena u njegov duh, postaje usmjerujuće svjetlo i pokretačka snaga koja ga vodi do zajedništva s Bogom i čovjekom¹¹. Prvi objekt posvećenog života ne sastoji se u nasljedovanju, nego u tome da budemo prožeti i oblikovani Duhom, Očevim Duhom, Duhom neprestanog stvaranja svijeta i kozmosa, da postanemo njegov zemaljski hram¹².

Biti hodočasnik nade u vremenu znači ostvariti Božji projekt pod vodstvom Duha Svetoga. On nas vodi do potpune istine, čistoga svjetla, prema onome svjetlu u kojemu izabrani neće imati potrebu ni svetiljke ni sunca, jer će ih obasjavati Gospodin Bog i oni će kraljevati uvijeke (Otk 22,4-5).

¹⁰ Usp. B. Secondin, *Per una fedeltà creativa. La vita consacrata dopo il Sinodo* (Paoline, Milano 1995) 341-342.

¹¹ Usp. A. Dalbesio, *Lo Spirito Santo nel Nuovo Testamento, nella Chiesa, nella vita del cristiano* (Edizione san Paolo, Milano 1994) 240-241.

¹² Usp. P. Martinelli, "Lo Spirito Santo in Dio e nel mondo. Alcune note di pneumatologia, "tertio millennio adveniente"...", *Communio* 158 (1998) 11-14.

Danas smo još žitelji zemlje. Tu živimo, sami, u zajednici, s drugima. Gosti smo ove zemlje, djelo ruku i srca Božjega, objekt njegova zadovoljstva. Živimo na zemlju po kojoj je hodao i koju je posvetio Isus Krist.

Ono što je Krist donio na svijet Ivan u svojem Evadželju sažima u jednu riječ: život. "Ja živim i vi ćete živjeti!" (Iv 14, 19). Duh sveti je zaista izvor života i donosi život na svijet: čitav život, puni život, vječni život. Stoga je vrlo shvatljivo zašto navještati život znači uvijek tješiti žalosne, ozdravljati bolesne, pomiriti naša sjećanja, oprostiti grijeha, spasiti svaki život koji je u opasnosti¹³. "Ja živim i vi ćete živjeti". Mi smo pozvani upravo na tu nadu, gdje poziv vrlo često odzvanja kao zapovijed: ustrajati protiv smrti i njezinih moći (u današnjoj kulturi smrti), ljubiti život i poštivati svaki život, život koji nam je zajednički, život u svoj svojoj cjelovitosti¹⁴. Kada je budućnost čovječanstva i planeta nejsana, nerazumljiva, nadati se znači nastaviti živjeti, raditi i boriti se da stvoreno preživi.

Živimo u uređenom društvu nove povijesti koja daje smisao našem identitetu. Međutim, čini se da se smisao posvećenog života sastoji u odgovoru na ovo pitanje: koji je smisao ljudskog života danas? Narod u našem postojanju treba prepoznati poziv na ljudsko postojanje na nov način. Mi posvećeni moramo utjeloviti drukčiji način postojanja, mi smo preinačivači postojanja.

Pomirenje sa sudbinom malo pomalo se uvlači i u naše redove. Možda je najveći grijeh koji se može učiniti pomirenje s nepravdom, bijedom. Duh nam daje potrebne snage i dovoljno hrabrosti da se suprostavimo moćima koje smrt vrši nad nama i oko nas.

Crkveni otac, Ivan Zlatousti govorio je "nisu toliko naši grijesi uzroci nedaća nego beznađe"¹⁵. "Ne budimo kao oni koji nemaju nade" (1 Sol 4,13), podsjeća Pavao Solunjanje jer Krist je uskrsnuo i povijest ne može ići prema katastrofi nego prema spasenju. "Krist jučer i danas, početak i svršetak, alfa i omega. Njegova su vremena i vjekovi. Njemu slava i vlast po sve vjekove vječnosti. Amen"¹⁶. Posvećeni je život možda prije svega živući Amen tog vremenskog razdoblja, od Stvaranja do Kraljevstva, u kojem svako živuće biće treba naći vlastiti smisao. No, nije dovoljno sjesti i čekati dolazak Kraljevstva. Treba ustati iz kreveta svakoga jutra i činiti nešto.

¹³ Usp. J. Moltman, *La fonte della vita. Lo Spirito Santo e la teologia della vita* (Queriniana, Brescia 1998) 31.

¹⁴ Usp. A. Dalbesio, *Lo Spirito Santo*, 244-250.

¹⁵ Preuzeto iz: Moltman, *La fonte della vita*, 53.

¹⁶ Usp. Rimski misal. Vazmeno bdijenje u svetoj noći. Blagoslov ognja i pripravljanje svijeeće.

S NADOM URONJENI U POVIJEST

Ljudska se osoba ne može zatvoriti u svoju nepotpunost. Nužno se mora otvoriti budućnosti, koja je ipak nedostižna. Istina je da mi vrlo često ne znamo što tražimo, gdje idemo, ali je Duh taj koji dolazi u susret našoj slabosti. On je taj koji cvili, moli u nama, pati i upućuje nas prema Ocu (Rim 8).

Želja za onostranim nije bijeg od sadašnjosti, od povijesti. To je naravna želja, težnja za ispunjenjem hodočasničkog života.

Piše P. Cabra: "Nova Europa nas zove... Zavisi i od nas da li će Europa manje stati na strani trgovine, individualizma i ezoterične religioznosti ili više na stranu solidarnosti, oslobođene slobode, kršćanske i eklezijalne vjere, ne zavaravajući se da možemo direktno utjecati na društvo. Naša je zadaća da sačuvamo otoke kršćanskog svjedočanstva"¹⁷.

Budućnost posvećenog života u Europi, a i drugdje, duboko zavisi od mogućnosti svjedočenja Božje prisutnosti u ovom svijetu, toliko kompleksnom. Zanimljivo je razmišljanje J.B. Metz-a: "Glavna proročka i kritička zadaća Redova danas je: svjedočiti Boga u svijetu bez Boga, ali otvorenoga religiji, u razdoblju religije bez Boga. Našu današnju situaciju ne označava krilatica "Isus da - Crkva ne", nego "religija da - Bog ne". Prorok te post-moderne religioznosti nije Isus, niti Marx, nego Nietzsche: navjestitelj dionizijske religije, s nakanom da se dostigne sreća izbjegavajući patnje i žalosti; religija shvaćena kao umirujuće sredstvo prisutnih tjeskoga, kao mitsko očaranje... koja bi zadovoljila sve eshatološke nemire u san o povratku jednakosti"¹⁸. Ni sami posvećeni nisu ostali imuni na taj svijet, ne u doktrinalnom i teoretskom smislu nego u praksi i stvarno življenoj duhovnosti. Danas ni sami posvećeni ne iščekuju s intimnom napetoću dolazak kraljevstva Božjega, iako je sami posvećeni život proroštvo eshatološkog odredišta ljudske povijesti. Čini se da veliki broj posvećenih nije privučen eshatologijom, nego radije plovi po viđenju, zadovoljava se projektima kratkog trajanja i uvijek zemaljskim¹⁹.

Radi se o društveno-kulturnom pesimizmu koji se je uvukao i u naše redove. Postsinodalna pobudnica *Vita consecrata* dobra ga osjeća i nudi mu snagu vjere i nadu u Kristova obećanja, koja osvjetljavaju budućnost i rađaju hrabrost

¹⁷ P.G. Cabra, "Solidarietät-Freiheit-Glaube. Der Beitrag des Ordenslebens für ein neues Europa", Ordensnachrichten 30 (1990) 14.

¹⁸ J.B. Metz, "Zeichen der Zeit - Antwort der Orden. Orden in Kirche und Gesellschaft", Ordensnachrichten 31 (1990) 418.

¹⁹ Usp. B. Secondin, "Speranza ed escatologia. La testimonianza della vita consacrata", Communio 148 (1998) 40.

svjedočenja i poslanja (VC 26, 27). "Posvećene osobe, živeći dosljedno i u punini slobodno preuzete obveze, mogu ponuditi odgovor na čežnje svojih suvremenika, oslobađajući ih od rješenja koja su najčešće iluzorna i često niječu Kristovo spasonosno utjelovljenje" (VC 103). Papa je svjestan da su danas potrebni sugovornici traženja Boga koji oduvijek uzburkava čovjekovo srce: "potreban je naime netko tko će predstaviti očinsko Božje lice i majčinsko lice Crkve, tko će staviti na kocku vlastiti život da bi drugi imali život i nadu" (VC 105).

Iščekivanje budućnosti treba biti kao strast za moguće današnje vrijeme da u njemu može klijati pravednost i bratstvo, blizina i besplatnost, preobraženje i vjera²⁰. To je zadaća i stil s kojim posvećeni gaje nadu i iščekuju buduću slavu, u radosti i u svjedočenju, a za to nam je potreban život po Duhu.

DUHOVNO TRAŽENJE

Svrha posvećenog života nije preživljavanje, nego proroštvo. Uloga posvećenog života je učiniti vidljivim što je Radosna vijest sada za naše vrijeme. Posvećeni trebaju učiniti svetim sadašnjost.

Ako posvećeni život želi biti znakovit danas i ako ga treba sačuvati za sljedeću generaciju, posvećeni ovog vremena trebaju izbjeći dvije opasnosti: duhovnu površnost i sverašireniji i sveprisutniji individualizam²¹, te se pobrinuti da zadrže živom Božji glas bez obzira na ono što se događa djelovanju Kongregacije ili strukturama Reda, pa čak i bez obzira na crkvene definicije posvećenog života. Posvećeni život, koji je u službi Boga i čovjeka, ima, i to se nikada ne smije zaboraviti, "proročku zadaću podsjećati na Božji plan o ljudima i služiti mu, kao što je navjestilo Pismo i kao što proizlazi iz pažljivog čitanja znakova providonosnoga Božjeg djelovanja u povijesti" (VC 73).

Duhovnost je zaista veoma važno pitanje trenutka u posvećenom životu. Prošlo je vrijeme stare duhovnosti negativnog asketizma, potpunog

²⁰ Usp. Secondin, *Il profumo di Betania. La vita consacrata come mistica profezia terapia* (EDB, Bologna 1996) 113.

²¹ Individualizam je plod evolucije koja traje stoljećima. Privatno je postalo moguće, štoviše neki ideal. Naš je heroj post-kartezijanski: vidimo ga u bilo kojem američkom western-u, osamljena figura. Taj osamljeni, moderni ja zahvatio je i posvećeni život. Moderna posvećena osoba teži autonomiji, slobodi, slobodi za neobvezu, a ne za obvezu. Pravo reći ne i onda kada se radi o evanđeoskim zahtjevima, iako se nema čvrstih razlga, ako ne činjenicu da se s time ne slaže. Ne može se postati čovječnijim bez zajednice. No, moderni ja ne može u tijeku godine novicijata postati redovnik. Potrebna je spora formacija da se postane čovječan, da se nauči govoriti i slušati, zaustaviti utjecaj egocentrizma koji čini od osobe središte svijeta.

povlačenja²². Takva duhovnost ne može odgojiti zrele duhovne osobe koje bi mogle djelovati na ulicama, u sudnicama, u civilnim odborima, u dioničarskim društvima, u brokerskim kućama, u parlamentarnim zasjedanjima, na ratnim područjima, s osamljenima, s progranima i izbjeglima, s gradskim siromasima, s ovisnicima i oboljelima od AIDS-a, u novinama i radio-televizijskim studijima. Sve nam te situacije dozvoljavaju da reknemo naš odlučni *ne* rasčovječenju, nepravdi, nemoralu, i naš odlučni *da* kraljevstvu Božjemu. Privitizirana duhovnost to ne može učiniti. Usprkos svega nužno je potrebna velika duhovnost. Nužan je život duboke i regulirane molitve. Nužna je potpora duhovne zajednice²³, možda kao nikada prije. Posvećeni život ima potrebu danas, kao nikada prije, duhovnih učitelja, mistagoga, koji bi znali dovesti do najviših vrhunaca evanđeoske savršenosti. U toj točki duhovnoga rođenja leži znakovitost, sadašnjost i budućnost posvećenog života. Njegova je snaga evanđeoski radikalizam, a njegova slabost je nedostatak proroštva²⁴.

Duhovnost posvećenih osoba danas nije niti duhovnost križa niti duhovnost uskrsnuća. Duhovnost našega vremena je duhovnost Velike Subote: duhovnost zbunjenosti i potištenosti, umornosti, nedjelotvornosti i nemoći, duhovnost vjere u mraku.

Duhovnost je teologija koja hoda. Duhovnost je ono što činimo zbog onoga što govorimo da vjerujemo.

Ako vjerujemo da je Utjelovljenje posvetilo čitavo čovječanstvo, tada moramo zaista stati na stranu onih čiji su životi odbačeni, šikanirani, potlačeni, ugroženi, podcjenjeni, oklevetani, ismijani...

²² Dobro je da je završila masovna legalistička, ponavljajuća i pobožnjačka duhovnost, ali nažalost ništa je nije zamijenilo. Ostala je samo praznina. Možda je to teška tvrdnja, ali o njoj treba razmišljati.

²³ Danas se vrlo često govori o zajednici i zajedništvu pa i Papa u svojoj pobudnici (VC 31, 32, 49, 53, 86, 93) ali se vrlo lako prelazi s teološkog na onaj operativni koncept, sa smisla bratstva na zajednicu usklađenu u svim djelovima. Nadasve se lako sklizne s "eklezijalnog zajedništva" na čisto i jednostavno "uređeno zajedništvo" i na "podlaganje" i hijerarhijsku poslušnost (Usp. VC 46, 49, 53, 73, 79). Nemam ništa protiv rabljenja različitih termina niti protiv "dobro uređenih zajednica" u Crkvi, ali je potrebno dati prvenstvo karizmama da ne bi imali samo organizaciju i podvrgavanje. Zajedništvo je prije svega "misterij", "sakrament" koji znači i djeluje, smjera i proizvodi. To je teološko obzorje koje nadahnjuje Duh kojemu se treba podvrgnuti i kodeks i službena zaokupljenost da sve bude do u detalje uređeno: usp. Secondin, *Per una fedelità creativa*, 252-255.

²⁴ Secondin, *Per una fedelità creativa*, 411-413 jasno tvrdi da nam je nužno potrebno ponovno zadobiti proročku sposobnost koju on ovako vidi: proroštvo ruku za nove zagrljaje mira, prihvaćanja, solidarnosti; proroštvo nogu za probijanje novih putova, van obiteljskih zidina, prema svima izgubljenima, izbjeglima, prognanima, hodočasniciima u traženju mira; proroštvo očiju koje ispituju najšira obzorja; proroštvo ušiju koje čuje vapaj najugroženijih; proroštvo govora kao iskrenost s kojim nazivamo naše rane, s kojim pokazujemo naše nesnalaženje, s kojim podižemo glas u ime onoga koji nema glasa; proroštvo nasljedovanja kao odbacivanje svega onoga što nas ne vodi zajedno s Isusom prema Jeruzalemu.

Ako vjerujemo u euharistijsko zajedništvo onda moramo podijeliti kruh našega života s onima koji su zaista izgladnjeli i vino naših dana s onima u čijim srcima nedostaje radosti života,

Ako vjerujemo u Betlehem onda moramo stajati u slušanju istine i biti pažljivi na objavu gdje je možda i ne očekujemo.

Ako vjerujemo u otkupiteljsku moć križa, onda ne možemo ostati ravnodušni na patnje brata čovjeka...

Ako vjerujemo u stvarnost Isusova uskrsnuća onda u našem životu ne bi trebalo biti tame i beznađa, nego život u svjetlu i nadi ponuđeni i svjedočeni svima...

Dakle, naše se duhovnost sastoji u tome da se zaokupimo velikim pitanjima života. Vidjeti ono što drugi ne mogu ili ne smiju vidjeti, reći ono što drugi neće ili ne mogu ili ne smiju reći²⁵.

Potrebno je živjeti za Boga ne za društveno i crkveno promicanje. Mariti više za Evanđelje, nego za zakon. Djelovati s vjerom a ne s oprežnošću. Zato se trebamo formirati za odlučno utvrđivanje svrhe, jer samo svijest o svrsi koja je jača od bilo koje druge i dostojnija od drugih, može ojačati, nadahnuti i smiriti dušu. Prijašnji odgovori na aktualna pitanja ne zadovoljavaju, stari razlozi za činjenje novih stvari jednostavno ne potiču srca u svijetu punom novih problema. Rad, društvene prilike pa i sama teologija posvećenog života sada su različiti. Mistika je prošla. Sve što nam ostaje je Evanđelje.

Stoga se trebamo formirati za brižljivost bez kočnica, a ne za patološki individualizam u ime samorazvoja, za rizik, a ne za diplomatsko djelovanje, za društvenu kritiku, a ne za društvenu prilagodljivost, za dovoljnost, a ne za siromaštvo koje ne poznaje potrebu i veoma je sigurno. Trebamo se formirati za "skakvce i međ" u svijetu punom odijela za šetnju. Trebamo se formirati za dragovoljno isključenje, da bi se odvojili od političkog sustava, a ne za privilegije. Trebamo se formirati više za proročko nego za poslušno, više za pastoralno nego za crkveno prikladno²⁶.

Rado govorimo o svjedočenju. Ono je sada potrebitije nego ikada, ne samo unutar katoličke populacije nego u čitavome svijetu, trebamo govoriti, a naš

²⁵ Veoma se lako usudimo govoriti o grijehu struktura u Državi, a nemamo snage govoriti o grijehu struktura u Crkvi.

²⁶ I nadalje vladaju predkonzilski modeli usredotočeni na autoritet, na dominirajuće figure ljudi svetoga (svećenici, biskupi, redovnici) kao agencije svetih službi i obreda i kao kontrolori istine. Potrebno nam je služenje koje izaziva odgovornost drugih, nužan nam je dijalog, povjerljivi susret, proroštvo koje zna naslutiti buduće korake, solidarnost s naporom da shvatimo, razlučivanje kao svakodnevna metoda stava i govora.

navještaj treba potvrditi na temelju Evanđelja (ostavimo potvrdu zavjetima po strani²⁷). Od nas se traži novi način prisutnosti koja zapaljuje vatru. Vrijeme je da postanemo plamen.

Duhovnost prvih kršćana nije bila usmjerena na onostranost nego na dolazak Gospodnji, na dolazak kraljevstva Božjega. Bili su otvoreni iščekivanju kraljevstva Božjega jer su bili svjesni onoga što su molili u Očenašu: “kako na nebu tako i zemlji”.

Mi ne možemo zavarati sami sebe. Duhovno traženje je duhovno traženje. Nije dovoljno govoriti o njemu nego ga treba činiti. Ako nemamo vremena zaroniti u Evanđelje zbog našega evanđeoskog života, učinili smo od sebe samih našega boga a od našega posla naš cilj. I na kraju doživjet ćemo slom, ako ne navani, zasigurno unutar nas, a što bi se moglo nazvati *boomerangom* istine. Posvećeni koji se ne brinu za svoj duhovni život, nemaju ga, bez obzira koliko su dobre njihove motivacije, njihova profesionalnost, pohvalna djela. Bez zalaganja u duhovnom životu ne pokrivamo žar za budućnost, ne palimo vatru, na našem životu se ne može zapaliti drugi život. Posvećeni život ne može opstati bez duhovne jakosti koja ga dovodi da uzme Evanđelje kao apsolutno u cjelokupnoj svoj radikalnosti, da ozbiljno shvati zavjete, duhovnu borbu, svetost.

Nažalost, i sama Crkva nas dijeli na “aktivne” i “kontemplativne”, kao da bi bili suprotni pojmovi. Kontemplacija je temeljna za oba tipa posvećenog života, jer ona je jedina sposobna vidjeti kao što vidi Bog, a upravo to se traži od nas²⁸.

Duhovno traženje, traženje Boga u vremenu, stvaranje kraljevstva Božjega, pažnja na Boga gdje je Bog prisutan u osobama, guraju posvećeni život i daju mu snagu da se udalji od svih drugih ciljeva. Duhovno traženje ne podnosi nagodbe s nijednom težnjom manjom od iskrene Božje prisutnosti na ovome mjestu, za ove osobe, u ovoj zadaći.

Zbog toga moramo biti uronjeni u Duh Gospodnji, biti živi u duhu, biti više u suglasnosti s duhom nego s zadaćom.

²⁷ Iako je Drugi vatikanski sabor u dogmatskoj konstituciji *Lumen gentium* br. 46 odbacio svođenje posvećenog života na tri evanđeoska savjeta, čini se da postsinodalna pobudnica *Vita consecrata* slijedi opasni prečac svodeći evanđeosku “mudrost” na tri klasična savjeta, ne vodeći računa o njihovoj mnogostrukosti. Nema sumnje da ono što označuje kršćanski identitet nije upravo ta trojka, nego nešto drugo: kao potpuni oprost, uzajamna ljubav, radikalnost za kraljevstvo, bdijenje i molitva, služenje i slušanje Riječi.

²⁸ Ne postoji ništa opasnije od te podjele na “aktivne” i “kontemplativne”. Pokoja se razlika može napraviti samo po oblicima i mjestima (klauzura ili svijet). Svi su kršćani pozvani na kontemplaciju i sve ustanove posvećenog života trebaju živjeti u neprestanom sjedinjenju s Gospodinom, biti u neprestanom “mističnom” hodu s Bogom i trebaju ga tražiti u svim stvarima, u svim ljudima, ako žele ispuniti svoje poslanje.

Prvi znak da nešto ne valja u posvećenom životu imamo onda kada posao, bilo koji posao, postaje važniji od samoga traženja. Naučavati, liječiti, biti dušobrižnik, štoviše biti i sami posvećeni, nije važno koliko traženje volje Božje. Bilo gdje da smo, bilo što radili, trebamo sve činiti imajući na pameti premoć volje Božje. Upravo tu leži razlika između onoga biti redovnik i onoga biti socijalni radnik. Socijalni radnik čini ono što treba biti učinjeno i što zaslužuje da bude učinjeno. Posvećeni međutim pada u Kristove ruke, Božju pamet, i ništa nije dovoljno osim onoga što se traži: Milosrdani, Ljubazani, Istiniti, Onaj koji govori: "Idite i činite isto". Gola je činjenica: nije posao, pa ne znam koliko bio dobar, koliko bio nužan, taj koji privlači posvećenoga. To čini Bog kojeg ima u srcu, kojeg nalazi u molitvi²⁹, u osobama i u preobraženju planeta u kraljevstvo Božje.

Sasvim je jasno da ono što treba danas posvećenima jest gajenje (obrađivanje) svetoga, ali ne odijeljenoga od svjetovnoga. Naša je zadaća da na obzorju svijeta držimo vrlo visoko pitanje Boga i Božja pitanja, tako da svi to mogu vidjeti. Mi nećemo biti otkupljeni od ove zemlje u smislu da je se možemo odreći. Bit ćemo otkupljeni zajedno s njom. Mi nećemo biti otkupljeni od tijela, nego ćemo biti učinjeni vječnima zajedno s njim³⁰.

Posvećeni ne čini djela milosrđa a da se pita: "Zašto ta nepravda?". Posvećeni ne naučava a da se pita: "Što se treba naučavati da bi se promijenio svijet?". Istinski redovnik ne djeluje a da prije nije kontemplirao razloge, posljedice, troškove i priloge dolaska kraljestva Božjega. Posvećeni život čini od kontemplacije nešto vrlo aktivnoga.

Posvećeni život nije idealni sustav koji stvara crkvene profesionalce. Posvećeni je život stil života, dostojan poštovanja način postojanja kao kršćani u svijetu³¹. To je jednostavno oblik kršćanskog života među mnogima, ali različit po stilu od svih drugih. To je život posvećen kršćanskom traženju, određen za one koji su zaljubljeni u otajstvo života, usredotočen na istraživanje i navješćivanje Radosve Vijesti koja je Isus.

U posvećeni se život ulazi, da bi zajedno s drugima, mogli slušati Duha Svetoga u glasovima koji nisu naši. Posvećeni život nije lagan, ali nije ni

²⁹ "Svrha molitve, kćeri moje - ponavljala je sveta Terezija Avilska - dobra su djela, dobra djela, dobra djela." Bez molitve, koja nas vodi, potpomaže i daje snagu, dobra djela su nemoguća. Bez dobrih djela, molitva pada prazna na uši ljudske rase.

³⁰ Usp. Moltmann, *La fonte della vita*, 33-35.

³¹ Još i danas se međutim u posvećenom inzistira na teologiji onoga "magis", čime se riskira povratak na staru klasifikaciju dvaju putova spasenja i svetosti, jedan velikodušniji i istinitiji, drugi općenitiji i manje originalan. Drugi put je vlastit laicima koji se trebaju zadovoljiti krštenjem i potvrdom (VC 31), a prvi je vlastiti svećenicima i redovnicima koji imaju neko "novo posvećenje" i neko "svojstveno poslanje" (VC 31).

nestvaran, ni donkihotski, ni ekstravagantan (čudan). Ako danas posvećeni život jest promašaj, ili ništa ne poručuje današnjem čovjeku, krivnja je naša jer smo izgubili smisao sadašnje duhovnosti. Ako posvećeni život postaje beznačajan, postaje zato jer smo mi sami, naše osobnosti individualne i kolektivne, izgubili smisao sadašnjih vrednota, moći sadašnjosti, izazova sadašnjosti, značenje sadašnjosti, svetosti sadašnjosti³².

Za dobro življenje posvećenog života potreban nam je čitav jedan život koji imamo, život na putu, nezavršeni dinamički proces vjere do smrti, a u tom životu trebali bi imati srce pustinjaka, duh penjača, oči zaljubljenoga, ruke vidara i pamet jednoga učitelja. Posvećeni život zahtjeva potpuno uronjenje u Kristov život i apsolutnu koncentraciju o značenju evanđeoskog života danas³³.

Za to je potreban čitav jedan život. Preoblikovati duh nije rutina niti pobožne vježbe od nekoliko dana.

Posvećeni život je povijest proroka, normalnih osoba koje razlučuju da bi objavile Boga, da bi postale uzorom novoga rasuđivanja za druge. Za to je potrebno osobno obraćenje. Posvećeni su narod koji traži Božju pamet, narod koji ga navješćuje, pa ne znam koju cijenu trebao platiti.

Postavimo jedno pitanje: da li je posvećeni život samo simbolički život ili ima kakav značajan sadržaj za svijet koji ga okružuje?³⁴.

Kao odgovor na ovo pitanje uzmimo u razmišljanje naše zavjete. Zavjeti, kažu naše teologije, trebaju biti javno svjedočanstvo evanđeoskih vrednota. Javno svjedočenje. Nešto što javnost može vidjeti i iz čega može izvući hrabrost

³² Sveto pismo nam daje divan uzor, suprotan našem, kako se treba ponašati u vremenu promjena. Jakov (Post 29, 15-30), u svojoj želji da se oženi voljenom ženom, poučana nas o ustrajnosti duha u vremenu promjena. On nas poučava da preokreti naših životnih projekata nisu doista zapreke životu kojeg zaista smatramo istinitim. Preko Jakova Pismo nam otkriva vrjednote mjesta u kojima se nalazimo u životu. Nadalje, on nas poučava da nisu promjene te koje prijete posvećenom životu: škrtarenje je ono koje osušuje dušu; škrtarenje goni život iz života; ono nas čini praznima. Povuci se unatrag od obećanje koje smo dali, gore je nego ga razvrći. "Tko god se okreće, nije mene dostojan" (usp. Lk 10, 62).

³³ Upravo ovdje jest početak zla. Najprije su redovnici svojim traženjem Boga postali duhovni vođe, guru, sveto je postalo nevidljivo. Zatim, posvećeni život postaje definicija, postaje teologiziran i reguliran. Vrlo brzo tri evanđeoska savjeta postadoše kriteriji i mjera duhovnoga života. Koliko novca može imati posvećena osoba u džepu? Bijaše neposlušnost pobijati "znanje" nekog poglavara? Poniznost se mjerila nagibom šlajera? Prijateljstvo bijaše prijetnja posvećenom životu? Koliko bi knjiga, habita, cipela, kasete, čarapa mogla imati redovnica a da ne bi prekršila zavjeta siromaštva? Lista ide do u nedogled i to iz gorega u gore.

³⁴ Da se ne radi o nikakvoj simbolici nabrojimo samo nekoliko znakova koji se danas traže od posvećenih: nadnaravnost, svjedočenja Boga, promicanje kulture suosjećanja i solidarnosti među međunarodnim bratstvom, promicanje mira, pravde i zaštite stvorenoga, znakove pomirenja različitoga...

i nadu. Ako je tako, možda svijet nije nikada imao toliko potrebu tih zavjeta kao što ima danas. Samo ako mi sami znamo što znače zavjeti za naše vrijeme. Samo ako mi sami živimo njihovu "mnogostrukost" značenja³⁵.

Učitelji zena naučavaju: "Kada monah ide u caffè bar, caffè bar postaje njegova monaška sobica. I kada česti posjetitelj bara ide u monašku sobicu ona za njega postaje caffè bar". Gdje god idemo nosimo sa sobom ono što jesmo.

Posvećeni život ne smije si dozvoliti da jednostavno bude slika nečega. Treba biti ono što je bio u svojim počecima. Treba biti autentičan: zaista usklađen u siromaštvu i njegovoj učinkovitosti, zaista posvećen djevičanstvu koje oslobađa, zaista se potruditi da čuje glas čitavoga svijeta. Ako želimo biti dar u teškim vremenima, trebamo biti smioni zaljubljenici, tržitelji istine, oživljujuća slika, glasnogovornici rubnih osoba³⁶.

Potrebno je samo dati se nadahnuti Duhom Božjim, i ne dopustiti da ga se utrne gromoglasnim i potkupljivim glasovima ovozemaljske prolaznosti. Nažalost, čini se da je istinski Duh "utrnjen" (1 Sol 5, 19) u ime tradicije i stila života koji je ljudski prijedlog s malo topline i vrijednosti. Božji Duh zasigurno daje snage onima koji se odvaže na put s Bogom i s braćom u zajednici prema drugima i različitim. Taj će Duh, koji je vječno mlad, oživljavati umorne i presahle inicijative posvećenih osoba. Upravo ono što nam je danas potrebno jest duhovna jakost da bi izgradili, počevši od nule, ako je potrebno, ne znam koliko stari ili ograničeni bili, djela koja su nužna našem vremenu, ne za to da bi bila nova, nego zato jer su neophodna za dobro društva koje nas okružuje i za našu duhovnu potpunost.

Vrijeme redovništva, kao i vrijeme kršćanstva, nikada ne prolazi. Jedino su prolazna naša izbijedjela, umorna, neznakovita i iskrivljena svjedočanstva.

SJEĆANJE I PROROŠTVO

Izričaj "sjećanje i proroštvo" znači da Duh Božji podsjeća Crkvu, krštene i posvećene na ono od čega se živi i uvodi ih neprestano u život i u riječi Isusove: "Duh istine upućivat će vas u svu istinu" (Iv 16,13). Stoga je potrebno životno jedinstvo da sjećanje postane proroštvo. Jer "pravo se proroštvo rađa iz Boga, iz prijateljstva s Njim, iz pozornog slušanja njegove Riječi u

³⁵ Nije dovoljno govoriti o siromaštvu koje se služi simbolima, ali stavlja na sigurno, o čistoći koja nas čini bezosjećajnim i odjeljenim, o poslušnosti koja se prilagođuje.

³⁶ Mi se možemo družiti i s bogatima, ali pod uvjetom da im govorimo o rubnim osobama, onako kako je govorio i radio Isus Krist.

vlastitim povijesnim okolnostima” (VC 84). Posvećeni život je put, nije cilj, sredstvo, ne apsolutni kraj: neprestano se evangelizira na svojem hodu prema kraljevstvu Božjemu³⁷. On je neprestano otvaranje Božjem dinamičnom Duhu, koji drži na životu Crkvu, svijet, kozmos, sve stvoreno i koji ne prestaje preobražavati ih, obnavljati i voditi ih prema novim vremenima.

Pozivanje na izvorno iskustvo, koje je djelo Duha uskrsloga Kista, posvećene će zasigurno otvoriti budućnosti punoj nade. Isti će Duh pomoći posvećenima da u svakodnevnom događajima osjete prisutnost Boga koji djeluje u svijetu, promičući onaj mudri dijalog između vjere i kulture koji je danas osobito potreban. Na putu dinamičnog kontinuiteta pod vodstvom Duha Svetoga posvećeni se trebaju otvoriti očekivanjima i izazovima sadašnjice kako bi konstruktivnim zalaganjem pripravili budućnost njegujući “dinamičnu vjernost vlastitom poslanju, prilagođavajući njegove oblike novim situacijama i različitim potrebama” (VC 37)³⁸.

Kršćanski život a još više posvećeni život nisu jednostavno ponovno proizvođenje ili “nasljedovanje” okrenuto povijesti, nego život u Duhu, duhovni život koji čini plodnim nasljedovanje u sadašnjosti i pomaže pripremiti ono sutra. Drugim riječima: radi se o kreativnosti, koja je istinita ako živi od sjećanja koje nije intelektualni proces, nego nadasve duhovna življena kultura³⁹. Jamac tog sjećanja je Duh Sveti koji nas čini sposobnima odčitavati znakove vremena u “kreativnoj vjernosti” (VC 37) primljenom daru. On je taj koji koji nam daje nova usmjerenja i koji nas čini evanđeoskim prorocima.

Naša vjera i naša nada bit će životvorne ako povjerimo naše postojanje osobno i zajedničarsko Duhu Božjemu. Ništa nije toliko važno u našem životu koliko izbor “Boga živoga”, da bi mogli biti, makar i na nesavršen način, duhovna terapija suvremenom svijetu (VC 87), ohrabrenje, znak života i svjedočanstvo Božje neizmjerne nazočnosti i njegove ljubavi prema živućem čovjeku.

³⁷ Nevjerojatno je kako mi posvećeni često zaboravimo običnost i ljudskost vlastitoga poziva, te postajemo uobražene i preuzetne veličine, previše sigurni u poznavanje Boga i moć nad njim, ili, s druge strane, mudrujemo, previše samouvjereni i jogunasti, zamišljamo se i ponašamo kao jedini stvaraoci vlastitoga života i poziva, kao da Boga nema. Neprestano se u posvećenim osobama ponavlja Iljin sindrom koji vjeruje da on sam ima pravo, dok ga drugi ne shvaćaju.

³⁸ Posvećeni su na vlastitoj koži mogli osjetiti prevladavanje pravnih principa nad životom, slova nad duhom, apstraktnog modela “savršenstva” nad dinamičnim procesom svakodnevnog obraćanja. Krist je obećao Duha svim vremenima, pa i našem. Budućnost je već zapčela, ali, nažalost, vrlo često ne prepoznajemo tu stvarnost i nalazimo se u poteškoći da doprinesemo njezinu pokazivanju i njezinu razvoju.

³⁹ Usp. B. Secondin, *Il profumo di Betania*, 130-132.

ZAKLJUČAK

Vrijeme je da skinemo masku redovnika i uzmemo ljudski oblik. Svijet nema potrebu posvećenih koji žive u oblacima i u mraku, pažljivih samo na zatvaranje u pseudoduhovne mjehuriće. Posvećeni nije neko nebesko biće, koje bi moglo pobjeći svima izazovima današnjega vremena, nego osoba čije posvećenje neizbježno uključuje borbu za novim rođenjem "iz vode i Duha" (Iv 3, 5). Ako budemo iskreni u ovoj našoj borbi, možda će oni drugi podijeliti naše nade.

Za neku odluku, tako zahtjevnu kao posvećeni život ili svećeništvo, ne može se ostaviti za poslije zrelost vjere u trenutku izbora. Najprije trebamo postati vjernik koji postaje posvećeni, svećenik, a ne posvećeni koji će s vremenom postati vjernik u pravom smislu.

Veliki je rizik dati veću važnost eklezijalnom izgledu od proročke karizme, prilagodljivosti prihvatljive osobe i jednoobraznom služenju od nepredvidive novosti Duha, koji nas vodi van naših lijenih navika.

Premda je teško, zaista se trebamo posvetiti stvaranju zajednica u kojima bi bio moguć novi pashalni život. Neka redovnička zajednica treba biti nešto više od mjesta gdje se može pojesti obrok, reći malo Časoslova i navečer se vratiti na spavanje. Zajednica je mjesto smrti i uskrsnuća gdje se uzajamno pomažemo da postanemo novi, da postanemo, ne osamljeni heroji, nego brat i sestra, koji se nalaze u zajedništvu i stvaraju za druge duhovnu zajednicu, i da bi djelovali kao zajednica, bili prepoznatljivi i vidljivi kao zajednica.

Ako posvećeni život ikada želi postati ono što jest, treba shvatiti da je predkoncilski model propao, a da se naš ljulja u svojim temeljima. Nužno je potrebno shvatiti da smo pozvani na novu zadaću. Potrebno je vratiti se pod noge križa. Nećemo procvjetati ako ne odemo tamo mi sami.

Posvećeni život treba biti poprečna struja vremena, koji pokazuje put gdje nema puta za one koji sami pokušavaju prevaliti isti put. Naš bi život trebao biti ohrabrenje za osobe koje traže da bi živjele evanđeoski život. Redovničke bi zajednice trebale biti oaze za one koje je zahvatila oluja života.

Dokle god posvećeni ostaju ukorijenjeni u duhovnoj strani života, dokle god su u društvu vjere i nade, sjećanja i proroštva, i dokle prepoznaju Boga iznad vlastitih poraza, posvećeni život vrijedi truda.

Ono što je važno jest da idemo naprijed, gurnuti Evanđeljem, prožeti Pismom, puni vatre pravednosti, podržavani kontemplacijom. Duhovnost snabdjeva dušu duhom hrabrosti koji nas čini sposobnima za neprestano zalaganje za Boga i za čovjeka utjelovljujući kraljevstvo Božje ovdje i sada.

DUH SVETI I KARIZMA NASLJEDOVANJA OTVORITI PROSTOR VLASTITOG ŽIVOTA DJELOVANJU DUHA SVETOGA

UVOD

*Vrhovno je pravilo redovničkog života: slijediti Krista kako je to izloženo u Evanđelju.*¹ Ova rečenica prema II. vatikanskom saboru jest misao-vodilja redovničkog života. No, opažamo da je kriza redovničkog života i redovničkih zajednica upravo duboka kriza *karizme nasljedovanja*.

Često se govori o nasljedovanju Krista, ali su rijetki koji se trude ozbiljno i konkretno u svakodnevnom životu slijediti primjer i život Isusa Krista.²

Na koji način možemo ostvariti ono zbog čega smo zapravo došli u redovničke zajednice - slijediti Krista - i bez čega sav redovnički život jest jedna velika 'farsa'?

Karizma nasljedovanja jest djelo Duha Svetoga. Duh Sveti je Kristov Duh. On je u službi Kristove Istine. Njegova je uloga, kao što nam to svjedoči Evanđelje po Ivanu, da pomogne pri primanju, razumijevanju, pounutrašnjenju i življenju Isusova Evanđelja.

Isus pojašnjava zbunjenim učenicima: "Duh je onaj koji sve oživljuje!" (Iv 6, 63) Gdje nema Duha, tu vlada umornost, pasivnost, zaspalost.

Kako, dakle, otvoriti prostor vlastitog života djelovanju Duha Svetoga da bi se doista u nama ostvarilo nasljedovanje Krista?

¹ Iz Dekreta II vatikanskog Sabora: "Perfectae caritatis", (O prilagođenoj obnovi redovničkog života) 2a.

² O ovoj "golemoj iluziji" pisao je još S. Kierkegaard: "Što znači da tolike tisuće ljudi nazivaju sebe kršćanima (i redovnicima!) bez ikakvih teškoća! Kako mogu uzeti to ime ti brojni ljudi čija ogromna većina... živi pod sasvim drugim kategorijama, kao što to pokazuje najpovršnije promatranje." Usp. *Osvrt na moje delo*, Grafos, Beograd 1985, 21.

Doista, kršćansko življenje Kristove poruke danas se na svim razinama oblači u "carevo ruho", dok se ne nađe netko tko će bezazlenošću djeteta, poput onog iz priče, kazati kako u tom stvarnom življenju Evanđelja nema ama baš ništa evanđeoskog ruha, ili sasvim malo i izuzetno.

1. DUH SVETI - SNAGA NOVOG ŽIVOTA

Vjerujem da smo imali prilike vidjeti glasoviti prizor Michelangelova stvaranja čovjeka, fresko-sliku na zidovima Sikstinske kapele u Vatikanu.

Na slici možemo vidjeti kako Bog-Otac ispruža svoju desnu ruku tako da božanski prst gotovo dotiče Adamov prst. Adam leži na zemlji, okrenut prema Bogu, ispružene ruke...

Dakle, s jedne (Božje) strane, imamo energiju, snagu, život; s druge (ljudske) pak strane, sve je inercija, prepuštanje, očekivanje.³ Ovaj Michelangelov prizor stvaranja čovjeka posjeduje duboku teološku intuiciju. Na jedan umjetnički način želi se dočarati trenutak kada je, prema Knjizi postanka (2, 7) Bog Adamu "udahnuo dah života".

Nas posebno zanima jedna misao koju je moguće otkriti u simbolici "ispruženog prsta": Duh Sveti kao *misterij Božje snage*. Svaki je čovjek 'slabi Adam' koji leži na zemlji i ispruža svoj prst prema Bogu. Čovjek stoji pred izborom: ili će tražiti energiju "odozdo", tj. u *pretjeranom* pouzdanju u vlastito *ljudsko* mišljenje, htijenje, osjećanje i planiranje, ili će pak tražiti energiju "odozgor", od svoga Stvoritelja. Na koji način, dakle, Duh Sveti koji je "prst desne Očeve" može dotaknuti čovjeka i prenijeti mu Božju snagu?

Uskrsli Krist kaže učenicima: "Evo, ja ću odaslati na vas ono što je Otac moj obećao. A vi ostanite u gradu dok se ne obučete u *Moć iz visine!*" (Lk 24, 49)⁴ Ovdje riječ "visina" označuje ujedno i dubinu, unutarnju snagu. Ojačani, dakle, *iznutra* i osposobljeni snagom koja je dana u našoj nutrini. Ono što Krist želi da znamo jest, da snaga dolazi od Njega a ne od nas. Sveti Pavao veli: "Evangelje naše nije k vama došlo samo u riječi nego i u snazi, u Duhu Svetom..." (1 Sol 1, 5). Slično i sv. Petar piše: "Ako tko posluhuje, neka posluhuje kao snagom koju Bog daje..." (usp. 1 Pt 4, 11).

Povijesno gledajući, događaj silaska Duha Svetoga (Duhovi) dogodio se prije 2000 godina. No, *egzistencijalno i duhovno*, taj se događaj može ponoviti u svako doba i u svakom vjerniku.

Kako se to konkretno događa? "Prinesi prst ovamo..., prinesi ruku svoju i stavi je u moj bok" - reče Uskrsli Krist nevjernom Tomi (Iv 20, 27). I kada je Toma stavio svoj prst, prinio ruku, dotakao, sve su se njegove sumnje raspršile.

³ Usp. R. Cantalamessa, *Il canto dello Spirito. Meditazioni sul 'Veni Creator'*, Ancora, Milano 1997, 205-212.

⁴ Usp. *Novi Zavjet* (s grčkog izvornika preveo Lj. Rupčić), Tomislavgrad, 1996.

No, kako je moguće nama danas dotaknuti nešto što se ne vidi? “Dotiče tko vjeruje!” - odgovara Augustin. Sv. Bazilije dodaje: “Ne daje se Duh svima u istoj mjeri, nego svoju silu dijeli prema veličini vjere!”

Dotiče Duha i dotaknut je Duhom tko vjeruje, tko se predaje njemu u apsolutnoj poslušnosti. Tada se ostvaruje ono što Augustin naziva “duhovni dodir” (*spiritualis contactus*).

2. U TIŠINI MOLITVE

“I dok je jednom s njima blagovao, zapovijedi im da ne napuštaju Jeruzalem, nego *neka čekaju* Obećanje Očevo... *Primit ćete* snagu Duha Svetoga koji će sići na vas i bit ćete mi svjedoci...” (Dj 1, 4.8)

Isus je rekao: “Čekajte!” “Velika je moć znati čekati vjetar da postaneš jedro.” (V. Krmpotić) Većini ljudi čekanje teško pada. Previše su nestrpljivi. Ne znaju više mirno sjediti u šutnji i osluškivati.

Valja vratiti mjesto šutnji, očekivanju, molitvi, boravku u nazočnosti Božjoj. U tišini molitve doživjet ćete što je Duh Sveti. Jer, dar Duha Svetog odgovor je na *ustrajnu* molitvu, a ne učinak mudro sročениh predavanja.

Prva Crkva započela je svoj život osjećajem potpune nemoći. Isus je ‘otišao’ i ostavio im veliki zadatak: “Idite po svem svijetu i propovijedajte...”

Iz te nemoći rodio se vapaj Bogu! I Bog je uslišio njihov vapaj. “Bog, po pravilu, daje Milost onom tko se priprema da je primi!”⁵

“Zapovijedi im da ne *napuštaju* Jeruzalem...”. Prvi su učenici *u molitvi* bili pomazani Duhom Boga živoga. Duh će, dakle, biti darovan onima koji iz dana u dan u molitvi dopuštaju da Božja riječ dotakne njihovo srce.

3. DUH SVETI - BLIZI I KOMUNIKATIVNI BOG

Religiozno-crkvenu situaciju našega vremena obilježavaju dvije oznake: s jedne strane, gubitak osjećaja živoga Boga u našoj kulturi, s druge pak strane, *umorno* kršćanstvo.

Kada kažem da nedostaje osjećaj živoga Boga, tada mislim na “gubitak neposrednosti s Bogom”⁶, na gubitak ‘Ti-odnosa’ (M. Buber) u kojem Bog *dotiče* ljudsko srce i mijenja ga.

⁵ N. Herman, *Bog nadohvat duše*, KS, Zagreb 1986, 15.

⁶ Usp. H. Mühlen, *Temeljno opredjeljenje*, Duh i voda, Jelsa 1986, 11-15.

Kada tvrdim da je današnje kršćanstvo umorno, tada mislim na Crkvu, kršćane i redovničke zajednice koje se doimaju umornima, bezidejnim, sterilnim.⁷

Kriza religioznog života, kriza je "blizine Boga". Svijest modernog čovjeka opterećena je tzv. 'odsutnošću Boga'. On je 'izgubio Boga' i postao ravnodušan. Ne vjeruje više da je moguće 'pronaći Boga'.

Gubitak osjećaja *Božje imanencije* (blizine) ima za posljedicu da se Bog sve manje doživljava kao stvarni temelj života. Zato teologija Duha Svetoga želi biti izazov temeljnoj predrasudi modernog čovjeka: da je Bog daleko, da je mrtav ili da uopće i ne postoji.⁸

Pneumatologija nas uči da je Duh Sveti je *misterij Božje blizine*. Bog nije odvojen od nas. Bog se od vječnosti daruje (Augustin), samopriopćuje (K. Rahner). Bog je u Duhu Svetom bliz i komunikativan. On je naš Tješitelj, Suputnik, Sugovornik, Prijatelj...

Duh Sveti - to je blizina Božja u svemu što jest: u stvarima koje uzimamo u ruke; u događajima koje doživljavamo; u riječima koje čujemo; u ljudima koje susrećemo; u svemu što živi i postoji.

Bog nam govori bezbrojnim ustima. Ali, najasnije nam govori u našu savjest i u naše srce. Jer, Bog obitava čovjeka. Duh stanuje u svakom čovjeku i čovjek je hram Duha Svetoga! (usp. 1 Kor 3, 16; 6, 19). "Jer kod vas ostaje i u vama je" - kaže sv. Ivan (Iv 14, 17). Duh Sveti - to je božansko u nama. I neuništivo je to božansko u čovjeku...

Sv. Bazilije kaže da Duh Sveti stvara "*intimnost s Bogom*".⁹ U Duhu Svetom Bog uklanja strah (a ne strahopoštovanje!) od Boga i određenu neugodnost pred Njim ili pak osjećaj krivnje koji paralizira... Po Duhu Svetom mi smo, da tako kažemo, "kod kuće" s Bogom.

Duh Sveti nosi u sebi "majčinske crte" Boga, jer se On ponaša kao prava majka koja poučava vlastito dijete da kaže "tata" i s njim ponavlja to ime sve dok dijete ne nauči i stekne naviku da zove 'tata' i u snu. Upravo tako, poput prave majke, Duh Sveti nas uči da se obraćamo Bogu "Abba"- Oče moj!" (Diadoh Fotiski) *Zato se samo u Duhu ima duhovno iskustvo Boga!*

⁷ Jedan će naš uvaženi teolog - S. Kušar - čak pesimistički napisati: "Mislim da ni kršćanske Crkve trenutno nemaju za ponuditi nešto što bi ljude mobiliziralo i pokrenulo polet njihova nadanja i nesebičnog zalaganja za zajedničku budućnost." Usp. S. Kušar, "Kršćanski govor o Bogu - izazov našem vremenu", *Bogoslovska Smotra*, 2-3/1997, 200.

⁸ Usp. M. Welker, *Lo Spirito di Dio. Teologija dello Spirito Santo*, Queriniana, Brescia 1995, 12-17.

⁹ *Intiman* je superlativ od *intus*, što znači unutra. Zato Augustin ima pravo kada kaže da nam je Bog bliži nego što smo mi sami sebi (usp. *Ispovijesti*, III, 6, 11).

4. IMATI ISKUSTVO BOŽJE LJUBAVI

Božja ljubav je istinsko središte kršćanstva. Kršćanstvo se može sažeti u jednu rečenicu: Bog te ljubi!¹⁰ U središtu kršćanskog navještaja stoji činjenica da postojati znači "biti ljubljen" (G. Marcel).

Otac vas ljubi! - kaže Isus svojim učenicima (usp. Iv 16, 27). Moći Bogu reći "Oče moj" znači imati iskustvo Božje ljubavi. U *Djelima apostoliskim* čitamo da se učenici na dan Pedesetnice "napuniše Duha Svetoga" (usp. Dj 2,4). Oni su doživljeli neodoljivo i duboko iskustvo silne Božje ljubavi.

Budući da je Duh Sveti Ljubav u Bogu, njegovo je djelo svako iskustvo Božje ljubavi. "I mi smo *upoznali* ljubav koju Bog ima prema nama i povjerovali joj" (1 Iv 4, 16).

Sv. Pavao piše: "Ljubav je Božja *razlivena u srcima* našim po Duhu Svetom koji nam je dan!" (Rim 5, 5)

Nepokazana ljubav - problem je mnogih osoba u redovništvu. Nije moguće zaobići ovu osnovnu ljudsku potrebu: ljubiti i biti ljubljen. Jedan od najljepših trenutaka u vjeri jest kada *osjetimo* da smo *osobno* ljubljeni i prepoznati od Boga.

Je li baš neophodno iskustveno doživjeti ljubav Boga ili je dovoljno, štoviše puno zaslužnije, samo *vjerovati* da smo ljubljeni? Nije dovoljno samo 'vjerovati' jer nas iskustvo Božje ljubavi oslobađa od "rak-rane" redovničkog života: od mlakosti, ravnodušnosti, loših navika, grijeha... Toliko je po samostanima 'mrtvih duša' u kojima je utrnut svaki žar iskrene ljubavi prema Bogu. To su duše koje su postale hladne, apatične, nezadovoljne Bogom i samim sobom...

Prvi učinak koji Duh Sveti proizvodi u jednoj Bogu predanoj duši jest da ona osjeti da je ljubljen od Boga. Tada se sve može lakše podnijeti, jer postoji 'unutarnje drugovanje' između Boga i duše.¹¹ Kaže sv. Ivan od Križa u knjizi *Živi plamen ljubavi* da ovaj živi plamen Ljubavi čisti dušu i napunja je snagom, životnošću i žarom za Bogom.¹² Da bi postali, kako kaže Pavao, "u duhu gorljivi". (Rim 12, 11)

¹⁰ Mi smo "miljenici Božji" (usp. Rim 1,7). "Ništa nas neće moći rastaviti od ljubavi Božje" (usp. Rim 8, 39). "U ovom je ljubav: ne da smo mi ljubili Boga, nego - on je ljubio nas" (1 Iv 4, 10). "Mi ljubimo jer on nas prije uzljubi" (1 Iv 4, 19).

¹¹ "On često posjećuje unutarnjeg čovjeka, milo s njime razgovara, ljubazno ga tješi, donosi mu veliki mir i divno prijateljstvo." (*Nasljeduj Krista*, II, 1,1)

¹² Usp. Sv. Ivan od Križa, *Živi plamen ljubavi*, Symposium, Split 1977, 13 sl.

Opis doživljaja osobne Božje ljubavi susrećemo u svjedočanstvima svih velikih likova kršćanstva, svih onih koji su doživljeli istinsko obraćenje i imali duboko iskustvo Duha, kao što su npr. sv. Franjo ("Ljubav nije ljubljena..."), sv. Augustin ("Kasno te uzljubih Ljepoto tako stara..."), B. Pascal ("Vatra! Sigurnost, Osjećaj, Radost, Mir..."), i mnogi drugi.

Naravno, živo čuvstvo Božje ljubavi uvijek je dar, Božja milost, ali milost koju treba žarko željeti i izmoliti. Zato je "krštenje u Duhu" najprije pitanje *srca* a ne pitanje *inteligencije* i naobrazbe. "Gdje je mudrac? Gdje je književnik? Gdje je istraživač ovog svijeta? Zar ne izludi Bog mudrost ovog svijeta?" (Kor 1, 20-25)

U središtu našega bića - srcu - hoće nas Bog susresti da bi nam darovao ljubav, i po toj ljubavi spoznaju i radost (usp. Fil 1, 9).

5. IMATI OTVORENO SRCE

"Ima li što ljepše, nego kada Bog u nama živi?" - pitao se jednom sv. Augustin. No, ovaj "Božji život u nama" valja dopustiti.

"Biti u Bogu" značilo je za Augustina dopustiti da Bog uđe u *sva područja* našega života. Jer, što više prepustimo prostora Bogu u našem srcu, to ćemo više primiti unutarnje radosti i duševne uravnoteženosti, svijetla i topline.

Dopustiti da Bog u nama živi znači: *otvoriti vlastito srce*. Samo u otvorenom srcu, samo u čovjeku koji je otvoren Bogu, može se Gospodin nastaniti. Zato 'biti otvoren' jest prva i najvažnija pretpostavka svakog duhovnog života.

Upravo gubitak temeljnog *raspoloženja primanje* ima za posljedicu nemogućnost djelovanja Duha Svetoga i 'beskrvno nasljedovanje' Isusa Krista. No, što konkretno znači 'imati otvoreno srce'?

a) *Htjeti primiti*

Biti otvoren znači biti spreman velikodušno i bez obzira na cijenu i okolnosti odgovoriti. U potpunoj poslušnosti. To je vrhunac ljudske slobode: *znati odgovoriti* na ponudu Ljubavi.

Biti otvoren znači *htjeti primiti*, biti raspoloživ. Mi često kažemo da bi nešti bilo dobro učiniti, ali u stvarnosti se zatvaramo u našem srcu, u našoj podsvijesti. Umijeće izmicanja osobito je uočljivo u tzv. *selektivnom* čitanju ili slušanju. Većina ljudi dok razgovara ili čita želi čuti samo ono što se uklapa u njihove dotadašnje predodžbe, ono što im odgovara i poklapa se s njihovim planovima i očekivanjima...

To znači: mi slušamo i čitamo s punom sviješću još samo ono što se unaprijed uklapa u ono što smo već u srcu odlučili ili u svojoj glavi smislili. Sve drugo, što nas eventualno smeta, iritira ili bi moglo biti povod za preispitivanje naših stavova, dakle sve ono, što bi nam moglo biti na neki način neudobno ili preveć zahtjevno, više uopće ne primamo svjesno na znanje.

Prvi korak da se otvorim djelovanju Duha Svetoga sastoji se u tome da pred Bogom hoću biti primatelj. Tko je zatvoren, on je usidren na određenoj točki svoga razvoja i ništa ga više ne može pokrenuti.

b) Odvažnost za novo

Biti primatelj znači ne odbiti bojažljivo i brzopleto određene unutarnje poticaje Duha, jer tobože "to nije za nas..."

Franjo Asiški ili Ignacije Loyolski postali su veliki u očima Božjim, jer su se odvažili na nešto novo, na nešto što je prekoračavalo tadašnje ustaljene okvire redovničkog života. Pomalo sjetno K. Rahner piše: "Koliko bi toga bilo drugačije kad se onom novom ne bi prilazilo s nadutom sigurnošću u sama sebe, s konzervativizmom koji ne brani Božju slavu... nego samog sebe, staru naviku i ono uobičajno što se daje živjeti *bez boli svagda novog obraćenja*. Ali kad bi se goruće osjetilo da je moguće biti i osuđen zbog vlastitih propusta, zbog razlivenosti i anonimne tvrdoće i tromosti srca, zbog samoskrivljenih manjaka u stvaralačkoj mašti i odvažnosti - onda bismo sigurno bili budniji, oprezniji, susretljiviji te bismo pazili na svaku pa i najmanju mogućnost da se Duha miče..."¹³

Biti otvoren znači biti pun očekivanja, oslušivanja. Tada ne želimo brzopleto odustati ili nepromišljeno otkazati ono što Bog hoće potaknuti i izvesti u našem životu.

c) Ukloniti prepreke

Biti otvoren djelovanju Duha Svetoga konačno znači i *ukloniti prepreke!* Božji Duh ne djeluje u našem životu ako nismo u tome pridonijeli u našim mogućnostima. Bog nam je dao slobodnu volju. Zahvaljujući slobodnoj volji možemo puno toga pozitivnog napraviti u našem životu, ali nerijetko postavljamo i prepreke na putu do sjedinjenja s Bogom.

¹³ K. Rahner, "Löscht den Geist nicht aus!", u: *Schriften zur Theologie*, VII, 84-87.

Ako smo iskreni, priznat ćemo da u nama postoje takve prepreke koje ometaju djelovanje Duha Svetoga. Možemo nasumice neke od prepreka spomenuti:

- Uobraženo pametovanje;
- Neposlušnost Božjoj volji;
- Nekorektnost. Neiskrenost. Neistinoljubivost;
- Nestrpljivost. Ne moći čekati;
- Nedostatak poniznosti, duha malenosti pred Bogom;
- Ne moći primiti i tražiti oprostjenje;

O velikoj *Terezi Avilskoj* znamo da je ona do svoje četrdesete godine vodila jedan površan i mlak samostanski život, dok nije jednog dana zastala 'kao ukopana' pred kipom izbičevanog Krista - duboko potresena tim snažnim prizorom izmučenog i okrvavljenog tijela - pala na koljena i počela plakati.

Walter Nigg opisujući taj odlučujući trenutak u životu Tereze Avilske kaže: "U tom trenu, onako sva smetena, osjetila je ova četrdesetogodišnjakinja svoj nedostojni život u svjetovnom samostanu i svoju osrednju pobožnost. Gospodin je trpio, a ona je brbljala koješta (da joj prođe dan), Krist se ponizio, a ona je trčala za najnovijim 'ćakulama'.

Slično udarcu čekića pogodila ju je ova spoznaja, ova nespojiva suprotnost. Kajanje, kakvo dotada još nikada nije u svom životu osjetila, snažno je treslo njezinim srcem. Odjednom joj se čitavi njezin život kao časne sestre učinio kao jedna velika "farsa", lakrdija, otvorena uvreda Bogu."¹⁴

"Pohod Duha izaziva u čovjeku veliku zbrku!" (Tauler). Moramo dopustiti da nas Duh Sveti uzdrma kako bismo se probili do svoje vlastite istine, kako bismo uvijek ponovno ispitivali koji su zadnji motivi našega djelovanja. U to spada i hrabrost da uvidimo i priznamo vlastite gluposti i pogreške.

Drugim riječima, treba biti spreman da se nešto konkretno promijeni u vlastitom životu. Nije moguće zazivati: "O dođi Duše Svet!", ali uz uvjet da On ništa ne dira i sve ostavi kako jest. "Ono što Duh dotiče, Duh i mijenja" - znali su reći apostolski Oci.

Ne možemo ponavljati: "O Dođi Duše Svet, posjeti nas, ispuní nas!", dopuštajući u isto vrijeme da u nama neki drugi "glasić" ("logika tijela") tiho šapuće: "Ali, molim, Duše Sveti bez pretjerivanja! Ne želim ispasti nikakav čudak!"

¹⁴ Usp. W. Nigg, *Vom Geheimnis der Mönche*, Diogenes, Zürich 1980, 189.

Valja se, dakle, *potruditi* dati prostor Duhu u vlastitom životu, jer je naš svakodnevni život tajanstveni teritorij djelovanja Duha. Ili, još konkretnije: ako za sve imamo dovoljno vremena, a nemamo za razmišljanje i molitvu, tada Božji Duh kod nas nema uopće nikakve šanse. Duh Sveti nije protiv televizije, brige za vlastito tijelo, telefonskih razgovora ili 'ćakula' uz kavu, itd. No, Bog nam je dao razum i slobodnu volju da bi mogli prosuditi što je za naš redovnički život *odlučujuće*, što je samo *važno* a što *manje* važno.

O nama, dakle, ovisi koje *prioritete* želimo staviti u svom životu. Mi svakodnevno odlučujemo koliki prostor hoćemo dati Duhu Božjem a koliko vremena posvetiti "kiču" u našem životu. Stoga otvoriti prostor djelovanju Duha znači ne ponašati se pasivno, čekati prekrštenih ruku "prosvjetljenje".

Za čim čeznemo svim srcem? Što zapravo želimo u životu? Naše želje i čežnje određuju naš život... Po njima prepoznavamo koliki je stupanj naše duhovne zrelosti i otvorenosti Duhu Svetom. Ako su nam 'prizemne želje', tada nam je i redovnički život prizeman i svjetovan...

Dobro se podsjetiti što je bila Isusova najdublja čežnja i žarka želja: *ispuniti Božju volju* (Iv 6, 38). Poslušnost Volji Očevoj bijaše najsvetija misao čitavog njegovog života...

UMJESTO ZAKLJUČKA: ŠTO JE ČISTOĆA SRCA?

O tome što je zapravo čistoća srca i kada Duh Sveti može djelovati u našem životi govori nam jedan krasni odlomak iz knjige E. Leclerca o svetom Franji:

"Znaš li, što je to čistoća srca?" - upita jednom sv. Franjo brata Leona.

"Kada nemaš sebi što predbaciti, niti jednu pogrešku" - odgovori mu brat Leon bez oklijevanja.

"Tada razumijem tvoju žalost" - reče Franjo - "jer ti ćeš uvijek imati pogrešaka."

"Oh, brate Leone, poslušaj me," nastavi Franjo, "ne bavi se toliko čistoćom tvoje duše, već svoj pogled upravi Bogu. Slavi Ga. Zahvaljuj mu radi Njega samoga... Jer, žalost da nisi savršen, da si grešnik, ljudsko je osjećanje, previše ljudsko... Zato ti svoj pogled moraš uzdići više, mnogo više..."

Tada *svetost* neće biti usavršavanje samoga sebe, niti neka punina koju bi mi sami sebi pripisivali... Svetost je, najprije, *praznina* koju otkrivamo i prihvaćamo kod sebe i koju je Bog spreman ispuniti u mjeri u kojoj se otvorimo Njegovoj punini!"¹⁵

¹⁵ Usp. Eloi Leclerc, *Mudrost jednog siromaha*, Ljubljana 1998, 92-94.

“DUH SVETI POZIVA I DIJELI DAROVE I SLUŽBE U CRKVI”

Ovo naše razmišljanje počet ćemo molitvom Svetog Oca Ivana Pavla II., kojom se obraća Duhu Svetom, za Bogu posvećene osobe:

“Duše Sveti, Ljubavi izlivena u srca, koji ulijevaš u pameti milost i nadahnuće, vječni Izvori života, koji brojnim karizmama privodiš dovršenju Kristovo poslanje, mi Te molimo za sve posvećene osobe. Ispuni njihovo srce dubokom sigurnošću da su predodabrani da ljube, hvale i služe. Daj da okuse tvoje prijateljstvo, ispuni ih svojom radošću i svojom utjehom, pomozim da nadvladaju trenutke poteškoća i da se nakon padova s pouzdanjem ponovno dignu, učini ih zrcalom božanske ljepote. Daj im hrabrost da se uhvate u koštac s izazovima našega vremena i milost da donose ljudima dobrotu i čovjekoljublje Spasitelja našega Isusa Krista (usp. Tit. 3, 4)”¹

I. DUH SVETI IZVOR I SNAGA VJERNOSTI POZIVU

Svetim krštenjem Kristov milosni život, izobilno se izlio na nas. Postali smo djeca Božja, braća Kristova i članovi kraljevstva Božjega na zemlji - Crkve, dionici Božje naravi i baštinici kraljevstva nebeskoga, kako kaže sv. Petar: “Izabrani Narod, kraljevsko svećenstvo, sveti narod, puk koji pripada Bogu.” (1 Pt, 2. 9-10) U kontekstu ovog općeg kršćanskog poziva na svetost, na život s Kristom i svjedočko naviještanje vrednota, koje Krist dariva, promatramo i shvaćamo i redovničko posvećenje i poslanje, kao izraz potpunijeg življenja krsnog posvećenja.

Kroz stoljeća redovnički poziv u Crkvi povezuje se s evanđeoskim mjestom: *Hoćeš li biti savršen, idi, prodaj sve što imaš i podaj siromasima, pa ćeš imati blago na nebu! A onda dodi i slijedi mene!*” (Mt 19, 21) Apostoli su na Kristov poziv sve ostavili i pošli za onim koji nema gdje glavu skloniti,

¹ Ivan Pavao II., “Vita consecrata”, Apostolska pobudnica o posvećenom životu i njegovom poslanju u Crkvi i svijetu, (Dalje VC), Zagreb, 1996. Dokumenti 105, br. 111.

za Isusom. Taj upit Krist kroz povijest Crkve postavio je i postavlja tisućama. Postavio ga je i nama. Svatko od nas redovnika i redovnica, osobno i na svojstven način, čuli smo taj glas, i opredijeli se svjesno i slobodno, živjeti s Kristom, u ljubavi Kristovoj, koja je Duh Sveti, koji nas malo po malo upućuje u svu istinu” (Iv 16, 13) Poziv na put evanđeoskih savjeta u redovničkom životu rađa se u unutanjem osobnom susretu s Kristovom ljubavlju. *Povijest našeg zvanja iznad svega poznaje Bog*² “Zvanje je otajstvo Božjeg izabranja ‘Ne izabraste vi mene, nego ja izabrah vas. I postavih vas da idete i rod donosite, i rod vaš da ostane’ /Iv 15, 16)...’Prije nego što te oblikovah u majčinoj utrobi, ja te znadoh; prije nego što iz krila majčina izađe, ja te postavih, za proroka svim narodima postavljam te’ (Jr 1, 5). “³ *Redovničko zvanje otajstvo je veliko, dar Božji, dar Onoga koji nas beskrajno nadilazi, dar Duha Svetoga.* Naše zvanje u prvom redu je nadnaravna stvarnost, a onda tek naravna-onaj naš ljudski odgovor - naše uzdarje na Učiteljev dar.: “Govori Gospodine sluga tvoj sluša!” (1 Kralj 2, 22). Gospodin se svrnuo kod nas, u naš život, u našu dušu, u našu obitelj, a mi smo sebe stavili u Božje ruke, da On dalje čini u nama svoje djelo -Darujem Ti Bože sebe potpuno. Svijestan sam, svjestna sam, da Tebi pripadam ovakav kakav, ovakva kakva, jesam da jesam. Daj da za ljude mog vremena budem Tvoje živo pismo - rekao bi Pavao, Tvoja olovka u mojim rukama - rekla bi majka Terezija. To je mudrost Duha, pustiti Isusu da uđe u naš život, u našu životnu putanju. To je čudesnost Božja, čudesnost milosti, čudesnost redovničkog zvanja. Lahor Duha Svetog nas je poput proljetnog vjetra pomilovao, zažario nam srce plamenom svoje ljubavi. Nošeni tim žarom ljubavi ostavili smo sve i pošli onamo kamo nas je Duh doveo, u sasvim konkretnu redovničku zajednicu, koja je djelo Njegove ljubavi, dar Duha Svetoga povjeren našim utemeljiteljima i utemeljiteljicama, a time i svima nama. (usp. Iv 3, 8) S Pavlom možemo i mi reći: “Bog nas je pozvao pozivom svetih, ne po našim djelima, nego po svojem naumu i milosti.” (2 Tim 1, 9) S dubokom poniznošću i zahvalnošću ovog moramo uvijek biti svjesni.⁴ Naš osobni susret s Isusom, naše zvanje još dublje, svestranije i životvornije, pruža nam iskustvo da nam je Otac darovao Duha mudrosti i objave da ga upoznamo, prosvijetlio nam je oči srca da uvidimo u kojoj nadi nas je pozvao, da se nama izabranima pokazala izvanredno velika njegova snaga i jakost. Od presudne je važnosti da se osjećamo izabranima, da vjerujemo da smo od Gospodina apsolutno i bezuvjetno voljeni, zamilovani i prihvaćeni (usp. Ef 1) “Neka bude hvaljen Bog, Otac

²Usp.. Ivan Pavao II, “Dar i otajstvo”, Zagreb 1996., str. 9.

³ Isto

⁴ Usp. Isto

Gospodina našega, Isusa Krista: on nas blagoslovi svakim blagoslovom Duha u nebesima, u Kristu. Jer, izabra nas u njemu prije stvaranja svijeta da budemo sveti i bez mane pred Bogom;...U njemu ste i vi čuli riječ istine, Radosnu vijest svoga spasenja; u njemu ste i primili pečat obećanog Duha, Svetoga, kad ste prigrlili vjeru. On je залог naše baštine, otkupljenja kojim postajemo Božja svojina, na hvalu Slave njegove...” (Ef1, 3-15) Od ove vjere se živi, po ovoj vjeri i iz ove vjere jedino je moguće biti “svijetlo svijeta”, “grad na gori”, “Božja svojina”. U ovoj vjeri i povjerenju moguće je u svakidašnjici života živjeti svoje zvanje i posvećenje radosno i autentično. U trenucima poteškoća, sumnja, nejasnoća i grijeha svijest da smo izabrani i pozvani donosi nam i daje svjetlost i snagu. Potrebno je moliti za ustrajnost i vjernost u zvanju, imajući uvijek svijest da ovo što jesmo nismo snagom svoje volje, već snagom Božjeg izabranja, Božje susretljivosti i milosti, s kojom trebamo velikodušno surađivati, živeći sigurnost da znamo kome smo povjerovali.

Milosno je sjećanje na onaj blagi duhovski lahor u našim srcima, kad smo žarom srca osjetili da nas Gospodin poziva da ga slijedimo. Dovoljno se sjetiti molitava, postova, žižižanja, žrtava naših majki i očeva, baka i djedova, dobrih žena i ljudi, svećenika, naše braće i sestara po samostanima, i Bog zna tko je sve molio za naše zvanje, da budemo Božja svojina. To je to posredništvo Božje - i kroz roditelje i svećenike, i kroz odgojitelje, kroz redovnike i redovnice. To je posredništvo Duha Svetog kroz različite darove i službe. Bog nikada ne ide direktno, uvijek ostaje uz svoje svjedoke, uz svoje posrednike, a to smo i mi danas. “I bit ćete mi svjedoci sve do na kraja zemlje” (Dj 1, 8) Bog zna kako Bog zove, a onda smo mi to opravdali svojom voljnošću, redovničkim predanjem. Duh Sveti je nadoknađivao, zalijevao, davao i daje da savez ljubavi, predanje i vjernost raste. To je suradnja s Bogom, suradnja sa zvanjem. Sve je to dar, dar Božji, kojeg treba zahvalno primiti i velikodušno ugraditi za izgradnju Crkve. Bogu posvećene osobe duboko osjećaju: Bog mene treba! To sam što jesam. Hvala Ti Bože. Prihvaćam sebe jer me Ti prihvaćaš, jer me Ti ljubiš. Ti i mene danas nakon 5, 10, 20, 50, 60 godina života u Tvojim blizini, u redovničkom životu, u školi Duha Svetog, u školi Tvoje ljubavi, kao i Petra pitaš: “Ljubiš li me više nego ostali...Ljubiš li me brate, sestro...” “Gospodine, ja samo znam da Ti voliš slabe, jadne, grešne, zato si i došao, a ja sam tu, volim Te, kako ne. Ti znaš da Te volim.” Pokažimo današnjem čovjeku koliko mi volimo Isusa! Nek srce naše, život, djela, karizme naših zajednica po našem služenju progovore da ga volimo, da smo Njegovi. U iskustvu Crkve, u iskustvu vjere, kroz povjerenje do kraja u Boga, povjerenje do kraja u Crkvu, povjerenje do kraja u svoju redovničku zajednicu, jedino možemo razumjeti svoje zvanje i poslanje. Naše zvanje nikada nije sigurnost. Vjera je rizik i povjerenje. Vjera je milost i dar - milost koja dolazi od onoga susreta s Bogom, dar na koji treba svaki dan

Bogu Otkupitelju odgovoriti poslušnom vjerom. Vjera je ono što nosi kroz život. Ona uključuje i našu slobodu, naš osobni trud, žrtvu i zalaganje. Na putu življenja osobne vjere i zvanja, treba molitve, žrtve i puno truda, da bi naša vjera poput šibice mogla gorjeti i svijetliti i u tami, i u noći, u zgodno i nezgodno vrijeme, da naš put posvemašnjeg predanja Bogu ništa više ne smije sputavati - ni izvanjska proturječja ni magle ni sjene iznutra.⁵ Isus kad je došao na zemlju došao je sa sviješću i voljnošću, sa zadatkom da otkupi, spasi i posveti. U tom svjetlu gledajmo sebe i svoje zvanje, prinos sebe Ocu na dar, u Crkvi i za Crkvu.

2. POSVEĆENI ŽIVOT DAR DUHA CRKVI - U CRKVI ZA CRKVU I SVIJET

Redovnički poziv zajedno s pozivom na ministerijalno svećeništvo i s pozivom na laičko svjedočenje stoji u službi ostvarenja jedinstvenog poziva Crkve. Sva tri poziva zahtijevaju uzajamnu suradnju i pomaganje nositelja tih poziva, jer samo tako moguće je ostvarivati jedinstveni poziv Crkve izražen u mnogostrukosti službi, djelovanja i karizmi. Sveti Otac Ivan Pavao II. u molitvi za 2000. jubilej "moli Duha Svetoga da Crkvu svoju na zemlji obdari bogatstvom svojih darova i da svojim nadahnućima vodi sve u Crkvi da se ti darovi iskažu na korist cjele Crkve. Izričito se nabrajaju staleži u Crkvi: vjernici, laici, redovnici (zavjetovanici), zaređeni službenici (svećenici). Očito je da se u toj molitvi nijedna od tih grupa ne uzima kao goli potrošač koji ne bi ništa mogao pridonijeti zajedničkoj stvari, nego se moli Duha Svetoga (koji puše gdje hoće, usp. Iv. 3, 8)) da po svojoj darežljivosti obdari Crkvu preko onih koje on za pojedine darove odabere."⁶ "Različiti su dari a isti Duh; i različite službe, a isti Gospodin; i različita djelovanja, a isti Bog koji čini sve u svima. A svakome se daje očitovanje Duha na korist...." (1 Kor 1, 411) Dar Duha je u temelju svačijeg poziva. On je onaj "koji oblikuje i formira dušu pozvanih na život posebne posvete, suobličujući ih Kristu čistom, siromašnom i poslušnom."⁷ Redovnički život u Crkvi jest nasljedovati Isusa Krista izblizega, radikalno živjeti Evanđelje u duhu i po primjeru Isusa Krista; ići Kristovim stopama u otajstvenu drugovanju s Njime, ostvarujući snagom Duha Svetoga novu zapovijed: "Ljubite jedni druge kao što sam ja vas ljubio." (Iv 13, 34)

5. Papa Ivana Pavao I, Albino Luciani, Pisma Illustrissimi, Zagreb 1997, str. 165.

6. Tomislav Šagi, Vijesti UVRP, br.2/98, str. 20.

7. "Poruka pape Ivana Pvala II. za XIII. Svjetski dan mladih, Cvjetnica 1998., Vijesti Konferencije i Hrvatske Unije VRP-1/1998, str. 23)

Taj oblik života, kojeg je Krist prigrlio, a Bogu posvećene osobe zavjetovanjem posebno ponazočuju, jest od velike i bitne važnosti za Crkvu, koja je pozvana da u svakome svome članu živi istu težnju prema svemu Božjemu, slijedeći Krista u svjetlu i moću Duha Svetoga.

U Crkvi i posred Crkve dolazi do izražaja veliko duhovno bogatstvo karizmi, rascvat Božjeg života u Crkvi. Redovništvo kao radikalno prihvatanje kršćanskog žvilenja duboko je zasađeno u otajstvo Crkve. Ono je dar Duha svojoj Crkvi, dar koji pripada životu i svetosti Crkve.⁸ Unutar Crkve Bogu posvećene osobe, u raspoloživom Duhu Svetom, velikodušno se posvećuju Bogu, da budu "sposobniji donijeti plodove krsne milosti, da se prisnije posvete Božjoj službi, da izravnije služe velikoj obitelji Crkve i svijeta."⁹ "Zavjetovani život se stavlja u samo srce Crkve kao odlučujući čimbenik njezina poslanja, budući da 'izražava najdublju narav kršćanskog zvanja i težnju cijele Crkve-Zaručnice prema sjedinjenju s jedinim Zaručnikom."¹⁰ "Svaka karizma, pa tako i karizma redovničkog života, jest dar osobnoga Boga pojedinoj Ljudskoj osobi sa svrhom da je upotrijebi i iskoristi za stvar kraljevstva Božjega....Krist zove da se njega nasljeđuje, a utemeljitelj reda, ili pak neki drugi svetac, može biti, i jest, tek analogan primjer kako se to uspješno radi."¹¹ "Raznovrsnost karizama posvećenoga života treba smatrati kao očitovanje ljepote Crkve i nazočnosti Duha u njezinoj povijesti."¹² Različite redovničke ustanove međusobno se razlikuju upravo po karizmi, te učvršćuju i uvećavaju svetost Crkve po svojim karizmama u različitosti darova. Naši utemeljitelji i utemeljiteljice bili su obdareni od Duha Svetoga, da u Crkvi i za Crkvu učinu i pokrenu nešto novo, da okupe Ljude i žene, koji će uvijek svježom energijom Duha biti na pomoć Crkvi. Redovničke ustanove u Crkvi nastale su kao rezultat nadahnuća Duha pojedinim ljudima i kao zahtjev potreba opće i mjesne Crkve, određenog vremena i prostora.

U Crkvi - općoj i mjesnoj - mi redovnici i redovnice nalazimo prostor i razlog svojeg opstanka i djelovanja. Redovnički redovi i družbe u svom nastanku i životu, vezani su uz život i potrebe opće i mjesne Crkve.

Mjesna Crkva je onaj povijesni prostor u kojem se neko zvanje realno izražava i ostvaruje svoj apostolski zadatak. Pozvani smo da u Crkvi, općoj i mjesnoj, pružamo javno svjedočenje potpunog predanja Bogu izgrađujući Tijelo Njegovo - Crkvu.. Jedinstvo s općom Crkvom po mjesnoj Crkvi - to je

⁸. LG 42, 44

⁹. Rimski Misla, Zagreb 1980, str. 473.

¹⁰. VC, br. 109. br. 3.

¹¹. Špiro Marasović, "Redovništvo budućnosti", Crkva u svijetu (CUS), 1995. br. 2, str. 9.

¹². "Perfectae Caritatis" 1.

naš put i program. Papa Ivan Pavao II. kaže: "Izraz duboke privrženosti i sveopće ljubavi, koju posvećeni trebaju gaziti prema Crkvi, treba biti ostvarivanje istinskog i sasvim određenog 'sentire cum Ecclesia', u tjesnom jedinstvu s Kristovim namjesnikom i svim nasljednicima apostolskoga zbora koji, u jedinstvu s Papom, predsjedaju ljubavi u različitim mjesnim Crkvama."¹³ Naši utemeljitelji i utemeljiteljice su nam trajno i živo nadahnuće i poziv, učitelji i svijetli primjeri kako se to uspješno i blagoslovljeno živi i svjedoči u konkretnosti života. Kod njih se pokazuje uvijek živim osjećaj za Crkvu, koji se očituje u njihovu punom sudjelovanju u crkvenom životu u svim njegovim dimenzijama i u spremnoj poslušnosti Pastirima, osobito Rimskom Prvosvećeniku."¹⁴ Oni su vođeni Duhom Svetim intenzivno živjeli svoje poslanje i zahtjeve Evanđelja u određenoj povijesnoj situaciji. Pružili su istinski odgovor Bogu i čovjeku svog vremena. Imali su proročki karakter. Bili su znak i svjedočanstvo, izazov i bogatstvo, za suvremenike i svoje sljedbenike, za Crkvu. Crkva je primila, potvrdila i blagoslovila dar, karizmu, kojom su od Duha Svetog bili obdareni, u Crkvi i za Crkvu. Budući da smo mi, po svojoj biti, nastanku i poslanju, izrazito eklezijalni, potrebno je da i mi poput utemeljitelja živimo i svjedočimo eklezijalnu svijest. Dok želimo "oživjeti duh svojih utemeljitelja-ica, moramo razmišljati o misteriju koji se krije između njihova života i plodnosti. Taj misterij je incijativa, animacija i vodstvo Duha Svetoga. Sam Bog je zapalio vatru u 'kupinu' njihova života, a Duh je dao ono duboko iskustvo Boga i razlučio znakove vremena. Duh ih je učinio svetim i kontemplativnim i obratio ih u znak i proročku riječ. Duh ih je potaknuo da se zauzmu za hitne potrebe svoga vremena, da zagrlje križ u svom poslanju i budu protoci novoga života u izobilju.' Obdario ih je nesvakidašnjom mudrošću da naviještaju Blagovijest slobodno i u skladu s crkvenim učiteljstvom. Naš je zadatak da radimo tako da se u nama nastavi iskustvo Duha koje se objavljuje u karizmi utemeljitelja-ice (MR 11): na nama je da molimo za njegovu prisutnost i moć da uklonimo prepreke njegovu djelovanju, s radošću onih što surađuju u čudesnom djelu, i skromnošću onoga koji se priznaje beskorisnim slugom."¹⁵ Pozvani smo da budemo vjerni osnivačkoj karizmi, daru Duha Svetoga koji je nadahnuo našim utemeljiteljima i duhovnoj baštini naših Ustanova.¹⁶ Nastojmo živjeti onako kako bi u našim okolnostima živjeli naši

¹³ 16. Ivan Pavao II, "Završna poroka Biskupske Sinode Božjem narodu i svim ljudima dobre volje o posvećenom životu", *Odjeci*, Split, br. 4/1994., str. 3-4.

¹⁴ VC, br. 48.

¹⁵ Francesco Errauria, tajnik Kongregacije za redovnike, "U susret Sinodi", *Vijesti Konferencije VRP i Unije VRP*, Zagreb, br. 1/1994. str. 5.

¹⁶ Usp. VC br. 36.

Utemeljitelji. Budimo i mi danas živeći Utemeljitelji, i bit ćemo suradnici Duha Svetog, koji u Crkvi uvijek čini novo.

*Veoma je značajna vjernost kojom se redovnička zajednica po svojim članovima nastoji uklopiti u domaću Crkvu, te kroz znakove vremena otkriva konkretne zahtjeve Gospodina, apele Duha; tvoreći tako, u zajedništvu s općom Crkvom jedan Božji narod, jedno Kristovo tijelo, jedan hram Duha Svetoga. Domaća Crkva živi od redovničkog života - redovnički život se hrani vitalnošću i jedinstvom domaće Crkve. Drugi vatikanski sabor ističe da su redovničke osobe dužne "svaki prema svom pozivu živo i marljivo raditi na izgradnji, porastu cijelog otajstvenog Tijela Kristova i na dobro mjesnih Crkava. Te su ciljeve dužne promicati prije svega molitvom, činima pokore, i primjerom vlastitog života. No imajući pred očima vlastitu narav svake pojedine redovničke ustanove, neka se zalaganjem daju i na vanjska djela apostolata"*¹⁷ koji će biti hranjen, nošen molitvom. Pozvani smo osjećati s općom, nadasve mjesnom Crkvom, osjećati njezine radosti, brinuti njezine brige, svetošću svog života i specifičnim-vlastitim karizmama svojih Ustanova doprinositi njezinoj svetosti... Vjernost posvećenih osoba bitnim duhovnim vrednotama vlastitog zvanja i poslanja jamstvo je plodnosti svake redovničke zajednice za opću Crkvu i za mjesne Crkve. Zasjenjivanje tih vrednota ne može ostati bez nanošenja štete samom životu Crkve i njezinoj zadaći u današnjem svijetu. Gdje se karizma u redovničkim kućama stvarno živi ondje redovnička zajednica postaje središte duhovnog izjarivanja i molitvenog života, središte karitativnog djelovanja ili jedne stvarne božansko-ljudske ljubavi, živi znak da je to djelo Duha Svetoga. Stoga budimo vjerni svom temeljnom opredjeljenju svakodnevno idući putem obraćenja prema kraljevstvu Božjem, živeći ulogu "pšeničnog zrna". Stavimo se radosno na raspolaganje Gospodinu "za djelo spasenja". Duh Sveti dao nam je u Crkvi otkupiteljsku ulogu, da njegovom milošću i svojom suradnjom s darovima Duha, ljubimo Isusa, služimo Isusu, svijet vodimo Isusu. Naša "izvorna odgovornost za mjesnu Crkvu sastoji se u vjernosti vlastitom redovničkom pozivu koji znači radikalnije nasljedovanje Krista, što ima bit vidljivi znak Crkvi"¹⁸ - svojedobno nam je rekao pokojni šibenski biskup Srećko Badurina. "Bez svestrane crkvenosti niti redovnici mogu razumjeti sami sebe niti ih drugi mogu pravo vrednovati."¹⁹ - kaže nam papa Pavao VI. Svaka redovnička osoba da bi poput svog utemeljitelja-ice bila sva crkvena mora u

17. Dokumenti II. vat "Christus Dominus", br. 33.

18. Srećko Badurina, "Prema novoj zrelosti", Zagreb 1988., str. 149.

19. Pavao VI, Apostolski nagovor "Svjedočanstvo Evanđelju", Dokumenti 40, Zagreb 1973, str. 50.

sebi ponavljati, i svojim životom i djelima svjedočiti: Ova Crkva to je moja Crkva, ovaj papa to je moj papa, ovaj biskup to je moj biskup, ovaj poglavar, ova poglavarica to je moj poglavar, moja poglavarica, ovaj brat, sestra u zajednici je moj brat, moja sestra, ova braća ljudi kojima sam poslan, poslana su moja braća i sestre...

Crkvenu dimenziju i ucijepljenost redovničkog posvećenja u Krista, u Crkvu, ovako je živjela sv. Terezija iz Lisieux-a: "Ljubav mi je dala ključ moga zvanja ..Shvatila sam da jedino ljubav oživljuje sve udove Crkve i kad bi se ljubav ugasila ne bi više apostoli navješćivali Evanđelje, mučenici ne bi više htjeli prolijevati svoju krv...Shvatila sam da ljubav obuhvaća sva zvanja, da je ljubav sve, da ona obuhvaća sva vremena i sva mjesta. jednom riječju da je ona vječna. Tada sam u zanosu svoje mahnite radosti uzviknula: 'O Isuse, moja ljubavi, napokon sam našla svoje zvanje: moje zvanje je ljubav!'" Da našla sam svoje mjesto u Crkvi, i to si mi mjesto dao ti, o moj Bože! U srcu Crkve, moje majke, bit ću ljubav. Tako ću biti sve. Tako će se ostvariti moj san."²⁰ Ljubav kao dar Duha je motor koji pokreće redovničko poslanje. Ona treba prožimati sve naše službe, nadahnjivati i voditi sve darove Duha, kako u službi zajednice, tako i u službi braće ljudi, a sve za izgradnju Crkve i na opću korist. Naše redovničko poslanje se odvija: u ime Crkve, po poslanju Crkve i u zajedništvu Crkve. Mi nismo sami za sebe i po sebi, nego potpuno u funkciji Boga i ljudi. Život po zavjetima tijesno nas sjedinjuje s Crkvom. Od Gospodina smo pozvani da bi bili poslani braći i sestrama - da im u ime i po primjeru Isusa Krista, služimo bogatstvom karizama, koje je Duh Sveti udijelio našim ustanovama preko utemeljitelja i nama samima. Isus je izabrao prve apostole i poslao ih po svijetu i obećao im da će biti s njima do konca svijeta. I mi smo općeceni darom Duha, pozvani i posvećeni da kao Kristovi učenici budemo svjedoci njegova života, smrti i uskrsnuća, sve do kraja svijeta. Naš apostolat se nalazi između izvora Istine, Dobrote i Spasa, te onih kojima su istina, dobrotu i spas egzistencijalno potrebni. Redovništvo kao dar Božji Crkvi pozvano je da ima u vidu prvenstveno duhovnu, spasenjsku ulogu Crkve, računajući da različiti Božji darovi i službe Bogu posvećenih osoba stavljaju se u službu nadnaravnog spasenja, za izgradnju istog Mističnog Tijela Kristova-Crkve. "Vi ste tijelo Kristovo i, pojedinačno, udovi." (1 Kor 12, 27)

*"Pružati svjedočanstvo Kristu životom, djelima i riječima naročito je poslanje posvećenoga života u Crkvi i svijetu."*²¹ "U ime evanđelja mi ne možemo pobjeći iz svijeta, nego se upravo u ime evanđelja moramo na

²⁰. Usp. VC br. 46.; (*Ispovijesti sv. Male Terezije*)

²¹. VC br. 109.

evanđeoski način utjelovljivati u svijetu, i u njemu *biti sol* te tako čuvati svijet i što je u njemu dobro; *biti kvasac* i tako činiti da sve što je dobro uskisne i preobražava svijet; *biti svjetlo* i tako postati putokaz u svijetu u kome i s kojima živimo.”²² Vjernost karizmi je “dinamička, otvorena poticaju Duha koji prolazi kroz događaje u Crkvi i kroz znakove vremena, a nošena je stalnim pobudama crkvenog učiteljstva.”²³ “Vjera i život, Crkva i svijet, redovnički identitet i suvremenost ne mogu se proživljavati razdvojeno.”²⁴ Naša posveta Bogu treba sve više postojati jedna duboka stvarnost posve otvorena Duhu Svetom kako bi bogatstvom darova i službi bili na izgradnju i korist Crkve i svijeta. Naši suvremenici žele u posvećenim osobama vidjeti radost koja proizlazi iz bivanja s Gospodinom, plodove Duha: “*ljubav, radost, mir, strpljivost, blagost, dobrotu, vjernost, krotkost, uzdržljivost*.” (Gal 5, 22) Papa Ivana Pavao II enciklici o Duhu Svetom nas podsjeća: “Naše je uistinu teško vrijeme osobito potrebno *baš molitve*. Tijekom povijesti, jučer kao i danas, mnogi su muškarci i žene, posvjedočili važnost molitve time što su se posvetili Božjim pohvalama i molitvenom životu, osobito po samostanima, i to na veliku korist Crkve.”²⁵ Uistinu trebamo *radosno živjeti svoje zvanje i poslanje*, biti radosni svjedoci Božje ljubavi koja je razlivena u srcima našim po Duhu Svetom koji nam je darovan (usp. Rim 5,5) “Radost pomiješana s kršćanskom ljubavi pojavljuje se već u anđeoskoj pjesmi u Betlehemu. Ona je sržni dio Evanđelja, koje je ‘radosna vijest’. Radost je značajka velikih svetaca. ‘Tužni je svetac’, govoraše sveta Terezija Avilska, nesretan svetac...”²⁶ Poput Marije iz Nazareta i Marije iz Magdale, poput Petra i Ivana, poput Benedikta, Franje, Klare, Ignacija, Dominika, Vinka, don Boska, Stadlera, Franciske Lechner, Krucifikse de Rossa, Marije Petković, poput ostalih naših Utemeljitelja i Utemljiteljica, poput Terezije iz Liseuxa, Terezije iz Calcutte i pape Ivana Pavla II, i mi danas budimo živa i radosna prisutnost i znak Duha u ovoj Crkvi, u ovom vremenu, među braćom i sestrama. Počnimo s onim što možemo odmah danas: otkrivati Isusa Krista u svojoj zajednici, da naše zajednice zablistaju svjetlom i toplinom ljubavi božanske. Duh Sveti nek oplemenjuje i nadahnjuje naš rast na ljudskom i redovničkom planu. Naše redovničke ustanove žive od osobne izgradnje i svetosti svakog pojedinog člana. Stoga darove Duha i različitost službi povjerenih nam u Kristu

22. Jure Šimunović, “Dar Crkvi i svijetu-redovnici na putu za treće tisućljeće”, Split 1996., str. 191.

23. Dokumenti, “Redovnici i promicanje čovjeka”, 12. kotovoza 1980., br. 29.

24. Srećko Badurina, “Prema novoj zrelosti”, str. 212.

25. Ivan Pavao II. Enciklika “Gospodina i Životvorca”-O Duhu Svetom u životu Crkve i svijeta”, Zagreb 1987., str. 105.

26. Papa Ivana pavao I, Albino Lucinani, Pisma Illustrissimi, Zagreb, 1997, sh.171.

velikodušno ugrađujemo na izgradnju, korist i svetost svojih ustanova. U svojim redovničkim zajednicama, darovima Duha i različitošću službi, jedni drugima budimo bogatstvo, dar, poticaj, na izgradnju. Duh Sveti će dati da mognemo krugove ljubavi širiti u Crkvi i u svijet. Korisnost, potrebu i blagoslov dara ljubavi, koji treba prožimati redovničko predanje i služenje, lijepo ističe Papa duhovskog smiješka Ivan Pavao I., u svojim Pismima. Obraćajući se pismom svetoj Tereziji iz Liseuxa piše: "Ljubeći bližnjega, trudili ste se se pružiti male usluge, korisne a nezamjetne, te ste radije bili u društvu s osobama koje su Vam dosadne i manje cijene Vaš um. Iza njihova ne baš simpatična lika tražili ste tako simpatičan Kristvo lik. I nije se primjećivao taj napor i to traženje: 'Kako je mistična u kapelici i u poslu', pisala je o Vama časna majka; jednako tako je za vrijeme rekreacije duhovita i puna dosjetki, tako da nas natjera da pucamo od smijeha."²⁷

Duhovne osobe u Crkvi trebale bi biti najupečatljiviji znak prisutnosti i djelovanja Duha. Po svom posvećenju i prinosu Gospodinu, po vlastitim karizmama svojih ustanova, po darovima Duha i različitosti službi, koji su nam od Duha darovani i povjereni, pozvani smo da očima prosvjetljenim Duhom Svetim osjećajamo iskustvo Božje prisutnosti, Božje blizine i u najjednostavnijim stvarima, u malenosti, neznatnosti, u siromašnima, zapuštenima, u svakom čovjeku. Naše služenje Isusu u braći ima svoj izvor i snagu u primjeru Isusa, "*Sin čovječji nije došao da mu služe, nego da on služi i da dadne svoj život kao otkup mjesto svih.*" (Mk 10, 45); "*Što god ste učinili jednome od ove moje najmanje braće, meni ste učinili*" (Mt 25, 40) Papa Ivan Pavao I. nam svjedoči: "Tražiti Krsitov lik u liku bližnjega jedino je mjerilo koje nam jamči da ljubimo bližnjega...Tko ozbiljno ljubi Krista, ne može se suzdržati od ljubavi prema ljudima, koji su Kristova braća."²⁸ Pater Tomislav Šagi Bunić preporuča da "molimo Duha Svetog svako jutro da njegova svjetlost prosvjetljuje naše srce pa da u svakom čovjeku s kojim se toga dana susretnemo uspijemo prepoznati Isusa Krista, Sina čovječjega, koji će nas jednom suditi."²⁹ Sveti Otac Ivan Pavao II. u Završnoj poruci Biskupske Sinode imajući ovo pred očima poručuje nam: "Svojim načinom života izrazujete Božju blizinu i dobrotu, istinitost nade budućega života, snagu i mirotvornost ljubavi koju Bog ulijeva u vaša srca da pobijedite moć zla i bol koja pogada toliku našu braću. Bez vašeg kontemplativnog života, bez vašeg siromaštva i djevičanstva, bez svjedočenja vaše radosne i osloboditeljske

27. Isto, strc. 167.

28. Isto, str. 168-169.

29. dr. Tmislav Šagi Bunić, Vijesti Konferencije VRP i Unije VRP, 2/1994, str. 9-10.

poslušnosti, bez sjaja vaše nesebične i djelotvorne ljubavi prema siromasima, Crkva bi izgubila veliki dio svoje moći navještanja Evanđelja, svoje sposobnosti pokazivanja vrednota spasenja i pomaganja ljudima da u svoja srca prihvate Boga te velike nade.”³⁰ Potpuno življenje vlastite karizme od Duha darovane i sudjelovanje osobe s poticajima Duha vidimo kroz svjedočanstvo jednog mladića (Craig Gielburgera) - malog borca za prava djece o Majci Tereziji. On svjedoči: “Majka Terezija, nije bila predsjednica države ni premijerka. Nije rođena u kraljevskoj obitelji....

Bila je tiha, slabašna i puna bora, nadahnjivala je vojsku mladih ljudi da povjeruju kako i oni mogu činiti ono što ona čini..., Majka Terezija svojim je životom potvrđivala ono što je propovijedala. Ona nije bila licemjer. I zato su je mladi poštovali... Kad sam prošle godine (1996.) sreo Majku Tereziju u Kalkuti, na vratima njena samostana nije bilo straže. Moglo se je ulaziti kao u kuću prijatelja. Ona me pozdravila i dok smo razgovarali držala je moje ruke u svojim. Smiješila se i gledala me u oči, kao da u njima traži moju dušu. Majka Terezija vjerovala je u moć svake osobe da mijenja svijet čineći mala, svakidašnja djela. *Rekla je da u životu ne možemo napraviti velike stvari. Možemo raditi male stvari s velikom ljubavlju... Majka Terezija dokazala je da pojedinac može stvari mijenjati. Učinila je da shvatimo kako malim djelima možemo promijeniti svijet. To je onaj duh koji je nadahnuo i dalje nadahnjuje mlade ljude poput mene Ona je svijetu ostavila izazov da je slijedimo i da se borimo za služenje drugima-da budemo zaštitnici svoje braće.*“³¹ I mi trebamo biti trajno otvoreni i raspoloživi poticajima Gospodina i Životovorca “prema velikim djelima koja On ne prestaje činiti za dobro Crkve i svekolikog čovječanstva.”³²

Čovjek može istinski živjeti kao čovjek ako njegov život biva nadahnjivan odozgo, Duhom Svetim. Samo u osluškivanju Duha Njegova možemo shvatiti da smo ljubljena djeca Božja(usp. Mt 3. 17), a zatim to i živjeti Veliki događaj krštenja, a zatim još jačeg ucjepljenja u Krista i posvećenja u Duhu Svetom po redovničkim zavjetima, poziv je svakoj Bogu posvećenoj osobi da u suradnji s Duhom Svetim. izgrađuje kraljevstvo Božje na zemlji. Duh koji je život i koji život daje (usp. Iv 6, 63) nek nam otvara prozore srca i vidike pameti, nek nas poučava kako svoje zvanje živjeti, i svojim posvećenjem dati pečat Duha Svetog ovom vremenu.“³³ Što se više

30. Ivan Pavao II., “završna poruka Biskupske Sinode Božjem narodu i svim ljudima dobre volje o posvećenom životu”, “Odjeci”, str. 6.

31. “Majka Terezijaje pokazala da i pojedinac može stvari mijenjati”, Mali Koncil-MAK, br. 4., prosinac 1997., str. 19.

32. Ivan Pavao II., Poruka za Dan posvećenog života, “IKA”, 23. 1. 1997.

33. Usp. Ratko Perić, “Kateheza-djelo Duha i u Duhu”, Kateheza 20 (1998) 1, str. 18.

Gospodinu darujemo tim više smo Njemu sličniji. Što više nastojimo prihvatiti i živjeti ono što nam Duh Božji govori, u Kristu Isusu (usp. Ef 4, 13-21) više ćemo biti vrelo duhovne plodnosti u svijetu. Božji sjaj na osobama koje svojim postojanjem svjedoče i izražavaju sjaj i čistoću duha, kroz zauzeto življenje različitosti darova i službi u Duhu, to se ne može sakriti, oni jednostavno zrače Duhom Božjim. Kad bi mi Bogu posvećene osobe raspoloživošću Marije-Majke Isusove shvatili što Crkva i Svijet od nas danas traže, kad bi shvatili ternutak u kojem živimo, i kad bi ga uprisutnili u svojim srcima, u svojim redovničkim zajednicama, u svojim služenjima, u svojim molitvama, ovaj svijet i vrijeme u kojem živimo, ovaj "ovdje" i "sada" bili bi drugačiji. Kroz Mariju nastao je preporod. Dopustimo da Duh Sveti čini u nama velika djela. Hvala Duhu Svetom na njegovoj tihoj prisutnosti radosti i prozračnosti Duha Njegova u životima tolike naše pokojne i žive redovničke braće i sestara, tolikih svećeničkih i redovničkih očeva i majki, i tolikih osoba nama neznanih, čiji život po Duhu Božjem i svetost i mi baštinimo. Naš Hrvatski narod i Crkva u Domovini trebaju one koje će se čitavim bićem opredijeliti za Krista, da se pokaže sva snaga i ljepota čudesne ljubavi Duha Svetog trajnog prisutnog u Crkvi. Crkva i Domovina s pravom očekuju da po našoj posveti, po specifičnim karizmama naših ustanova, po našoj punoj suradnji s darovima Duha i različitosti službi koje su nam u Kristu povjerene, ispišemo slavnu stranicu povijesti spasenja i posvećenja u sadašnjosti, očitujući svu spasiteljsku snagu smrti i uskrsnuća Isusa Krista. Sveti Otac Ivan Pavao II. nas očinski potiče: "Vi nemate samo slavnu povijest koje se treba sjećati i koju treba pripovijedati, nego veliku povijest koju treba izgraditi! Gledajte u budućnost, u koju vas šalje Duh da s vama učini još velikih stvari...Budite uvijek spremni, vjerni Kristu, Crkvi, svojoj Ustanovi i čovjeku našega vremena...i dajte svoj nezamjenjiv doprinos preobrazbi svijeta."³⁴ Duh Sveti, Gospodin i Životvorac, nek nas vodi i poučava, savjetuje i nadahnjuje, On "Duh mudrosti i umnosti, Duh savjeta i jakosti, Duh znanja i straha Božjega" (Iz 11, 2). Iskustvo oslonjenosti na Isusa, iskustvo Duha Svetoga, treba biti bljesak koji me trajno spaja s Ocem i bližnjima. Naš, svete uspomene, kardinal Stepinac rekao je da kršćaninu ne smije proći ni jedan dan, a da ne zazove milost i pomoć Duha Svetoga. Zar i nama može proći dan da ne zatražimo snagu Duha Svetoga kako bi mogli vršiti karizmu služenja u Crkvi, prema vlastitim redovničkim Konstitucijama i karizmama svojih Ustanova? Kad su papu Ivana XXIII. upitali što on misli što je najvažnije u ovom dijelu stoljeća on je odgovorio: Uočavanje djelovanja Duha Svetoga, a papa Pavao VI. na pitanje koja je najveća potreba danas rekao je: Duh Sveti. Sveti Otac Ivan Pavao

³⁴. VC, br. 110.

II. očito je vođen silom Duha Svetoga i sav uronjen u Njega. U svojoj knjizi "Prijeći prag nade", pruža nam svoje svjedočanstvo: "Dopustite mi da se pozovem na godine djetinjstva. Sjećam se kako mi je otac jednog dana dao molitvenik u kojem je bila i molitva Duhu Svetomu. Rekao mi je da je molim svaki dan. Od onog dana nastojim to činiti. Tada sma prvi put shvatio zanačenje Kristovih riječi Samaritanki o istinskim štovateljima Boga, to jest o onima koji ga štiju u Duhu i istini (usp. Iv 4, 23) Moj život je kasnije imao mnogo etapa...No mislim da su najvažniju ulogu odigrale riječi mogega oca jer su me one usmjerile da budem istinski štovatelj Boga, da pokušam pripadati njegovim istinskim štovateljima, to jest onima koji ga štiju u Duhu i Istini. Našao sam Crkvu kao zajednicu spasenja. U toj Crkvi našao sam svoje mjesto i svoje zvanje. Postupno sam shvatio značenje Svete Mise. Shvatio sam za koju smo cijenu otkupljeni. Sve me je to još dublje uvelo u otajstvo Crkve koje, upravo zato što je otajstvo, ima nevidljivu dimenziju. Ovaj misterij veći je od same vidljive strukture Crkve i njezine organizacije. Crkva, kao mistično Tijelo Kristovo, prožima sve nas i sve obuhvaća."³⁵

3. "DODITE I VIDJET ĆETE" (IV L, 39)

Duh Sveti stavlja pred nas jedan vrlo važan i odgovoran zadatak: moliti i svojom otvorenošću Duhu Svetom rađati nova duhovna zvanja. Sveti otac Ivan Pavao II. u ovogodišnjoj poruci za dan duhovnih zvanja ističe: "*Snaga Duha koja potiče Petra da ide u kuću satnika Kornelija donijeti spasenje (Dje 10, 19) i koji kaže: 'Odlučite mi Barnabu i Pavla za djelo na koje sam ih pozvao' (Dj 13, 2), nije se iscrpla. Evandjelje se i dalje širi ne samo u riječi nego i u snazi, u Duhu Svetomu.*' (1 Sol 1, 5) Duh Sveti i Crkva, njegova mistična Zaručnica, ponavljaju također muškarcima i ženama našega doba svoj 'Dođi! 'Dođi susresti utjelovljenju Riječ koja te želi učiniti sudionikom svoga života! Dođi prihvati Božji poziv pobjeđujući kolebanja i zavlacenja! Dođi i otkrij povijest ljubavi koju je Bog protkao s čovječanstvom: On je želi ostvariti također s tobom...Blaženi oni koji, privučeni snagom Riječi i oblikovani sakramentima, izgovore svoj 'Evo me!' Oni se upućuju na put potpunog i korjenitog pripadanja Bogu, osnaženi nadom koja ne vara. 'Jer ljubav je Božja razlivena u srcima našim po Duhu Svetom koji nam je dan' (Rim 5,5)"³⁶ Rađati u Duhu Svetom nova zvanja moguće je kad kršćanska zajednica - obitelj, župa, redovnička zajednica - žive u potpunosti

³⁵. Ivan Pavao II, "Prijeći prag nade", Zagreb 1994, str. 154-155.

³⁶. Ivan Pavao II, "Poruka za XXXV. svjetski dan molitve za zvanja", 3. 5. 1998.

vjernosti svom Gospodinu. *To pretpostavlja snažno ozračje vjere i molitve, velikodušno svjedočenje zajedništva i poštovanja prema mnogostrukim darovima Duha, potpuno sebedarje za kraljevstvo Božje.* Kad svoje zvanje i poslanje živimo po Božju tada će u nama ljudi ovog vremena “vidjeti muškarce i žene spremne prihvatiti nepoznanicu siromaštva, zanesenjake jednostavnosti i skromnosti, ljubitelje mira, ljude koji nisu sporazumaši, spremne potpuno odreći se se sebe i svoga, slobodne i poslušne, poduzetne i ustrajne, blage i hrabre -ukorijenjene u vjeri.”³⁷ Ljudima našeg vremena, na osobiti način djeci i mladima, *radosno prenosimo i svjedočimo ono u što sami duboko vjerujemo, ono od čega i što živimo. Podijelimo im iskustvo radosti života s Isusom i za Isusa... Kardinal Stepanac u svojim Pismima iz sužanjstava*, u jednom upućenom jednom redovniku piše: “Kad Vam je dakle dragi Bog dao uz milost svećeništva i golemu milost redovništva, nastojte da Vašim molitvama i žrtvama pomažete naše evanđeoske radnike na župama, svjetovne svećenike, da ostanu vjerni svome svetome zvanju, te tako polje duša našega naroda hrvatskoga donese stostruki rod za nebesku žitnicu.”³⁸ U drugom pismu govori o važnosti redovničkih Družbi za život Crkve, navodi riječi kardinala Faulhabera, i nastavlja: “‘U vremenu kad se proklinje siromaštvo, dragovoljno siromaštvo Redova je pravi blagoslov i uzor. U vremenu u kojem moralno propadanje ruši sve ograde ćudorednog reda, posvećena je čistoća pravi blagoslov i uzor. U vremenu u kojem se poslušnost uskraćuje svim zakonima, dragovoljna evanđeoska poslušnost uzor je i blagoslov.’ To je eto razlog, zašto se veselim svakom napretku Redova i Kongregacija, i muških i ženskih, i kamo sreće, kad bi na svaku raspuštenu dušu u ovom izopačenom svijetu mogli suprostaviti jednu krijeposnu redovničku dušu, da se dragom Bogu pruži naknada, zaustavi osvetna ruka Njegova i izlije blagoslov Njegov na ovu dolinu suza. Ali, kad je dobrota Njegova tolika, da je i izopačenoj Sodomi i Gomori bio spreman oprostiti, ako se nađe barem deset pravednika u njoj, vjerujem, da će mnogo toga oprostiti i našem bijednom narodu, ako procvate duboki redovnički život u svim Družbama, makar ih bio i mali broj.”³⁹

Evo zadatka i programa i za nas važnog. Računajmo na ovo, *jer na to, s pravom, računa Onaj koji nas je zavolio, pozvao, izabrao i poslao u Crkvi*, da snagom Duha Svetog budemo glasnici Božje ljubavi i dobrote, da sve one koji su željni Boga i gladni duhovnih vrednota povedemo putem Krista, stazama Duha Svetog, da im primjerom svog života pokažemo radost

³⁷ Pavao VI, Apostolska pobudnica-“Svjedočanstvo Evanđelju”, br. 31.

³⁸ Alojzije Stepinac, “Pisma iz sužanjstva”, Zagreb, 1998. str. 82.

³⁹ Isto, atr. 102.

života s Isusom, obrazloženje nade koja je u nama (1 Pt 3, 15)...Dopustimo da nas snaga ljubavi i zanosa Duha Svetog ponese, ne plašeći se dužine puta ni truda koji treba uložiti. *Završimo molitvom oca Ante Gabrića*, koju je zapisao u Bošontiju, u noći u kolovozu 1955. godine, koja može biti i naša svakodnevna redovnička molitva: "Tajna vječnog svjetla tajna je moga života. Ja sam Njegovo živo svjetlo, određeno da budem vječno svjetlo. Tama je još posvuda. Mrak i hladnoća. Isus mene treba. On me odabrao za ovu uzvišenu službu: svijetliti, gorjeti, i napokon za Njega izgorjeti u Njegovoj službi, pred životnim oltarom moga predanja Njemu i neumrlim dušama. Jesam li se ja posve odazvao ovom pozivu? Koliko je duša sred tame bilo privučeno titrajima moga životnog svjetla k Spasiteljevom oltaru? Ovo je životno pitanje. Odgovor je tek jedan: odgovor moga života, potpunog predanja moga života u Njegovoj službi, vječno svjetlo Vječne ljubavi..."⁴⁰

RT, Split 1998.

⁴⁰. Provincijalat DI, "Kalendar 1998.- P. Ante Gabrić (1915-1988)", Zagreb 1988.

DUH SVETI - NADA I OHRABRENJE ZA BUDUĆNOST

1. UVOD

Ovo predavanje kao i ostala ovih dana proizlaze iz želje pape Ivana Pavla II. izražene u apostolskom pismu "Tertio millenio adveniente - Nadolaskom trećeg tisućljeća", (NTT), u broju 31. u kojem je jasno rečena svrha, nakana jubilarne 2.000. godišnjice od Isusova rođenja. Tu piše: "Jubilarna će godišnjica morati učvrstiti u današnjim kršćanima vjeru u Boga koji se objavio u Kristu, podržati nadu usmjerenu očekivanju vječnoga života, oživjeti ljubav djelotvorno zauzetu služenjem braći".¹

U tom tekstu je označen sadržaj ovoga predavanja: "podržati nadu". A budući da je Papa u trogodišnjoj pripravi odredio drugu godinu, tj. ovu u kojoj smo sada, da bude posvećena upoznavanju i osvjetljavanju uloge Duha Svetoga u Crkvi i svijetu, to su onda sastavljači programa ovoga Redovničkog tjedna s pravom usmjerili razmišljanje na ulogu Duga Svetoga u "nadi i ohrabrenju za budućnost". Jer, nije li Isus rekao za Duha Svetoga, obećavajući ga poslati apostolima (Crkvi), da će ih poučavati u svemu (Iv 14, 26), i upućivati ih u svu istinu (Iv 16, 13).

Jedna od temeljnih istina, toliko potrebna nama prolaznim ljudima, jest nada u vječni život. K tome je nada potrebna i za ovo zemaljsko življenje, da bi ga - suočeni sa životnim poteškoćama - mogli lakše proživjeti u utemeljenoj vjeri, obrazloženoj nadi i djelatnoj ljubavi.

Ovo izlaganje bit će u službi i one želje i preporuke prvoga pape, Petra, iz njegove poslanice vjernicima, da se "svakome tko zatraži, dade obrazloženje nade koja je u nama" (1 Pt 3, 15). (Naravno je da više toga neće biti spomenuto, jer ima čitavih studija o nadi).

¹ Ivan Pavao II, *Tertio millenio adveniente - Nadolaskom trećeg tisućljeća (NTT)*, izd KS. Zagreb 1996, str. 37

Uvodna napomena: U daljnjem tekstu susrest ćemo riječi: nada i ufanje. Nadati se znači nadati se nekome, nečemu, a ufati se znači ufati se u nekoga.

2. OBRAZLOŽENJE NADE

Čovjekovo biće možemo, pod nekim vidom, podijeliti na pet razina: materijalnu, osjetilno-čuvstvenu, razumsku, moralnu i duhovnu.

Osim nužnoga teološkoga obrazloženja nade na duhovnoj razini vjere, učinilo mi se prikladnim i potrebnim i razumski obrazložiti, koliko se može, najprije nadu s vidom na ostale četiri razine u ljudskom biću, a to su: materijalna, osjetilno-čuvstvena, razumska i moralna.

Zašto smatram potrebnim razumsko obrazloženje nade? Zato što krepost nade proizlazi iz vjere, a vjera mora, zbog zahtjeva razumnosti ljudskoga bića, koliko se dade, biti potkrijepljena razumom, da bi tako naše vjerovanje bilo "rationabile obsequium" (razumno služenje) u skladu s ljudskom razumnom naravi, kako Vulgata prevodi Pavlove riječi u poslanici Rimljanima.² U tom smislu je možda i sv. Anselmo pisao u svom Proslogionu, što je sažeto u izreku "fides quaerens intellectum - vjera koja traži razum" ili "credo ut intelligam - vjerujem da bi razumio"³ pa neka tako bude i "spes quaerens intellectum - nada koja traži razum".

2. 1. Materijalna razina

Sve gore spomenute razine oblikovane su nekom idejom, nekom mišlju, nekim umom i, u nekom smislu, prožete duhom. Jer misao je "dijete" uma, a um je vlastitost duha. Zbog toga je opravdano vjerovati, čak i tvrditi, da je na početku svega stvorenoga misao, zapravo, čitav određeni plan jednoga uma. Na takav zaključak navodi nas činjenica što ne postoji niti može postati ijedno biće bez sasvim određene naravi a za određenu svrhu njegova nastanka, postojanja i djelovanja. To znači da je na početku stvaranja ili, točnije, već prije stvaranja ili nastanka bilo kojega bića, bio jedan UM koji je odredio svrhu, a prema tome i narav svakoga bića (jer biće ne može samo sebi prije svoga postanka odrediti svrhu pa po tome ni narav!). Jer, kako bi se moglo

² v. *Novi zavjet s uvodnim bilješkama Ekumenskog prijevoda Biblije*, KS, Zagreb, 1992., Rim 12, 1, bilj. j.

³ v. *Storia della filosofia*, vol. I. Casa editrice G. D Anna, Mesina-Firenze, str. 135; usp. Ivan Pavao II, *Fides et ratio - Vjera i razum*, KS, Zagreb, 1999, br. 24; 42; 43

protumačiti npr. da H₂ i O (i to dva H!) daju vodu, kad H i O nemaju nikakve veze s vodom, a spajajući se naprave takav nevjerojatan skok u kakvoći, da od njih, čistih elemenata, nastane voda, koja je bitna sredina za nastanak života u svim njegovim slojevitim i za naš pogled zamršenim, ali ne zamrsivim svojstvima?! - da dalje ne govorimo o daljnjim zadivljujućim fizikalnim, kemijskim i drugim rješenjima i skokovima i čudesima u tvorevinama i bićima vidljive materije, uključujući i čovjeka.

Nije, dakle, potreban, veliki napor čovječjeg maloga, ali moćnoga razuma, da povjeruje, da se uvjeri da je "iza" vidljivih bića neki nevidljivi UM. A um je, kako rekoh, jedna od vlastitosti onoga što zovemo duh, onoga čemu ne možemo dati odgovarajuće ime, jer ga ne možemo dohvatiti s našim osjetilima.

Da je istina to što rekoh, potvrđuje povijest ljudske misli i uvjerenja, bez obzira na različite nazive Onoga "iza" ili prije svega stvorenoga. Stoga je mogao sv. Pavao, učeni apostol naroda, tako uvjerenom napisati - za svakog razumnog čovjeka neopterećenoga negativnim iskustvima ili mislima - da se razumom može dokučiti i spoznati Božja moć i božanstvo, tako da u tome nitko nema isprike.⁴ Ta Pavlova tvrdnja predvođena je Božjom riječi u knjizi Postanka na prvoj stranici: "U početku (vremena) stvori Bog nebo i zemlju... i Duh Božji lebdio je nad vodama. (Post 1, 1-2)

Eto već toga DUHA, koji "ispunja svemir" (Mudr 1, 7) i koji "sve proniče..." (1. Kor 2, 10), počevši od najjednostavnijeg atoma do čovjeka i anđela. Taj DUH, taj UM proniče materiju, proniče je mišlju, idejom, u nekom smislu duhom i tako je uzdiže prema onoj "dručkijoj"⁵, nama nevidljivoj stvarnosti koja se očituje najprije u vidljivoj različitosti materijalnih oblika ("forma"), koji su "stan" misli, pa preko bića obdarenih osjetilima, čuvstvima, do bića obdarenih razumom, slobodnom voljom - u jednu riječ - dušom. A sve je to s vidom na materijalni dio jednako, tj. sve se sastoji u biti od jednakih prirodnih elemenata. Ali, dok je misao, ideja u tome nečemu što jest, ono jest, tj. postoji. A ako nestane te misli, ideje, nestaje i bića. Zanimljivo je da je misao, ideja najtrajnije prisutna u najjednostavnijim bićima kao što su elementi, ovi od kojih se sve sastoji. Od njih je nestajanje, "smrt" najudaljenija, sigurno zato što su najjednostavnije sastavljeni. Ali, kažu, da će i oni na kraju nestati, ova naša zemlja, ovaj naš svemir. No, nad svime bdiye ONAJ, koji izreče zapovijed: "neka bude!" i bi! Eto, za nas, izvora vjere i obrazloženja nade, jer

⁴ // 4 usp. Rim 1,20.//.

⁵ usp. Ernest Bloch, *Princip nada*, izd. Naprijed, Zagreb, 1981. mjestimice. To je monumentalno djelo opće kulture, ali ga na putu prema pravim duhovnim vrednotama zaustavi marksistički svjetonazor

Onaj koji sve stvori, ne stvori i ne stvara bez smisla ni stvari, ni biljke, ni životinje, ni nas, ni anđele...

2. 2. Osjetilno -čuvstvena razina

Bića obdarena osjetilima i čuvstvima na višoj su razini; bogatija su bića. Ona osjećaju svjesno ili nesvjesno, svejedno. Biljka kao da osjeća blizinu zida, pa se od njega otklanja; osjeća potrebu svjetla, pa se k njemu priklanja. (Kažu neki da se čak “boji” ili “veseli”, prema pokusima, što registriraju senzori na njima!). Neke životinje na vidljiv način osjećaju, čak i čuvstvuju, boje, se, bore se, žaloste, neke kao da se i “vesele”. U nagon im je dan i jedan dio razumnosti, ali nemaju svoj razum. Zato i ne vjeruju. Ali, imaju li nadu? Tko bi se to usudio reći?! A ipak reče apostol Pavao onu, rekao bih, praznovjernu, mitsku misao, da i one stenju i iščekuju oslobođenje sinova Božjih i to sa žudnjom⁶. Jasno je da to nije jasna nada, jer nije plod razuma ni vjere. Usporedba je to, ali se to oslobođenje dijela materijalne prirode dogodilo u utjelovljenju Sina Božjega, a osobito u Njegovu uskrснуću u proslavljenom i prođuhovljenom tijelu, a dogodit će se i u našim uskrslim tijelima. Smijemo li misliti da će se to dogoditi sa svime stvorenim i umrlim bićima? Tumačitelji sv. Pisma kažu da spomenuta Pavlova tvrdnja iz Rim 8, 20-22 proizlazi iz vjere, i stoga da je ne valja brkati s filozofskim razmišljanjima o smislu i budućnosti svemira.. - No, ostavimo to, a okrenimo se k sebi.

Mi smo i te kako osjetilna i čuvstvena bića. Zapravo, čitav je naš život prožet osjećajima i čuvstvima. Osjećamo svjesno osjetilne podražaje s onih pet, šest osjetila. Ona nam omogućuju doživljavanje, potiču na kretanje. S njima se služi razum za spoznavanje, učenje itd. K tome, imamo i različita čuvstva, izazvana osjetilima i unutarnjim duševnim i duhovnim stanjima ili doživljajima, pa smo radosni, sretni, tužni, bezvoljni, pa ljubimo, mrzimo, zahvalni smo, imamo čuvstva zavisti, kajanja, oćaja, nade, i sve ostalo bogatstvo duševnoga i duhovnoga života.

Sve to nabrojeno je vlastitost našega ljudskoga bića, vlastitost koja nam je darovana kao usotalom i sav život i postojanje. Jer što su čuvstva nego izrićaji tijela da mu jest ugodno ili da mu to bude, i duše da jest sretna ili da to bude. Ta Stvoritelj nas nije stvorio za neugodu i tugu.

Od svih želja najđublja je želja: biti, postojati, trajati, i to u sreći. Čovjek se kroz čitavu svoju povijest ne miri s činjenicom prestanka ovoga života. I

⁶ usp. Rim 8, 20-22.; Iz 55, 13; 65, 17

zato, otkad se zna za čovjeka, on vjeruje u nastavak života na neki način i poslije smrti. Da li je to varka, obmana? - Ako je istina da je naš život sa svim bogatstvima sadržaja dar i to dar Boga Stvoritelja, onda nada vječnoga sretnoga života ima svoje obrazloženje u Bogu Stvoritelju i darovatelju života. On je rekao i obećao da smrt nije svršetak. Stoga i sv. Petar, nadahnut Duhom Svetim, reče da Boga nije ostavio čovječanstvo bez temeljne istine o sebi i o čovjeku.⁷

2. 3. Razumska razina

Ne treba dokazivati da mi posjedujemo razum i um u našim ljudskim granicama. U svrhu našeg obrazloženja nade, samo dotaknimo problem u vezi sa smrću, tj. s prestankom svjesnog ljudskog postojanja. Spominjem samo naučavanje marksizma, donedavno vladajućeg svjetonazora na širokim svjetskim prostorima. Marksizam je, pun entuzijazma utopijske nade u humaniji svijet, preuzetno tvrdio da tek s socijal-komunizmom nastupa prava povijest čovječanstva. Sve do toga bila je pretpovijest.⁸ Karl Marx je, izvručiv Hegela, i slijedeći evoluciju materije od jednostavnog postojanja nesvjesnih elemenata i molekula k višim oblicima razvitka, snagom unutarnjeg nesvjesnog poriva materije, došao do zaključka da je materija u čovjeku, koji je biće prakse, - pojednostaljeno rečeno - postala svjesna sebe.⁹ Kolosalna misao! Samo nije odgovorio na pitanje: a koja korist od toga dugoga i mučnoga procesa evolucije, kad smrću toga čovjeka, ta se materija vraća u besvijest?! Kakvo onda čudo da je na pitanje: što je zapravo smrt pojedinog čovjeka, odgovorio hladno, besplodno, siromašno, besćutno, da je smrt zapravo pobjeda roda nad jedinkom.¹⁰ Stoga je još manje čudno, ali je vrlo tužno čitati u Marksovu pismu Engelsu pesimističan sažetak njegova životnog puta: "Beskoristan, besadržajan, uz to skupi životni tijek"

Slično se, u vezi sa smrću, može reći za sve nazore koji isključuju mogućnost ili vjerovanje u život duše i tijela nakon smrti tijela.

Mi, pak, kažemo i vjerujemo da je na početku evolucije jedan Subjekt misli u svem bogatstvu njezina sadržaja. A taj Subjekt, čijim smo darom i mi postali

⁷ Usp. Dj 10, 34-35.: "... Bog nije pristran nego u svakom je narodu njemu mio onaj koji ga se boji i čini pravdu.", usp Ad Gentes, 9.65.

⁸ usp. Karl Marx, Rani radovi, izd. Naprijed, Zagreb 1976. str. 272 ss.

⁹ usp. K. Marx, Teze o Feuerbachu, u Rani radovi, i izd. Naprijed, Zagreb, 1976. str.337-339.

¹⁰ usp. Tomo Vereš, Filozofsko-teološki dijalog s Marxom, izd. Filozofsko-teološki institut, Zagreb, 1981. str. 197.

mali subjekti, rekao je da je ON BOG živih a ne mrtvih (Mt 22,32). U tome je dio utvrđenja naše nade i obrazloženja za našu budućnost.

2. 4. *Moralna razina*

Moralna razina je onaj dio nas koji jest i nije naš. Jest naš, jer je u nama, u našem misaonom i duhovnom dijelu. (U čitavom svemiru samo ga mi imamo?!). Ali i nije naš, jer nismo njegovi gospodari kao što smo “gospodari” razuma i slobodne volje, nego se on u nama ponaša kao naš gospodar. Moralni zakon u nam dan nam je dijelom zakonom naravi tijela i duše, a dijelom zakonom nadnaravi u koju smo uzdignuti dobrotom i ljubavlju Boga stvoritelja, Sina otkupitelja i Duha Svetoga posvetitelja. Taj moralni zakon nam je dan dijelom u vidu moralnog življenja i relativne dobrobiti u ovom zemaljskog življenju, a dijelom u vidu postizavanja naše vječne sreće za koju nas je Bog odredio. Moralni zakon je u nekom smislu uobličen u onome što nazivamo “glas savjesti” ili kraće savjest. Ona nas već u ovom životu prosuđuje tj. sudi, pa hvali ili kudi, unutarne nagrađuje ili kažnjava. A ranjene smo naravi, grijehom ranjene. I da nemamo objavu o prvom grijehu i svim ostalim grijesima, trebalo bi izmisliti razlog i izvor toga zla. Ovako ne trebamo. Znamo odakle zlo i zašto se rađamo ranjeni i ranjivi. To nebeski Otac dobro znade i zato nam posla Sina svoga po Duhu Svetome, pa zatim, zajedno sa Sinom i samoga Duha Svetoga.

2. 5. *Duhovna razina*

I evo nas na duhovnoj razini, onoj najvažnijoj i najuzvišenijoj,¹² po kojoj smo na čistom području vjere.

Ovdje napuštamo maglovitu nesigurnost djelomičnog razumskog spoznanja, pa u svjetlu i sigurnosti vjere iznosimo obrazloženje nade u ono što ne vidimo, a čemu se nadamo i što postojano isčekujemo;¹³ u sigurnosti neprevrtljivosti obećanja Onoga koji “zna i dubine Božje” i “sve proniče” (1 Kor 2, 10); u sigurnosti Duha Svetoga koga je uskrsli Isus obećao i poslao apostolima i svima koji u njega, Isusa, povjeruju; u sigurnosti Svetoga Duha koji će nas,

¹¹ T. Vereš, nav. dj. str. 70.

¹² usp. 1 Kor 13, 8

¹³ usp. Hebr 11, 1.; Rim 8, 25

poslan od Oca u Sinovljevo ime, poučavati u svemu (Iv 14, 26) i tako nam prosvjetliti srce kao Duh mudrosti, da upoznamo koje li nade u pozivu njegovu (Ef 1, 18).

3. DUH SVETI - NAŠA NADA

3.1. Koji je sadržaj nade koju nam daje Otac po Sinu u Duhu Svetome?

Jedan od glavnih sadržaja jest sam On, Sveti Duh. Za njega nam u više navrata tvrde da u nama boravi. Boravi na stvaran način koji je nama ljudima, vezanim uz ovo vidljivo, neshvatljiv (uostalom kao i sve vjerske istine vezane uz prisutnost svega duhovnoga, onoga 'drukčijega'. Samo neka nas ne smeta ta neshvatljivost. To je stoga što nemamo tjelesne ni misaone "prijemnike" s kojima bi primali potrebne podatke za shvaćanje i neposredno doživljavanje tih sadržaja, toga 'drukčijega'. Neshvatljiva je ili nedohvatljiva i činjenica postojanja u nama onoga što, u pomanjkanju drukčijeg naziva, zovemo "duša", koja je ono nešto po čemu jesmo to što jesmo, po čemu postojimo, po čemu smo živo, osjećajno, čuvstveno, razumno i duhovno biće, različito od svega što postoji u prirodi, a što kao životni princip sve povezuje u jedno.

Duša je nešto što kad nestane, nestaje i nas, a tijelo, uzeto iz zemlje, nezaustavljivo se vraća u nju. - Ali za umanj enje te poteškoće sjetimo da se da ima i prirodnih pojava i sadržaja koji su nam nedostupni i neshvatljivi ovim našim osjetilima a oni ipak postoje i djeluju kao npr. proces mišljenja, širenja misli ili onoga što je proizvod tehničkih otkrića i dostignuća, upravo čudesnih: evo, ovdje u ovom prostoru sve je puno zvukova, slika, a s ovim našim prirodnim ušima i očima ništa ne doživljavamo. Oni nisu podešeni na te druge frekvencije, rekli bi tehničari i fizičari. Tako i naša misao, naša duša redovito nije osjetno podešena na "frekvencije" Duha. Samo su tzv. mistici povremeno darom Božjim bili "podešeni" te doživjeli, pa pokušali nešto opisati, ali opet u nekim slikama, a sv. Pavao je rekao da je zapravo to nemoguće opisati jer uho, oko, srce čovječje nije sposobno primiti.¹⁴ Ne znam da li vam to može pomoći da lakše povjerujete u prisutnost Kraljevstva Božjega za koje Isus reče da je među nama¹⁵. U ovu poteškoću shvaćanja prisutnosti duhovnoga ulazi i shvaćanje dogmatske istine o sveprisutnosti Boga u stvorenome. Ta

¹⁴ na što vjerojatno misli Ernest Bloch u svojoj već spomenutoj studiji

¹⁵ usp. 1 Kor 2, 9

¹⁶ usp. Lk 17, 21

tvrdnja glasi da je Bog prisutan u svemu stvorenome po znanju, moći i biti. Ono po znanju i moći nam je donekle shvatljivo, jer tako je nekako npr. i čovjek prisutan u nekom stroju po znanju kojim ga je napravio i po moći ili djelovanju koje taj stroj vrši. Ono "po biti" je teže ili nikako shvatljivo, osim nekako tajanstveno po tome što svako nenužno biće jest po Nužnome biću. - Ali, ostavimo tu raspravu, ta nalazimo se na području vjerskih tajni!

O prisutnosti Duha Svetoga u našoj duši, kad smo u milosti posvetnoj, govori Isus sasvim jasno. Kad su se ono apostoli ražalostili na Isusove riječi da odlazi od njih, on im reče: "Ja ću moliti Oca i on će vam dati drugoga Branitelja, da bude s vama zauvijek, Duha Istine kojega svijet ne može primiti, jer ga ne vidi i ne poznaje. Vi ga poznajete, jer kod vas ostaje i u vama je." (Iv 14, 16-17) - Tako govore i Apostoli: Ivan, Petar, Pavao na više od 40 mjesta u Novom Zavjetu. Iz te istine proizlazi naša nada!

Koji je glavni predmet naše nade? Glavni predmet (objekt) naše nade jest vječni život i to sretan vječni život! Ta nada proizlazi iz vjerske istine o ljubavi Preвете Trojice u kojoj Otac šalje Sina u liku čovjeka a po Duhu Svetome, i koji je po svojoj otkupiteljskoj muci i smrti i uskrsnuću omogućio pobjedu nad našim grijesima i nad smrću, i tako osigurao dar uskrsnuća tijela za vječan sretni život. Tako za svakog čovjeka, tako za Crkvu Božju, to Kraljevstvo Božje na zemlji, tako za čitavo čovječanstvo. U toj istini su onda sve nade i sva ohrabrenja za sadašnjost i za budućnost, kako za pojedinca tako za Crkvu, tako za cijeli svijet.

Ali, nada nije sigurnost! Našu ljudsku nadu prati nesigurnost koja rađa STRAH. U tome je dramatičnost naše nade, pa time i našega življenja. Jer na tu nadu vreba grijeh i onaj Zli. Ranjive smo i ranjene naravi. Stoga, zaustavimo se najprije na nadi u životu pojedinca, jer ta je za nas, za mene i za tebe najvažnija!

3. 2. Što napada našu nadu? Odakle izvire naš strah?

Naš strah izvire iz više izvora. Ja ih ovdje nabrajam tri: mi sami, svijet i sotona.

a) Mi sami. U nama je izvor onih triju napasti koje spominje Ivan u svojoj 1. poslanici: "požuda tijela, požuda očiju i oholost života (1 Iv 2, 16.). A one su tako jake da ih je skoro nemoguće iskorijeniti, njih se samo kosi. I to je naporan i neugodan posao. Ali ako ga se ne čini, duša zaraste, pa u nju ne može pasti sjeme Božje milosti i u nju nemože onda doći i boraviti 'dragi nebeski Gost'¹⁷.

¹⁷ *usp. pjesan Dodi, Duše Presveti*

U nama je i odbojnost od muke, trpljenja, smrti. Različite su vrste toga. Najblaža vrsta je trud, muka s kojom se mora raditi za ovaj naš život, vršeci svoje dužnosti. Teža je ona patnja ili trpljenje za koje smo sami krivi. Takvo trpljenje treba u poniznosti prihvatiti kao pokoru za grijeh. Vrlo je teška ona patnja za koju nismo krivi (bolesti, nepravde, neuspjeh, mržnja) jer takva stanja pogađaju i tijelo i dušu i čini da se javi napast besmislenosti takvoga trpljenja i cijeloga života. To može dovesti do teškog čuvstva očaja, koji je grijeh protiv kreposti nade, ufanja. Najteži je strah od smrti, jer smrt kao da znači svršetak svega ljudskoga i vjerskoga i duhovnoga i božanskoga.

b) *Svijet - onaj ivanovski*

Taj svijet je danas moćan, više nego nekada, jer je duh svijeta, bogat željom za konsumizmom (potrošnjom) potrebnoga i još više nepotrebnoga čak štetnoga; svijet je pun senzualnosti, nepoštenog bogaćenja, želje za moći i vlasti; pun je vjerskog indiferentizma, praktičnog ateizma... On nameće stil života, rada, odmora, zabave pojedincu, obitelji i društvu uopće. A čovjek je jako podložan snazi utjecaja ljudskoga obzira (tj. "tako svi rade"). Takav svijet je siromašan duhom prave ljubavi, nesebičnosti, umjerenosti, smislom za pravednost, poštivanje, prihvaćanje, podnošljivost drugoga, prijateljstvo, smisla za žrtvu...

c) *ZLI- Sotona*

Taj je lukav. Na različite načine napastuje pojedinca. Naročito je opasan u nastajanju grijeha protiv ufanja, tj. preuzetnosti i očaja. Prije grijeha umanjuje grijeh, a poslije ga uvećava i time potiče na očaj služeći se čak glasom savjesti. Taj Zli se uvukao, uz ostalo, u mentalitet svjetovnosti, sekularizma (nasuprot sakralnome, svetome) i odatle prikriveno djeluje pod privlačnim formama demokratičnosti, slobode savjesti, građanskih prava itd. - O njemu samo toliko, jer puno toga znamo o njemu i njegovu poslu....

Stoga samo nešto o ona dva netom spomenuta grijeha protiv ufanja-nade, o preuzetnosti i očaju.

Preuzetnost je uvjerenje da će nam Bog oprostiti, jer je On u svojoj neizmjerljivoj ljubavi neizmjerljivo milosrdan. Ovo je grijeh koji nastaje češće u vezi s grijesima ljudske slabosti (grijesi bludnosti i neumjerenosti). Zaboravlja se, naime, na Božju pravednost. Takvi grješnici kao da misle da će kod Boga prije djelovati njegova ljubav i milosrđe nego njegova pravednost. Ne misle da je Bog jednako pravedan kao i ljubeći. A nikad ne znamo gdje su granice Božjeg milosrđa ili strpljivosti s našim grijesima. Bog jest dobar, ali nije dobričina!

Očaj. O očaju bi se moglo održati ne jedno predavanje. Stoga samo nešto o tome. Očaj je nevjerovanje da Bog može i hoće pomoći ili oprostiti. Očaj

je, zapravo, pomanjkanje prave vjere, pomanjkanje i ljubavi prema Bogu. Potpuni grijeh očaja zatvara ljudsko srce i pamet djelovanju Duha Svetoga, i zato je očaj teški grijeh protiv Duha Svetoga. Očaj može nastati u vrlo teškim ljudskim stanjima: fizičkim, npr. teška neizlječiva bolest; psihičke bolesti, traume kao posljedica svjesnog ili manje svjesnog zlog čina s neuklonivim posljedicama (npr. traumatski sindrom kao posljedica ratnih događaja), teški neuspjesi u osobnom ili obiteljskom životu, nasilništva, zlostavljanja uz nemogućnost izlaza, vrlo teška razočaranja... Iz svega toga mogu nastati i zločini i samoubojstva. Valja se bojati takvih stanja. Sotona to može iskoristiti. U takvim slučajevima, kad su u pitanju drugi, treba pomoći koliko se može, ne zapustiti takvog bližnjega, nego mu treba podizati vjeru u Boga, ufanje u Njega, u Njegovu neizmjernu ljubav, moliti...

3. 3. Što krijepi našu nadu?

Duh Sveti, poslan nam od Oca po Sinu, darovan nam je da bude naš Tješitelj i Branitelj i Duh Istine¹⁸. Po njemu i s njime se ostvaruje na nama sljedeće:

a) odluka Bog Oca, koji nas je stvorio, odredio nam cilj i obdario nas naravnim darovima;

b) bogočovječja ljubav Sina, koji je za nas postao čovjekom i poučio nas temeljnim istinama vjere i uputama važnima za naš krepstan život; "izmislio" je i svete sakramente da nam budu u pomoći;

c) milost Duha Svetoga poslanog od Oca po Sinu da u nama ostvaruje posvećenje po sakramentima, darovima i poticajima na dobro i otklanjanje od zla tijekom našega života, kao i njegovih sedam darova, posebno jakosti i straha Božjega;

d) zajedništvo Svetih: onih u nebu koji su već postigli sretan vječni život i mogu nam pomoći svojim zagovorom; onih u čistilištu, koji su sigurni za svoje spasenje; i ovih ovdje na zemlji u zajednici vjernika u Crkvi Kristovoj u kojoj jedni druge podržavamo u vjeri, ufanju-nadi i ljubavi svojom molitvom i dobrotom, osobito oni koji se trude korijenito živjeti i nasljedovati Isusa Krista, vođeni njegovim Duhom Svetim (redovništvo, svećeništvo, Svjetovne ustanove, svi na razne načine Bogu posvećeni);

e) primanje svetih sakramenata u vjeri i pobožnosti...

¹⁸ *usp. 1v 16, 7. 13-15*

f) iskrena i ponizna molitva, koja je zapravo djetinji razgovor s Ocem, Sinom, Duhom Svetim, Marijom, svecima;

g) pouzdanje i ufanje u Boga, naročito u trpljenju različitih vrsta, posebno u smrtnoj borbi. U vezi s time korisno je promisliti kako trpljenje može postati sredstvo nade.

h) Trpljenje kao sredstvo nade?

Tvrdnja da trpljenje, patnja može biti jedno od korisnih stanja za čovjeka, predstavlja jedan od najtežih prigovora kršćanskoj vjeri i duhovnosti, naročito kad trpi nevinna osoba. Na taj prigovor, ljudski govoreći nemamo pravi odgovor. To je kao činjenica bez smisla. I tako je i moglo biti sve dok nije - a ovo je odgovor vjere - trpljenje Najnevinijega urodilo oslobođenjem od grijeha i od smrti. Tu je jedini odgovor ili "odgovor", koji može dati smisao našoj patnji i smrti ili onim patnjama za koje nismo krivi, uključujući tu i smrt. (Možda je, ljudski promatrajući tu činjenicu, neko tumačenje u tome što se ništa u našem životu ne može postići bez truda!).

Kako trpljenje pretvoriti u sredstvo nade? Nekoliko misli:

a) prihvatiti ono što se ne može promijeniti. To je prvi važan čin;

b) povjerovati da ništa u životu nije bez smisla i svrhe. Ta svrha, razlog negdje jest za mene, a možda, po mojem trpljenju, i za drugoga;

c) patnju se može doživjeti kao "moćnu pogonsku snagu" Bol, potres patnje prisili nas da postignemo višu razinu življenja, te za njih moramo kazati da su bili u službi života i nade, što nam često potvrđuje životno iskustvo¹⁹.

d) supatiti kad je u pitanju netko koji nam je drag. Tada se taj koji trpi osjeća pridignut, jer je ljubljen. Kršćanin se mora poput Krista sažaliti nad udovicom iz Naima, tj. onim potrebnim naše sućuti i pomoći;

e) vjerovati u providnost Božju koja vodi ljudske živote putovima nejasnim za naše misli i želje;

f) prihvatiti i osjećaj izgubljenosti, čak bespomoćnosti, ako je takav slučaj, a smrtno stanje je zasigurno najočitije takvo stanje. Isus je to, čini se, osjetio raspet na križu, pa je zavapio: "Bože moj, zašto si me ostavio?" (Mk 15, 34). Ali Krist je ustrajao i oslobodio patnju, čovjeka i svijet od napasti besmisla patnje i smrti. - Ali, ponovimo: bez vjere patnja je nerješiva tajna. Uz pomoć svih iznesenih misli, prihativši ih u praksi, patnja, dakle, može postati izvorom nade²⁰.

¹⁹ usp. L. Boros nav dj, str. 59

²⁰ usp. Ladislaus Boros, nav. dj. 52 -63

Nije li time ojačana naša nada i nije li sve to ohrabrenje za našu budućnost?!. Samo se mi sklanjajmo ponizno i s pouzdanjem pod "sjenu krila" našega Goluba - Svetoga Duha, našega Tješitelja i Branitelja. Tada se ne bojmo za našu budućnost!

Uostalom, ona je već počela prije nas, počela je našim od Boga predviđenim i voljenim rođenjem, a sretno upravljena našim krštenjem, kojemu je predhodila Pashalna tajna našega Spasitelja, završena, ili bolje, okrunjena SLAVOM NJEGOVA USKRSNUĆA, kojemu se i mi ponizno i radosno nadamo, uz nezamjenjivu pomoć Duha Životvorca.

Toliko o Duhu Svetome, o mojoj i tvojoj nadi i o mojem i tvom ohrabrenju za budućnost, pa ma kakva bila u ovom zemaljskom hodu.

4. DUH SVETI - NADA I OBRABRENJE ZA CRKVVU, ZA ČOVJEČANSTVO

Kad je govor o nadi i ohrabrenju za budućnost drugoga, Crkve, zajednice, mnoštva, čovječanstva, onda se mora govoriti s više opreza. Negdje sam pročitao pitanje: možemo li se nadati za drugoga? Za njegovu nadu u Duhu Svetome i za ohrabrenje za njegovu budućnost? - Jasno je da možemo i moramo. To je dug našeg vjerničkog i ljudskog zajedništva (jer nam je sudbina ista!), baš tako kao što se moramo moliti jedni za druge; kao što moramo činiti dobra djela da ih vide drugi i slave Oca nebeskoga; kao što moramo poučavati neupućene i odgajati ih, ako nam je to dužnost.

Ali, koliko će to biti od koristi za nastajanje i postojanje nade i ohrabrenja za toga drugoga, valja znati da će to zavisiti i od toga da li taj drugi stavlja zapreke milosti Duha Svetoga. No, naše je učiniti i činiti, što moramo.

4. 1. *Nada i ohrabrenje za Crkvu Kristovu*

Za tu nadu i ohrabrenje treba reći:

a) da već moja nada u Duhu Svetome, moje ufanje u Duha Svetoga jest porast nade u Crkvi i ohrabrenje za budućnost. I tako bi trebali zbrajati takve pojedinačne nade i pojedinačna ohrabrenja, jer Crkva nije mislena zajednica, nego je zbroj krštenika. I koliko ima tih nada i ohrabrenja u pojedincima, toliko ih ima u Crkvi (i ništa više!);

b) postoji i dužnost svakoga od nas živjeti vjeru, nadu i ljubav, da budemo svjedoci i apostoli za porast nade i ohrabrenja za Crkvu;

c) ali, ukoliko se promatra Crkva Kristova pod vidom da je to Njegova Crkva, Njegovo mistično Tijelo, sa svim unutarnjim milosnim bogatstvom,

onda je jasno da je ona prepuna nade u Duhu Svetome i da je sigurna za svoju budućnost. Ta njoj Isus reče da je “vrata paklena neće nadvladati” (Mt 16, 18), i da će On biti sa svojim apostolima “u sve dane - do svršetka svijeta” (Mt 28, 20). Kraljevstvo Kristovo, Kraljevstvo Božje neuklonivo je iz čovječanstva, iz povijesti do svršetka te povijesti.

No, kolika će ta Crkva biti brojčano? Kakva će joj biti ljudska sudbina? Čitajući riječi sadašnjeg pape, karizmatika, Ivana Pavla II., stiže se dojam da je on uvjeren da će u vremenu Velikog jubileja Kristovo Kraljevstvo doživjeti procvat, naravno, uz uvjet “ako kršćani budu poslušni djelovanju Duha Svetoga”²¹, naročito po ekumenskom približavanju a možda i ponekom sjedinjenju kršćanskih Crkava. Daj, Bože! Svakako, naša je dužnost živjeti tako da to bude i moliti da tako bude!

4. 2. Ima li za Crkvu znakova nade koji ohrabruju?

Papa u svom apostolskom pismu NTT poziva vjernike da u eshatološkoj perspektivi ponovno otkriju teološku krepost nade, čiji je temeljni stav da se ne izgubi iz vida konačni cilj koji daje, s jedne strane, smisao i vrijednost njihovom životu i, s druge strane, duboko nadahnuće za svakodnevno zalaganje u preobrazbi stvarnosti, da bi je učinili sličnom Božjemu planu, a sve u službi nade u konačni dolazak Božjega Kraljevstva. Potrebno je, osim toga, nastavlja Papa, da se vrednuju i produbljuju znakovi nade prisutni u ovom posljednjem dijelu stoljeća, nasuprot sjenama koje ih često prekrivaju pred našim očima.

Tako, na *građanskom području*: napredak ostvaren na polju znanosti, tehnike, sredstava priopćavanja, medicine u službi ljudskoga života; življi osjećaj odgovornosti u odnosu na okoliš; naponi za uspostavu mira i pravde gdje god su ugroženi; želja za pomirenjem i solidarnošću među različitim narodima, posebno u odnosima između Sjevera i Juga;

na *crkvenom području*: pažljivije slušanje glasa Duha prihvaćanjem karizmi, molitvenih pokreta, promicanje laikata, snažim predanjem stvari jedinstva svih kršćana, prostor dan dijalogu s religijama i sa suvremenom kulturom...²² Ovom optimističkom gledanju pridružuju se mnogi. (Među našim teolozima Tomislav Šagi-Bunić, Drago Šimundža i dr.).

Ali, ostaje pitanje, koliko će trajati, ako je bude, ta ljepša budućnost? Jer ima i činjenica koje je Papa nazvao sjenama.²³ To su: vjerski indiferentizam; “trenutak nesigurnosti, koje uključuje ne samo moralni život, nego i samu

²¹ NTT, br. 18

²² // 22 usp. NTT, br. 46.//

²³ NTT br. 36

teološku ispravnost vjere”; “žalost zbog pomanjkanja, koje ponekad postaje pristanak ne malog broja kršćana pred gušenjem temeljnih ljudskih prava sa strane totalitarnih režima”; nedovoljna primjena odluka i smjernica II. Vatikanskog koncila. K tome dodajmo one nesloge koje vladaju unutar Crkve, opadanje religioznosti i dokazivanja vjere kroz obrede; praktički ateizam, sekte i širenje istočnjačkih teorija i prakse, i dr. te one izvore iz kojih dolazi slabljenje nade što sam ih naveo gore u podnaslovu “Što napada našu nadu?”

Osim toga, čuje se, s naše strane, pomalo tjeskobno pitanje, a s drugih strana isto, ali zlorado pitanje: što je i koliko kršćanstvo postiglo kroz stoljeća koja su prošla? Kakva je budućnost Crkve? Jeka toga pitanja nalazi se i u knjizi Ivana Pavla II. “Priječi prag nade”, u poglavlju pod naslovom “U dvijetisućitu u manjini”, tj. uskoro kršćani neće više biti u većini u svijetu.²⁵ U svom razmišljanju Papa je postao realniji nego što je u NTT i navodi čak dvije Isusove izreke u svezi toga. Jedna sadrži tu manjinu, ali je ta s nadom: “Ne boj se, malo stado: svidjelo se Ocu vašemu dati vam kraljevstvo” (Lk 12, 32). Samo, da li se to odnosi samo na onu uistinu malu skupinu prvih, lako zastrašljivih učenika? Ili i inače? Tko zna!? - Papa ide još i dalje navodeći nevjerovatno pesimističku prognozu, ako bi se imalo u tom smislu shvatiti ono Isusovo pitanje koje je, kažu tumači, ušlo u Lukin tekst nepovezano s ostalim tekstom, a glasi: “Ali, kad Sin čovječji dođe, hoće li naći vjere na zemlji?” (Lk 18, 8), pa Papa nastavlja: “I ovo pitanje kao i one prethodne riječi o malom stadu, označuju duboki realizam koji je vodio Isusa u odnosu prema apostolima. Nije ih pripremao za lake uspjehe. Bio je jasan, govorio je o progonima što čekaju njegove sljedbenike....’ Ako su mene progonili i vas će’, ali je odmah dodao: ‘ako su moje riječi čuvali i vaše će čuvati’ (Iv 15, 20).... Evandjelje nije obećanje lakih uspjeha. Ne obećava nikome udoban život. Postavlja zahtjeve. A istodobno je Veliko obećanje: obećanje vječnoga života za čovjeka podvrgnuta zakonu smrti: obećanje pobjede po vjeri za čovjeka kojemu prijete toliki porazi. Evandjelje sadržava, nastavlja Papa, jedan osnovni paradoks: da bi se našao život treba ga izgubiti, da bi se čovjek rodio treba umrijeti, da bi se spasio treba uzeti križ. To je bitna istina Evandjelja koja će uvijek i svuda naići na prosvjed”²⁶.

Stoga, na poteškoću i pitanje: kako to da Kraljevstvo Božje nije bilo djelotvornije kroz minula stoljeća, mislim da treba reći: neka nas to ne zbunjuje i ne umanjuj nam vjeru, nadu i ljubav, jer Kraljevstvo Božje u Crkvi i u svijetu ima zapravo jednaku sudbinu kakvu ima i u svakom pojedinom kršćaninu, rekao bih i u

²⁴ NTT br. 36

²⁵ Ivan Pavao II, *Priječi prag nade*, izd Mozaik knjiga, Zagreb, 1994, str. 124

²⁶ nav. dj. str. 124

svakom čovjeku. Naime, sa svakim novim čovjekom - ovdje u prvom redu mislim na krštenog čovjeka - Kraljevstvo Božje počinje iz početka, baš onako kako u svakom novom čovjeku počinje iz početka i hod i govor, učenje, mišljenje itd. Tako još očitije sa svakim novim čovjekom počinje iz početka i sudbina dobrote, ljubavi, pravednosti, poštenja, savjesnosti, itd. Ali, nažalost i ne-dobrote, mržnje, nepravde... ili, kratko rečeno, u svakom novom čovjeku nastavlja se, ali iz početka, iskonska borba između Zmije, Čovjeka i Boga!

Time smo zapravo prešli na razmišljanje o nadi u čitavom čovječanstvu.

4. 3. Nada i ohrabrenje za čovječanstvo

Najprije nešto o sjenama koje je Papa naveo u NTT, a koje inače i on i crkveni dokumenti često iznose. Te sjene su one iste koje su prisutne u svakom čovjeku i u Crkvi Kristovoj. K njima ovdje dodajmo još neke opasnosti kao znakove i pokazatelje smrti: neimaština i glad; pobačaj; eutanazija; novi ratovi po svijetu; terorizam, atentati; ekološka kriza, utrka u naoružavanju, naročito atomskom (sada i Indija i Pakistan!). Ekološka opasnost je polagana, ali neumoljiva, osim ako se čovjek opameti (u što teško vjerujem!), a ona atomska opasnost uvijek je prisutna ukoliko ovisi možda o suludosti nekog manijaka kakvih nije manjkalo u ljudskom jadu što ga poviješću zovemo. Time se može, ne daj Bože, i sam Bog poslužiti, da se tako neprimjereno izrazim, da tako kazni čovjeka ili se sam čovjek kazni kao što se može sam i na pakao osuditi. (Postoji ona latinska uzrečica: "Quem Deus perdere vult, dementat - Koga Bog hoće kazniti, oduzme mu pamet).- A odakle Petru onaj oganj o kojemu govori u 2. svojoj poslanici (2 Pt 3,10-13). Hoće li to biti od onoga što će se pokrenuti sile nebeske, u slici rečeno, ili stvarno od nuklearnog rata. Koliko će ljudi onda moći biti spašeno u Noevoj "svemirskoj" lađi!? - No ostavimo tu apokaliptičku fantastiku.

Spomenimo još jednu tešku prijetnju. To je onaj velik otpad o kojemu jasno govori Isus, a naširoko je opisan u sinoptičkim evanđeljima u apokaliptičkim slikama, ali sa stvarnim događajima od kojih će biti najopasniji onaj u kojemu će postojati opasnost da budu, ako bude moguće, kako Isus reče, zavedeni i izabrani. Bit će to po djelovanju antikrista, lažnih krista i proroka.²⁷

Što reći o tim zastrašujućim proročanstvima? Koliko će ljudi biti spašeno ili izgubljeno? To nitko ne zna, niti može znati. U jednu činjenicu moramo vjerovati: Bog "hoće da se svi ljudi spase" (1 Tim 2, 4) i htjeli bismo vjerovati

²⁷ Usp. Mt 24, 12-42; Mk 13, 24-37; Lk 21, 5-36

da će u tim katastrofičkim časovima biti svakoj duši omogućeno da se po posljednji put mogne odlučiti za ili protiv Krista.

To uvjerenje za čovječanstvo temeljimo i na starozavjetnoj istini koju zapisa nadahnuti pisac Knjige mudrosti: "Duh Božji ispunja svemir" (Mudr 1,7), te stoga Duh Sveti mora biti i jest nada i ohrabrenje za čitavo čovječanstvo u svim različitim događajima povijesti, jer sve je stvoreno proizašlo iz uma, srca i riječi Božje. Katekizam katoličke Crkve tvrdi istinu: "Božja Riječ i Božji Duh početak su bitka i života svega stvorenja"²⁸. Crkva uči da Bog nije ostavio čovječanstvo izvan Kristove Crkve bez temeljne objave o sebi.²⁹ Dokaz su tome, uz već spomenute vrste vjerovanja, religija i obreda, i raznovrsni primjeri moralnoga življenja prije i izvan Kristove Crkve, sva stvaralaštva umjetnosti, literature i drugih djelatnosti. A papa Ivan Pavao II. u generalnoj audijenciji od 12. VIII.1998. govori: "Duh Božji je prisutan u stvaranju i djelatna u svim razdobljima povijesti spasenja upravlja svaku stvar prema zaključnom događaju utjelovljene Riječi"³⁰.

Stoga smijemo reći i vjerovati da Duh Sveti nije prestao "lebdjeti nad vodama"³¹ svijeta i njegove povijesti; nije prestao bdjeti nad njegovim svijetlim i tamnim djelima - On je nada svijeta i ohrabrenje do onog posljednjeg, pravog DANA "D", kada će poslije svršetka spomenutih apokaliptičkih događaja, javno, glasno i jasno biti uspostavljena pravda, mir i ljubav i kada će se dogoditi slavni dolazak Kristov, tj. prorokovana Parusija u kojoj će "bлагословljeni Otac i Bog Gospodina našega Isusa Krista ...po dobrohotnom naumu svojem" za sve stvoreno u tom času ispunjenja i zato svršetka vremena, sve na nebu i na zemlji, "uglaviti u Kristu" (Ef 1, 3.9.10, to jest, staviti pod njegovo vrhovništvo. I tada će biti stvoreno "novo nebo i nova zemlja (Otk 21, 1).

A do tada se Bog, Duh Sveti, apsolutni Gospodar, prilagođava paradoksalnoj činjenici ljudske slobode. I samo se povremeno pokaže kao gospodar, da ojača nadu i ohrabri vjerne, a postidi ohole, te pameti dovede nevjerne i grješne (ako uspije!). To On čini sigurno češće u životima pojedinaca, što je našem iskustvu redovito rijetko dostupno, osim u vlastitom iskustvu. U velikim svjetskim razmjerima On to pokatkad učini sasvim jasno, počevši od one, za same apostole, neočekivane promjene njihova bića, iz strašljivih i neukih u hrabe propovjednike, te onog čudesnog privođenja 3000 ljudi Isusovoj vjeri u jednom danu,³² pa preko nevjerojatnog događaja postajanja kršćanstva

²⁸ Katekizam Katoličke Crkve, Hrvatska biskupska konferencija, Zagreb 1994. br. 703

²⁹ GS ili LG ili DV

³⁰ IKA, 32/98, str. 16

³¹ usp. Post 1,2

³² usp. Dj - 2, 41., što Isusu "nije uspjelo" ni kroz tri godine

službenom religijom rimskoga carstva (znak čega je u ovome gradu nekadašnji Dioklecijanov mauzolej a sada kršćanska katedrala!) do - da preskočimo stoljeća! - uistinu neočekivanog ni u snu, raspada moćnog socijalističko-komunističkog svjetskog režima, koji "meko" pade i to očito snagom Duha koji "puše gdje hoće..., a ne znaš odakle dolazi" (Iv 3,8)³³. Taj put je došao, čini mi se, iz same ljudske naravi, koju je On, Duh Božji stvorio i u nju usadio moralne i psihičke zakone, po kojima je ona sama od sebe, iznutra potkopala i izgrizla poput termita, nosive stupove nasilnoga, neprirodnoga, nepravednoga i bezvjerskoga režima.³⁴ A poznavao ci povijesti i stanja našega naroda kažu, da je i naša narodna i državna sloboda jedno od malih čuda Duha Svetoga, ako tako smijemo reći. Ako jest, onda je to znatnim dijelom zasluga iskrenih, zaufanih molitava našega puka kao i zasluga tisuća i tisuća pravednih, poštenih i vjernih koji padoše ili trpješe "za krst časni i slobodu zlatnu" kroz dugu i tešku našu povijest, poput uskoro blaženoga kardinala Alojzija Stepinca, koji je uz ostalo bio heroj upravo kreposti nade, jer je njegovo biskupsko geslo označilo njegovo služenje u dubokom povjerenju u Boga: "U tebe se, Gospodine uzdam", te je kroz progonstvo i patnje, ustrajao - i nije se postidao niti su se nad njim mogli veseliti njegovi dušmani (Ps 25, 2).

Sve to nabrojeno i još mnogo ovdje ne spomenutoga čini utemeljnim naše ufanje u Boga, u Duha Svetoga i ohrabrenje za budućnost.

Ali od svega je najvažnije moje i tvoje ufanje u Duha Svetoga i moja i tvoja nada i ohrabrenje da ćemo se spasiti bez obzira što će, kada i kako biti s čovječanstvom. Uspjet ćemo se spasiti, uz darove Duha Svetoga i po poniznosti, čuvajući se preuzetnosti i očaja. Tako ćemo s upaljenom svjetiljkom punom ulja, radosni s pojave Zaručnika ući na svadbu vječnoga sretnoga života.³⁵

No, ne zaboravimo Crkvu i čovječanstvo - ta dio smo njih - nego molimo jedni za druge i svjedočimo nadu jedni drugima u dubokom uvjerenju da neće biti malo spašenih grješnika kroz povijest kao i onih iz apokaliptičkih predviđanja, jer smo na strani onih koji misle i vjeruju da Isus Krist nije valjda umro za manjinu, nego za najveću većinu stvorenih. Ta Duhom Svetim poučen apostol Pavao napisao: "Doista, kao što su neposluhom jednoga čovjeka mnogi postali grješnici tako će i posluhom Jednoga mnogi postati pravednici. Možda bi se moglo vjerovati, - kao što ono znamo za dobrog razbojnika na

³³ *usp. Iv 3,8 bilj. Novi Zavjet, KS, Zagreb 1992, str. 273. bilj. o.*

³⁴ *usp. o. Urban Talijski, Prigodom nekih konferencija o socijalnoj demokraciji, izd. Svećenička književna družba, Dubrovnik, 1905.*

³⁵ *usp. Mt 25, 4.10*

križu (Lk 23, 42-43) - da će i oni u apokaliptičkim stahotama biti u mogućnosti opredijeliti se za Krista, pa onda kroz oganj i strah i patnju posljednjih strahota proći kao kroz čistilište Božje pravde, ali u isto vrijeme i Božje ljubavi i tako oslobođeni grijeha i isplativši dug za grijehe ući u vječnu sreću,³⁶ u koju, daj nam Bože, da svi uđemo!

Ali, vratimo se, svaki osobno, sigurnijem načinu, onom u kojem je sadržana sigurnija nada, a taj je: uz pomoć Duha mudrosti i jakosti, pobožnosti i straha Božjega, u svakodnevnom životu truditi se biti vjeran u redovitome, u malome, da bi s puno vjere i pouzdanja mogli čuti one, za kraj života, obećane najljepše riječi: "Valjaš, slugo dobri i vjerni! U malome si bio vjeran.... Uđi u radost gospodara svoga!" (Mt 25, 21)

³⁶ *usp. L. Boros, nav. dj. str. 23-24. Ova se misao ne uklapa baš sigurno u učenje Katoličke Crkve, jer pretpostavlja izvanredne zahvate Božjeg milosrđa, usp. Candido Pozo, Eshatologija, izd. Vrhbosanska katolička teologija, Sarajevo, 1997, str. 402-409*

DUH SVETI I PROROČKA ULOGA REDOVNIKA ZA TREĆE TISUĆLJEĆE

*Od nemara za nadahnuća Tvoja
– oslobodi nas Gospodine!*

Na izlasku iz godine Duha Svetoga (1998.), ako se tako uopće može reći, jer kršćani ne mogu izići iz prostora i vremena djelovanja Božjega Duha, ta njegova su vremena i povijest, redovnici Bosne i Hercegovine skupili su se ovdje u Sarajevu da razmisle o odnosu Duha Svetoga i vlastitoga poslanja. Na kraju godine, dakle, nakon što je o Duhu Svetom već mnogo toga kazano i napisano (ne izgleda li, čak, da smo i zasićeni), postavlja se pitanje što još reći. Temu, zadanu od organizatora, koja naslovom ne samo da je preširoka, nego i preuzetna, jer veli da treba govoriti za “treće tisućljeće”, razradio bih u dva dijela i to polazeći od viđenja sadašnje situacije. U prvom bih kazao nešto o osobi Duha Svetoga kao zatajnoj i skrovitoj Božjoj ljubavi u čovjekovoj nutрини i osobnoj povijesti. U drugom ću dijelu pokušati konkretnije odrediti prioritetne proročke zadaće redovnika u našoj zemlji.

1. SITUACIJA LJUDSKOG DUHA I SVJEDOČANSTVO BOGA

Pred svakim se čovjekom, osobito ako je mlađi, otvaraju mnogovrsne mogućnosti i planovi ostvarenja vlastitog života. Pa čak i onda kada se odluči za određeni poziv, u našem slučaju redovnički, i onda se ostvarenje života nadaje u raznolikim razmišljanjima kako je moguće i ovako i onako ostvariti vlastiti život. Mnogovrsne mogućnosti čine život izazovnijim i bogatijim, ali nose i rizik promašaja, tjeskobnosti, pa i neodlučnosti. Mnogo ljudi, pa tako i nas redovnika, često i ostaje samo na mogućnostima. Provodimo i provedemo život bez njegova iole dostatna i punijeg ozbiljenja, osobito s obzirom na preuzimanje odgovornosti za sebe i druge. Nije ništa novo za naše vrijeme ako se kaže da svatko voli da odgovornost nosi drugi. Od pamtivijeka mnogi ljudski životi prolaze bez osobna uloga, dok životne odluke donose drugi za nas.

I dok na jednoj strani imamo viziju mnoštva i bogatstva, ali i nepreuzimanja odgovornosti za sebe, s druge strane, postoje situacije i vremena kada se čini da su mogućnosti života sužene i svedene na minimum. Izgleda nam da su nam vanjske okolnosti ili drugi ljudi zatvorili prostor ne samo djelovanja nego i duha. Mi bismo htjeli biti kreatori vlastitog udesa, ali smatramo da smo ometani. Zato mnogi misle da bi bilo najbolje napustiti zajednicu ili zemlju, ili se jednostavno, bez osobnog unoenja i zalaganja, povući u privatnost i predati situaciji i okolnostima da s nama upravljaju. Takva je nekako situacija kod nas u Bosni i Hercegovini. Zemlja i njezini ljudi, njezini redovnici, rastegnuti među krajnostima, između mogućnosti i nemogućnosti.

Ipak, za kršćanina, a za redovnika posebno, bitnije od mnogovrsnih mogućnosti koje su najčešće izvan sfere onoga što ovisi od nas, bitnije i od nemogućnosti koje nam izgledaju da su također nametnute izvana, jest svaki put osobno znati *tko sam i što zapravo hoću* u ovoj sasvim konkretnoj zemlji i sasvim konkretnoj duhovnoj situaciji. Stoga i govor o redovniku kao proroku za treće tisućljeće dalek je, jer proročki ponajprije znači djelovati sada, u sadašnjoj situaciji, naravno imajući u vidu što će biti poslije mene. A onda, više i od samoga znanja, potrebna je volja. *Poteškoća suvremenoga čovjeka nije u znanju, u spoznaji*, nego u odluci i ustrajnosti, radu i zalaganju oko onoga što je spoznao da je bitno. Duhovna je svijest o situaciji u kojoj se nalazimo – kako tvrdi Jaspers – u isti mah *znanje i volja*. Stoga je i prvo pitanje koje se nameće nama redovnicima u Bosni i Hercegovini osobno pitanje: “Za koju sadašnjost želim živjeti”¹, odnosno: Kako u situaciji kakva jest posvjedočiti kršćanskoga Boga. Naime, svjedočiti kršćanskoga Boga u svijetu, prostoru i vremenu u kojem živimo, osnovna je zadaća vjernika, a time i proroka. Najšire, ali i najosnovnije za proroka jest, naime, da on svojim životom svjedoči Boga i nakana mu je da druge ljude dovede u zajedništvo s Bogom, jer je to njegovo temeljno vjerničko iskustvo.

1.1. “Nejednakost” božanskih osoba

Kada velimo da je proročka zadaća svjedočanstvo kršćanskoga Boga, onda to znači da je to svjedočenje božanske zajednice triju osoba: Oca, Sina i Duha Svetoga. No, dok nam je nekako lakše svjedočiti Boga Stvoritelja, Očevo milosrđe, povijesni put, otkupiteljsko utjelovljenje, smrt i uskrsnuće

¹ K. JASPERS, Duhovna situacija vremena, Matica hrvatska, Zagreb 1998, 210–213.

Sina Isusa Krista, i osobito njegovo nenadmašno i uzorno čovječstvo (etika), dotle je govor o trećoj božanskoj osobi, Duhu Svetom, podlošan ili naučenim formulama ili nejasnoćama i šutnji. Djeluje nam kao da ni u Pismu, a ni u povijesti Crkve nije dovoljno govoreno o Duhu, da se nije svjesno njegove nazočnosti, te da se Duh Sveti nalazi, ako se tako može kazati, na “nižem stupnju” od druge dvije božanske osobe.

Zašto je to tako? Iz međuljudskih odnosa i na način ljudskoga računanja, baštinjenog od Grka, analogno zaključujući, smatramo kako u Bogu mora postojati apsolutna jednakost, *simetrija*, te da svaka osoba mora imati jednaka prava, jednaku zastupljenost.² Sve osobe trebaju imati jednaku važnost i o svima treba jednako govoriti. Tako su se formirale i kršćanske istine (dogme) o božanskim osobama i njihovim odnosima u Presvetom Trojstvu. No, kada treba početi osobnije, dakle iz osobne vjere govoriti, onda se uvjeravamo kako naš govor o Duhu Svetom odlazi u ponavljanje svetopisamskih mjesta i saborsko-tradicijskih iskaza.

Kršćanski je Bog Duh, i njegova je nazočnost na zemlji duhovna, vidljiva duhovnim očima, odnosno povrh svega *vidljiva očima ljubavi*. Oči ljubavi ne gledaju u računu jednakosti i simetrije, nego *asimetrije*, dakle “nejednakosti”, “neravnopravnosti”. Iz povijesti spasenja možemo zaključiti da u Bogu ne vladaju simetrični odnosi, jer nema računanja. Prava ljubav je posvemašnji dar sebe drugome do te mjere da onaj koji ljubi nestaje iz prvoga plana, on se povlači. On se ne vidi. Znamo i iz vlastitog iskustva da ljudi koji nas ljube stoje u pozadini naših osoba i naših djelovanja. Oni se ne vide dok mi hodimo i radimo, dok ubiremo plodove i uspjehe. I tu je pravi život. Sjetimo se kako je Isus govorio o Ocu. On je stajao u pozadini Isusovog djelovanja, a Isus je, makar ne govoreći, trajno bio u razgovoru s Ocem. Poslije Isusa opet dolazi Duh. Bog je Duh. Duh nije vidljiv. On se povlači do mjere da čovjek slobodno može živjeti, misliti i djelovati kao da Boga i nema i kao da su i čovjek i zemlja i svijet čisto čovjekovo djelo. Božanske osobe trajno ustupaju mjesto jedna drugoj u bezgraničnoj ljubavi, na koncu sve zbog čovjeka, ljubeći slobodu svoga stvorenja više nego sebe, više nego svoju božansku moć.

1.2. Duh Sveti – zaboravljeni Bog

Bog je posve prerastao u nenametljivu zatajnu ljubav. Prešao je u lice, ruke, oči, tijelo Isusa iz Nazareta, u čovjeka. Kršćanski se Bog objavljuje na

² Usp. J. RATZINGER, *Bilder der Hoffnung. Wanderungen im Kirchenjahr*, Herder, Freiburg–Basel–Wien 21997, 76.

način skrovite ljubavi. Prava ljubav je ostavljanje slobode ljubljenoj da odgovori slobodno i iz uvjerenja. Duh Sveti je božanska osoba, Ljubav velikim slovom. Bog Duh Sveti jest zatajna ljubav, ljubav na kojoj sve počiva, Osoba ljubav, ljubav koja se podrazumijeva, ljubav koja sve nosi (*sub-iectum*). Duh Sveti je božanski dah na stvarima od početka koji lebdi nad svijetom, koji unosi red u kaos, koji daruje životni dah stvorenju (životvorac), koji oblikuje ljudsku dušu i oživljuje masu (tijelo), suobličuje čovjeka samome Bogu darujući mu besmrtnost.

Bog Duh toliko djeluje u nama kao Augustinova “stara nova ljepota”, više nego zrak kojega se bar ponekada sjetimo. Prisutan je u nama, našim nakanama, u našim osobnim povijestima, sve od majčine utrobe i osobito preko odluka, onih snažnih životnih. Nama se, naime, često čini da smo ostavljeni sami, da smo prepušteni samome svome odlučivanju, a ono Bog Duh u nama obitava i s nama se raduje, tuguje, s nama donosi odluke. Čovjek je nastanjen Božjim Duhom, na zatajan, iako slobodan način. Nama se čini da smo prepušteni samima sebi, ali ako ćemo iskreno priznati, Duh djeluje u našim nakanama. Uostalom, on je u nama ona čežnja za savršenom ljubavlju, za razumijevanjem, za božanskom ljubavlju, za zajedništvom i onda kada se mi zapetljavamo u ovozemaljske brige. On je naš govor, naš jecaj i naša šutljiva molitva. Bog Duh je ona nazočnost u čovjekovom životu i onda kada čovjek čini grijeh i zlo. Bog Duh je čovjekova savjest i onda kada je ta savjest prividno mirna, kada je, kao u naše vrijeme, čista zbog iskrivljenja ili čak nedostatka savjesti, nedostatka priznanja stvorenosti i Božjega duha u nama.

Dobri Duh Sveti vodi povijest, inače bi sve već nestalo u ljudskim zavrzlamama, osvetama i ratovima. Bog Duh Sveti, jer je nesebična, zatajna ljubav Oca i Sina, ljubav osoba kojima je više stalo do drugoga, do čovjeka, nego do sebe, jest zatajna osoba. “Mora” odatle tako često biti i “*zaboravljeni Bog*”, zaboravljena ljubav, osoba o kojoj se ne govori, ne propovijeda, ne teologizira. Iz ekonomije spasenja kontinuirano je uočljivo kako osobe božanskoga Trojstva stalno pripremaju put drugoj. Jedna odlazi da druga dođe, a sve zbog čovjeka i ljubavi prema njemu. Duh Sveti je *zaboravljeni Bog*, Bog koji se predaje čovjeku iz dara, ne iz prisile; iz ljubavi, ne iz moranja; i na isti način ostavlja čovjeku prostor i vrijeme slobodne odluke, tako da i čovjek može slobodno i bez straha odlučiti se za Boga.

Bog biva zaboravljen, ali ne u smislu stvarnoga zaborava, nego *selektivnoga zaborava*, dakle, zaborava onoga što je bitno. Zaborav, naime, nije odsutnost znanja, nego stav da nam je bitno nebitno, a život nam je prekomjernost običnoga ili čak trivijalnoga. Zapravo, ono od čega se uistinu živi, često nismo ni svjesni, ili to podrazumijevamo kao nešto sasvim normalno

ili zaboravljamo: život, zrak, zemlju, tolike ljude koji su nam se darovali i omogućili da budemo to što jesmo. Tako ima dobrih ali i loših zaborava, grešnih zaborava. Grešni zaborav jest zaborav bitnoga, zaborav ljubavi Božje, ma kako život bio težak. Zaborav je to zahvalnosti, jer se osnovni darovi od kojih živimo, često i ne smatraju darovima, nego ljudskim proizvodom.

Iz gornjeg možemo zaključiti da je prvo proročko, redovničko svjedočanstvo, dakle svjedočanstvo prije svakog djelovanja *vjera da postoji Bog Duh koji nas neizmjerljivo ljubi, premda se ne vidi*. Prije svake brige ovozemaljske, pa bila ona i vjernički inspirirana, osobito prije svakoga zahvata na sebi da budemo dobri i sveti, da imamo čisto srce, potrebno bi bilo povjerovati da postoji Bog. Utješna je misao da Bog postoji, u mom životu, u životu drugih, u svijetu. Do čistoće srca, što se često postavlja kao redovničko savršenstvo, ne dolazi se mukom i zlopačenjem, nego najprije priznanjem te osnovne istine. Nismo li mi današnji redovnici u sadašnjoj situaciji nemirni i brigama opterećeni ljudi, i to iz dobra i iz želje za dobrom. Božji Duh poziva na mirnoću, da se iz nas izvije priznanje i radost, zahvala i ljepota Božjega postojanja prije bilo koje naše akcije.³ Bojimo se da bi to bila nekakva posebna kontemplacija, osobito u vremenu koje računa samo na učinkovitost. No, prije svake etike, proročko a time i redovničko svjedočanstvo jest *svjedočanstvo postojanja Boga*, Boga koji je gospodar osobnoga života i gospodar povijesti, osvjedočeno uvjerenje da se bez Boga ne može ništa. To znači i raskidanje egzistencijalne samoće koja se redovnicima ponekada nameće kao osjećaj promašenosti života i kao misao nepopravljive propasti.

1.3. Redovnici – proroci

U povijesti spasenja proroci se javljaju u iskrivljenju ili nedostatku svjedočanstva za Boga, kada bi se izraelski narod, njihove vođe i svećenici, udaljavali od Jahve, od saveza s njim, kad bi zaboravljali Božje spasenjsko djelo i oslanjali se samo na sebe ili na ljudske nakane. I redovnici se u kršćanstvu i Crkvi javljaju u vremenima nedostatka ili zatamnjivanja svjedočanstva Isusa Krista. I odmah valja kazati da ne čini proroka prorokom nekakvo predskazivanje, prognoza budućih događaja⁴; ne čini ga prorokom ni kritičnost prema ljudima i događajima. Na osobu proroka ponajprije spada

³ Usp. H. SCHALLER, Wenn ich beten könnte, Topos, Mathias-Grünwald, Mainz 1997, 94–97.

⁴ Ukratko o biblijskom razumijevanju proroka vidi: G. SAVOCA, Profezia, u: P. ROSSANO – G. RAVASI – A. GIRLANDA (ur.), Nuovo dizionario di teologia biblica, Paoline, Cinisello Balsamo (Milano) 1988, 1232–1247.

osobna veza s Bogom, odgovor na poziv koji nije tražio. Bog odabire nekoga, grešna i nesavršena čovjeka i određuje mu poslanje. Ne postoji uzorak proroka koji bi vrijedio za sve, nego su proroci različiti po podrijetlu, zanimanju, društvenom staležu. Ono što ih povezuje je nezaslužena Božja inicijativa poziva i nužnost potpunog slušanja njegove riječi, predanje Bogu do mjere da poziv postaje vlastita odluka i ostvarenje najdublje osobne slobode.

Bog kao Duh i Riječ prisutan je na zemlji. Čovjek postaje njegove ruke, oči i sluh. Čovjek Božji, prorok, postaje Božja riječ na zemlji. U njemu Bog nudi ozbiljenje suglasja misli, riječi i djela. Proročka je egzistencija poziv. On ništa posebno ne čini, nego ponajprije svojom egzistencijom svjedoči Boga, osobnoga Boga, i onda kada ne može puno činiti, kada je možda i nemoćan i bolestan, kad nema vlasti, kada izgleda da nema uspjeha. Svjedoči da je prvo mjerilo svega ljudskoga Bog, tako često i tako lako *zaboravljeni Bog*.

Svojim pozivom, i prije vanjskih aktivnosti, propovijedanja, liturgijskoga i karitativnog rada, prorok (redovnik) je znak Transcendentnog. On je i blagoslov drugima, kao Abraham. On je eshatološka sigurnost u vremenu eshatološkog deficita, nepokolebljivi karakter u vremenu klonuća i skretanja u zlo. Koliko je samo ljudi u našoj zemlji bilo radosno, mirnije i strpljivije podnosilo stoljetne nevolje i stradanja, zato što su njihovi redovnici ostajali zajedno s njima? Koliko ih je bilo ohrabreno da su na pravom putu u vremenu zatamnjenog razlikovanja dobra i zla, prolazne lake sreće i mukotrpne životne radosti? Proroci ostvaruju Božji zakon, *zakon Božjega Duha: ići i odlučivati se za ono što je teže*, jer takva je kršćanska (Isusova) odluka. Proroci, redovnici su oni koji se brinu oko neznatnih, malenih, kao Ilija oko udovice, kao oni koji će ubaciti u zdenac spasenja onoga kome nema tko ni ruke stisnuti, koji će zamijetiti Zakeja, koji će primijetiti dobrotu malih ljudi. Oni su ohrabrenje Božje u zemlji, u Božjoj zemlji, u kojoj se tako jednostavno gubi smisao opstanka, koja se otima između očaja i besmislenosti.

2. KOJEG SMO DUHA POTREBNI?

2.1. Duh svjedočenja Božjeg postojanja

Nadovezujući se na gore izneseno, možemo ustvrditi da je redovnicima najprije potreban *duh svjedočanstva* da Bog postoji. I to nije malo. To je temelj svega drugoga. Svojim postojanjem, naime, redovnici su već poziv drugima na izbor, na potvrdu, zaborav ili nijekanje religiozne dimenzije, svetoga u ljudskom životu. Pojavkom među ljudima postaju znakom ohrabrenja ili spoticanja i osporavanja. Nama, današnjim redovnicima, valjalo bi zastati

pred tom prvom istinom našega poziva. U vremenu sumnje u Božju nazočnost i djelotvornost na zemlji⁵, u vremenu gotovo isključivog oslanjanja na ljudsku mudrost i silu, u dobu kada se gotovo ne zastaje, ili ne želi ni misliti na život poslije života, redovnici mogu biti, svojim postojanjem, *eshatološka savjest* svijeta. Njihovo je mjesto mjesto zagovornika svojih suvremenika kod Boga, i Božjih glasnogovornika kod ljudi. Potvrditi iz uvjerenja, riječima i životom, Božje postojanje nije nimalo mala stvar. Već je to ogromna zadaća koja nam biva darovana Božjim Duhom. Iako nosimo blago u "glinenim posudama", ne treba se prestrašiti svijeta. Treba posvjedočiti da u smrtnom tijelu svaki čovjek nosi život, božanski život.

Duh svjedočenja postojanja Boga odnosi se i na ona traženja koja nisu ustrajna, na one ljude kojima je srce zalutalo ili nemirno, obavijeno slutnjom postojanja. Nekoga tko može utažiti njihovu glad za pravdom, njihovu žeđ za prihvaćanjem i ljubavlju, onim ljudima koji su izgubljeni na tržištu suvremenih duhovnih ponuda. "Oni koji prihvaćaju posvećeni život, muževi i žene, postavljaju se po samoj naravi svoga izbora, kao povlašteni sugovornici onoga traženja Boga koje oduvijek uznemiruje ljudsko srce i dovodi ga do mnogovrsnih oblika askeze i duhovnosti. To traženje danas, u mnogim religijama, uporno iskrsava kao odgovor na kulture koje teže, ako ne uvijek nijekati, onda svakako isključiti vjersku dimenziju egzistencije."⁶ Redovnici su pokazatelji vertikalne ljudskog postojanja, čuvari žiška religioznoga u ljudskim dušama.

2.2. Duh poučavanja

Uz duha svjedočanstva Boga veže se i *duh poučavanja* u vjeri. Oni koji nešto znaju oni su sigurniji i dostojanstvenije hode ovom zemljom. Duh poučavanja podrazumijeva poznavanje Pisma i tradicije, sposobnost razumijevanja i tumačenja Božje poruke, ali i razumijevanja i ispravnog tumačenja duha ljudi s kojima se živi. Redovnik je tako *korelacijski medij*, kateheza koja podrazumijeva i govor o Bogu (teologiju) i odgoj u vjeri. Njegovo je srce susretište i poprište na kojima se susreću ili sučeljavaju vjernost Bogu i vjernost današnjem čovjeku. Isus šalje Duha Poučitelja koji uvodi ljude u istinu o samome sebi, o Bogu Ocu, o utjelovljenoj Riječi. Predanje Duhu čini od redovnika smjele svjedoke tamo gdje se i ne nadamo. Otvorenost Duhu Božjem ne prolazi nenagrađeno. Nije riječ o materijalnim nagradama, nego

⁵ O današnjem razumijevanju Božje odsutnosti usp. François Varone, Nevolje s odsutnim Bogom, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1998.

⁶ Papa Ivan Pavao II, Vita consecrata. Apostolska pobudnica o posvećenom životu i njegovu poslanju u Crkvi i svijetu, KS, Zagreb 1996, br. 103.

o mirnoći srca, radosnom zajedništvu s Bogom i prihvatom ljudi, kakvi god oni bili, u ozračje Božjega milosrđa za kojega nema umora, bijega, završenoga slučaja nego se uvijek iznova nadaže kao izvrsna mogućnost obraćenja.

Današnjim redovnicima potreban je duh poučavanja koji je istodobno skroman i odlučan. Skroman, jer ne govorimo mi, nego Duh Oca i Sina koji nam je darovan. Odlučan je duh poučavanja jer smo uvjerenja da ne možemo zabluditi budući da ne govorimo svoje, nego posređujemo riječi samog Boga. Poučavanje, međutim, nije samo čisti uliveni dar. Potreban je *studij*. Nimalo nije prejako ako se kaže da u današnjoj kulturi pasivnoga primanja znanja (preko medija), gdje nema istraživanja ni analitičkoga duha, studij pripada najtežoj askezi. Tko još na dan može odvojiti samo sat od televizije da nešto ozbiljnije pročita? U studiju se ujedinjuju *kontemplacija* i *akcija*, zastajanje i mirnoća u vremenu, koncentracija nad problemom i tajnom, čitanje i slušanje onoga što su drugi rekli, pronalaženje osobnoga stava.

Teološki studij i knjiga, osobito koncentriranje nad problemom, temeljitije upoznavanje, slušanje i tumačenje Pisma, kao i dublje poznavanje kulture i čovjeka, veliki su nedostatak danas. Ako redovnicima pripada evangelizacijska zadaća, te u njoj osobito zadaća katehiziranja, onda to zahtijeva dobru, sustavnu i stručnu pripremu. Svjedoci smo kako danas, u pluralističkom svijetu, nije jednostavno katehizirati druge. Naša katehetska ponuda ne može se mjeriti s ponudama medija i drugim tržišnim ponudama, ali valja se ne obeshrabriti i treba biti svjestan da je osvjedočena vjernička riječ, posredovana katehezom, nezamjenjiva.

2.3. Duh razlikovanja duhova

Posebna oznaka proročkoga duha, koja onda treba resiti i redovnike, jest sposobnost *razlikovanja duhova*. Ono proizlazi iz osvjedočenosti Božjega postojanja i iz temeljitog poznavanja Božje riječi i situacije ljudskoga duha u kojoj živimo. U ovoj zemlji i u našem narodu duhovne osobe još uvijek imaju snage prorokovanja i još uvijek njihov glas ima vjerodostojnost. Na to treba biti ponosan. No, potrebno je također zapitati se jesmo li uvijek bili u stanju i jesmo li sada sposobni razlikovati duhove, ili smo i sami padali ili padamo ispod razine vlastitoga svjedočanstva. Ako od nas nisu potekla određena zla, ipak se moramo upitati jesmo li dostatno znali i imali hrabrosti oduprijeti se zlim duhovima koji su odvlačili i dio našega naroda onamo što nije nimalo sukladno kršćanskoj vjeri.

Za redovnika, koji želi proročki djelovati, nužno je često pitati se: Koji me duh pokreće u mom djelovanju? Koji je kriterij razlikovanja duhova, odnosno

razlikovanja lažnih proroka od pravih? Isus je govorio da se po plodovima prepoznavaju duhovi (usp. Mt 7,17). Najbolji kriterij jest svakako Isusov križ, požrtvovna ljubav. Pod taj kriterij kršćanski prorok, redovnik, ponajprije treba staviti svoj vlastiti život. Upitati se zna li razlikovati bitno od nebitnoga, stvarno od fiktivnoga, dobro od zloga. Jer, baš u vremenu etičkoga relativizma, potrebno je odlučno razgraničenje između dobrog i lošega, potrebna je određenija ljestvica vrednota.

Tako i prije nego se redovnici upuste u razobličavanje lažnih proroka u društvu, pozvani su da se suoče sa samima sobom, da se ogledaju pred Biblijom, osobito Isusovim riječima, nisu li sami lažni proroci, krivi pastiri, licemjerni i namješeteni svjedoci, plaćenici koji se poigravaju Božjom riječi, oni koji samo fiktivno glume dobrotu, a kojih dobrota ne stoji ni male žrtve. Možemo li poput Pavla kazati: "Mi svakako nismo kao oni mnogi koji trguju riječju Božjom, nego kao iz prostodušnosti, nego kao od Boga nadahnuti govorimo pred Bogom u Kristu" (2 Kor 2,17). Prorok, a sljedbeno tome i redovnik, račun svoga ponašanja i djelovanja, svojih misli i riječi, podastire ne najprije svojoj zajednici, a osobito ne svijetu, ideologiji ili politici, nego živomu Bogu. Može li naš redovnički život podnijeti susret s Božjim licem, naravno ne sudačkim, nego s licem rassetoga Gospodina, ili se u svome djelovanju uopće ne obaziremo na Boga?

Duh razlikovanja duhova ne dopušta trgovanje ni manipuliranje Bogom ni njegovim riječima. Tko razlikuje duhove, tko se nadahnjuje Božjim Duhom, on je siguran. Njime ne mašu vjetrovi raznovrsnih ideja, niti se gubi u vremenima dezorijentacije; on se poslije završena posla ne stidi onoga što je počinio. Opet nam Pavao nudi predivne riječi kao putokaz: "Zato, imajući ovu službu, jer smo postigli milosrđe ne malaksavamo, nego smo otklanjali skrivene načine rada (zaplotnjačke) kojih bi se trebalo stidjeti. Nismo živjeli lukavo niti izobličavali riječ Božju, već smo, naprotiv, otvorenim navješćivanjem istine preporučivali sami sebe svakom savjesnom ljudskom sudu pred Bogom" (2 Kor, 4,1).

Duh razlikovanja duhova znači duh opominjanja, duh zdrave kritike i korekcije ljudskih mišljenja i ponašanja. Redovnik nije osoba zatvorena u svoj samostan nego i kritika i korektiv zajednice i društva u kojem živi (J. B. Metz). Za naše vrijeme i u ovoj našoj zemlji takav se duh odnosi posebno na kritiku idolatrijskih koncepata. Ni redovnici nisu osolobođeni zamamne kušnje idola koji se postavljaju na mjesto Boga. Njihova opasnost je najviše u tome što se ne predstavljaju kao idoli nego nešto posve razumljivo i normalno. Svrstavaju se u tri skupine. *Idola tribus* označavaju ona ljudska djelovanja koja su više nego vjerom motivirana krvlju, obiteljskim vezama i nacionalnim. Mislim da uopće nije potrebno spominjati koliko današnji redovnici bježe iz

svojih zajednica k obiteljima (majci i rodbini) i koliko im nacionalni identitet zatamljuje izgradnju vjerničkoga, kršćanskoga identiteta.

Drugu skupinu idolatrijskih ponašanja čine *idola fori* u koje ulazi politikanstvo, trgovina, skupljačina i bogaćanje, svojeglava originalnost i autonomija. I ovim idolima nije jednostavno oduprijeti se. U svakom vremenu određena se politika nameće kao posve zaokruženi sustav. Najviše konkurira vjeri jer se postavlja kao donositeljica ljudskoga spasenja bez Boga. Uz krivu politiku, Biblija stalno opominje kako kobno završavaju i oni koji trguju duhovnim stvarima. I Isus neumorno naglašava kako nije nimalo lako nasljedovati ga, jer se upravo bogatstvo i zgtrtanje materijalne sigurnosti postavljaju pred njegova učenika kao najveća zapreka. Materijalno je privlačno, jer nudi opipljiviju sigurnost od duhovnih dobara.

U treću skupinu opasnih idola spadaju tzv. *idola theatri* a označavaju umišljenost u svoju pamet i preuzetnu sigurnost ispravnog držanja. U Isusovom rječniku takvo se ponašnje naziva licemjernim i farizejskim. U suvremenom govoru za to se ponašanje može reći *profesionalizam*, profesionalna iskrivljenost, gdje nam naš položaj, oltar ili katedra, habit ili društveni status, omogućavaju da skrivamo svoje bijedno vjerničko uvjerenje i da se ponašamo goropadno i svojeglavo kao da smo vlasnici Boga i gospodari vjere drugih. Pavao i nas opominje: "Zovem Boga za svjedoka protiv svoga života: da vas poštediti nisam ponovno došao u Korint. Ne bismo se htjeli vladati kao gospodari vaše vjere, štoviše, mi smo samo suradnici na vašoj radosti, jer u vjeri vi čvrsto stojite" (2 Kor 1,23–24). U redovničkom životu, u životu vjere, nema krajnje točke. Nasljedovanje Isusa ne podrazumijeva umor ni opravdavanje starošću, ni ikakvo stajanje. To, međutim ne znači, neumorno trošiti energije u neakve vanjske poslove, to ne znači najprije aktivizam, nego izgradnja unutarnjega čovjeka iz kojega onda vanjsko proizlazi kao samo od sebe. To znači ne umišljati se kako sve od nas ovisi, kako je vjera drugih samo u našim rukama. Naša je zadaća ne biti zapreka vjeri drugih, niti gospodariti vjerom drugih, nego pomoći im da se susretnu s Bogom, da donesu odluku hoće li krenuti s njime u vlastiti život.

2.4. Duh primjera i nasljedovanja

Na razlikovanje duhova nadovezuje se *duh nasljedovanja*. Proroci-redovnici su suradnici Božji, kako veli Pavao. Nismo samo mi odgovorni za svijet. Mi smo suodgovorni. U naše vrijeme ta se odgovornost odnosi na prirodu, druge ljude, svijet uopće, a osobito na generacije koje već dolaze i koje će doći poslije nas. Klasično razumijevanje zadaća duhovnih

osoba podrazumijevalo je da svećenik ili redovnik treba sebi naći zamjenika, nasljednika. Nije to, međutim, samo klasična nego i biblijska istina. Znamo da su proroci redovito imali svoje učenike-nasljednike. I Isus izabire i odgaja one koji će proslijediti njegovo djelo. Ne smatra da s njime sve završava.

Dvostruka je poteškoća danas u odabiru nasljednika: individualizirani život i kriza autoriteta. Budući da je naša kultura određena subjektivizmom, ne podnose se kriteriji koji bi nosili karakter općevažećega i koji bi pred sobom imali viziju određenije budućnosti. Pojedinaac, redovito, ne samo da ne misli što će biti poslije njega (Poslije mene može biti potop!), nego se osjeća i nedostatno snažnim da na sebe preuzima odgovornost za drugoga, jer ionako već je obremenjen velikom odgovornošću za sebe samoga. Suvremeni način života ostavlja svakoga da se brine o sebi, i istodobno teško se prihvaćaju sugestije, savjeti i primjedbe sa strane.

S druge strane kriza autoriteta, koja utječe na smanjenje duhovnih zvanja, u novom je vijeku počela osobito umanjenjem uloge oca u obitelji, a s kojim se identificira vjerski (Bog), crkveni (papa, biskupi, svećenici) ili civilni autoritet. Otac je za suvremenoga čovjek simbol neslobode, zapreka autonomnoj realizaciji pojedinca. Nije se, međutim, uvidjelo da neki autoritet uvijek mora postojati. Osobito je naše stoljeće pokazalo kako se bježeći od stvarnoga oca (autoriteta) priklanjalo kobnim autoritetima (Ver-Führerima, Velikoj braći, voždovima, poglavnicima) koji su odvodili i odvode ljude u ratove, progonstva i holokauste.

Kriza se autoriteta prilično reflektira na duhovna zvanja. Danas autoritet po sebi imaju politički, vojni i ekonomski moćnici. Duhovni autoriteti koji se baziraju na moralnosti, odnosno na etičkoj zahtjevnosti, pa i na kompetenciji, nisu toliko popularni ni poželjni. Njih se, doduše, može poštivati. Ali osim verbalnog poštivanja i sporadičnog prizivanja na njih kad pojedincima ili ideolozima koristi za sebične interese, njih se puno ne sluša. Stoga je i odluka za duhovna, redovnička zvanja danas skopčana s mnogo većim poteškoćama nego prije. Istodobno, u današnjem mentalitetu smatra se i očekuje od (duhovnih) autoriteta potpuna savršenost. Dok svatko samome sebi dopušta gotovo sve, pa i zle čine, istodobno se autoritetu ne može dopustiti ni najmanja slabost a kamoli grijeh. Svjedoci smo kako se oko "prljavoga rublja" autoriteta, oko orobljavanja privatnosti najednom udruži sve, od medija do posljednjeg "prijatljeskog" trača.

Ako je naše vrijeme takvo, onda kriterij nasljedovanja i porasta duhovnih zvanja temelji se još više na uvjerenom svjedočanstvu da je nasljedovanje Isusa uistinu vrijedno života, makar ne bilo unosno. Istodobno valja uvidjeti kako ne treba grozničavo ići u "potragu" za sljedbenicima, niti očajavati nad

nedostatkom zvanja.⁷ Smisao dobroga primjera i uzornoga života nije najprije u traženju ljudi, nego u svjedočenju da smo već na ispravnom putu. Ljudi će već doći. Isusov nam primjer pokazuje da nitko ne može ostati ravnodušan pred pravim vjernikom. Petar nam, preko već poznatih i toliko puta čuvenih riječi, govori: "Starješine koje su među vama opominjem ja, starješina kao i oni, svjedok Kristovih muka i sudionik slave koja će se uskoro očitovati: Pasite povjereno vama stado Božje koje je među vama i nadzirite ga, ne na silu, nego dragovoljno, prema Božjoj volji, ne iz težnje za prljavim dobitkom, nego iz oduševljenja. Ne vladajte okrutno nad dodijeljenim dijelovima Crkve, nego uvijek nastojte biti uzorom stadi" (1 Petr 5,2). Redovnik čistih nakana, oduševljen i uzoran, izlit će duha nasljedovanja Isusa Krista i tamo gdje se i ne nada, makar i sam bio nesavršen i grešan. Njegov život i djelo neće proći nezapaženo i bez nasljedovatelja.

2.5. *Duh zajedništva*

Uočljivo je da u našem navođenju govorimo o onim darovima Duha koji su danas potrebniji od drugih ili su u krizi. Tako proročka dimenzija koja potječe od Duha Božjega, a koje su potrebiti današnji redovnici, zapravo svi ljudi, jest posebice *duh zajedništva*. Ljude je odvajkada plijenilo redovničko zajedništvo, redovnička zajednica u kojoj žive osobe različitih dobi, naravi i sklonosti, jer po svojoj naravi svaki čovjek teži očuvanju svoje jedincatosti, očuvanju svoga "prirodnoga egoizma". Ako se klasično redovništvo poimalo ponajviše u međuprožimanju kontemplacije (mistika) i akcije (politika), suvremeno, uz obje navedene karakteristike, mora pokazivati i oznake istinskog kršćanskog zajedništva: gostoprimstva, prijateljstva, solidarnosti, dijaloga i otvorenosti svim ljudima.

U redovničkim zajednicama pojedinac je onaj koji više određuje svoju zajednicu, nego što, kako se najčešće misli, zajednica određuje njega. Kriterij zajedništva nije tek ostvarenje sebe, niti samo izvršavanje dnevnoga reda i zadataka zajednice, nego najprije odnos prema Kristovom križu i nasljedovanje Isusova čovještva. Kršćanska zajednica, a redovnička posebno, jest zajednica prijatelja u vjeri, dok briga za zajednicu jest briga za slobodu i ostvarenja prijatelja (subrata) do mene. Ondje se osjećam slobodnim gdje mogu biti posve ja sam. Ondje mogu biti ja sam gdje me se pozna, prima i prihvaća

⁷ "S novom situacijom oskudice treba se stoga suočiti s ozbiljnošću onoga koji zna da se od svakoga traži ne toliko uspjeh, koliko obveza vjernosti. Ono što treba apsolutno izbjegavati jest pravi poraz posvećenog života, koji se ne sastoji u brojnom opadanju, nego u nedostatku duhovnog pristajanja uz Gospodina i uz vlastito zvanje i poslanje" (Vita consecrata, br. 63, str. 76).

kakav jesam. Slobodan sam kada drugom otvaram svoj život i svoje mogućnosti priznanjem njegove drugačijosti i pomoću da se njegovo bogatstvo ostvari. Sloboda je samo međuljudska, a ne tek individualna kategorija.

Redovničke zajednice imaju veliku zadaću i odgovornost u pomirenju ljudi. Po svome karakteru one su redovito internacionalne, zapravo *katoličke*. Tako već po sebi imaju zadaću da i u našem narodu pomire regionalne razlike, a zbog svoje zastupljenosti među raznim narodima da prve budu orijentirane na ekumenizam⁸, na zajedništvo kultura, rasa i naroda, čuvajući se gubitka identiteta i opasnosti sinkretizma.

2.6. *Duh Tješitelj*

Ne bez razloga za kraj je ostavljen govor o Duhu kojega smo u našoj domovini najpotrebniji, onoga Duha kojega Isus i obećava svojim učenicima na odlasku od njih: *Duha Tješitelja*. Duh Tješitelj dolazi poslije Isusa, nakon njegove smrti i križa da posvjedoči smisao Božjega dolaska na zemlju, da posvjedoči smisao zatajne i milosrdne Božje ljubavi, da ohrabri klonule i razočarane, plašljive i razbjegle Isusove učenike i prijatelje, da unese snagu za svjedočenje onima koji su već pomislili kako zli ljudski naumi vladaju svijetom, da unese smisao i opravdanost u djela koja nam često izgledaju bez učinka pa i besmislena. Duh Tješitelj dolazi i nakon najljepše izrečenih riječi i nakon nezadovoljstva riječima, nakon zadovoljno završena posla i nakon osjećaja stvarne beskorisnosti.

Novi zavjet u tješnju vidi temeljno iskustvo kršćaninova života. Isto tako, jedna od temeljnih istina vjere jest da nas jedino Bog na koncu konca otkupljuje. On jedini utješuje razočarana srca ljudskih nedorečenih i nedostatnih ljubavi. Nije to nikakva površna utjeha, nego jedina utjeha kojom se nećemo predati besmislu i koja će nam dati poleta da dalje nastavimo svoje poslanje, ili da se obratimo sa svojih krivih putova. Samo Bog zaogrće ljudsku dušu u smiraj i uskrisava za pravu odluku. I nama, redovnicima u Bosni i Hercegovini, govori Bog preko proroka Izaije: “Ja, ja sam tješitelj vaš. Tko si ti da se bojiš smrtna čovjeka i sina čovječjeg koji je kao trava” (Iz 51,12). I nama Isus govori nakon naših redovničkih neuspjeha: “Dođite svi vi umorni i opterećeni i ja ću vas okrijepiti” (Mt 11,28).

Swjedočenje i posredovanje Duha Tješitelja, jedna je od prioriternih zadaća današnjih redovnika u našem narodu i u ovoj zemlji, upravo u vremenu dok

⁸ Usp. Vita consecrata, br. 100–102.

ljudi ne mogu prežaliti raznolike gubitke, dok informatički prostor vrvi ružnim govorima, govorima mržnje i osvete, dok se za površinski podivljali materijalizam bore mnogi ljudi, dok se odjednom i mi sami nađemo pred činjenicom kako nemamo vremena ni za Boga ni jedni za druge. Potrebno je posvjedočiti Boga Tješitelja, *Boga koji ima vremena za svakoga od nas*, i u svakoj prilici. Dostatno je samo zastati, osvrnuti se gdje smo. Naše je vrijeme željno čistog i plemenitog prostora, blagih govora, oslobođenje od mržnje, gramzivosti, uskogrudnosti, zavisti, duhovne zakržljalosti.

Osjetili smo kroz rat a i poslije kako je važno susresti drugoga, imati vremena saslušati njegovu povijest, iskusili smo kako je teško utješiti ranjene i ispaćene ljude. Osjetili smo kako *nisu proroci samo oni koji opominju*, koji prokazuju i kritiziraju, nego i oni koji znaju nježno tješiti, koji donose radosnu vijest, koji se ne predaju crnilu, koji ne huškaju na zlo, koji donose misli mira, život i nadu, jer vjeruju u Duha životvorca, Duha koji oživljuje porušena sela i kuće, koji oživljuje umorne i mrtve kosti. Ovoj su zemlji potrebni glasnici nade, oni na koje se mogu primijeniti riječi: "Kako su ljupke po gorama noge glasonošne radosti koji oglašava mir, nosi sreću i spasenje naviješta, govoreći Sionu ?Bog tvoj kraljuje!? Čuj, stražari ti glas podižu, zajedno svi kliču od radosti, jer na svoje oči vide gdje se na Sion vraća Jahve. Radujte se, kličite, razvaline jeruzalemske, jer je Jahve utješio narod svoj i otkupio Jeruzalem" (Iz 52,7-8). Potrebno je naviještati da se Bog vratio na mjesto odakle ga je ljudsko zlo otjeralo, i da se hoće vratiti i u srce najvećega zločinca. Treba posvjedočiti da zemlju i ljude ne spašava ljudska pravda, nego ljudi koji vjeruju u milosrdnoga Boga, Boga novoga početka, da dobrota može apsorbirati i najveće zlo.

Koliko je važno otvoriti se Duhu Tješitelju, vidljivo je i u Isusovom nastupnom govoru u Nazaretu. Isus kazuje Izaijine riječi kako nije došao osuditi nego donijeti vijest radosti: "Na meni je Duh Gospodnji, jer me pomazao. Poslao me da donesem Radosnu vijest siromasima, da navijestim oslobođenje zarobljenicima i vraćanje vida slijepcima, da oslobodim potlačene, da proglasim godinu milosti Gospodnje" (Lk 4,18-19). Slične riječi donose i drugi evanđelisti: "Bog nije poslao svoga Sina u svijet da osudi svijet, nego da spasi" (Iv 3,17). To isto Isus želi da Otac učini od njegovih učenika: "Kao što si Ti mene poslao i ja šaljem njih" (Iv 17,18), te da i oni suosjećaju s narodom koji je često kao ovce bez pastira (usp. Mt 9,36), ali istodobno da se znaju uklanjati od toga naroda koji vrlo lako prerasta u gladnu ili goropadnu masu samo zbog materijalnoga ili igara ili zavodljivosti.

Na koncu, Duh Tješitelj označava tajnu ljudskoga života, otajstveni početak i otajstveni svršetak. On ne dopušta da ugasne istina stvorenosti niti da se odstrani slutnja vječnosti i nužnost dolaska pred Božje lice u onostranosti koja je osobito ratom potamnjena pa i iščezla i kod vjernika. Pogled na vječnost

stvara vrijeme i u njemu raspoređuje prioritete ljudskog djelovanja. Stoga je važno za redovnike da se sami prepuste Duhu Tješitelju u osobnom razgovoru, molitvenom dijalogu. Samo osobna riječ otkupljuje. Iz tog iskustva redovnik će pronaći vremena za druge, za slušanje povijesti drugih ljudi, često teških i napornih, dosadnih i lažnih, znajući da to nije gubljenje vremena. Zacijelo, samo je jedno potrebno: dopustiti Bogu u svoj život, ostalo su dodaci. Duh Tješitelj budi nadu i tamo gdje su je ljudi pokopali ili zaključali, ili čak misle da je ubijena. Dok ima Boga, Duha Tješitelja, bit će i ljudi i sretnog života. To je proročko svjedočanstvo u našim prilikama.

Prorok, a posljedično i redovnik, svjedoči da je Bog ušao u njegov život, da mu se trajno daruje kao otkupljenje, te da takav život ima svoj smisao. Isusovo poslanje koje je i više od proročkog jest u pomirenju ljudi s Bogom i međusobno. To se poslanje temelji na iskustvu ljubavi Boga Oca i same ljubavi Duha Svetoga. Najvažnije vjerničko iskustvo i najljepši trenuci života jesu ako smo makar krajičkom osjetili ljepotu zajedništva s Bogom, te ako je netko preko nas i sam iskusio otkupiteljsku snagu Božje blizine. Kako je to zahtjevna ali istodobno usrećujuća redovnička zadaća.

RT u Sarajevu

OTVORENOST REDOVNIŠTVA GOVORU DUHA SVETOGA

UVOD

*O, Duše Sveti, siđi!
Rođenja svoja sva ja znam
i smrti sve i sve mi Uskrse.
Al' nikad još ne dočekah
i praznik svojih Duhova.
A ja sam željan tvoga plama.
Pa da krv nova sve mi žile napuni.
I jezik moj progovori.
I stvara moja riječ.
A Duha puni odsad nam je
živjeti u vječnom miru Gospodnjem.
O, Duše Sveti, siđi!*

Tako pjeva i pjevajući moli naš pjesnik Vladimir Nazor i mi s njim. Ova čežnja za Duhom Svetim nek bude trajno u nama prisutna.

A ja sam željan tvoga plama.

Možda su baš posvećeni u Crkvi danas na osobiti način pozvani željeti čitavim bićem prožetost njegovim plamom. U blještavilu reklama i ponuda, u bujici riječi koje ništa ne kažu i koje nikog ne vežu i te kako je na mjestu ovaj vapaj.

*Pa da krv nova sve mi žile napuni.
I jezik moj progovori
I stvara moja riječ.*

Nova krv Božjeg Jaganjca mora oprati izranjena i grešna srca svih ljudi, osobito posvećenih, koji u izazovima vremena zaboraviše na snagu te Krvi koja pere i čini sve novo. Ona je kadra isprati sve ono što se nataložilo u srcima, zajednicama, Institutima, a što ne podržava i ne daje život. To su tolike maskirane beživotnosti koje Jaganjčeva Krv mora oprati, a njegov Duh oživotvoriti i stvoriti nešto novo. Govoriti nam je o svemu tome vatrenim jezikom i riječima koje u duhovskom događaju postaje razumljive, snažne; koje poniješe zajednicu na puteve svijeta sve do kraja zemlje. To je naš poziv i zadatak u ovome susretu, ali i zadatak redovništva na pragu trećeg tisućljeća. Progovoriti nam je jasno, konkretno, stvaralački o otvorenosti redovništva govoru Duha Svetoga. Samo u Duhu Isusa Krista i njegovoj snazi to je jedino moguće. Ostanimo u osluškivanju njegova govora po Crkvi bez koje bi redovništvo bilo neka čudna i bezvrijedna izraslina - tumor .

Mislim da na ovaj susret u godini Duha Svetoga nismo došli s željom da si malo polaskamo i sve ostavimo po starom. Duh proniče i dubine Božje i naše vlastite. Pred njim nema smisla našminkana i fasadirana zbilja redovništva u današnjoj Crkvi i u našim prilikama. Naš zagrebački nabiskup Josip Bozanić pozvao je na samom početku svoje službe sve diljem zagrebačke nadbiskupije, i šire, na zauzet rad na *njivi Gospodnjoj*. Danas su traženi ljudi novih nadahnuća i odvažni u poduzimanju novih (is)koraka. Pojedinaac, zajednica ili provincija, Družba ili Institut koji misle da nemaju što mijenjati, da je kod njih sve u redu, zaslužuju čuti Anđela Crkve u Laodiceji: *Znam tvoja djela: nisi ni studen ni vruć. O da si bar studen ili vruć!* (Otk 3,15)

Ne treba se bojati Duha Svetoga i njegova djelovanja. On odnosi sve što je bez težine, pali sve što je bez vrijednosti u nama i oko nas.

Moram Vam se ispričati jer zasigurno neću progovoriti tako da ispunim sva Vaša očekivanja. Naime, govoriti o Nekom tko ti je bliži nego ti sam sebi i tko ti je draži no ti sam sebi - teško je i gotovo nemoguće. To je govor Srca koji se čuje samo u najdubljim dubinama i tišinama vlastitog, gdje *duh potpomaže našu nemoć i gdje se sam zauzima za nas neizrecivim uzdasima* (usp Rim 8,26) i gdje bez prestanka u nama slavi Oca. *Slavim te, Oče, Gospodaru neba i zemlje* (Mt 11,25).

Predlažem ovaj plan i strukturu ovog susreta. Teško mi je reći predavanja jer o Duhu Svetom nemoguće je govoriti kad je On sam taj govor. A i nije nam cilj čuti samo neka predavanja nego pustiti Duhu Svetom da njegovom snagom to utjelovi u našim životima i po nama u svijetu. Slijedim dakle ovaj plan:

UVOD

I. NARAV I VAŽNOST REDOVIŠTVA U CRKVI

1. *Drugi vatikanski sabor i njegove smjernice*
2. *Ostali crkveni dokumenti od II. vatikanskog sabora do danas*
3. *Govor Duha u sadašnjim događajima Crkve i svijeta*

II. KONKRETNE DIMENZIJE REDOVNIŠTVA I OTVORENOSTI DUHU

1. *Poziv*
2. *Posveta*
3. *Zajednički život*
4. *Poslanje*

III. ŠTO NAM JE ČINITI?

1. *Neodgodivi izazovi (biti svjedok čovječnosti)*
2. *Beskompromisni odgovori (polovičan život ili...)*
3. *Budućnost pripada Duhu*

ZAKLJUČAK

I. NARAV I VAŽNOST REDOVNIŠTVA U CRKVI

U prvom smo predavanju o Duhu Svetom, Crkvi i posvećenom životu otkrili utemeljenost redovništva u Crkvi kao izričito djelo Duha Svetoga. Stoga ćemo sada letimično proći kroz smjenice II. vatikanskog sabora i ostalih crkvenih dokumenata sve do danas te osluhnuti govor Duha Svetoga u sadašnjim prilikama Crkve i svijeta.

Listajući Rječnik biblijske teologije (RBT) tražih među natuknicama "a" pojam OTVORENOST. I ne našah je! Tek među onima "b" pojam ČUTI izražava duboki smisao pojma OTVORITI.

Čujte! - viče prorok, vlašću koju mu je Bog dao. (Am 3,1; Jr 7,2). Čujte - ponavlja mudrac, u ime svog iskustva i svog poznavanja Zakona (Izr 1,8). Čuj, Izraele! - ponavlja pobožni Izraelac svakog dana, u težnji da ga prožme volja njegova Boga (Pnz 6,4, Mk 12, 29). Čujte! - kaže sa svoje strane i sam Isus, Riječ Božja (Mk 4,3.9).

A prema hebrejskom značenju riječi istina, - slušati, primati Božju Riječ ne znači samo pažljivo je slušati nego i otvoriti joj svoje srce (Dj 16,14), znači izvršavati je (Mt 7,24 sl), znači pokoravati joj se.

Takva se poslušnost traži od onoga koji je čuo propovijedanje (Rim 1,5; 10,14 sl). (...) Samo Bog, naime može otvoriti uho svoga učenika (Iz 50,5; usp 1 Sam 9,15; Job 36,10), "probiti" mu ga da bi poslušao (Ps 40,7 sl).¹

Čini mi se da baš u ovom smislu možemo govoriti o otvorenosti redovništva govoru Duha Svetoga. Redovništvo se u Crkvi dogodilo upravo zbog toga što je bilo ljudi koji su svoje srce otvorili Božjoj riječi i (iz)vršili je u svom konkretnom životu. Svaka redovnička Družba, Red ili Institut dogodio se zahvaljujući baš takvim ljudima (Franji Asiškom, Dominiku, Ignaciju Lojolskom, Vinku Paulskom, Anđeli Merici, Mariji od Propetoga Petković...). Svi oni koji su se kroz povijest tako otvarali Duhu Svetome slijedili su njihov put i bili izazov svijetu u kojem su živjeli. Kad god je ponestajalo takovih ljudi, Ustanove ali i Crkva bile su siromašnije, beživotnije. Stoga nas Crkva uporno poziva na to da oživimo sposobnost *ČUTI*, tj. otvoriti svoje srce Božjoj riječi tako da je provedemo u život. Govor Duha Svetoga pri kraju ovog tisućljeća dogodio se snažno u Crkvi po II. vatikanskom saboru.

1. II. VATIKANSKI SABOR I NJEGOVE SMJERNICE

Počet ćemo s *Lumen Gentium* koji u petom poglavlju govori o *općem pozivu na svetost u Crkvi* i kaže: *Gospodin Isus božanski učitelj i uzor svake savršenosti, svima je poslao Duha Svetoga da ih iznutra potiče da Boga ljube svim srcem, svom dušom, svom pameću i svom snagom svojom (usp. Mk 12,30) i da se međusobno ljube kako je Krist ljubio njih (usp. Iv 13,34; 15,12)*²

Duh Sveti je dakle na izvoru poziva na svetost. On iznutra potiče da ljudi ljube Boga svim srcem. A svetosti Crkve na osobiti način pogoduju mnogi savjeti koje Gospodin u Evanđelju predlaže svojim učenicima da ih vrše. Među njima se ističe dragocjeni dar božanske milosti koji Otac nekima daje da se u djevičanstvu ili celibatu nerazdjeljenim srcem lakše posvete samom Bogu. Tu savršenu suzdržljivost radi Nebeskog kraljevstva Crkva je uvijek držala u osobitoj časti kao znak i poticaj ljubavi te posebno vrelo duhovne plodnosti u svijetu.³

¹ Augrain, Charles u: Xavier Léon-Dufour (ur.): Rječnik biblijske teologije, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1988.3, str. 171-172.

² Nuic, fra Viktor (ur.): *Crkveni dokumenti o posvećenom životu*, HKVRP i HUVRP, Zagreb, 1997., str. 11. (nadalje CD)

³ CD, str. 12.

U šestom poglavlju koje govori o redovnicima točka 43. ističe da *sesama crkvena vlast pod vodstvom Duha Svetoga pobrinula da ih tumači, da upravlja njihovom praksom i da im ustanovi stalne oblike života*. Crkva i opet pod vodstvom Duha Svetoga brine da tumači i upravlja praksu redovničkog života.

Redovnički stalež također pokazuje svim ljudima neizmjernu moć Duha Svetoga koja divno djeluje u Crkvi.

Zanimljivo je da crkvena hijerarhija *poslušno slijedeći poticaje Duha Svetoga prima "pravila" što ih predlažu odlični ljudi: muškarci i žene koji su ih od Gospodina po Duhu Svetom primili*.

Osjećamo kako je uistinu sve od Duha Svetoga i da sam govor Crkve o redovništvu dolazi od Duha Svetoga. Dekret o prilagođenoj obnovi redovničkog života *Perfectae caritatis* (PC) je odraz brige Crkve koju Duh nuka da progovori o životu i disciplini onih ustanova kojih članovi zavjetuju čistoću, siromaštvo i poslušnost. (PC 1)

U istoj točki Crkva priznaje da su mnogi *po nadahnuću Duha Svetoga ili provodili samotani život ili su osnivali redovničke obitelji koje je Crkva svojom vlašću rado prihvaćala i odobravalala*. Zanimljivo je i ohrabrujuće koliko je Crkva zadnjih desetljeća posvetila redovnicima i redovničkom životu svjesna da posvećeni *potaknuti - ljubavlju koju Duh Sveti razlijeva u njihovim srcima (usp. Rim 5,5) sve više žive u Kristu i njegovom tijelu, Crkvi*. Svi dokumenti Crkve razvijaju u redovnicima ponajprije svijest da je djelo u njima samima zapravo djelo Duha Svetoga a onda život i poslanje u Crkvi dolazi od Duha koji vodi crkvenu hijerarhiju koja tumači i prepoznaje ono što Duh izvodi u pojedincima i zajednicama.

Valja nam se otvoriti tom govoru Duha u Crkvi. Ne može Duh Sveti izvoditi nešto u pojedincu, a da to bude protiv Crkve. To je nemoguće jer isti je Duh koji je na djelu u vjernicima i u hijerarhiji Crkve. I jednako je važno da slušaju govor Duha Svetoga i oni u hijerarhiji i poglavari u redovničkim ustanovama kao i svaki vjernik i svaki redovnik i redovnica. Tko uistinu sluša glas i govor Duha Svetoga mora naći zajednički jezik i jedinstvo u različitosti. Crkva se trudi prepoznati nadahnuća Duha Svetoga u rastu svjetovnih ustanova koja djeluju u misijama, a već postojeće ustanove poziva na pravu obnovu.

Možemo reći da II. vatikanski sabor upućuje redovništvo da postane duboko svjesno svoga poziva u Duhu Svetom. Smjernice istog sabora uglavnom su usmjerene na posvješćivanje nezasluzenog dara Duha Svetoga koji konkretno djeluje u srcima muževa i žena koji se usmjeriše na put za Isusom u njegovoj Crkvi na jedan radikalniji način. Crkva poziva redovništvo da to najprije duboku shvati, a onda i životom izrazi. Upozorava na ono na što je upozoravao Isus: *Čuvajte se kvasca farizejskoga to jest licemjera* (Lk 12, 1b).

Ništa nije opasnije od licemjerja jer ono vodi tvrdoći srca, zatvorenosti za put obraćenja. Crkva želi redovništvo u kojem Božji narod u Crkvi vidi već ostvareno ono čemu se svi nadamo - Božje kraljevstvo u punini.

Neka svi redovnici svojom cjelovitom vjerom, ljubavlju prema Bogu i bližnjemu, ljubavlju prema križu i nadom u buduću slavu šire po cijelom svijetu Kristovu dobru vijest, da svi vide njihovo svjedočanstvo i slave Oca našega koji je na nebesima (usp Mt 5,6). Neka po zagovoru preslatke Bogorodice Djevice Marije - jer je njezin život svima uzor - svakodnevno rastu i donose sve obilnije spasonosne plodove. (PC 25)

To su smjernice II. vatikanskog sabora u Lumen Gentiumu, Perfectea Caritatis, Christus Dominus, Ad Gentes ...

2. OSTALI CRKVENI DOKUMENTI OD II. VATIKANSKOG SABORA DO DANAS

Sretni smo i zahvalni HKVRP i HUVRP što su po fra Viktoru Nuić učinili prevažno djelo za redovništvo u domaćoj Crkvi, izdajući sve dokumente o posvećenom životu na jednom mjestu.

Brojni su dokumenti koje je Crkva izdala počevši od pape Pavla VI. sve do dokumenta Vita Consecrata - postsinodalne pobudnice.

Možemo ih podijeliti na one koji govore o neposrednoj primjeni saborskih dokumenata, zatim Doktrinalno-pastoralne smjernice o hitnim pitanjima redovničkog života i Sintetičke dokumente.

2.1. Neposredna primjena saborskih dokumenata

- *Ecclesiae Sanctae* - motu proprio o primjeni nekih saborskih dekreta
- *Renovationis causam* - uputa o obnovi formacije za redovnički život
- *Papa Pavao VI.: Saluberrimum Sacramentum* - apostolsko pismo o euharistijskom klanjanju
- *Sveta kongregacija za bogoštovlje: Obred redovničkog zavjetovanja - Opća pravila*
- *Sveta kongregacija za bogoštovlje: Obred posvećenja djevice - Opće odredbe*
- *Papa Pavao VI.: Evangelica Testificatio* - apostolski nagovor o obnovi redovničkog života po nauku II. vatikanskog sabora
- *Papa Pavao VI.: Evangelii Nuntiandi* - iz apostolske pobudnice "Evangelizacija u suvremenom svijetu"

2.2 Doktrinalno - pastoralne smjernice o bitnim pitanjima redovničkog života

- Sveta kongregacija za redovnike i svjetovne ustanove, Sveta kongregacija za biskupe: *Kriteriji o odnosima između biskupa i redovnika u Crkvi (Mutuae Relationes)*

- Sveta kongregacija za redovnike i svjetovne ustanove: *Redovnici i promicanje čovjeka*

- Sveta kongregacija za redovnike i svjetovne ustanove: *Venite suorsum* - instrukcije o kontemplativnomu životu i klauzuri monahinja

- Sveta kongregacija za redovnike i svjetovne ustanove: *Kontemplativna dimenzija redovničkog života*

- *Pet područja djelovanja redovnika i redovnica*

- *Papa Ivan Pavao II. razgovara s redovničkim poglavaricama*

- *Papa Ivan Pavao II. razgovara s redovničkim poglavarima*

- *Papa Ivan Pavao II.: Mladićima i djevojkama svijeta* - iz apostolskog pisma u prigodi međunarodne godine mladeži

- *Papa Ivan Pavao II.: Svim posvećenim osobama* - nekih redovničkih zajednica i svjetovnih ustanova u prigodi Marijanske godine

2.3. Sintetički dokumenti

- Sveta kongregacija za redovnike i svjetovne ustanove: *Bitni elementi naučavanja Crkve o redovničkom životu u ustanovama posvećeni djelima apostolata*

- *Ivan Pavao II.: Redemptinis donum* - apostolski nagovor redovnicama i redovnicima o njihovom posvećenju u svjetlu tajne Otkupljenja

- *Kongregacija za ustanove posvećenog života i društvo apostolskog života: Smjernice za formaciju u redovničkim ustanovama*

- *Kongregacija za ustanove posvećenog života i društvo apostolskog života: Bratski život u zajednici*

- *Ivan Pavao II.: Vita consecrata* - postsinodalna apostolska pobudnica episkopatu i kleru, redovima u redovničkim društvima, društvima apostolskog života, svjetovnim ustanovama i svim vjernicima o posvećenom životu i njegovu poslanju u Crkvi i svijetu⁴

⁴ Podjelu dokumenata preuzela od Nuic, Viktora: *Crkveni dokumenti o posvećenom životu*, HKVRP i HUVRP, Zagreb, 1997.

Zadivljuje ova briga Crkve da se dogodi promjena, da se obnove sredstva i zakoni redovničkog života, a da se istodobno označe bitne vrednote redovničkog života, što ih upravo zakoni hoće sačuvati. Sve nam to daje naslutiti koliko se Duh Sveti nenametljivo ali postojano probija kroz slabiju ili veću propustljivost naših srdaca. I zakoni imaju svoju pedagogiju da podržavaju kakav takav žar dok Duh Sveti ne zauzme prostore slobode u našim srcima. tek tada zakoni ostaju iza nas a Duh vodi u nova prostranstva gdje ljubav dominira. To je život sinova Božjih jer *svi koje vodi Duh Božji sinovi su Božji* (Rim 8,14). Do takvog života u kojem se živi trinitarna duhovnost a ne pogađa sa poticajima Duha vodi nas Gospodin i Učitelj Isus Krist u svojoj Crkvi po onim najfinijim dodirima *Duha Svetoga koji kliče "Abba! Oče!"* (Rim 8,15).

3. GOVOR DUHA U SADAŠNJIM DOGAĐAJIMA CRKVE I SVIJETA

Ponekad nam se čini da je govor Duha nešto apstraktno što lebdi iznad ljudskih glava, neuhvatljivo iskustvo čovjeka. To je pogrešno i krivo. Najrječitiji govor Duha je čovjek koji svojim životom i djelima postaje upitnik i usklik (u) ovome svijetu. Nije li upravo Petar naših dana papa Ivan Pavao II. jedan takav čovjek?! Neumorni putnik, još neumorniji tragatelj za čovjeka bilo onim u politici, znanosti, ekonomiji; bilo za onim u Crkvi na bilo kojem mjestu. Branitelj je čovjeka od trenutka začeća sve do zadnjeg daha života. Uzor je molitve i prijanjanja uz Isusa Krista, najvjernijeg pastira. Osjetljiv je na poticaje Duha Svetoga koji govori u najdubljim dubinama srca. Vjera mu je stamena i zato može biti vrhovni i moralni autoritet kako u Crkvi tako i u svijetu. Jednako zbori s malim čovjekom kao i s onima na najvišim položajima. André Frossard je rekao da mu se kod ovog Pape najviše sviđa što je jednak u svim dnevnim situacijama - jednako kod doručka kao i pri javnim nastupima. Smiren, pažljiv, ozbiljan i zauzet za čovjeka! Njegova želja da bude bliz vjernicima i prisutan na svim meridijanima i paralelama Zemlje odgovor je na Isusovu zapovijed: *Pođite po svem svijetu, propovijedajte evanđelje svemu stvorenju* (Mk 16, 15). Ta osjetljivost srca za potrebe malih naroda, za pomoć obespravljenima i svima koji su na rubu egzistencije prepoznatljiva je crta Isusove brige za čovjeka, tko god on bio. Ne zbunjuje ga sekularizam u Crkvi nego svojim autentičnim životom i moralnim autoritetom ustaje protiv svake učmalosti života kršćana bilo kog staleža. Iznenaduje Crkvu i svijet upornim navještanjem Evanđelja *bilo to zgodno ili nezgodno* (2 Tim 4,2). Brojne beatifikacije su stavljanje *svjetiljke na svijećnjak da svijetli svima* (usp. Mt 5,15) kako bi izazvao sve nas na nasljedovanje.

Njegov drugi pohod Crkvi nam i Domovini, govor je Duha Svetoga koji nas ne može i ne smije ostaviti ravnodušnima. Za jedan mali narod kao šro

je naš proglašenje blaženim voljenog kardinala Alojzija događaj je koji govori bez komentara. Valja nam srce prikloniti tom događaju da čujemo *što Duh govori crkvama* (Otk 2,7).

U ovom svijetu gdje smo svjedoci tolike mržnje, prolijevanja krvi nedužnih, socijalnih nepravdi i nemira, ravnodušnosti prema Bogu i svemu što je Božje; u svijetu gdje je uživanje i potrošnja izobličilo čovjeka - jedinstvenu sliku Božju morali bismo čuti i razaznati govor Duha. On nas preko apostola Pavla ponovno poziva da uočimo *djela tijela i plodove Duha* (Gal 5,19-23) pa da uvidimo gdje smo. *Slušaj najtiši glas - Božji je* - poručuje nam čovjek Božji dr. Ivan Golub. *Najtiši glas, jer Duh se javlja vrlo tiho, on nije nasilan; tih je i zato treba taj tihi glas prepoznati.*⁵ Možda nam je to najveći govor i poruka, a onda i najvažniji posao, jer svaka obnova počinje od srca.

Veliki jubilej 2000 godine od rođenja Sina Božjega također je događaj za Crkvu i svijet da se obnovi u ljubavi i okretanju života Isusu Kristu s kojim su uistinu došla posljednja vremena. To je veliki i nepresušni izvor radosti. Crkva se raduje zbog spsenja i poziva sve na radost. A budući da se sve zbiva po Duhu Svetom i u Njemu valja nam ponovno otkrivati njegovu prisutnost i djelovanje i u Crkvi i u svijetu. I zato pogledajmo koje bi to dimenzije redovništva na poseban način trebale biti otvorene Duhu Svetom.

II. KONKRETNE DIMENZIJE REDOVNIŠTVA U OTVORENOSTI DUHU SVETOM

Najprije se zapitajmo: kakva je i kolika otvorenost redovništva Duhu danas?

Zamolila sam ss. klarise u Splitu da one kao strogo klauzurne sestre poruče nešto i ovom skupu. U njihovo ime je s. Marija od Presvetog Srca Anka Petričević dala neke natuknice. Ovdje ću spomenuti neke koje se odnose na sadašnji trenutak. Ona ističe *Na to pitanje može se istinski odgovor dati samo pojedinačno - individualno. Jer svaka je osoba poseban svijet - neponovljiv. A kad je takvih osoba, pojedinaca mnogo onda već imamo mnoštvo. Stoga se treba pitati:*

- *Da li ja (osobno) priječim djelovanje Duhu ili sam mu poslušna?*
- *Da li mi je duša budna (čiste savjesti, u molitvi, adoraciji) da bi mogla zamjetiti, primiti Njegova nadahnuća?*
- *Da li se odazivljem njegovim poticajima, planovima (a on obično traži veće napore, dodatne žrtve - križ mora biti na temeljima)*

⁵ Golub, Ivan: *Duh Sveti - nepoznati Bog?*, Teovizija, Zagreb, 1998., str. 82.

- *Da li surađujem s Marijom, da li je u meni duša Marijina da bih mogla biti privlačan magnet za Duha Svetoga?*

- *Da li svojim djelovanjem unapređujem božanski život milosti a to je život Duha? (što je u duši bujniji božanski život to će biti i djelovanje Duha)*

Pogledajmo kako se to događa u našem pozivu, posveti, zajedničkom životu i poslanju koje je vlastito svakoj Ustanovi.

1. POZIV

Isus koji nastavlja hoditi našim putevima gleda nas i upućuje uvijek isti poziv: *Dođi i slijedi me! Pođi za mnom!* (Iv 1,43). Jednog se dana zaustavio preda mnom i pred tobom. On nas je izabrao. Dogodilo se nešto najosobnije između mene i Isusa - ljubav koja treba zauzeti sav prostor mog srca i života, zahtjevna ljubav koja traži nepodijeljeno srce. Može li se u našim redovima naći ljude koji svojim životom i postupcima siju u svijet tu nepodijeljenu ljubav; za koje se može reći: On je sav Isusov, on zna kome pripada, čiji je?

Gdje sam stigla/o u hodu s Isusom? Jesam li sretna osoba u svom zvanju?

Pred svojim, kao i pred svakim drugim pozivom treba ostati u stavu strahopoštovanja i klanjanja Ocu koji po svom Sinu *izabire koje hoće*. Što smo učinili s onima koji su primili poziv od Isusa i bili među nama, a onda smo ih bez pogovora udaljili od naših zajednica? Što smo učinili da im pomognemo da poziv ostvare?

Isusova osoba je duboko misteriozna i treba ući u tu tajnovitost da bi ga se zaista upoznalo, a za to je potreban čitav jedan život. Stoga u redovničkom životu broj godina ne bi smio umanjivati žar ljubavi nego ga povećavati! Isus je Božji Sin i on nas vodi k Ocu. Poziv koji smo primili negdje na početku našeg hoda s Isusom terba biti u trajnoj otvorenosti Duhu Svetom. Bez njegova izlivanja i djelovanja ne može se oblikovati novi čovjek niti ispuniti poslanje koje proizlazi iz poziva.

2. POSVETA

Prema VC 20⁶ *evanđeoski savjeti su prije svega dar Presvetoga Trojstva. Posvećeni život je objava onog što Otac po Sinu u Duhu*

⁶ CD, str. 334.

dovršava svojom ljubavlju, svojom dobrotom, svojom ljepotom. Doista, redovnički stalež (...) objavljuje uzvišenost Božjeg kraljevstva iznad zemaljskih stvari. Bez ove dimenzije naša posveta bila bi nemoguća i besplodna. Otvoriti se potpuno tom daru Presvetog Trojstva znači u punini ostvariti svoj poziv i život predan u službu kraljevstvu. *Odnos evanđeoskih savjeta prema Svetom i posvećujućem Trojstvu otkriva njihov dublji smisao. Oni su naime izraz ljubavi koju Sin donosi Ocu po Duhu Svetom. Prakticirajući ih, posvećena osoba proživljava osobito intenzivno trinitarnu i kristološku narav koja obilježava cijeli kršćanski život.*⁷ Takav život je trajno darivanje sve do mučeništva.

Zastanimo malo pred svojim srcem i savješću i zapitajmo se otvoreno i pošteno:

- Mogu li posvećeni (mogu li ja) živjeti dubinu svoje posvete a u konkretnoj svojoj zbilji biti egoist, računđija? Je li moguće živjeti zavjet čistoće nepodijeljena srca a biti sudac svojoj braći, ogovarati, klevetati, ocrnjivati svoju subraću/susestre? U koju kategoriju spadaju grijesi razdora, prenošenja krivih informacija, doušništva? Može li se time baviti osoba koja je svoj život i svoje srce uistinu darovala Isusu Kristu po zavjetu čistoće? Zlo oko, zavist koja ide do istrebljenja nema veze sa čistoćom srca!

Ako siromaštvo ispovijeda da je Bog jedino čovjekovo pravo bogatstvo (VC 21) kako zavjetovana osoba može nagomilavati materijalna dobra i osjećati se prikraćenom ako ih nema? Nije manje bogat onaj koji živi siromašno izvana a iznutra je nezadovoljan i prigovara onima koji imaju.

Poslušnost koju Duh Sveti u nama oblikuje, kada je prakticiramo očituje oslobađajuću ljepotu sinovske a ne ropske ovisnosti (VC 21). Tako življena poslušnost stavlja i poglavare i podložnike u trajno ljubavno osluškivanje poticaja Duha Svetoga u traženju Očeve volje. Ujedno takav stav i njegova praksa povezuju međusobno sve i upućuju na put iskrenog dijaloga. Stoga svako nametanje vlastitog mišljenja i vlastite volje za vlašću i nadmoći, odluke i naređenja bez uzajamnog povjerljivog i iskrenog razgovora nema veze s poslušnošću na koju nas Isus poziva. Isus je pomno i do u tančine ispitivao da li je došao Očev, a ujedno i njegov, čas. Analizirao je događaje, uspoređivao s onim što mu je Otac povjerio da učini za spas svijeta i onda je čitavim bićem to ispunio. Ako se osjeća kriza na tom području naše posvete trebamo se pitati ZAŠTO. Možda je prisutna kriza autoriteta, što onda uzrokuje krizu poslušnosti.

⁷ CD, str. 334.

U ovoj dimenziji redovničke posvete Duh Sveti treba naći otvoreni put i nadvaldati sve naše otpore. Jednaka je odgovornost i onih koji slušaju i onih koji vode zajednice - jer svi smo u istoj poslušnosti i sinovskom odnosu prema Ocu.

Neka nas sve Duh Sveti preobražava na sliku Isusa Krista i čini da naš posvećeni život *vjernije oponaša i trajno predstavlja u Crkvi, na poticaj Duha Svetoga, oblik života koji je prihvatio Isus, najviši posvećenik i Očev misionar za njegovo Kraljevstvo* ⁸

3. ZAJEDNIČKI ŽIVOT

Možda smo se već umorili u njegovanju te dimenzije našeg redovničkog života pa više i ne vidimo toliku važnost i obvezu da započnemo iznova. Velike i korjenite promjene u društvu i Crkvi nisu mogle ostaviti po strani ni ovu vrednotu našeg življenja. Crkva u svojim dokumentima ne prestaje naglašavati da *redovničke zajednice nisu rođene od krvi, ni od volje tjelesne ni od osobnih simpatija ili ljudskih razloga nego od Boga (Iv 1,3), od božanskog poziva (...) živi su znak prvenstva Božje ljubavi koja izvodi svoja čudesa, te ljubavi prema Bogu, prema braći, kao što je to očitovao i činio Isus Krist* ⁹

Prije negoli ljudska građevina redovnička je zajednica dar Duha. (...) vuče podrijetlo iz ljubavi Božje razlivene u srcima po Duhu i Duh je gradi kao prvu obitelj sjedinjenu u ime Gospodnje. ¹⁰

Poznat nam je dokumenat Kongregacije za ustanove posvećenog života i društva apostolskog života *Bratski život u zajednici* koji je sav posvećen toj prevažnoj dimenziji redovničkog života. U svojoj biti zajedništvo je dar Duha Svetoga, pa prema tome u ovoj dimenziji redovništva neodgodiva je uloga i pomoć Duha Svetoga. Kako reče s. Marija od Presvetog Srca Anka Petričević *samo Duh ujedinjuje srca i duhove što je naravi - ljudima nemoguće. Duh u nama ljubi, oprašta, izmiruje, iscjeljuje, ujedinjuje.*

Tako je lako razbiti jedinstvo, zajedništvo. To je djelo djabolosa čije je značenje razbijač jedinstva, onaj koji dijeli i unosi nered. Očito je djelo Duha Svetoga spajanje, ujedinjavanje, a njegovi su plodovi *ljubav, radost, mir, velikodušnost, uslužnost, dobrotu, blagost, vjernost, uzdržljivost* (Gal

⁸ CD, str. 335.

⁹ CD, str. 279.

¹⁰ CD, str. 286.

5,22). Nije potrebno izmišljati grijeha protiv zajedništva i zajednice. Pavao ih je imenovao u svojim zajednicama nazvavši ih djelima tijela: ... *neprijateljstva, svađa, ljubomor, zavist...* (Gal 5,19). Trebamo ih i mi bez okolišanja nazvati pravim imenom.

U ovom ranjenom i razjedinjenom svijetu možemo biti prepoznatljivi kao Kristovi samo po življenom, neodglumljenom, privlačnom zajedništvu koje je plod Duha Svetoga. Djeci i mladima potrebni su uzori zajedništva i zajedničkog života kakvog ne mogu nigdje drugdje naći. Posao je to svakog pojedinca: najprije u vlastitom srcu, a onda i šire ostvariti jedinstvo. Dokumentat *Vita consecrata* ističe ono što je sržno u bratskom/sestrinskom zajedništvu: *U životu zajednice mora na neki način biti opipljivo da je bratsko zajedništvo prije nego sredstvo za određeno poslanje teološki prostor u kojemu se može iskusiti mistična nazočnost uskrslog Gospodina (usp Mt 18,20).*¹¹

Iz iskustva svatko od nas zna kako je teško napredovati u duhovnom životu i živjeti ovo *iskustvo mistične nazočnosti Gospodinove* ako stalno treba biti u strahu od braće i sestara koji neumorno potkopavaju miran suživot ubacujući klice nepovjerenja među braću i sestre. *Upravo je on, Duh Sveti, onaj koji uvodi dušu u zajedništvo s Ocem i njegovim Sinom Isusom Kristom (usp. Iv 1,3), zajedništvo u kojem je vrelo bratskog života.*¹²

Možda baš tu, u toj dimenziji redovničkog života treba ustrajno i žarko moliti Duha Svetoga da dođe i da djeluje makar i kao *neugodan gost koji nas može bolno zasmetati u našim osobnim i crkvenim uhdanostima, navikama i samorazumljivostima. On je napad Božji na učmalost ljudskog roda, napad Božji na vjerničku samodopadnost i na ukrućenost crkvenih ustanova te ne manje napad na svaku 'duhovnjačku' proizvoljnost i pobožni egzibicionizam. Tako onda Duh nema respekta prema skrućenim i ukočenim pravilnicima i ustanovama koje su postale svrhom samima sebi, ali ni prema entuzijazmima koji se pokazuju isključivima pozivajući se baš na Duha.*

Tko dakle vjeruje u Duha Svetoga kao u Božju stvaralačku i oživljavateljsku moć te u toj vjeri moli za njegov dolazak, taj moli za to da ga Bog smeta u svim oblicima njegova posjedovanja, u načinima ponašanja, prosuđivanja, osjećanja i govora - pogotovo ako sve to više nije podobno da prenese dalje svjedočanstvo o Isusu Kristu Spasitelju, o njemu koji je Put, Istina i Život. Tko moli: "Dođi, Duše

¹¹ CD, str. 351.

¹² CD, str. 351.

Presveti!" taj moli, a da možda i nije toga svjestan: "Dođi, Duše Presveti i smetaj me gdje je to potrebno, gdje ja to ne vidim a nužno je... Dođi i smetaj Crkvi, mojoj zajednici, u njezinim udobnostima, trulim kompromisima i okoštanim navikama koje prikrivaju i oslabljuju snagu Božje riječi..." ¹³

Možda ćemo tada postati prozračniji i privlačniji za nove članove.

4. POSLANJE

Isusovo poslanje bijaše objaviti svijetu Oca, njegovu ljubav ili njega - Ljubav, te sve ljude uvesti u to zajedništvo ljubavi Oca, i Sina i Duha Svetoga. Trojstveni život je također bit svake molitve. Moliti je isto što i postati svjestan novih odnosa koji su prisutni među Osobama Trojstva i mene, a to znači pustiti da uđem u ovo događanje i pokret trojstvenog života. U molitvi puštamo da i razum i srce budu zahvaćani Bogom i njegovim životom. Samo nam Duh Sveti može objaviti ovaj misterij ljubavi. Sveti Ivan apostol reče: *Bog je ljubav* (1 Iv 4,8), a to zapravo znači zajednica osoba, ali još bolje zajedništvo, priopćavanje, komunikacija. Božja bit je LJUBITI. Za Boga BITI je isto što i ljubiti - izlaženje iz sebe da bi se darovao i postojao u drugome. Svaka osoba Trojice postoji u odnosu prema drugome. Otac se daruje i nalazi potpuno u svom Sinu. Isus živi samo za svog Oca i njemu se daruje potpuno. Njihova uzajamna ljubav se izražava i postaje stvaralačka u osobi Duha Svetoga. Mi u molitvi otkrivamo ovo beskrajno strujanje ljubavi između osoba Presvetog Trojstva i puštamo da ta ista ljubav u nama djeluje i upućuje nas i na Boga i na braću. Tako možemo reći da je u srcu Trojstva zaista izvor ljubavi za Crkvu i za svijet. Kad nas Isus poziva na vršenje najveće zapovijedi, zapovijedi ljubavi poziva nas da ljubimo Boga i braću. *Ljubav je Božja razlivena u srcima našim po Duhu Svetom koji nam je dan* (Rim 5,5). Ta ljubav - Duh Sveti koji jest u nama nužno nas vodi prema braći. S pravom možemo reći da biti posvećen za poslanje znači *biti poslan u svijet da nastavimo Isusovo poslanje ... Poslanje se naime prije nego se karakterizira vanjskim djelima odvija u uprisutnjivanju samoga Krista u svijetu osobnim svjedočanstvom. To je izazov, to je prvotna zadaća posvećenoga života.* ¹⁴

To je bit poslanja iz kojeg proizlazi vlastiti angažman svojstven pojedinoj ustanovi. Kad govorimo o poslanju posvećenih nije najprije riječ što raditi

¹³ Kušar, Stjepan: *Vihor i oganj Duha*, Tevizija, Zagreb, 1998., str. 18.

¹⁴ CD, str. 375.

nego BITI; biti što više suobličen Kristu koji onda po nama može biti prepoznatljiv u svijetu po onome što jesmo i što činimo. Posvećene osobe u službi Boga i čovjeka imaju *proročku zadaću podsjećati na Božji plan o ljudima i služiti mu, a da bi to mogle moraju imati duboko iskustvo Boga.*

Nužno je dakle otvoriti duh nutarnjim savjetima Duha Svetoga koji poziva da se potpuno prihvate planovi providnosti. On poziva posvećeni život da nađe nove odgovore za nove probleme današnjega svijeta. To su božanski poticaji, koje samo duše naviknute tražiti u svemu volju Božju znaju vjerno pobrati i zatim hrabro pretvoriti u izbore koji se slažu bilo s izvornom karizmom bilo sa zahtjevima konkretne povijesne situacije ¹⁵

III. ŠTO NAM JE ČINITI?

Uvijek su konkretna pitanja najteža jer odgovore treba dati život a ne riječi. Evo nekih od mogućih odgovora pod tri vida: Neodgodivi izazovi, Beskompromisni odgovori i Budućnost pripada Duhu Svetom.

1. NEODGODIVI IZAZOVI

Tijekom ovih govora i razgovora o Duhu Svetom možda se netko između nas pita: tko je ipak taj Duh Sveti? Kako ga mogu prepoznati u svom životu i djelovanju? Vjerujem da se već svatko od nas bavio tim mislima i mnogi bi o tome mogli govoriti i svjedočiti. No ono što nikako ne smijemo zaboraviti jest upravo ono kako nam se sam Duh Sveti predstavlja u Svetom pismu. On je skrivena, anonimna osobnost. Vlastitost Duha Svetoga je upravo u tome da bude anonimno prisutan, da bude skriven, da ne pokazuje svoje lice.

Potrebno je prihvatiti tu njegovu božansku crtu anonimnosti, skrivenosti. A živjeti sa sakrivenim Bogom je vrlo teško, ali kad čovjek to prihvati i ne buni se što mu odgovara samo šutnjom tada se srce počne odgajati i privikavati na tu i takvu njegovu prisutnost.

Na Saboru u Carigradu Crkva je o Duhu Svetom izrekla da je Gospodin i Životvorac. Kao takav čini živom i djelotvornom Božju riječ u nama te

¹⁵ CD, str. 375-376.

stvora i nosi život, svjetlu, spoznaju, ohrabrenje i predanje. Nije li upravo ovo primarna i hitna zadaća nas, Bogu posvećenih osoba?

Otvoriti se i odgovoriti na neodgodive izazove Duha Svetoga koji kao zatučenik u tamnici našeg srca tiho ali uporno lupa moleći milost slobodnog dječlovanja nužan je zahtjev na koji mora odgovoriti redovništvo današnjice. Dokle god mi redovnici ne naučimo u dubokoj šutnji i zahvalnosti svoga srca oslušivati šutljivog i nenametljivog Duha Svetoga, dokle god ne dopustimo da nas njegova prisutnost odgaja o oblikuje, dokle god nam biće ne progovara Njegovim likom dotle smo *suhe kosti* (Ez 36) koje ljudi poštuju iz pijeteta.

Naše druženje s Duhom Svetim koji u nama uzdiše, kliče, moli i slavi Oca mora nas oblikovati na sliku Isusa Krista.

Redovnici 21. stoljeća bit će ljudi Duhova, ili ih neće biti!

2. BESKOMPROMISNI ODGOVORI

Pred brojnim izazovima koje pred nas stavlja Crkva i svijet čini mi se da je najurgentniji život potpunog predanja Bogu. Polovičan život ne usređuje ni samu osobu ni druge. To odmah zahtijeva zdrav i bujan duhovni život a ne životarenje.

Osoba koja vjerno i predano sluša *nutarnjeg učitelja koji prodire u najnepristupačnije dubine srca svakoga čovjeka* ¹⁶ kadra je odgovoriti na goruću potrebu odgoja koji je bitan elemenat poslanja Crkve, a tako nasušan u našim društvenim prilikama. Nismo li kao odgojitelji/ce u vrtićima, školama i drugim ustanovama pozvani da *dajemo život odgojnim sredstvima prožetim evanđeoskim duhom slobode i ljubavi* ¹⁷ Trebalo bi ponovno predložiti svetost kao odgojni cilj u ovom našem svijetu koji je izgubio pravu orijentaciju. Velik je to zadatak koji traži uvjerljiv odgovor.

Dati nov doprinos u promicanju kulture, u dijalogu kulture i vjere ... u obnovljenoj ljubavi prema kulturnom zalaganju posvećenjem studiju kao sredstvu cjelovite formacije i kao prevaljenom aketskom putu ¹⁸ .

Doprinos posvećenih na novom apostolskom području a to su sredstva društvenog priopćivanja također je hitan. Treba se i tim sredstvima služiti da bi Kristovo evanđelje odjekivalo do krajeva zemlje. Koliki utjecaj vrše mediji na odgoj zdravih vrijednosti kod djece i mladih nije potrebno govoriti. Stoga

¹⁶ CD, str. 393.

¹⁷ CD, str. 393.

¹⁸ CD, str. 395.

bi doprinos posvećenih kao i članova svjetovnih ustanova nužno morao doprinijeti promicanju *više kvalitete prijenosa, s porukama koje poštuju moralni zakon i bogate ga ljudskim i kršćanskim vrijednostima.*¹⁹ Da ne nabrajamo dalje potrebu rada u službi jedinstva kršćana, odgovor na traženja svetoga i na čežnju za Bogom koja je itekako prisutna u ovom našem svijetu i vremenu na pragu trećeg tisućljeća.

3. BUDUĆNOST PRIPADA DUHU SVETOM

Duh Sveti sazdao je Crkvu; ispunio je apostole i oni su postali svjedoci i navjestitelji Riječi koju su gledali i slušali.

Po Duhu Svetomu ispunila se punina vremena koja je prepolovila ljudsku povijest i dala joj novi smisao.

Po Duhu Svetom mi *živimo, mičemo se i jesmo* (Dj 17,28)

A Duh Sveti nema drugu želju ni poslanje do li nastaniti se u čovjeku, prožeti ga i preobraziti na sliku Isusa Krista što potvrđuju i riječi Ivana Pavla II. *Upravo vama, posvećeni mušev i žene, upravljam apel pun pouzdanja: živite u punini svoje posvećenje Bogu, kako ne biste dopustili da ovome svijetu uzmanjka jedna zraka božanske ljepote koja treba da osvjetljava hod ljudske egzistencije. Kršćani, utonuli u brige i zanimanja ovoga svijeta, ali i oni pozvani na svetost imaju potrebu da nađu u vama pročišćena srca koja u vjeri gledaju Boga, osobe poslušne djelovanju Duha Svetoga koje hitro koračaju u vjernosti karizmi poziva i poslanja ... Vi imate zadaću da ponovno pozovete mušev i žene vašeg vremena da gledaju visine da ih ne bi pregazila svakodnevnica nego da bi se pustile privući od Boga i evanđelja Sina. Ne zaboravite da vi na posve osobit način možete i morate reći ne samo da ste Kristovi, nego da 'ste postali Krist'.*²⁰

¹⁹ CD, str. 396.

²⁰ CD, str. 402.

ZAKLJUČAK

Umjesto zaključka neka progovori život!

Ako se nekome pričinilo da izlaganje nije dovoljno konkretno te da je ostalo na lijepim i uzvišenim mislima - pustimo da te misli prožmu naš um i srce i da postanu život!

O Duše Sveti, siđi!

Kao što si u Mariji koja je začela Utjelovljenu Riječ izveo djelo spasenja, tako i nas učini poslušnima Tvom glasu da kao ljudi šutnje i poslušnosti, ljudi nade donosimo svijetu novo osvježanje i objavu Očeve ljubavi na pragu trećeg tisućljeća.

Po Kristu Gospodinu našem. Amen.

LITERATURA:

CANTALAMESA, Raniero: *Dans la Seigneurie du Christ*

CANTALAMESA, Raniero: *Otajstvo Isusova propovijedanja*, "Duh i voda", Jelsa, 1994.

GALOT, Jean: *Le Christ appelle*, Centre National des Vocations, Bruxelles, 1964.

GOLUB, Ivan: *Duh Sveti - nepoznati Bog?*, Teovizija, Zagreb, 1998.

IVAN PAVAO II.: *Tertio Millenio adveniente. Nadolaskom trećeg tisućljeća*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1996.

LAFRANCE, Jean: *Prie ton Père dans le secret*, L'Abbaye Ste-Scholastique, Dourgne, 1980.⁸

LÉON-DOFUOR, Xavier (ur.): *Rječnik biblijske teologije*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1988.³

KUŠAR, Stjepan: *Kad velim Bog*, Teovizija, Zagreb, 1997.

KUŠAR, Stjepan: *Učitelju, gdje stanuješ?*, Glas Koncila, Zagreb, 1997.

KUŠAR, Stjepan: *Vihor i oganj duha. Iskustvo Duha Svetoga u Crkvi i pojedincu*, Teovizija, Zagreb, 1998.

NUIĆ, Viktor (prir.): *Crkveni dokumenti o posvećenom životu*, HKVRP i HUVRP, Zagreb, 1997.

DUH SVETI - POSVEĆENI ŽIVOT I SUVREMENI SVIJET: IZAZOVI I NADE

“U jednom Duhu svi smo ujedno Tijelo kršteni” (1 Kor; 12,13)

Dragi prijatelji, hvaljen Isus i Marija!

Zahvaljujem se na pozivu č.M. Agneti i svim organizatorima, a sve vas srdačno pozdravljam. Nisam teolog, ni psiholog, ni književnik, da bih o ovoj uzvišenoj temi o Duhu Svetomu mogao govoriti, Pa ipak, rado sam se odazvao pozivu, jer vam svima želim ovom prilikom nešto darovati: Bit će to priča o kristalu, dvorcu i biseru s istoka, Svjestan sam važnosti koju katolički redovi imaju u našoj crkvi, te kolika je “razvalina velika” u onim zemljama gdje se gase. Zato Vam na početku želim potvrditi svoju radost što živim ovdje, što su moja djeca ovdje i što nas vežu čvrsta prijateljstva s puno predivnih osoba u redovničkim zajednicama.

Svoje predavanje posvećujem nedavno preminulom svećeniku, don Luki Depolu. S obzirom da bi on na ovo odgovorio: *“Dajte Mario, ovo su preozbiljna vremena za šalu!”*, ja ću tu posvetu preinačiti u ono što bi don Luka volio: moje će riječi dotaknuti “braću našu zaboravljenu”, ministrante i Makovce. Zadnje riječi koje sam čuo od don Luke pred odlazak na more, na vratima pošte u Varšavskoj, bile su: *“Stanje na terenu je katastrofalno. Ako se odmah nešto ne poduzme, crkve će nam ostati bez djece.”* Dragi don Luka. Koliko je samo volio djecu i crkvu.

Tri su dakle vodilje ovog nastupa: sjećanje na neumornog radnaka Božje njive; pogled na ono što je don Luka životom svjedočio i jedna velika želja da s malim uzvratim na veliki dar koji svakodnevno primam od divnih osoba koje su čule Božji glas i poslušale ga. Profani je to dar, dar svjetovnjaka, oženjenog čovjeka, oca troje dječice: (Sara je već na drugoj godini faksa, Šime će u ovoj godini završiti gimnaziju, a Leopold je pri koncu pučke). Supruga mi je kao diplomirani elektroinženjer više godina radila na Ruđer Boškoviću na znansvenim projektima, a onda je; kad su djeca poodrasla, našla svoj put kao vjeroučiteljica u školi na Pantovčaku. Ja sam već 20 godina na Fakultetu strojarstva. Bavim se matematikom s računalima i svima koji su pomislili “samo nam je takav još falio”, mogu reći da , imaju pravo. Osjećam se kao onaj , mucavac koji je došao na audiciju za špikera, pa kad

su ga pitali zašto, rekao je: “*Dddošao sam vaaam reći ddda na mmmmene ne raaaačunate!*”

1. *Mi smo sami*

Zar proljeće i ljeto nije dalo dosta energije za sve duhovne baterije? Sve one dobre duhovne vježbe, meditacije, molitve. Zar se tomu ima išta nadodati? Sve je već rečeno, sve je napisano. Organiziraju se seminari, grade se crkve i katehetski centri, laici upisuju KBF i sve brojne institute HKR emitira 24 sata dnevno, knjižnice su prepune literature, do kršćanske izobrazbe lako je doći. A kako je kršćanstvo utemeljeno na Kristu i njegovom Evanđelju, dakle “radosnoj vijesti”, znači radosti imamo napretek.

Pa ipak, prošećete li se našim obiteljskim domovima, razgovarate li s našom djecom, dodete li u škole, učionice, posjetite li bolnice, staračke domove ili izbjeglička naselja, vidjet ćete - svi mi bolujemo od jedne teške, preteške bolesti: *mi smo sami, užasno sami!* Bolest pogađa bez razlike, bogate i siromašne, tjelesno zdrave i bolesne, stare i mlade. Ona je uzrok mnogobrojnih posljedica - od nemorala do droge i očaja. Mi smo sami. Sociolozi tvrde da u Americi propada svaki treći brak, kod nas je zadnjih godina trend također porazan. Zamislite se i nad vlastitim bićem. Što se to događa? Što nam fali? Govore nam da smo okruženi slobodom i demokracijom, neki i blagostanjem. A mi smo svejedno nezadovoljni. Mnogo nas se ni ne želi liječiti. Uživamo u sarkazmu, malodušnosti, kritizerstvu, lijenosti. Oni pak koji su shvatili da im nešto treba stalno su u pokretu, svaki čas nešto organiziramo, jedni druge tješimo, bojimo se samoće. Ne pomažu nam ni seminari, ni skupne seanse. Bolje i to, bar se nešto događa, nego samoća. Mi smo sami.

2. *Duša je kao kristal; presjajni dvorac, biser s istoka*

No ima stvari koje se vjekovima ne mijenjaju, makar se mijenja znanje o njima. Na primjer, kristal. Još od Grka i Platona, preko Rimljana i Plinija Starijeg i njegove enciklopedije *Naturalis historia*, bilo je uvriježeno mišljenje da kristal (bezbojni oblik kremenca), potječe od leda. Otuda i ime “kristallos” što znači led. Tek će Robert Boyle, 1672. dokazati da kristal nema veze s ledom, jer je približno 2,7 puta teži od vode. Makar su se ljudi stoljećima divili vrstama kristala i njihovim svojstvima, tek će koncem 18. stoljeća biti izveden znanstveni zaključak da za kristal nije karakteristična njegova veličina, nego unutarnja struktura. Bio on malen ili velik, bezbojan

ili bilo kako obojen, bez obzira s kojeg kraja svijeta potječe, ono što je nepromjenjivo kod kristala određene mineralne vrste jest nevidljiva nutarnja struktura koja čini jednakost kutova, tj. nagnutosti između istovrsnih ploha i bridova. Čak i kad im je kemijska struktura ista, kao što je kod dijamanta i grafita: jedan je najtvrdi od svih tvari, a drugi toliko mekan da se koristi za podmazivanje, jedan je proziran i bezbojan, drugi potpuno crn, jedan je izolator, a drugi vodič elektriciteta, jedan prelama i odbija svjetlost na svakoj od mnogobrojnih ploha, drugi je čađav i samo upija svjetlost. Zar to nije čudesno. Vidite li koliko je struktura bitna. I kad su se gradili srednjovjekovni dvorci, bilo je jako bitno paziti na strukturu dvorca: gdje će biti zidine i jarak, gdje kule i vojnici. Koliko samo značenja u jednoj građevini: obrana od neprijatelja, potvrda staleškog, plemićkog roda, trajnost i ljepota. Od podruma s tamnicama, preko kuhinja i blagovaona, soba za služinčad; karantena, do soba za plesove, umjetnost, vještine. Mjesto umjetnosti, znanosti, religije i povijesti. A u središtu dvorca - kraljevska soba. Nakićena zlatom i dragim kamenjem, biserima s istoka. Biser također pokazuje neprolaznu ljepotu, sve generacije mu se dive. Čvrst je, stabilan; jednostavan.

Zašto su važni kristal, perla i soba u središta dvorca, čut ćemo u prvoj kitici španjolske pjesme. Evo kako ona glasi:

Duša je kao kristal, presjajni zamak, biser s istoka u kojem ima puno odaja, kao što u nebu ima puno stanova.

A u sredini, u središtu duše, nalazi se glavna odaja, u kojoj se zbivaju tajne od najveće važnosti između Boga i Duše.

Duša je zamak u kojoj prebiva Bog.

Uvijek nužna, molitva su vrata za ulaz u odaje

Prva kitica pjesme: EL CASTILLO DE CRISTAL

Znači, postoji vrijednost koja sadrži sve značajke ovih čudesnih stvari: kristala, zamka i bisera - naša duša. Čuli smo o važnim, prevažnim stvarima koje se u njoj događaju.

Čuli smo također da je molitva, toliko potrebna, ona koja otvara vrata u sobama dvorca.

3. Kršćanstvo koje boli

Ovo ljeto, razmišljajući o današnjem danu i ovom predavanju, u jednom dalmatinskom gradu ugledao sam uz raspored kino-predstava i župne

obavijesti s rasporedom svetih misa. "Divne li stvari", pomislio sam, "da smo i to dočekali." A onda me uz raspored privukao i jedan natpis, pjesma, ukrašena lijepim, plavim slovima. Naslov je bio privlačan: OČE NAŠ, a ispod je pisalo:

Nemoj reći OČE, ako se svaki dan ne pomoliš kao sin,
Nemoj reći NAŠ, ako živiš izoliran u svojoj sebičnosti,
Nemoj reći KOJI JESI NA NEBESIMA, ako živiš privezan za zemlju,
Nemoj reći SVETI SE IME TVOJE, ako misliš o imenima stvari,
Nemoj reći BUDI VOLJA TVOJA, ako ju ne prihvatiš kad je bolna,
Nemoj reći KRUH NAŠ SVAGDANJI DAJ NAM I DANAS, ako se
ne brineš za gladnu braću, beskućnike i neprosvijećene,
Nemoj reći NE UVEDI NAS U NAPAST, ako imaš namjeru ostati u
grijehu ili dalje griješiti
Nemoj reći IZBAVI NAS OD ZLA, ako se ne boriš protiv zla,
Nemoj reći AMEN ako još nisi shvatio molitvu OČE NAŠ.

Sigurno ćete reći, kako li krasne molitve! Kako produhovljene; kako lijepo izrečene. No, ako malo razmislite i zapitate se, što je plod te blještave ljepote uma, vidjet ćete da on uvjetuje, koči, pritišće. Jasno je da je namjera dobra želi se istaknuti kako je važno misliti o onome što se u OČENAŠU kaže, ali taj govor je nekako usiljen. Kaže, nemoj reći, ako se ne pomoliš kao sin, nemoj reći, ako živiš u sebičnosti, nemoj reći, ako se ne miriš s bolom. A baš obrnuto treba, uvijek treba moliti. Treba moliti i kad se ne osjećaš kao sin, i kad živiš izoliran u svojoj sebičnosti i kad ne prihvaćaš bolnu sadašnjost..., zar ne? Molitva nam je lijek. Samo po njoj možemo postajati sinovi i kćeri, dobiti snagu da ne živimo u izoliranosti, prihvaćati volju Božju... Kad bismo se držali ove javne upute ne znam da li bismo ikad uspjeli završiti Očenaš, budući da ga nikad ni ne možemo shvatiti. Samo je jedan Sin, koji ga razumije i znade moliti na pravi način. A On nam, bez ikakvih uvjeta, sasvim jednostavno govori: *Kad molite, molite ovako - Oče naš, koji jesi na nebesima, budi volja tvoja.* Govori to blago, ne s visine, potiče, a ne guši. Dok mi, opsjednuti svojom veličinom i važnošću, u stanju smo stvari potpuno izobličiti, izopačiti.

Ovo je samo jedan primjer, a primjera možete naći svakodnevno od časopisa do knjiga. Nije mi namjera ulaziti dublje u problematiku, jer bi se moglo dogoditi da mnogo literature, čak i one obljubljenе u samostanima, poput Phila Bosmans-a, doživi sudbinu Mirtinih bilježnica. Mislim onu službenu. Ona neslužbena je naš uobičajeni jad. Na moru se ovog ljeta već čitao četvrti, neobjavljeni, nastavak. Kao što se više čita ukradeni De Mellov rukopis, kojeg on nije želio objaviti, nego ono što je objavio. Takvi egzotični podražaji,

nažalost, daleko su nam zanimljivija literatura nego "Nasljeduj Krista" ili svetopisamski tekstovi. Kako je to žalosno?

Nisam protiv čitanja. Ja sam za širom otvorene oči. Pa prije nego što izađemo s visokoumnim, senzacionalističkim ili srcedrapajućim pred javnost, dobro promislimo o svim posljedicama. Ne zaboravljajući da postoji i druga Božja zapovijed. Od psovke, preko devalvacije riječi do bisera za svinje. Možda smo kršćanstvo danas načinili po svojoj želji, nekakvo melankolično, poetsko (kao ovo predavanje), vjerujemo i živimo ono što nam se sviđa, godi nam, a ne ono kršćanstvo koje *boli, ali koje jest*. Koje je bilo, jest i bit će. Možda živimo kršćanstvo riječi, a ne djela, kršćanstvo "mi trebamo i mi moramo", a ne kršćanstvo šutnje i predanog rada. Ljubav koja boli. Boli, boli...

"Neka je blagoslovljena bol. - Neka je voljena, neka je posvećena... neka je proslavljena bol!" govori nam Jose Escriv Belaguer- u svom . "Putu" i zatim nastavlja: *"Apostol nam daje čitav jedan program, da bismo mogli korisno slijediti tečaj o predmetu boli: "spe gaudentes" - veseli' radi nade, "in tribulatione patientes" - strpljivi u teškoćama, "orationi instantes" , postojani u molitvi."* Dakle, radost, strpljivost i postojanost. Gradimo li to? Svako jutro se s tim budimo, svaku večer liježemo? Je li naša ljubav sol i bol ili uгода i suvišak?

Znam čovjeka koji je govorio kako su sestre Majke Terezije "malo ćaknute". Išle su mu na živce. One prihvate bolesnika kojeg Hitna iz operacijske dvorane direktno "dopelja" pred njihova vrata, jer nemaju adrese kamo bi ga ostavili, a u bolnici je krevet potreban onome tko ima novaca i veza. I tako dan za danom, sestre su još tamo, rade još uvijek "lude stvari", a čovjeka kome su išle na živce, više nema, više nije Kristov svećenik. Morate s tim računati. Imat ćete protivljenja i od najbližih, ali to prolazi. A Bog će Vam darovati dušu, kakva je bila don Luke, da Vas voli i pomaže i divi se, jer ste "lude" (ili "lúde") u ljudskim očima.

Ili vam neće ništa (naizgled) darovati. Bit ćete jadniji od Joba, tužniji od psalmiste, očajni. Pa što! Glavu gore. Kako ćemo inače znati što je to *uska staza* koja vodi u Život? Tko vam je rekao da muka traje samo 4 dana i 7 sati ili 3 mjeseca i 17 dana. Zašto ne godinama, desetljećima? I vama koji(e) radite s djecom, ili bolesnicima, ili starcima, ili s kompjutorima, majstorima, subračom i sestrama. Sve je to polje za "lude" stvari. U temelju kojih živi milosrđe. Sućut. Pogled pun ljubavi.

4. Dodi Gospodine Isuse!

Mnogi i mnoge, premnogi između vas, dobro znaju što se dogodilo s katoličkom crkvom u Njemačkoj i zemljama srednje Europe, zemljama koja

su nam uzor. Stalno govorimo: idemo u Europu! Evo mog malog doprinosa tom putu.

Jednu i pol godinu radio sam na projektu Europske zajednice u Heidelbergu, na Mathematisches Institutu. S obitelji sam živio u jednom predivnom gradiću, Schriesheimu, u neposrednoj blizini Heidelberga. Došao sam baš u trenutku kad je katoličko župno vijeće, na čelu s uvažanim fizičarom koji radi u MaxPlanck Institutu, uspjelo smijeniti dotadašnjeg župnika i dovesti novog, mlađeg, po vlastitom ukusu. Stari je, proglašen pijancem, dobio neku zabitu župu u Altenbachu. Bio je klasični svećenik, umoran. A mladi je svećenik kao svoju prvu promjenu u crkvi načinio ovo: okrenuo je ispovjedaonicu s druge strane i na nju zakucao daske, a na daske posložio knjige. Nove knjige. S razornim i nevidljivim djelovanjem. Onda je organizirao ekumenske susrete s evangeličkom župom. I svećenik i pastor natjecali su se u govorima. Da se ne povrijede osjećaji evangelika, kod njihove uzvratne posjete u katoličkoj crkvi nisu se dijelili sakramenti.

Što mislite, je li to kraj crkve u Schriesheimu? Kao i u većini njemačkih gradova srednje i sjeverne Europe. Katoličke Europe. Ljudskim očima gledano -da. Početak kraja. Ako ne bude svjedoka, neće biti ni Crkve.

Pa ipak, Bog i od kamena može načiniti djecu Abrahamovu! Među ministrantima bila je jedna draga djevojčica, Karin Moshammert. Znala je dolaziti k nama, znajući da smo stranci, da nam bude na pomoći. Igrala se s našom djecom i pomagala im oko škole. Zanimljivo, naša su djeca uživala u Njemačkoj školi, čak i na samom početku, bez znanja jezika. A kod nas obrnuto. Zašto? No vratimo se temi. Bilo je Tijelovo i moja je supruga poslije svete mise, kad nas je Karin posjetila, pitata Karin: *"Kako ti se svidjela današnja propovijed novog župnika?"* "Ona je pogledala prema nebu i odmahнула rukom: *Ah*"; rekla je, *"on to ništa ne razumije!"* *A Tvoji roditelji?* "Pitala je Marta dalje, i zastala, jer su se zacaklile Karinine oči. Možda su joj roditelji umrli ili ih nema, pomislio sam. *"Moji roditelji ne idu u crkvu i nisu mi došli ni na dan prve Svete pričesti"*, rekla je tužno. Evo, crkve koja ne propada, djece Abrahamove koja se rađaju iz susreta u središtu dvorca. Znamo i prepoznati Karin i u djeci koja nas okružuju, diskretao ih usmjeriti na tajne, koje se zbivaju od najveće važnosti između Boga i duše. Budimo sigurni, zakon je Božji upisan u svim srcima, to se događa čak i kod osoba kod kojih to nikada ne bismo pretpostavili.

Sigurno ste čuli o gosp. Jean Vanier-u. Bio je par puta u Zagrebu. Mornarički časnik, obraćenik, sveučilišni profesor, utemeljitelj *Arki* - malih skupina normalnih i retardiranih osoba koje zajedno žive. Danas Arki ima na desetke tisuća u svijetu. Od njega sam čuo jednu zanimljivu, istinitu priču iz

jedne takve Arke, o Eriku, mentalno retardiranom čovjeku. Kako na predavanju nisam vidio više od dvije časne sestre i dva redovnika, dobro je ponoviti je ovdje. Da upoznamo Erika, prvo nam je ispričana priča o njegovom autostopiranju. Kako je naoko izgledao ugodno, Erik se redovito dobro oblačio i onda odlazio do obližnje auto-cesta i podizao palac u zrak. Kad bi se koji auto zaustavio i vozač otvorio suprotni prozor, prema Eriku, ovaj se svom svojom veličinom zaletio unutra, unio se vozaču u lice i zapitao: *Imate li cigaretu?* ... (Nastavljam priču o biblijskom susretu u kojoj se razmatraju riječi kako Isus kuca i čeka da mu otvorimo. Erik nabraja sva najdivnija jela koja će jesti s Isusom kad ovaj dođe k njemu večerati. Svima cura sline. Erik nema nikakvu teološku naobrazbu niti ima posebno pamćenje bibl. citata. Pa ipak:)

"I onda, što će biti onda?", pitao je Jaen Vanier Erica. *"Onda će",* Eric je zastao, *"onda će me Isus pozvati k sebi, posjesti na svoje krilo, zagrliti i reći mi: Ovo je sin moj ljubljeni, u njemu mi sva milina!"*

Vrijeme je da poslušamo, drugu kiticu naše pjesme, koja u prijevodu izgleda otprilike ovako:

*Gledaj, na vratima stojim i kucam,
Poslušaj li tko moj glas i otvori mi vrata
Unići ću k njemu i večerati s njim. Amen!
Dođi, gospodine Isuse!
Moja su vrata uvijek otvorena za Tebe.
Duša je kao kristal, presjajni dvorac, biser s istoka. Ona je kao
palača s mnogim odajama, od kojih je najvažnija ona u središtu.
Jer tu se zbivaju tajne od najveće važnosti između Boga i duše.
U njoj prebiva Kralj, što zaručnici život daje besmrtni.*

Kojeg to Krista mi želimo primiti? Za kojeg su to Krista otvorena vrata naše duše? *"Jeste li sigurni da biste prepoznali Krista, kad opet dođe?"* pitao sam jednom jednu kandidaticu. Jadnica, bila je jako zbunjena, jer nije znala kako govoriti o Kristu koji dolazi na oblacima, u slavi. *"Ali on je već došao!"*; rekao sam odlučno i još više je zbunio. *"Majka Terezija veli da nas Isus čeka među najzapuštenijima."* U najmanjima. U bolnicama i staračkim domovima; gdje se ne susreću ni pripravnice, ni bogoslovi. Možda im nema tko pokazati. Imaju stotine predmeta, a nemaju najvažnijeg. Onog po kojem će bit suđeni na ispitu.

5. Kakvu kuću da mi sagradite?

Jednom je moja supruga bila u groznici, kađ se mali Leopold vratio iz škole. Bio je u trećem razredu. Bacio je knjige na pod, a Marta mu je, blijeda i znojna rekla: *Blago tebi Leopolde, kad si zdrav!* U tom času on se zaustavio, okrenuo k njoj, i onako, s blagom dozom prezira, rekao: *"Pa nije Isus rekao, blago tebi Leopolde što si zdrav. Nego blago mirotvorciima - oni će se sinovima Božjim zvati!"* "Nitko me"; kaže vjeroučiteljica Marta, *"nije u životu tako zasramio kao on."* Doista, raduje li nas kad smo siromašni, bolesni, tužni, progonjeni... Koja su to blaženstva po kojima živimo?

Gradimo škole, obnavljamo samostane, crkve, vraćamo sjaj kamenoj baštini, a dvorca koji je u svakom djetetu nema tko obnoviti. Djeca su osamljena, roditelji su sami, starci su zapušteni. Reći ćete, par zar se ne čini dosta? Zašto samo nabrajate tamne strane? Evo zašto. Zato da istaknem jednu predivnu vrlinu Majke Terezije. Ona nije nikad stala i rekla: *"Dosta sam načinila! Sve ostalo je preko mojih mogućnosti!"* A zašto nije? Nije zato jer je vjerovala da je Bog svemoguć, da njegovoj dobroti i moći nema granica i da On neprestano daje. Neprestano dariva čak i kad mislimo da nam oduzima. Vjerovala je u "milost na milost", neprekidno davanje. A kako je u toj igri prihvatila ulogu beskorisnog služe, ona se trudila da joj ruke uvijek budu prazne. Jer, ne možemo primati, ako su nam ruke zauzete. Ili Vi možda možete? Stvar je jednostavna: stalno ćemo (moći) primati, ako su nam ruke prazne. A da bi bile prazne, moramo davati to što primamo. Tu je sva tajna našeg postojanja.

*Kakvu kuću da mi sagradite i gdje da bude mjesto
mog prebivališta?*

Ta sve je moja ruka načinila

i sve je moje" - riječ je Jahvina. Ali na koga svoj pogled svraćam?

Na siromaha i čovjeka duha ponizna koji od moje riječi dršće.

(Iz 66, 1-2)

A na što mi svraćamo pogled? Politika, veza, moć. Ne bismo li ipak mogli više? *"Htjela bih ja "*; rekla mi je jednom jedna časna, *"ali što mogu, kad poviše sebe imam obericu, pa provincijalku, pa časnu majku. Nema šanse da prođe ijedan prijedlog. Što biste vi učinili na mom mjestu?"* upitala me. *"Vjerojatno isto što i vi činite "*, rekao sam, *"bio bih poslušan. To je najviše na svijetu što možemo načiniti. Posluh i molitva jedini i čine novo na zemlji. A recite vi meni, "* (uzvratilo sam odmah istom mjerom), *"recite vi meni, da li biste više voljeli da se, kao vaše poglavarice,*

svako jutro budite s mišlju: kome je mnogo dano, od njega će se mnogo i iskati?" Časna je samo zavrtjela glavom.

6. Ovo je moja kuća

Možda je razlog naše samoće, naše bolesti, sadržan u Isusovoj priči o bogatašu. *"Tada ću reći duši svojoj: dušo, evo imaš u zalihi mnogo dobara za godine mnoge. Počivaj, jedi, pij, uživaj!"* Ali Bog mu reče: *'Bezumniče! Već noćas duša će se tvoja zaiskati od tebe! A što si pripravio, čije će biti? Tako biva s onim koji sebi zgrće blago, a ne bogati se u Bogu.'*

Uvjereni smo da je razumijemo, rekli su nam i mi vjerujemo - ne smije čovjek biti pohlepan. Nisu nam istina rekli gdje je ta granica u kojoj počinje pohlepa, pa smo siromaštvo više-manje protumačili kao ono: *ništa nije moje, a ništa mi ni ne dostaje!* Slično su nas poučili da treba *"oprostiti, ali ne i zaboraviti"* (to se vrti od televizije do katoličkih novina). I mi to vjerujemo, jer nam to odgovara:

A priča veli (uz sve ono što mi već znamo) da svo bogatstvo, bilo veliko ili malo, nije uopće ono što nam treba i da to nema nikakve, ama baš nikakve veze, s bogatstvom koje jedino vrijedi i za čim čezne naša duša, naš kristalni dvorac; naša perla, biser s istoka.¹ Bogatiti se u Bogu, u dobroti neizmjerne, može se samo ako se radikalno odrečemo svega što imamo. Isto je i s oprostom. Jednako teško i jednako nužno: Oprostiti i zaboraviti; zaboraviti jednom zauvijek: Kako bi i nama naš Otac, otpustio grijeha naše ...

A mi, na koga smo nalik.¹ Nalik smo čovjeku u čiju kuću svaki čas ulazi neprijatelj i sjeda u udoban stolac. *"Izlazi van"*, kažemo mu, *"ovo je moja kuća"*. *"Da, ali je ovo moj stolac"*, veli on. *Istina je, mislite u sebi, to je njegov stolac. A dobro dode taj stolac, kad neprijatelja nema. Udoban je.* I tako trpimo. Naša kuća nije naša, neprijatelj se često vraća. *"Izlazi van, ovo je moja kuća"*, kažemo mu. *"Da, ali ovo je moj stolac"*; veli on. Hoćemo li, prijatelji, hoćemo li imati snage da jednog dana, danas, kažemo zauvijek: *"Nosi se i ti i tvoj stolac iz moje kuće!"* I tako postanemo novi ljudi.

To je zahtjevan, rizičan put, vidljivo siromašan, put bez sigurnosti, s čistom nadom. *Živjeti od nade u Božju providnost*, kako bi rekla Majka Terezija. Ali i jedini Život za koji se isplati živjeti. Čak i pod cijenu potpune propasti.

¹ Iz predavanja Kathleen Thomson

Na brežuljku s nekoliko maslina, ovaca i koza, s crkvicom i zvonikom koji se javljao za Pozdrav Mariji ili tjerao tmurne oblake s tučom i gromom, živjele su "bijeale dumne". U mom djetinjstvu bilo ih je tri, pa dvije, Hosana ostade zadnja. Našle su one bile i svoje nasljednice, ali onima koji odlučivahu; završene škole i novicijat postadoše uvjet. Bez škole nema ni Reda: One pak druge; sa školom, imahu prevelike potpetice za penjati se na brežuljak... 300 godina stari Red se tako ugasio. Ubrzo je požar, od groma dakako (jer nikoga nije bilo tko bi zvonio), uništio stogodišnje masline, staje i kuću-samostan.

Bez škole i naobrazbe, bez sjaja i - bogatstva stvari, časna Hosana svjedočila je, živjela i odživjela Krista Gospodina. Čak smo iz usta našeg školskog učitelja, koji se pjenio u bijesu da nam evolucijom pokaže i dokaže kako Boga nema, znali čuti (u zavjetrinama njegovih bura), da ako Boga ima onda je to onaj u kojeg vjeruje časna Hosana. Makar ona o svojoj vjeri nije nikad govorila. Bila je jednostavna, posve jednostavna. Ništa više. Ni manje. Kao Onaj, koji sakriven u Hostiji, izgleda da ne čini ništa. U savršenoj šutnji i savršenoj strpljivosti.

Treća i posljednja kitica naše pjesme glasi:

*I vidjeh nebeski grad, Jeruzalem, kako s neba silazi kao zaručnica
nakićena za svog muža...*

*To je šator Božji s ljudima...sjaji se kao dragocjeni kamen sličan
jaspisu, a trгови i ulice su od čistoga zlata, kao sjajni prozirac...
i cijeli grad je*

Kao kristal, kao sjajni dvorac, kao biser s istoka.

U njemu se zbivaju tajne od najveće važnosti između Boga i duše.

Ima jedan izvor i stablo života i Bog koji živi oduvijek i zauvijek..

Treća kitica pjesme: EL CASTILLO DE CRISTAL

Možda će mudrom politikom Vaš red ili naša crkva doživjeti procvat, a neće se ugasiti kao onaj bijele dumne. Možda ćemo se mumificirati i postati egzotični muzeji i uvijek će se naći ljudi koji muzeje vole, pa će biti i posjeta. Ili ćemo plesati po zakonima profita i interesa, kao što cijeli svijet pleše, pa ćemo načiniti velebna zdanja i kulu do neba. Centre s razrađenim metodama manipulacije. U tom smjeru već idemo - najviše su na cijeni stadionske manifestacije. Čudno je kako i rad malih skupina (kojih također ima) najčešće završava ili zatvaranjem u sebe (tj. sami smo sebi dovoljni) ili divergencijom u individualizam (solo-men orkestar). Imamo dakako i divnih župnih zajednica koje znaju što i kako treba raditi (npr. župa u Selskoj), no blijedo lice s crnim podočnjacima ne zaboravlja se tako lako: "Stanje na terenu je katastrofalno!"

Vi ste pesimistični, reći ćete mi, a ja ću vam reći da niste prvi koji ste mi to rekli.

Ne treba se bojati, tješit ćete me, sve će biti dobro, dat će dragi Bog. Ne da će dat, nego već daje, reći ću Vam, i to neprestano, milost na milost. Znači treba se samo naučit primati, reći ćete naposljetku.

Da samo, komentirat ću i zašutjeti.

Napokon znamo sve. Nije ni čudno da znamo, zar mi nismo djeca Božja? Djeca Oca koji nas neizmjerljivo voli, djeca Tatice koji sve ima, sve zna i sve može. Mi smo, *kako li to gordo zvuči*, subaštinici Kristovi.

A On, trajni lik Božji, nije se kao plijena držao svoje jednakosti s Bogom, nego sam sebe oplijeni, uzevši lik sluga.

7. Zar ne vjerujete u Duha Svetoga?

Reći ćete na koncu, pa gdje je tu Duh Sveti - tema je potpuno promašena. Imate pravo, to sam vam uostalom i rekao na početku. O Njemu, nutarnjem - Vođi, Nadahnitelju i Creatoru svega onoga Božjega i lijepoga što se događa u našoj svakidašnjici, kao da nije bilo govora. Možda bi bio prikladniji drugi naslov, na primjer "Duh Sveti na terenu", jer sve je krcato učincima Duha u životu malog čovjeka. Ali kako da mucavac bude spiker ili glasnogovornik? Ne ide to. Sreća je što riječi nisu najvažnije, ni naslovi, ni retorika. Meni su o Duhu najviše govorile one osobe iz velike šutnje i na koljenima. *Kad u tjesnom zatvoru samoće*, kao mučenici u amfiteatrima, *nemilice lome alabastrenu posudu svoga tijela, a Crkva se napunja miomirisom njihove svetosti*. Taj vam miris otvora oči, i vi susrećete Duha po tisuću puta u običnom danu. Radnom danu. I razumijete jedinstvo, ne umom nego srcem, jedinstvo na koje smo pozvani u Presvetoj Trojici, bolje nego da išta pročitate, čujete ili vidite. Otvorite li pak, molitvom, vrata kraljevske dvorane, gle, i On će biti tamo i zanosno se smješkat.

Jučer smo imali prilike puno čuti o predivnim atributima Duha, i dobili poticaj da ih sami upoznamo. Duh se nudi svima koji čeznu za njim čistim srcem. Evo što se dogodilo mojoj majci, Nadi.

Jednom je, pred dvadesetak godina, mama bila kod nas na Zelengaju i kako je bio blagdan Duhova zaželjela je poći u Crkvu Duha Svetoga. Znala je da je crkva također posvećena Svetom Antunu, ali da ima i veliki oltar Duha Svetoga. Pitala nas je gdje je to, a Marta i ja samo rekli: "*Daleko, predaleko za tebe!*" A kako smo bili još pametniji objasnili smo joj: "*Imaš Duha Svetoga u svakoj crkvi, šta će ti posebna. 'Ali danas .su Duhovi';*

molila je mama, *"i ja bih htjela bit na misi u Njegovoj crkvi."* *"Imaš ga i u Ranjenog, a tamo znaš doći."*, ustrajali smo mi. Marta je negdje otišla autom, a onda se, zaboravivši nešto, naglo vratila. Zatekla je mamu Nadu, kako, kao kradljivac, na brzinu, čuvši da se netko vratio, slaže plan Zagreba koji je prije toga bila razmotala i tražila svoj brijeg. *"Idem, idem"*, rekla je tužnog srca, ali i dalje s velikom željom da ode u nepoznatu crkvu. Sišla je do autobusa koji vodi u grad. I dok je s puno ljudi čekala bus, pojavila se jedna pogrbljena žena i uputila se ravno prema njoj: *Je li vi želite poći u crkvu Svetoga Duha?*", pitala je mamu. Mama je ostala zaprepaštena. *"Da"*, odgovorila je, *"ali oprostite, kako vi znate da je tražim, i da ste baš mene među ovoliko svijeta pitali?"* A onda se pogrbljena žena, izokrenuvši vratom unijela u lice moje mame s pitanjem: *"Zar ne vjerujete u Duha Svetoga?"* *"Vjerujem, vjerujem!"*, rekla je mama preplašeno. *"Dobro, onda idite za mnom"*, rekla je pogrbljena žena i hodočašće je počelo. Bilo je još zanimljivosti na njemu, ali mislim da je i ovo dosta.

Zar ne vjerujete u Duha Svetoga?

XV. REDOVNIČKI TJEDAN 1999.

Zagreb - Split - Humac

1999.

“NAŠA POVEZANOST S OCEM NEBESKIM”

Sestre i braćo, pozdravljam sve sudionike i organizatore susreta ovogodišnjih redovničkih dana, pod geslom :”Tebi, Oče, naša vječna hvala!”. Želim svima blagoslovljen početak, plodan rad, još bogatije i svetije življenje, a posebice osobama posvećena života.

Geslo susreta, “Tebi, Oče, naša vječna hvala!”, sigurno nam je svima dobro poznato i vjerujem svakodnevno blisko. Riječ je o uskliku koji vjernička zajednica ponavlja u molitvi koju je sv. Otac Ivan Pavao II. sastavio za 1999., godinu Boga Oca. Pod ovim i preko ovog dobro izabranog gesla, pokušat ćemo bolje posvijestiti i još više otkrivati našu povezanost s Ocem nebeskim.

Moje razmišljanje je prvo, a ujedno ga vidim i kao uvod u sva druga razmišljanja koja će slijediti kroz ova dva dana. Sami naslov “Naša povezanost s Ocem nebeskim”, određuje na svoj način pristup pa i sami sadržaj našega razmišljanja. U riječi “naša” prisutni su svi vjernici, a na poseban način prisutni smo mi osobe posvećena života. Želimo razmišljati o nama i našoj povezanosti s Ocem nebeskim. Dakle, tko smo to “mi”, u čemu je ta “naša povezanost”, tko je “ Otac nebeski”? Dakako, u našem razmišljanju prednost ima Otac nebeski.

Bog Objave, Otac

Već je Pascal dobro primijetio: ne Bog filozofa, znanstvenika, već Bog Abrahamov, Bog Izakov i Bog Jakovljevi. Ne Bog filozofa već Bog Biblije, Bog Objave. Mi ne vjerujemo u Boga, već u Boga Oca. Riječ “Bog” je opći termin za božanstvo, u poganskom, religijskom, pa čak i filozofskom smislu.

U Starom Zavjetu malo i vrlo rijetko se govori o Jahvi kao Ocu, a kad se govori njegovo se očinstvo povezuje uz izabranje, savez, i spasenje. Bilo rijetkošću upotrebe, bilo povezivanjem uz Božje zahvate u povijesti htjelo se izbjeći pogansko poimanje o božanskom očinstvu, koje se redovito vezalo uz spolnu plodnost dotičnog božanstva. Jahve, Bog Biblije, nije niti može biti otac na poganski način, jer on nije Otac zato što bi fizički rodio Izraela, već zato što ga izabire, spašava i saveznički se odnosi prema njemu. U tom smislu Jahvino se očinstvo u počecima prvenstveno doživljava u odnosu na

zajednicu Izraela kao cjelinu, a tek u mudrosnim spisima protegnut će se i na pojedinca u tome narodu.¹

Novi Zavjet nastavlja, ali i proširuje i unosi novost u starozavjetnu objavu Boga-Oca. Isus nam objavljuje Boga kao svoga Oca, kao Onoga koji je prije svega i iznad svega njegov vlastiti Otac, a sebe kao jedinorođenoga Sina. Isus očituje i uvodi nas u novo bogatstvo i u neizmjernu dubinu božanskog očinstva. Bog-Otac prije svega jest njegov, Isusov Otac. On je Otac prvenstveno u trojstvenom božanskom otajstvu, a iz toga izvora očinstva i njegovo očinstvo ne više prema jednom narodu, nego prema svima koji vjerom i djelom prihvaćaju sinovstvo njegova jedinorođenoga Sina. S obzirom na Božje očinstvo, Isus nam objavljuje jednu apsolutnu novost: otkriva nam božansku osobu koja se zove i ponaša kao Otac i koja se razlikuje od Sina, koji je isto tako Bog kao i Otac, ali se samo ponaša sinovski i zove Sinom.²

Nijedan čovjek u potpunosti ne zaslužuje ime Otac kao Bog i Otac Isusa Krista, jer su u njemu očinstvo i sama njegova bit poistovjeđeni. Čovjek ne može nikada kao Bog na tako apsolutan način biti otac, jedino otac i potpuno otac. Svaki čovjek koji je otac i sam je nečiji sin, dok je Bog nerođeni Otac, izvor bez izvora. Zemaljski očevi, budući da su i sami sinovi drugih zemaljskih očeva, imaju i druge oznake koje im umanjuju ili barem zasjenjuju njihovo očinstvo. Tako, mogu imati braću i sestre, rodbinu, a sami ne mogu biti očevi bez svoje supruge s kojom dijele ulogu roditeljstva. Budući da ne rađa čitavim svojim bićem, čovjek, za razliku od Boga, više puta uzastopce može biti otac. Može čak postati i suprotnost očinstvu, onaj koji ne daruje, već ubija život. Čovjek postoji kao osoba i prije nego je otac, čak može i ne biti otac, a u potpunosti ostati osoba. A ako postane otac, onda je to darom Boga stvoritelja i Oca. Bitno je za čovjeka da **postaje** otac, a Bog **jest** Otac, i to po svojoj biti Otac. Zato Isus s pravom upozorava: "Jedan je otac vaš, onaj na nebesima" (Mt 23,9). U novozavjetnoj objavi Otac je bit jedne božanske osobe koja se i povijesno očituje u jedinstvenom i jedincatom odnosu prema drugoj osobi – Sinu.³

Isus Krist nam je i Božje očinstvo objavio kao izraz Božjeg trojstvenog bivstvovanja, objavio nam je Boga koji jest Otac, Sin i Duh Sveti. S Isusovom objavom Božjeg očinstva koja je neodvojiva od njegove osobnosti Sina više nije moguće izraz "Bog" ograničiti i vezati jedino uz Očevu osobu. Ni u

¹ Usp. J. GALOT, Upoznajmo i slavimo Oca. Nacrt Teologije o Ocu, Đakovo, UPT 1999., str. 36-43.

² Usp. J. GALOT, op. cit., str. 45-51.

³ Usp. F. XAVIER DURRWEL, Il Padre. Dio nel suo mistero, Roma, Citta Nuova 1995., str. 29.

teologiji se ne bi trebalo posebno i zasebno govoriti o Bogu-Ocu, u smislu izdvojenosti od drugih dviju osoba, t.j. od govora o Kristu /kristologije/ i od govora o Duhu /pneumatologije/. Ipak, godina Boga-Oca možda je prikladna za jedan takav teološki pristup, za govor o Teo-logiji u doslovnom smislu riječi, ali već u nazivlju stvara probleme. U tom smislu jedan današnji dogmatičar piše: "i /.../ dok se izrazi "kristologija" i "pneumatologija" sve više upotrebljavaju za doktrinalnu obradu Krista i Duha Svetoga, ne raspoložemo odgovarajućim izrazom za nauk koji se odnosi na Oca. Istina je da bi bilo teže pronaći tu riječ, budući da izraz "patrologija", koji bi po sebi odgovarao za označavanje govora o Ocu, ima drugi smisao u tekućoj upotrebi: on se odnosi na doktrinu crkvenih otaca".⁴

Dok nam starozavjetna objava predstavljala Boga kao Oca i njegovo očinstvo vidi samo u odnosu prema ljudima i stvorenjima, t.j. prema vani, Isus Krist, u punini objave, očituje nam Božje očinstvo u samom načelu božanske vječnosti, u Božjoj nutrini: Oca – Sina i Duha Svetoga. "Nitko nije toliko i tako otac ljubavi, kao Bog Otac" veli Tertulijan, a Isus nam ga, na najbolji mogući način predstavlja i uprisutnjuje. Otac nam je u osobi Isusa Krista najočitiji i najbliži, jer on izražava potpunu bliskost i jednakost s Ocem i svijest svoga posebnoga sinovstva. Njegov "Abba-Oče!" novosti i otajstva njegova utjelovljenja, premda izriče posebnost Božjeg očinstva, dakako, nipošto nije u razmjeru s veličinom same objave koju izražava.

Krštenje - naša temeljna povezanost s Ocem Nebeskim

Čitavo Isusovo djelovanje koje je određeno sinovskom poslušnošću prema Ocu smjera uvođenju i nas u svoje sinovsko iskustvo s Ocem, da i mi smijemo i možemo Boga, njegova Oca, svojim Ocem zvati. Želi s nama dijeliti svoju ljubav, svoj sinovski odnos s Ocem, i po tome sinovstvu uvesti nas u jedinstvenu povezanost s Ocem nebeskim. Na ovo otajstvo posebice nas podsjeća Sv. Pavao: "Uistinu, svi ste sinovi Božji, po vjeri, u Kristu Isusu. Doista, koji ste god u Krista kršteni, Kristom se zaodjenuste" (Gal 3,26-27). Po Sinu na jedinstven i jedincat način i mi se usuđujemo, smijemo i možemo, njegova Oca, Boga-Oca, svojim Ocem zvati. "A budući da ste sinovi, odasla Bog u srca vaša Duha Sina svoga koji kliče: 'Abba ! Oče!' Tako više nisi rob nego sin..." (Gal 4,6-7). Dakako, samo je Isus jedinorođeni Sin Očev, Sin po svojoj naravi, dok smo mi, po krštenju, sinovi u Sinu i po Sinu, jasno na jednoj drugoj razini.

⁴ Usp. GALOT J., op. cit., str. 29; G. FROSINI, Incontro al Padre. Una Teologia per tutti, Bologna, EDB 1998., str. 135 – 155.

Ivan⁵ u svom evanđelju razlikuje sinovstvo Sina, za koga uvijek upotrebljava izraz “hyos = Jedinorođeni Sin“, (Iv 1,34.45; 3,18; 6,42;10,36,17,1), dok za naše sinovstvo koristi riječ “teknon-tekna = djeca” (Iv 1,12; 8,39;11,52). Nismo sinovi po svom rođenju, već po preporođenju, po novom rođenju, ili prostornim terminima po rođenju odozgor, po rođenju kojim rađa jedini Bog. On “podade moć da postanu djeca Božja... koji su rođeni ne od krvi, ni od volje tjelesne,.. nego od Boga“ (Iv 1,13). Potrebno je roditi se odozgor, reći će Isus Nikodemu (usp.Iv 3,6). Ovo novo rođenje ne čini nas sinovima tek naime, po imenu, već stvarno, otajstveno ali ontički to postajemo i jesmo: ” Gledajte koliku nam je ljubav darovao Otac: djeca se Božja zovemo i jesmo,” (1Iv 3,1).

Za sv. Pavla⁶ se može s pravom reći da je teolog našeg sinovstva i povezanosti, po Kristu i u Kristu, s Bogom-Ocem. On nikada ne gubi iz vida, štoviše naglašava bitnu razliku između Isusova i našega sinovstva. Za naše sinovstvo Pavao koristi izraz “posinjenje- adoptio – hyothesia “. “ Svi koje vodi Duh Božji sinovi su Božji. Ta ne primiste duha robovanja da se opet bojite, nego primiste Duha posinstva u kojem kličemo: Abba-Oče !” (Rim 8,15). Očito, ako smo sinovi, to jedino možemo biti po Sinu i u Sinu: “u ljubavi nas predodredi za posinstvo, za sebe, po Isusu Kristu” (Ef 1,5). Ili na drugom mjestu: “A kada dođe punina vremena, odasla Bog Sina svoga:... da podložnike Zakona otkupi, te primimo posinstvo” (Gal 4,4-5).

Sam izraz posinstvo – “hyothesia” koji Pavao koristi za naše sinovstvo prvenstveno znači “biti posvojeni sin”, ali ima i svoje dublje, a ne tek juridičko značenje. Ne radi se samo o čisto juridičkom činu posvojenja, već se radi i o promjeni naravi vjernika, koja je zahvaćena Duhom Sina.

Pavlu je jasno da samo i jedino po Isusu postajemo sinovi: On je Sin po naravi a mi, sinovi po milosti krštenja. Ako smo sinovi po Sinu, djeca Božja, onda smo međusobno i braća-sestre. Na to nas upozorava i sami Sin, u molitvi “Oče naš”! (usp. Mt 6,9-13). Ova divna molitva “Oče naš” koju nas uči sami Sin, ali ne poistovjećujući svoje s našim sinovstvom, poseban je izraz našeg sinovstva i bratstva, naše temeljne povezanosti s Ocem nebeskim, ali istovremeno i s braćom-sestrama; povezanosti po Ocu:”Oče naš!” i povezanosti po kruhu:”Kruh naš..!”.

Na novi identitet krštenika, sina-kćeri koji izlazi iz naše povezanosti s Ocem nebeskim, i braće-sestara, naše povezanosti s drugima, upozorava nas i sv. Ivan u svojoj poslanici: “Rekne li tko: Ljubim Boga, a mrzi brata svoga, lažac

⁵ G. FROSINI, op. cit., str. 102-104.

⁶ G. FROSINI, op. cit., str. 102-106.

je. Jer tko ne ljubi svoga brata kojega vidi, Boga kojega ne vidi ne može ljubiti. I ovu zapovijed imamo od njega: Tko ljubi Boga, da ljubi i brata svoga“ (1Iv 4,20-21). Trajni je to životni program svih Kristovih vjernika laika, svih krštenika, koji će se u potpunosti i definitivno ostvariti tek kad ugledamo licem u lice Onoga koga smo ovdje Ocem nazivali.

“Naša povezanost”- osoba posvećena života s Ocem Nebeskim

Svi su vjernici krštenjem, u Sinu i po Sinu povezani s Bogom-Ocem. Ali kad govorimo o “našoj povezanosti” u kontekstu redovničkih dana, potrebno je posebno pogledati povezanost nas osoba posvećena života s Ocem Nebeskim. Ova, ako je smijemo nazvati posebna povezanost, očituje se življenjem evanđeoskih savjeta, čistoće, poslušnosti i siromaštva, koji potpunije izražavaju naše temeljno krsno posvećenje, čineći ga još savršenijim, osobnijim, bogatijim.

Kršćansko savršenstvo ne sastoji se u savjetima, već su oni samo mogućnost i sredstvo savršenstva – posvećenja – do zrele ljubavi prema Bogu i bližnjemu. Dekret II. vatikanskog sabora⁷ o osobama posvećenog života kaže: “Koji zavjetuju evanđeoske savjete neka iznad svega traže i ljube Boga koji nas je ljubio prvi i neka u svim životnim okolnostima njeguju život s Kristom u Bogu sakriven”. Iz te ljubavi izvire i svim se žarom pokreće i ljubav prema bližnjemu. Zato evanđeoski savjeti ne uvode nas tek u zajednicu već u zajedništvo Oca, Sina i Duha Svetoga, u zajedništvo trojstvene božanske ljubavi. Upravo Božja ljubav, tako osobna i bliska u osobi svoga Sina, poziva nas da i mi s ljubavlju možemo odgovoriti, Bogu i bližnjemu. I jer sam ljubljen-ljubljena, mogu u ljubavi i s ljubavlju odgovoriti: “Evo me ! Hoću!” To smo i tako smo odgovorili na evanđeoske savjete na dan svojih evanđeoskih zavjeta, naše dublje i osobnije povezanosti s Ocem Nebeskim, po Sinu u snazi Duha Svetoga.

”Budući da su evanđeoski savjeti Bogu posvećene čistoće, siromaštva i poslušnosti, osnovani na Gospodinovim riječima i primjerima, /.../ Božji su dar koji je Crkva primila od svoga Gospodina i po Njegovoj ih milosti čuva”⁸, pokušat ćemo, u godini Boga-Oca, razmišljajući o “našoj povezanosti s Ocem Nebeskim” ponovno i u svjetlu Božjeg očinstva osvijetliti i posvijestiti naša tri, odnosno četiri, evanđeoska savjeta-zavjeta, koji su nam poziv, put i životni prostor naše povezanosti, nas osoba posvećena života s Ocem nebeskim.

⁷ Dokumenti Drugog vatikanskog koncila, Dekret o prilagođenoj obnovi redovničkog života, “*Perfectae Caritatis*” / PC 6/.

⁸ Dogmatska konstitucija o Crkvi, “*Lumen Gentium*”, /LG 43/.

Već spomenuti Dekret o redovničkom životu, o evanđeoskom savjetu čistoće kaže: "Izvanredan dar milosti 'radi kraljevstva nebeskog' /.../ Na poseban način oslobađa čovjekovo srce da se rasplamsa većom ljubavlju prema Bogu i svim ljudima."⁹ Zavjet čistoće je ljudski ljubavni odgovor na iskazanu Božju ljubav, i u tom smislu on je otajstvo božanske i ljudske povezanosti u trajnoj ljubavi.

Potrebno je odmah naglasiti da ni uobičajene riječi koje se upotrebljavaju za ovaj evanđeoski savjet nisu dovoljno precizne za izricanje njegove prave dimenzije. Naime, riječ "čistoća" ne vodi računa da se i u braku može živjeti čistoća, specifična bračna čistoća. Isto tako riječ "uzdržljivost-odricanje" izražava samo jedan i to negativan vid evanđeoskog savjeta, dok termin "celibat-beženstvo" općenito svodi ovaj savjet samo na socijalnu dimenziju življenja iz religioznih motiva. Nažalost, ima danas puno neženja, koji to nisu iz religioznih motiva, dakle nipošto nisu celibatarci. Ni izraz "djevičanstvo", koji se najčešće koristi za ovaj evanđeoski savjet nije najsretniji, jer prvotno usmjerava pozornost na ostvarenje ovoga savjeta sa strane ženskih osoba, dakle spolno diferencira ovaj savjet. Istina, ali tek drugotno i izvedeno ovaj izraz poznaje i svoje muško značenje.¹⁰

Obično se tumači da u Starom Zavjetu djevičanstvo nije na cijeni, izuzev prije braka i u funkciji braka, a s njim spojeno neženstvo i sterilnost da izaziva sažaljenje i prezir kod ljudi, štoviše zaboravljenost ili odbačenost i od samoga Boga. Da, moglo bi se reći da je to bilo redovito razmišljanje koje ima svoju potvrdu u SZ-nim tekstovima. Prisjetimo se samo slučaja Jiftahove kćeri koja ne žali toliko što mlada umire, već oplakuje svoje djevičanstvo, žali što ne ostavlja potomstva (usp. Suc 11,29-40). Ali ovaj uobičajeno navađani slučaj jedne negativne linije i vrednovanja djevičanstva ne iscrpljuje svu širinu SZ-nog pogleda na djevičanstvo.

Već i u SZ prisutne su neke naznake-iskre koje će se kasnije razviti u svijetlo i malo sjemenje koje će uroditi obilatim plodom u novozavjetnom gledanju na djevičanstvo. Prvu naznaku da i SZ barem u jednom vidu pozitivno vrednuje djevičanstvo-beženstvo, vidimo u prikazivanju odnosa između

⁹ Dekret / PC 12 /.

¹⁰ L. de LORENZI, Verginità, u: Nuovo Dizionario di Teologia Biblica, a cura di Pietro Rossano i dr., Milano, Paoline 1988, str.1639 – 1654, 1639s...; U. VANNI, Corinzi (I lettera ai) u: Nuovo Dizionario di Teologia Biblica, str. 294-302, 299; S. CIPRIANI, Matrimonio, u: Nuovo Dizionario di Teologia Biblica, str. 919 – 930, 927; M. ADINOLFI, Donna, u: Nuovo Dizionario.. str. 416-429; I. de la POTTERIE, Maria, u: Nuovo Dizionario.., str. 895-919, 909 s.

seksualne uzdržljivosti i kulta. Premda se radi o privremenoj uzdržljivosti, ipak je to "djevičanstvo" koje se u svrhu kulta i Božjeg ozračja živi kao odijeljenost od običnog, profanog, radi blizine i prisutnosti Svetoga. Sjetimo se samo slučaja Davida i njegove pratnje u Nobu, gdje ogladnjelima koji traže posvećene kruhove da bi zadovoljili fizičku glad svećenik Abimelek odgovara: "Nemam pri ruci običnoga kruha, nego samo svetoga kruha; ali samo ako su se tvoji momci uzdržali od žena" (1 Sam 21,2-7). Dakle, za blagovanje ovog "qodeš"-svetog kruha, svećenik zahtijeva propisanu liturgijsku uzdržljivost. Seksualna uzdržljivost i priprava traži se i za proglašenje Dekaloga-susreta s božanskom voljom i svetim ozračjem: "Mojsije siđe s brda k narodu i poče posvećivati narod /.../ ne primičite se ženi!" (Izl 19,14-15). Isto se traži i za sudjelovanje u svetom ratu. Premda izgleda da se u ovim slučajevima radi o običnoj ritualnoj čistoći, uzdržljivost u njima nije samo izvršeni obred, već je riječ o stvarnoj o konsekraciji-posvećenju, o pripravi na kult na kojemu se sudjeluje i dolazi u dodir s božanskim ozračjem. Govor je ovdje ne o čistom i nečistom, već o svetom i profanom, i bračni čini su viđeni samo kao zapreka za ulazak u sferu, kontakt sa Svetim, a nikada i nikako ne ulaze u sferu onoga što se vidi kao nečisto.¹¹

Osim toga, postoji velika razlika između svetosti i nečistoće. Dok nečistoća označava negativni vid, odsutnost zagađenosti, svetost, naprotiv, izražava jednu pozitivnu kvalitetu, što više božansku. Svetost čini stvar ili osobu "qodeš" - svetu, odvojenu od profanog i kao takvu prikladnu za pripadnost božanstvu. Biti posvećen znači na određeni način biti uključen u božansko ozračje. To je prvenstveno značenje i seksualne uzdržljivosti u SZ: biti odijeljen od profanog – "hol" i biti uključen u sveto-"qodeš", uvučen u blizinu božanske prisutnosti. Potvrdu tome nalazimo i kod proroka: "Trubite u trubu na Sionu! Sveti post naredite, oglasite zbor svečani. Narod saberite /.../ Neka ženik iziđe iz svoje sobe a nevjesta iz odaje." (Jl 2,16). Nije ovo poziv na mrtvljenje ili na obrednu čistoću, već na posvećenje. Napušta se ili prekida obični, svakodnevni, profani život da bi se kroz kult, u božanskoj prisutnosti, uzdigli na sveti susret s Jahvom. I za ređenje Arona i njegovih sinova zahtijeva se neposredna seksualna uzdržljivost.

Po jednoj rabinskoj školi, u novozavjetno vrijeme, subotom nisu bili dozvoljeni bračni odnosi. Subota je dan posvećen Gospodinu. Subota je sveta, jer Božja prisutnost boravi pod krovom doma, ona ne može biti vrijeme za obične-profane stvari i poslove. Slično govori i za Mojsija: nakon što je vidio gorući grm, nije imao više bračne odnose. Time se želi reći da je Mojsije bio trajno

¹¹ Usp. G. von RAD, *Teologia dell'Antico Testamento*, vol. I, Paideia, Brescia 1972, passim.

i potpuno "con- sacrum" = sa Svetim, potpuno povezan i uključen u plan i poslanje koji mu je Gospodin povjerio.¹²

Djevičanstvo-beženstvo bilo je prisutno i u kumranskoj zajednici, gdje sve više dolazi do izražaja duhovnost u kojoj nije bilo toliko važno biti oženjen-udana, imati potomstvo, već iznad svega krepostan život i odnos s Bogom.¹³

Isus i sam živi djevičanstvo te naglašava i barem neke poziva na djevičanstvo radi Kraljevstva nebeskoga (usp. Mt 19,12). Uz ostale znakove: čuda, sakramente, navještaj, svjedočenje, djevičanstvo po Njemu postaje znak i anticipirana prisutnost budućih vremena, znak koji ovdje i sada vidljivo koliko je u povijesnim okvirima moguće ostvaruje, pretkazuje i priprema konačno očitovanje buduće slave. Na svoj način djevičanstvo anticipira oslobođenost, ostvarenje naše zemaljske dimenzije i nagoviješta uskrсне, nove odnose, u kojima se više neće ženiti ni udavati (usp. Mt 22,31).

Sa svoje strane, sv. Pavao daje prednost djevičanstvu pred ženidbom i udajom kao mogućnosti jače i potpunije, potpune posvete Gospodinu, jer "neoženjen se brine za Gospodnje, kako da ugodí Gospodinu. A oženjen se brine za svjetovno, kako da ugodí ženi, pa je razdijeljen. I žena neudana i djevica brine se za Gospodnje, da bude sveta i tijelom i duhom, a udana se brine za svjetovno, kako da ugodí mužu. Ovo pak govorim vama na korist, ne da vam postavim zamku, nego da primjerno i nesmetano budete privrženi Gospodinu" (1Kor 7,32-36). On vidi djevičanstvo kao jedan kulturni-žrtveni prinos, životno predanje, kako bi se potpuno svidjeli Gospodinu i bili sveti u tijelu i u duhu. Pozvani smo proslaviti Boga u svom tijelu, jer je ono hram Duha Svetoga (usp. 1Kor 6,19-20). Biti svet- "hagios", ima isto značenje kao i "kodeš" u SZ; to ne znači biti samo krepostan, pobožan, tj. ne smjera prvenstveno na etičko-moralnu svetost, već na stvarnu prikladnost za odnose s Bogom, za prisutnost Božju, jednostavno uronjenost u Boga kroz svakodnevno življenje. Posvećenost života u djevičanstvu, "biti sveti tijelom i duhom", znači biti odvojeni, darovani Bogu, biti potpuno Njegovi, provoditi ovdje život u jednoj trajnoj liturgiji bogoslužja, koja je usko povezana s onom koju Gospodin slavi i pripravlja u nebu Crkvi, svom tijelu, svojoj zaručnici: "Ta zaručih vas s jednim mužem, kao čistu djevicu, privedoh vas Kristu" (2Kor 11,2).

Živeći na zemlji, ali slobodna od svjetovnih, zemaljskih stvari, osoba u djevičanstvu, radi Kraljevstva nebeskoga, više od drugih ima mogućnost,

¹² L. De LORENZI, Virginita, u: Nuovo Dizionario di Teologia, str. 1642-1643.

¹³ Usp. I. BAGARIĆ, Kumran ili Betlehem. Rukopisi Mrtvog mora – pokop mrtvih teorija, Naša Ognjišta- KS, Duvno-Zagreb 1975, str. 45-57.

kako veli sv. Pavao, darovati-prikazati žrtvu svoga tijela, kao žrtvu čistu, živu, žrtvu svoga predanja i posvećenja Gospodinu : "prikažite svoja tijela za žrtvu živu, svetu, Bogu milu, kao svoje duhovno bogoslužje" (Rim 12,1). Taj dar žrtveni, ne lišava nas, već naprotiv, upravo jer je dar, obogaćuje nas Kristovom ljubavlju i osposobljava za nju po Kristovu uzoru.

Evandeoski savjet djevičanstva povezuje nas ne samo s Kristom, s njegovim poniženjem, "kenosis", osobito s onim vrhunskim koje se očitovalo u smrti na križu, već nas povezuje i s Uskrsim, Proslavljenim Gospodinom koji nas uvodi u trojstvenu "koinoniu"- zajedništvo Oca, Sina i Duha Svetoga. U ovom smislu sv. Pavao će i reći: "da primjereno i nesmetano budete privrženi Gospodinu" (1Kor 7,35), dakle u zajedništvu s Gospodinom, jer je djevičanstvo za njega jedna potpunija predanost, potpunije i dublje zajedništvo s Gospodinom, upravo Proslavljenim.

Sv. Augustin¹⁴ ispravno zapaža da je bitno živjeti u "virginitas fidei"- djevičanstvu vjere, t.j. u potpunoj predanosti Kristu, s punim povjerenjem u divnom i neizrecivom zajedništvu ljubavi. Samo fizičko djevičanstvo "virginitas carnis" nije drugo doli čisto jedna vanjska oznaka i to prvenstveno sociološka: biti neoženjen, biti neudana. "Virginitas carnis" bez "virginitas cordis- virginitas fidei" ni u kojem slučaju ne može izražavati uzvišenu kristovsku i eklezijalnu realnost. Zato se evandeosko djevičanstvo jedino može živjeti u onoj mjeri u kojoj se hrani i natapa na izvoru Božanske ljubavi koju Krist daruje svojoj zaručnici, Crkvi, i njenim sinovima i kćerima. Snagom te plodne Kristove ljubavi, koja nas povezuje s našim Ocem nebeskim, kao i s braćom i sestrama, naš život u evandeoskom savjetu djevičanstva, postaje plodnost Života u nama i plodi životom za naše bližnje, jer ova ljubav nikada ne stari, uvijek rađa. Uistinu, ovaj izvanredni dar milosti djevičanstva radi Kraljevstva nebeskog, oslobađa čovjekovo srce za veću i žarču ljubav prema Bogu i svim ljudima.¹⁵

Bez obzira koliko vremenski udaljeno, nebitno je, svaki/a od nas osobno je odgovorio/la na Očevu ljubav i poziv, na njegov savjet kroz zavjet-savez djevičanstva. Rekli smo: "Evo me, Oče! Hoću!" Očekuje se da ovakav izravni odgovor Bogu, jednako kao i onaj koji bračni saveznici daju jedno drugom, neprestano plodi životom.

¹⁴ L.De LORENZI, art. cit, str. 1653.

¹⁵ B. COLE - P. CONNER., Christian Totality. Theology of the Consecrated Life, New York Alba House, 1997., str. 75-110.

Sv. Pismo posvećuje veliku pažnju upravo siromasima, dok ih svjetska, profana povijest skoro potpuno ignorira i zapostavlja. Moglo bi se reći da su oni prvenstveni protagonisti povijesti Izraela. Izraz "anaw, anawim Jahwe" – siromah, siromasi Jahvini,¹⁶ postao je jedan od važnih termina u teologiji i duhovnosti SZ-a. Dakako, siromaštvo može biti blagoslov-ideal duhovnog življenja, dakle religiozna kategorija, ali i prokletstvo-bijeda, jedna čisto socijalno društvena kategorija. Bog je u oba slučaja zaštitnik siromaha, on ih čuje, zauzima se za njih i zastupa njihovu stvar.¹⁷ Oni mu se utječu, jer on je jedina njihova pomoć i zaštita. Svijest da ih Bog štiti i brani, formira u Izraelu jednu pravu duhovnost vlastitu Jahvinim siromasima, onima koji ne traže svoju sigurnost u moći, prestižu, ugledu, bogatstvu, novcu, već jedino u Bogu i u njegovim obećanjima. Jedini je Jahve njihovo pravo i trajno, neprolazno bogatstvo.¹⁸

Što se tiče siromaštva u NZ-u, na prvi mah je uočljivo da Marija i Isus, od jaslca do križa, žive pravo socijalno siromaštvo. Prakticiraju ga i apostoli i učenici kao i većina prvih kršćana. No ovo siromaštvo nije toliko istaknuto koliko ono drugog tipa. Himan u poslanici Filipljanima reći će za Isusa: "Sam sebe oplijeni, uzevši lik sluga, postavši ljudima sličan /.../ ponizi sam sebe /.../ do smrti na križu" (2,7-8). Isusova oplijena, njegov "kenosis" tiče se prije svega novosti njegova odnosa prema Ocu: on se potpuno kao Sin, ali u povijesnim dimenzijama, predao ljubavi i volji svoga Oca. Ovakvo predanje u povijesnim okvirima prava je "oplijena" za Drugu osobu Presv. Trojstva. Ono što je Isus učinio Himan izražava i kategorijom poniženja: "Ponizi sam sebe = etapeinosen". Isti izraz nalazimo i u Marijinu hvalospjevu "Veliča": "što pogleda na 'tapeinosis' – neznatnost, poniznost službenice svoje...". A ova riječ "tapeinosis" znači zapravo "biti siromašan", ne toliko socijalno, koliko egzistencijalno, bivstveno.

Osim što živi Isus¹⁹ i naviješta Radosnu vijest Kraljevstva božjega siromasima. Luka nas izvještava da se radi o pravim socijalnim siromasima (usp. Lk 6,20), a Matej u svom izvještaju, u formulaciji: "Blago siromasima duhom njihovo je kraljevstvo nebesko" (Mt 5,3) već precizira značenje siromaštva. Nisu svi siromasi blaženi. Blaženi su oni "duhom". Ovo "blaženi

¹⁶ G. RAVASI, Sofonia, u: Nuovo Dizionario.., str. 1496-1498.

¹⁷ A. MARANGON, Dio, u: Nuovo Dizionario.., str. 397 – 415, 408 s.

¹⁸ S.A.PANIMOLLE, Poverť, u: Nuovo Dizionario .., str. 1202-1216; B. COLE - P. CONNER, op. cit., str. 111 – 168.

¹⁹ R. FABRIS, Vangelo, u: Nuovo Dizionario.., str. 1620 – 1639, 1628 s.

siromasi duhom“ jednako značno je siromaštvu “u srcu“. A takvo se siromaštvo ne odnosi jedino, isključivo niti prvenstveno na materijalna dobra. Sigurno je drugoga tipa. Isus će još na jednom mjestu dotaknuti sličnu temu i gotovo isto se izraziti: “Učite se od mene jer sam krotka i ponizna srca” (Mt 11,29). Istina, ovdje ne nalazimo izraz “ptohoi” kao u blaženstvima, već izraz “tapeinos”, ali oba izraza, kad se vodi računa o Matejevom “ptohoi to pneumati”, imaju gotovo isto značenje: srcem ili duhom biti usmjeren i navezan jedino na Boga. Model takve usmjerenosti, takvoga siromaštva sinovi Kraljevstva nalaze u samom Isusu, u blagosti i poniznosti njegova srca.²⁰

Siromaštvo duhom ili u srcu možemo bolje razumjeti u svjetlu izraza “anwej ruah = siromašan duhom“, koji često susrećemo u Kumranu. “Anwej ruah” označava jedno duhovno držanje poniznih, slabih, siromašnih, koji, za razliku od oholih, moćnih i bezbožnih bogataša, koji se pouzdaju samo u sebe, svoju moć i bogatstvo, stavljaju svoje uporište i nalaze ga jedino u Gospodinu.

Ako postoji najuža povezanost između Kraljevstva nebeskoga i siromaha, onda je sasvim logičan dragovoljan izbor življenja u siromaštvu kao preduvjet življenja definitivne i potpune povezanosti s Kristom u novoj realnosti. Ako je prava sreća i blaženstvo namijenjena siromasima duhom, onda nikakvo čudo da takav izbor i stil življenja Krist traži od svojih učenika.²¹

Dragovoljno siromaštvo radi Kraljevstva nebeskoga duboko je prožeto kristovsko-pashalnom dimenzijom, onom istom kojom je obilježen i sam život Isusov od utjelovljenja i smrti do uskrsnuća i uzašašća. Takvu obilježenost nam svjedoči i već spomenuti Himan u poslanici Filipljanima 2,6-11, gdje se govori o Njegovu siromaštvu, odricanju, poniženju, sramoti, ali i o bogatstvu, slavi, uzvišenju Gospodinovu. U istom smislu, govoreći o dragovoljnom siromaštvu poradi nasljedovanja Krista, dekret II Vatikanskog sabora o redovnicima kaže: “Po zavjetovanom evanđeoskom siromaštvu sudjeluju u Kristovu siromaštvu, koji radi nas, iako je bio bogat, postade siromašan, da se njegovim siromaštvom mi obogatimo” / PC 13 /.

Svrha evanđeoskog siromaštva jest rast u ljubavi prema Bogu i bližnjemu. Sv. Pismo, kao i psihologija i naše osobno iskustvo, svjedoči nam da bogatstvo potiče na egoizam, oholost, samodostatnost, neovisnost i često osvaja, zauzima i zatvara čovjekovo srce. Poznavajući dobro to ljudsko srce, Isus reče: “Gdje ti je blago, ondje će biti i srce tvoje” (Mt 6,19-21). U ovom pogledu vrlo ilustrativno razmišlja i Anthony Bloom: “Ako kažeš: imam sat, ovo je moj sat, držeći ga stisnuta u tvojoj ruci, s tim posjedom kojega imaš, zarobio si i

²⁰ S.A.PANIMOLLE, art. cit., str. 1213.

²¹ S.A.PANIMOLLE, Regno di Dio, u: Nuovo Dizionario., str. 1296 – 1322, 1308 s.

izgubio svoju ruku. I ako stisneš oči, misleći o svom bogatstvu, držeći ga sigurnim u svome srcu, tvoje srce postaje malo kao što su i te same stvari u njemu”.²² Samo u slobodi srca, evanđeoskog “siromaštva duhom” može se radikalno ljubiti Boga i bližnjega, imati potpuno povjerenje u Boga i otvorenu i zauzetu solidarnost prema bližnjemu.²³

Siromaštvo duha, da, ali kakvo? Samo afektivno ili i efektivno – stvarno u realnosti? Koliko je evanđeosko siromaštvo duhom uopće moguće bez efektivnog-stvarno življenog siromaštva, a ne samo onoga na emocionalnoj razini? Ako su svi krštenici pozvani na duh siromaštva, koji je posebice danas u materijalističkom, hedonističkom, konzumističkom mentalitetu teško ostvariv, na to su, svakako, još više pozvane, osobe posvećena života u evanđeoskom savjetu siromaštva, i one sigurno imaju puno bolje preduvjete za ostvarenje toga duha, baš mentalitetu unatoč.²⁴ I Drugi Vatikanski o tome izričito govori: ”Dragovoljno siromaštvo poradi nasljedovanja Krista, neka redovnici brižno njeguju i, ako je to potrebno, neka ga izraze u novim oblicima”. / PC 13 /.

Savjet podlaganja volji Očevoj - zavjet poslušnosti

Osobna sloboda je naše najveće određenje i naš najdublji i najveći posjed i bogatstvo. A poslušnost se tiče upravo nje. Stoga nas ona dira u samo središte osobnosti daleko više od druga dva zavjeta, premda je od njih neodvojiva. Autonomija se oduvijek, a posebno danas, u sve profinjenijim oblicima suprostavlja poslušnosti. Poslušnost se vidi i tumači kao jedno nužno zlo u odgoju za mogući suživot, ali ideal je, čini se, biti bez poslušnosti. Suprotno tome helenistička filozofija je gledala na poslušnost kao ideal i tumačila je kao potrebu odricanja od svoje volje i prihvaćanja božanskih odredaba. Bez ovih čovjek bi u svom životu mogao zalutati, ali ne vrijedi ih ni slijepo prihvaćati osim s ljubavlju. Premda ima jednu važnu biblijsku komponentu – ljubav, biblijski pogled na poslušnost, svakako nadvisuje ovaj helenistički, jer poslušnost gleda i tumači u ozračju saveza: biti prijateljski povezan s Bogom.²⁵

U zavjetovanju poslušnosti kao odgovoru na evanđeoski savjet podlaganja volji Očevoj, prisutno je ozračje saveza, jer poslušnost se događa kao

²² A. BLOOM ., *Beginning to Pray.*, str. 41-42; vidi također B. COLE - P. CONNER, *op.cit.*, str.146.

²³ G. LEONARDI, *Apostolo / Discepolo*, u: *Nuovo Dizionario..*, str. 106 – 123, 122.

²⁴ A. CAZZAGO, *Magistero di Giovanni Paolo II sulla Povertà evangelica*, u: *Communio*, 88 (1986) str. 94 – 107.

²⁵ B. MARCONCINI, *Fede*, u: *Nuovo Dizionario..*, str. 536 – 552, 539 s.

najpotpunije predanje i povjerenje u ljubavi i s ljubavlju Nebeskom Ocu i njegovoj volji. Ako nas Gospodin zove na poslušnost, to je zato što on poznaje cjelovitost plana spasenja u koji i nas želi osobno uključiti kao suradnike u njegovu ostvarenju. Jednostavno nas hoće kao partnere, a u partnerstvu se uzajamno poštuju volje.

Sv. Pavao koristi sintagmu "poslušnost vjere", a ova uključuje u sebi i "slušati" i "poslušati". Poslušnost je istovremeno bit, znak i plod vjere.²⁶ Vjera je posluš, odgovor Bogu na njegovu Riječ, zato se i kaže da je "ex auditu", iz sluha i posluha. Biti poslušan Bogu ne znači biti u jednom ropskom odnosu, već u sinovsko-prijateljskom, jer se Bog uvijek očinski obraća svojoj djeci. Zato je evanđeoska poslušnost uvijek čin povjerljive Očinsko-sinovske ljubavi.²⁷

Povezanost između poslušnosti i ljubavi prisutna je već u SZ: "iskazujem ljubav onima koji me ljube i vrše moje zapovijedi" (Izl 20,6) ; "naredba Gospodnja srce sladi" (Ps 19,9). Budući da se Izrael, a već početno Adam, iznevjerio, postali su sinovi neposluha, nisu ljubavlju odgovorili na Božju ljubav, što i jest u biti biblijskog poimanja grijeha. Slično razmišlja i sam Sv. Pavao u Rim 7,14. 24: " ... ja sam pak tjelesan, rođen pod grijeh... Tko će me istrgnuti iz ovoga tijela smrtonosnoga?" Bog-Otac šalje svoga Sina, izvor, uzor i model poslušnosti Ocu u ljubavi.

Već Starozavjetni navještaji uočavaju i najavljuju kvalitete koje trebaju karakterizirati odnos poslušnosti, otvorenosti i prihvaćanja volje Božje: "Svako jutro on mi uho budi da ga slušam kao učenici" (Iz 50,4), da bih bio sposoban reći : "Nisu ti mile žrtve ni prinosi, nego si mi uši otvorio /.../ Tada rekoh: Evo dolazim /.../ Gospodine, vršiti volju tvoju!" (Ps 40,7). Osim već spomenute ljubavi, ističe se još i učenički stav pa donekle i sinovski. Ono što oni tek najavljuju Sin Božji, u Novom zavjetu, u potpunosti ostvaruje (usp. Heb 10,7).

Poput djevičanstva i siromaštva, poslušnost je još više obilježila Isusovo poslanje, do te mjere da je mogao reći : "Jelo je moje vršiti volju onoga koji me posla i dovršiti djelo njegovo" (Iv 4,34). Ili, još očitije : "Abba ! Oče ! Tebi je sve moguće! Otkloni čašu ovu od mene! Ali ne što ja hoću, nego što hoćeš ti" (Mk14,36). Čitav život Isusov bio je prožet poslušnošću, *direktno Ocu*: "Evo dolazim /.../vršiti volju Tvoju" (Hebr 10,7); "*/.../ poslušnošću do smrti na križu*" (Fil 2,8); ili *indirektno*, drugim posrednicima: roditeljima: "*/.../ i bijaše im poslušan*" (Lk 2,51), događajima, institucijama, Pismima i ljudskom

²⁶ B. COLE - P. CONNER, op. cit., str. 169-237.

²⁷ L. MORALDI, Ira, u: Nuovo Dizionario.., str. 756 – 759.

auktoritetu. On je "ljubljeni Sin Očev" koji je sišao s neba ne vršiti svoju volju, nego volju onoga koji ga je poslao (usp. Iv 6,38); on je onaj koji "iz onoga što prepati naviknu slušati" (Hebr 5,8).

Njegova majka Marija prva je učenica koja je primjerno i potpuno slijedila duh poslušnosti svoga Sina. Živeći u duhu poslušnosti mogla je Bogu reći: "Evo službenice Gospodnje neka mi bude po tvojoj riječi" (Lk 1,38), a osnažena ponašanjem svoga Sina mogla je i nas pozvati na taj isti duh: "Što god vam rekne, učinite!" (Iv 2,5).

Naš put evanđeoske, poslušnosti Bogu Ocu po Sinu u Duhu Svetom, kako izravno tako i neizravno, nalazi svoj temelj u Isusovoj poslušnosti. On nije samo model naše poslušnosti nego i Onaj koji nas povezuje i osposobljava da možemo Božju volju otkrivati i živjeti u Njegovom duhu, duhu poslušnosti Bogu Ocu koji nam je dostupan u njegovu evanđelju i njegovoj Crkvi. Drugi Vatikanski kaže : "Po zavjetu poslušnosti redovnici prinosu Bogu kao žrtvu samih sebe potpuno posvećujući vlastite volje i time se stalnije i sigurnije sjedinjuju s božanskom spasiteljskom voljom " / PC 14 /.

Zato je Isus Krist jedini statut-konstitucija-pravilnik, put-istina i život, svakog krštenika, a on je sve to i još u većoj mjeri za osobe posvećenog života. Kršteni smo u njegovu smrt i uskrsnuće; zavijetovani smo, osobe smo posvećena života, još smo radikalnije povezani s njime onim našim: "Evo me! Hoću!", ucjepljenjem naših zavjeta u njegovo djevičanstvo, siromaštvo, poslušnost. Evanđeoska poslušnost povezuje nas ne samo po Sinu sa Ocem nebeskim, već i sa braćom i sestrama. Ne zaboravimo da je ovo poslušnost u ljubavi. Toliki rekoše da je upravo poslušnost mjera ljubavi! Takva poslušnost, povezuje nas ne samo s Ocem nebeskim, nego nas otvara da Bog može djelovati u nama i po nama, bez zapreka, u ostvarenju svoga plana spasenja.

Zajedništvo - naš četvrti evanđeoski savjet

Mnogi vide zajedništvo kao četvrti evanđeoski savjet.²⁸ S pravom, jer je upravo zajedništvo opći okvir ili bolje reći pozornica na kojoj se žive i svjedoče sva tri ostala. Zajednica je po sebi sakrament pomirenosti u Kristu, zajedništvo koje se živi u ljubavi i praštanju. To je bitna dimenzija osoba posvećenoga života, koje svjedoče ljubav prema Bogu Ocu i ljubav prema bližnjemu. Premda se zajedništvo posvećenoga života prvenstveno živi unutar same redovničke zajednice, ono je nezamislivo bez i usmjereno je na zajed-

²⁸ B. COLE - P. CONNER, op. cit., str. 239-287.

ništvo u Crkvi i s Crkvom. Crkva je po sebi misterij zajedništva, trojstvenog i našega međusobnog. Zato su osobe posvećenog života učitelji-svjedoci zajedništva, sakrament novog, ostavrenog nebeskog Jeruzalema, rađanje i boravište Trojstvene ljubavi među ljudima,²⁹ mjesto očitovanja Uskrsloga Gospodina. To mogu biti u snazi Duha Svetoga, u kome slave Euharistiju "vrhunac i izvor" zajedništva, u kome kliču Abba! To mogu biti jer je ljubav Božja - Trojstvena, razlivena u srcima našim, i u tom Duhu smo povezani s Ocem nebeskim, kome možemo reći: "Oče naš!"; u tom Duhu smo povezani i u međusobno zajedništvo, kličući drugima: "Brate-sestro!"

Redovnička zajednica nije jednostavno skup pojedinaca koji traže svoje individualno savršenstvo, već zajednica koja živi otajstveno zajedništvo Crkve, sudjelujući na Trojstvenom zajedništvu i dijeleći ga međusobno s braćom i sestrama. Sv. Ivan nas trajno na to podsjeća: "Rekne li tko: 'Ljubim Boga', a mrzi brata svog, lažac je /.../ I ovu zapovijed imamo od njega: Tko ljubi Boga, da ljubi i brata svoga". (1 Iv 4,20-21).

Govoreći o zajedništvu osoba posvećena života II Vatikanski kaže: "Po primjeru prve Crkve, u kojoj je mnoštvo vjernika bilo jednog srca i jedne duše, neka se u molitvi i jednodušnoj zajednici ustrajno njeguje zajednički život, hranjen evanđeoskom naukom, liturgijom, a osobito euharistijom. Neka redovnici kao Kristovi udovi u bratskom saobraćaju jedan drugoga s poštovanjem pretječu, noseći bremena jedan drugoga. Ljubavlju Božjom, koja je po Duhu Svetom razlivena u srcima, zajednica kao prava obitelj, sabrana u Božje ime, uživa njegovu nazočnost. A ljubav je punina, i veza savršenstva; po njoj znamo da smo preneseni iz smrti u život. Štoviše, jedinstvo braće očituje Kristov dolazak i iz njega izvire velika apostolska snaga" / PC 15/

Ove koncilske riječi žele, na svoj način, naglasiti da naše zajedništvo i zajednice imaju dušu i tijelo: gdje nedostaje ili gdje je zapostavljena, molitva, Riječ Božja, liturgija, Euharistija, zajednica nema duše; gdje nedostaje ili su ugroženi zavjeti djevičanstva, siromaštva, poslušnosti i zajedništva, zajednica je izgubila tijelo. Jer zajednica koja je izgubila mističnost, nema duše; zajednica koja je izgubila askezu, nema tijela. Ne zaboravimo da je sam Isus molio Oca nebeskoga za naše zajedništvo s Njime i međusobno: "Oče sveti, /.../ da budu jedno kao i mi /.../ da svi budu jedno kao što si ti, Oče, u meni i ja u tebi, neka i oni u nama budu /.../ da budu jedno kao što smo mi jedno", (usp. Iv 17).

Umjesto zaključaka: "Naša povezanost s Ocem nebeskim" pod geslom: "Tebi, Oče, naša vječna hvala!" u godini Boga-Oca, što bi drugo mogla značiti za osobe posvećenog života, nego još radikalniju svijest i obnovu ljubavi

²⁹ K. HEMMERLE, *Partire dall' unita. La Trinita come stile di vita e forma di pensiero*, Roma, Città Nuova 1998., str. 75-77.

i povezanosti s Ocem nebeskim, osobnu i zajedničku, u svim redovničkim zajednicama, kroz evanđeoske savjete i zavjete djevičanstva, siromaštva, poslušnosti, zajedništva, i radosni odgovor: Oče, ne stidim se Tvoje ljubavi kojom me ljubiš, ni svoje ljubavi kojom Te ljubim! “Evo me, Oče! Hoću !”.

S ISUSOM POSLANI OD OCA

Sažetak

Redovnički život nalazi se na prekretnici. Sve ono što ga je dosad obilježavalo i po čemu se predstavljao postaje upitno. Posebno se to odnosi na zavjete. Postaje, naime, sve manje i manje shvatljivo i izazovno za laika vjernika i za redovnika vjernika. Autor zato pokušava vidjeti i predstaviti redovnički život u Isusovu pozivu i poslanju od Oca. Naglašava dva bitna trenutka *prapovijest* i *sadašnjost* koji se uvijek ponovno i ponovno moraju prepoznavati i izazivati.

Ključne riječi: Redovništvo, dvojba, praprošlost, sadašnjost, sloboda, molitva, dinamičnost, proces.

Uvodne misli

Sljedeće misli trebale bi u nama probuditi ponovno, tko zna po koji put, želju da se vratimo Ocu po Sinu i u Sinu da vidimo volju Očevu i u toj i po toj volji življenoj od Sina proanaliziramo svoj život vođeni Duhom Svetim. Jedino tako "posvećeni život postaje jednim od stvarnih tragova što ih Trojstvo ostavlja u povijesti, kako bi ljudi mogli zamijetiti draž i nostalgiju božanske ljepote".¹ Zavjeti su samo posljedica, a nikako svrha i glavna briga redovničkog života. Kršćanski život na redovnički, ako želi da ova kriza bude kriza rasta, mora uključiti osim zavjeta, ja bih rekao, u određenom smislu, negativni vid redovničkog života, onaj *pozitivni vid* koji se izražava kroz življenje *praštanja*, *ljubavi* koja ne isključuje, *otvorenost* prema kraljevstvu, *budnost*, *molitu*, *služenje*, *slušanje* Božje riječi, *otvorenost* prema trenutku.² Za taj i takav život treba biti slobodan, odnosno na putu oslobođanja, što treba postati stalna briga svakoga kršćanskog života, pa i kršćanskog života na redovnički način.

¹ Usp. Papa Ivan Pavao II., *Vita consecrata*, Apostolaska pobudnica o posvećenom životu i njegovu poslanju u Crkvi i svijetu, KS, dokumenti 105, Zagreb 1996, br. 20.

² Usp. Bruno Secondin o. carm., *La crisi nella vita consacrata. Temi i problemi teologici*, u COSPES, *Dificoltà e crisi nella vita consacrata*, Elle Di Ci, Torino 1996, 25.

Redovnički život tijekom povijesti uglavnom se predstavljao i temeljio na zavjetima. Zavjeti su postali, možemo bez dvoumljenja ustvrditi, glavna briga kako na teoretskom tako i na praktičnom polju govora i predstavljanja redovničkog života. Kao posljedica toga pristupa, sva je briga bila posvećena tomu kako zavjete protumačiti i prikazati kroz razna pravila i odredbe u redovničkim zajednicama. U tom slijedu izizetno mjesto imat će *tradicija* i pojedini redovnici i redovnice koji su na najprimjereniji način opsluživali pravila i tradiciju. Tako se malo-pomalo udaljilo i zaboravilo u praksi ono iskonsko, svetopisamsko, *božansko podrijetlo i poslanje redovničkog života*. To je imalo za posljedicu da i oni koji nemaju gotovo nikakove religiozne, čak ni kulture, da ne govorimo o teologiji, nađu mnoštvo “materijala” za osvrte u svjetovnom tisku na račun redovničkog načina života i rada. Kada su došli u poteškoće, sami redovnici pokušavali su opravdati svoja “nesnalaženje” u redovničkom životu, uglavnom iznoseći problematiku zavjeta, pravila, predaje. Neki su opet i unutar same Crkve redovništvo shvatio više kao “servisnu službu”, kao organizaciju unutar Crkve koja ništa ne traži, a može mnogo dati. I kad bi bilo dovoljno sredstava da se pravedno nagrade svi oni koji rade unutar Crkve, laici, redovništvo bi bilo veoma upitno. Unutar same Crkve blijedila je svijest o redovničkom životu kao životu koji “trajno spada na njezin (Crkveni) život i svetost”.³ Ivan Pavao II u pobudnici *Vita consecrata* gornje riječi Sabora tumači ovako: “To znači da posvećeni život, koji postoji od samih početaka, neće moći nikada ne biti u Crkvi kao njezin element kojega se ne može odreći i koji je označava, jer je izraz same njezine naravi.”⁴

U redovničkim zajednicama govorilo se o Isusu, ali posredovanim zavjetima, manje o zavjetima kao posljedicu nasljedovanja Isusa. Redovništvo je tako bivalo sve manje prisutno u vremenu i prostoru. Preokupirano sobom, a sve manje pozivom i poslanjem koji su povezani s Isusovim pozivom i poslanjem od Oca. Aktualnost redovništva postiže svoju puninu samo ukoliko se živi u Isusovu i po Isusovu poslanju od Oca i stalnom *uprisutnjavanju tog poslanja u vremenu i prostoru*. Pavao kaže: “Sve što mi je bilo vrijedno, izgubilo je u mojoj cijeni vrijednost za me zbog Krista. Štoviše, sve sada gubi u mojoj cijeni svoju vrijednost zbog najveće prednosti: spoznaje Isusa Krista, moga Gospodina. Radi njega sam sve žrtvovao, i sve smatram blatom, da

³ Lumen gentium, 44.

⁴ Vita consecrata, br. 29. U istom broju dalje nastavlja: “Poimanje Crkve satavljeno samo od svetih službenika i laika ne odgovara, dakle, nakanama njezina božanskog Učitelja koje nam proizlazi iz Evanđelja i drugih novozavjetnih spisa.”

Krista dobijem i da budem u njemu, ne pravednošću koja bi bila moja⁵ - onom koja dolazi od Zakon⁶ - nego onom koja se dobiva po vjeri u Krista, pravednošću koja dolazi od Boga na osnovi vjere:..." (Fil 3, 7-9).

Upravo *sudjelovanje i iskustvo* u *Isusovu pozivu i poslanju* koje je primio od Oca kršćanski pa i redovnički život dosiže svoju aktualnost i puninu i tu se treba tražiti i odatlen dobivati snagu za život. Teologija redovničkog života treba se promišljati upravo na toj razini. Što, naime *Bog kaže* o redovničkom životu i kako *Sin tumači* taj život u povezanosti s Ocem? "Ja imam svjedočanstvo veće od Ivanova: djela koja mi je Otac dao da ih učinim. Upravovo djela koja ja činim svjedoče za me da me Otac poslao. I Otac koji me je poslao svjedočio je za me" (Iv 5, 36-37). Kod Luke čitamo Isusove riječi: "Sve mi preda Otac moj i nitko ne zna tko je Sin - doli Otac; niti tko je Otac - doli Sin i onaj kome Sin hoće objaviti" (Lk 10,22). Kršćanaski i naravno redovnički život u svojem nutarnjem i vanjskom očitovanju treba uvijek pokazivati odnos Oca, Sina i Duha Svetoga. Ta temeljna odrednica ljudskog života kao života zajedništva temeljena je na Presvetom Trojstvu⁷, treba se neprestano otkrivati kako u teoriji tako i u praksi svakodnevnog življenja. Jer, kako čitamo u *Vita consecrata*: "Posvećeni je život objava onog što Otac, po Sinu, u Duhu dovršava svojom ljubavlju, svojom dobrotom, svojom ljepotom".⁸ Dakle, ono što spoznajemo i doživljavamo u Sinu upućuje nas prema Ocu. "Promatranje slave Gospodina Isusa u ikoni Preobraženja objavljuje posvećenim osobama⁹ prije svega Oca, stvoritelja i davatelja svakog dobra, koji privlači k sebi (usp. Iv 6, 44) svoje stvorenje posebnom ljubavlju i u vidu posebnog poslanja.¹⁰ (...) Tu se krije smisao zvanja u posvećeni život: inicijativa posve Očeva".¹¹

Povratak u praplošlost i u sadašnjost

Kako odrediti redovnički život? Što ga određuje i gdje se treba tražiti i pojašnjavati? Kamo se treba vraćati i prema kome ili čemu treba težiti? Ta

⁵ Samo izvršavanje zavjeta vodi nas prema osjećaju da je snaga u nama.

⁶ Upravo tome naginju Zavjeti kada oni postanu temelj, kada se redovništvo svede na puko izvašavanje slova zakona.

⁷ Usp. L. Boff, Trinita' e societa', Cittadella Editrice, Teologia & Liberazione, Serie 2, Assisi, 1987.

⁸ Vita consecrata, br. 20.

⁹ I ne samo posvećenima, nego *sva zvanja* (usp. V.C. br. 23), svakom vjerniku, što treba biti njegov život, u što se treba pretvoriti.

¹⁰ Ovdje je važno napomenuti da svaki krštenik treba otkriti *svoju posebnost*, nešto što samo on daje i može dati zajednici.

¹¹ Vita consecrata, br. 17.

pitanja je zaokupljaju redovnike od njihovih početaka. Aktualnost tih pitanja ni danas nije ništa manja nego jučer. Naprotiv, pitanje postaje sve zaoštrenije ukoliko se kontekst (okružje) u kojem se postavlja gotovo u potpunosti izmjenio u odnosu na prošlost kada su nastale pojedine redovničke udruge.

U tom novom kontekstu prestali su gotovo svi oni razlozi radi kojih je redovništvo nastalo u prošlosti i bivalo aktualno ili se gotovo ne prepoznaju. To je razlog da se ponovno i ponovno moramo vraćati na same *prapočetke redovništva* i na *aktualni trenutak* u kojem živimo. Ono *esencijalno* i ono *egzistencijalno* postaju temeljne odrednice svakoga redovničkog poziva i poslanja. Tražiti se u Isuovu poslanju od Oca, u *praizvoru* svakog života pa i redovničkog. Pavao, pišući Kološanima, kaže: "On je savršena slika Boga nevidljivoga, prvorodenac svakog stvorenja, jer je u njemu sve stvoreno - sve na nebu i na zemlji; vidljivo i nevidljivo, bilo prijestolja, bilo gospodstva, bilo poglavarstva, bilo vlasti; sve je stvoreno po njemu i za njega. On je prije svega, i sve se u njemu drži u redu" (Kol 1, 15-17), i u *aktualnom trenutku* omeđenu vremenom, prostorom i događajima unutar kojih se odvija redovnički život. Ta dva trenutka *Vita consecrata* spaja, čini ovisnima kada kaže: "Koliko posvećena osoba živi život posvećen jedino Ocu (usp. Lk 2, 49; Iv 4, 34), zahvaćen Kristom (usp. Iv 15, 16); Gal 1, 15-16), oživljen Duhom (usp. Lk 24, 49; dj 1, 8; 2, 4), toliko uspješno surađuje u poslanju Gospodina Isus (Usp. IV 20, 21), pridonoseći posebno temeljito obnovi svijeta".¹²

Sve ono što je nastalo "između" *praizvora* i *aktualnog trenutka* treba na određeni način zaboraviti i tako postati oslobođen (i) upravo odgovoriti na ta dva izazova. Odgovarati Bogu i svojem vremenu u kojem se živi. Između pranasanka i aktualnog trenutka treba tražiti vezu. Kroz tu povezanost određivati konkretno djelovanje. "On nas istrgnu iz vlasti tame i prenese u kraljevstvo svoga ljubljenoga Sina, u kojemu imamo otkupljenje, oproštenje grijeha" (Kol 1, 13-14).

Upravo to prepoznajemo kod Krista. Neprestani povratak Ocu i intenzivno življenje trenutaka prema kojima određuje konkretno djelovanje. "Sin se od svoje strane posvećuje Njemu (Ocu) za čovječanstvo."¹³ Krist, možemo reći jednostavno, zaboravlja sebe i u potpunosti se posvećuje Ocu koji ga je poslao i *trenutku* u kojem živi svoj zemaljski život. Upravo ga to dovodi do sukoba s farizejima i pismoznancima: "Zašto vi prestupate zapovijedi Božje

¹² Vita consecrata, br. 25.

¹³ Vita consecrata, br. 22.

radi svoje predaje?¹⁴ (...) Tako dokinuste riječ Božju radi svoje predaje. (...) Svaki nasad koji ne posadi Otac moj nebeski iskorijenit će se”(Mt 15, 3; 6; 13).

Što je redovnički život?

Prema *Vita consecrata*, to je “oblik života koji je prihvatio Isus, najviši posvećenik i Očev misionar za njegovo Kraljevstvo, i predložio ga učenicima što su ga slijedili.”¹⁵ To je na određeni način izraženo u samom naslovu ovog predavanja (razmišljanja). Jednostavno sudjelovati s Isusom, na način kako je on činio, u ostvarenju volje Očeve. Ovdje želim naglasiti riječi *način* i *činio*. Kada kažemo *način* onda mislimo na oblik postupka, ophođenja, na metodu rada, način mišljenja, način življenja. Činiti znači radom djelovati da netko ili nešto bude drukčije. Upravo se to od redovnika traži da oni budu *drukčiji*, ali ne u smislu izdvojenosti, posebnosti, privilegija, nego da na poziv koji im je upućen odgovore i posredstvom poziva da vrše svoju službu služenja. Da budu blizu onima kojima su potrebni.

Vita consecrata kaže: “Posvećeni život ‘vjernije oponaša¹⁶ i trajno predstavlja u Crkvi’, na poticaj Duha Svetoga, oblik života koji je prihvatio Isus, najviši posvećenik i Očev misionar za njegovo Kraljevstvo i predložio ga učenicima što su ga slijedili” (usp. Mt 4, 18-22; Mk 1, 16-20; Lk 5, 10-11; Iv 15, 16). U svijetlu Isusova posvećenja može se u poticaju Oca, izvora svake svetosti, otkriti prvobitno vrelo posvećenoga života. Sam Isus je zapravo onaj koga je ‘Bog posvetio Duhom Svetim i snagom’ (Dj 10, 38), ‘koga je Otac posvetio i poslao u svijet’ (Iv 10, 36). Prihvaćajući posvećenje od Oca, Sin se od svoje strane posvećuje Njemu za čovječanstvo (usp. Iv 17, 19): njegov život djevičanstva, poslušnosti i siromaštva izražava njegovo sinovsko i posvemašnje pristajanje uz Očev plan (usp. Iv 10, 30; 14, 11). Njegova savršena žrtva daje svim događajima njegove zemaljske egzistencije značenje posvećenja.”¹⁷ Upravo isto poslanje koje je primio od Oca povjerava svojim. “Kao što je mene poslao Otac, tako i ja šaljem vas” (Iv 20, 21). U Velikosvećeničkoj molitvi obraća se Ocu i kaže: “Kao što ti mene posla u svijet, i ja njih poslah u svijet” (Iv 17, 18). Svoje poslanje od Oca prenosi učenicima. Tu se upotrebljava veznik *kao* s kojim se izriče sličnost ili jednakost,

¹⁴ Tu mogu spadati pravila, odredbe, cjelokupno naslijeđe koje nam je predano, koje je u jednom trenutku bilo dobro i pozitivno, odgovaralo Božjim nakanama, ali je danas izgubilo na svojoj aktualnosti.

¹⁵ *Vita consecrata*, br. 22.

¹⁶ Oponašati ovdje je u dvojakom poimanju: Biti vezan za Oca, njegovu volju posredstvom života i djela Isusa Krista kojega je on pozvao i poslao i biti vezan za vrijeme u kojem se živi i djeluje, opet kao što je bio vezan Isus.

¹⁷ *Vita consecrata*, br. 22.

način. Isus je nositelj i tumač svekolike poruke Oca. "Ja sam im predao riječ tvoju" (Iv 17, 14). Ovdje riječ nije samo napisana ili izgovorena, nije samo zvuk koji odzvanja, On sam je ta predana, utjelovljena riječ. Tako dolazimo do sasvim novoga načina komuniciranja između Boga i čovjeka. "Riječ je tijelom postala" (Iv 1, 14). I kako napisa Tomaš Špidlik: "Utjelovila se, donijela sve božanske ideale u stvarnost ovoga svijeta. U ovome trenutku oni su na putu potpunog ostvarenja u tijeku povijesti".¹⁸ Redovnici su oni koji su u zajedništvu sa svim krštenicima pozvani to utjelovljenje na najradikalniji način živjeti. Kada toga nestaje, upravo *utjelovljavanja*, na način Isusa Krista siromašna, poslušna, čista, solidarna, koji moli, prašta, redovništvo se gubi, sve manje i manje postaje prepoznatljivo i izazovno. To se događa u onim trenucima kada se previše brine o sebi,¹⁹ o svojem preživljavanju, utjecaju u društvu, kada se počne prebrojavati, kada više ne *znagubiti*, kada prosuđuje svoje uspjehe ili neuspjehe onako kako prosuđuje svijet.

Veoma je važno naglasiti da je Isus svoje poslanje ne samo primio nego i *primao* od Oca, i to poslanje neprestano je *nadograđivao* u dijalogu s Ocem i trenutkom u kojem se našao kroz *molitvu*. Kada smo osjetili, spoznali da smo pozvani i poslani, poteškoće tek nastaju: *kako* i na *koji način* to poslanje izvršavati, traže se uvijek nova metodičko-didaktička pravila. Mnogi koji su bili pozvani, nisu se trudili ili upravo nisu znali *tražiti* te uvijek nove i nove načine kao to odabranje i poslanje ostvarivati uvijek na novi način. Kriza nastaje kad se nešto počne samo uobičajeno ponavljati, kad se sudjeluje samo na *pasivan način*.²⁰ To je razlog da su napustili poslanje često oni najbolji, najuzorniji. Oni nisu shvatili, nije im se predstavila sva dinamika i zahtjevnost Božjeg odabranja i poslanja. Nisu shvatili da to nije jedan čin, jedan događaj, nego da je to *proces* koji traje i u kojem treba biti neprestano angažiran. Biti pozvan i poslan samo je početak, a ne kraj. Poslanje je dugo "putovanje", proces, a ne datost jednom zauvijek, u kojem moramo biti uvijek spremni na *iznenađenja*, bilo sa strane *Božje*, bilo sa strane *svijeta* u kojem živimo, što onda utječe na svakog pojedinca da bude spreman

¹⁸ Špidlik, Tomaš, Poznaješ li Trojedinoga Boga? Teološko-duhovne misli uz Veliki jubilej 2000., Glas Koncila, Zagreb 1999., str. 113.

¹⁹ Ratzinge, Joseph, Sol zemlje, Mozaik knjiga, Zagreb 1997, 159-160. On piše: "Kamo god dođete, gdje god zasjeda neki biskupski forum ili se bilo što drugo događa, unaprijed znate koja će se pitanja postaviti: celibat, ređenje žena i ponovno vjenčanje rastavljenih. (...) Ne smijemo raspravljati samo o vlastitim problemima, nego bismo trebali razmisliti kako mi kao kršćani možemo danas, u ovom svijetu, izraziti u što vjerujemo i tako prenijeti nešto onima koji ne vjeruju."

²⁰ Isto se događa i u svim zvanjima. Kada se zaboravi *ostvarivati poziv*, to je nešto trajno i nikada do kraja završeno, poziv dolazi na manje i u opasnosti je da nestane za onoga koji se nekoć odazvao.

prihvatiti i *vlastito iznenađenje* i nejasnoće o samom sebi koje se mogu pojaviti i koje se pojavljuje tijekom “putovanja”. Treba prihvatiti istinu o čovjeku i njegovu življenu, da pravo razjašnjenje, jasnoća, dolazi tek na kraju “puta”. Isto vrijedi i za kršćanski i redovnički život. Istinsko razrješenje svih dilema dolazi tek na kraju “u vrijeme drugog dolaska Spasitelja, cijelo će nebo sići na zemlju. Dakle, onaj tko vjeruje u Krista, na konačan je način riješio krizu svoje adolescencije”.²¹ To je ta glavna poteškoća redovničkog i ne samo redovničkog poziva koju se treba učiti prihvaćati. To je bila glavna poteškoća poziva Isusa Krista koji je pozvan i poslan od Oca da spasi čovjeka, i on je tjeskobno zavapio: “Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio? (Mt 27, 46).”²² U tim naime, još uvijek do kraja neotkrivenim obzorjima treba vjerovati, treba se nadati i treba ljubiti. Na tom putu nismo sami, jedan je s nama koji je taj put već prošao - Isus. Potrebno je krenuti vjerujući, a ne znajući ili znajući toliko da možemo vjerovati. Abraham je krenuo a da nije znao, Marija je krenula a da nije znala, Isus je krnuo a da nije znao kao čovjek. Jedino je bilo znanje vjere da je *Bog na djelu*, da *Bog zove*, da *Bog šalje*.

To temeljno *znanje vjere* treba razvijati da bi se moglo ostati na put kršćansko-redovničkog življenja. Uz to temeljno znanje vjere sve drugo dobro dolazi i iz njega se prosuđuje i vrednuje, bez njega sve je nedostatno za kršćansko-redovnički način življenja. Znanje vjere stječe se kroz *različite oblike molitve*, po kojoj nam se Bog objavljuje i nas same objavljuje nama, da sami sebe možemo shvatiti i prihvatiti. “Živi i pravi Bog neprestano zove svaku osobu na tajanstveni susret molitve. Taj korak ljubavi vjernoga Boga uvijek je u molitvi prvi, a čovjekov korak uvijek je odgovor. Kako se postupno Bog objavljuje i otkriva čovjeka njemu samome, molitva se predstavlja kao uzajamni zov, kao drama saveza. Po riječima i djelima, ta drama zahvaća srce. Ona se razotkriva kroz cijelu povijest”.²³ Molitva tako postaje susret, dijalog, dodir s božanskom stvarnošću i onim što nam ta stvarnost želi priopćiti. “Vjera je i danas živi odnos s osobom, povjerenje dano Kristu, a ne samo sami ‘znanstveni dokaz’ utemeljen na objektivnosti pisanih dokumenata”, kako piše Tomaš Špidlik.²⁴ Isti autor kaže: “Bez pravog osobnog dodira s Isusom u molitvi, svaka izvanjska slika u ospasnosti je da postane prazna fraza sadržaja vjere.”²⁵ Isus je upravo svoje poslanje *razotkrivao* kroz molitvu

²¹ Špidlik, Tomaš, Poznajesh li Trojedinoga Boga? str. 113.

²² Krik zbiljske tjeskobe, ali ne očaja. (Jeruzalemska Biblija).

²³ Katekizam katoličke Crkve, br. 2567.

²⁴ Špidlik, Tomaš, Poznajesh li Trojedinoga Boga? str. 97.

²⁵ Špidlik, Tomaš, Poznajesh li Trojedinoga Boga? str. 104.

i tako nam dao primjer da i mi činimo, u protivnom sve postaje ne samo nejasno nego i apsurdno ako se tumači svjetlom čiste i same ljudske spoznaje, samom logikom razuma. Treba poći korak dalje - vjerovati." Vjerovati, kako kaže J. Ratzinger, znači ući u razumjevanje, ući u spoznaju."²⁶

Za poslanje treba biti slobodan

Misija koju je preuzeo Isus bila je vezana za slobodu od svega i svih, pa i od samoga sebe. Sloboda nije statična vrlina, krepost, kategorija. Od nečega se u određenom vremenu i prostoru treba osloboditi i za nešto drugo se osloboditi. Sloboda *od* samo je negativni vid oslobađanja. Sloboda *za* pozitivan je vid slobode. Sloboda je dinamička stvarnost koja se tijekom vremena mijenja. Ona je uvijek vezana za nešto i nekoga što nas same oslobađa. Oslobađa za poziv i poslanje koje smo primili i preuzeli, oslobađa da možemo nastaviti putovanje.

Ako pogledamo današnjeg čovjeka, on se prepoznaje po pokretljivosti, on stvari unajmljuje, iznajmljuje, koristi privremeno, ide tamo gdje se pojavi potreba njegove struke. Bilo bi interesantno provesti jedno istraživanje koliko se u redovničkim zajednicama potroši i vremena, i intelektualne, i duhovne snage i domišljatosti za materijalnu gradnju,²⁷ za očuvanje svih onih materijalnih dobra što smo naslijedili, što posjedujemo, a može se to odnositi i na duhovna dobra koja smo naslijedili iz prošlosti.

Zaboravljamo kako mnoga materijalna dobra koja smo naslijedili i za koja smo se vezali nemaju više onu funkcija radi koje su izgrađena, a mi ih se ne možemo osloboditi. Duhovna dobra također su vezana za određeno vrijeme i prostor. Oblik i način na koji su se predstavljala i živjela, ne odgovaraju više. J. Ratzinger piše za Crkvu, a nema razloga da se ne primijeni i na redovničke zajednice: "Na žalost, u povijesti je uvijek bilo tako da Crkva nije imala sposobnosti odbijanja zemaljskih dobara, nego se njoj uvijek moralo oduzimati, a to oduzimanje onda joj je služilo kao neko opravdanje."²⁸

²⁶ Ratzinger, Joseph, Sol zemlje, Mozaik knjiga, Zagreb, 1997, 33.

²⁷ Mnogi objekti koje smo naslijedili ne služe više svojoj osnovnoj svrsi - religioznoj. Mi i danas gradimo zdanja čija budućnost i religiozna namjena nije tako jasna. Bili bilo svrsishodnije i evanđeoskije iznajmiti stan, kuću, dvoranu i baviti se duhovnim poslom, nego se materijalno i duhovno istrošiti za gradnju i nakon određenog vremena ne znati što više s tim zdanjem? Može se na dugo i široko razmišljati o materijalnim i duhovnim dobrima koja nas drže u prošlosti i ostavljaju nam malo ili gotovo nimalo prostora i vremena za sadašnjost, a kamoli za budućnost!

²⁸ Ratzinger, Joseph, Sol zemlje, Mozaik knjiga, Zagreb, 1997, 127.

Koliko smo prisutni danas i koju intelektualnu i duhovnu snagu upotrebljavamo da budemo prisutni u vremenu i prostoru koji nas danas trebaju? Jesmo li spremni dijeliti sudbinu svijeta ili pomalo pokraj, uz poneki osobni problem, pokušavamo svijetu nametnuti nešto što i sami ne shvaćamo i dosljedno ne prihvaćamo? Ako pogledmao Kristov život, a njemu se trebamo neprestano vraćati, On se približio čovjeku i živio je njegove probleme: pogledajmo Pavla, toga najkršćanskijeg kršćanina, kako je slobodan od svega i svijetu, pogledajmo Franju iz Asiza, on ne želi imati da bi sačuvao slobodu, slobodu za svakoga tko je potreban. Mi svijet uglavnom kritiziramo, ali ne živimo dovoljno *od* i *za* neke druge vrijednosti suprotne vrijednostima *posjedovanja, moći, potrošnje*. Trebamo se ozbiljno propitati: proizlazi li naša kritika iz zavisti, straha, osjećaja da smo blizu upravo vrijednostima, mentalitetu koji kritiziramo, ili iz doista drukčijeg uvjerenja i življenja?

Stariji bi željeli da se svijet uredi uz pomoć zabrana, kažnjavanja, da se dobro nametne, a ne da se izabere i živi slobodno kao vrijednost. To nije put koji je izabrao Krist kad je prihvatio poslanje od Oca. "Ja te ne osuđujem" (Iv 8, 11). Krist ne nameće, on samo upozorava, a nama ostavlja da se *slobodno odlučimo*, da se *slobodno ograničimo*.²⁹ To je potrebno shvatiti, da bismo mogli izaći iz ove nezavidne situacije u kojoj se nalazimo i kao određena skupina unutar Crkave i Crkva kao cjelina. Krist izričito kaže: "Čovječe, tko je mene postavio vama za suca ili djelioca? Onda im reče: Pazite! Čuvajte se svake pohlepe, jer ni onome tko je u izobilju nije život osiguran njegovim imanjem!" (Lk 12, 14-15). Posjedovanje bilo koje vrste, pa i ono duhovno, nije garancija da možemo drugima dijeliti zadaće. Samo se opravdava stvaralačko življenje, bivovanje zasnovano na *poniznosti* (usp. Lk 18, 9-14), *na milosti* : "Da, milošću ste spašeni - po vjeri. To ne dolazi od vas; to je dar Božji! To ne dolazi od djela, da se tko nebi hvalisao. Njegovo smo, naime, stvorenje u Kristu Isusu radi djela ljubavi koja Bog unaprijed pripremi da u njima živimo" (Ef 2, 8-10), *na solidarnosti* (usp. Lk 10, 29-37), *na praštanju* (usp. Lk 15, 11-32).

Kada nedostaju neka od tih označnica u kršćanskom i redovničkom životu, to je znak da smo sve manje i manje na putu kojim je hodio Krist, na koji ga je poslao Otac. Ako pogledam, pa i površno, povijest, vidimo kakao se smjenjuju ne samo generacije, što je prirodni tijek, nego i pojedine skupine, kada dođu do "vrhunca" moći, posjedovanja, kada se izdvoje ili ih izdvoje radi njihova ponašanja i življenja, jednostavno nestaju. Moć, posjedovanje, vlast, izdvojenost nemaju *mjere*. *Naprotiv, poniznost, milost, solidarnost,*

²⁹ Vidi Ratzinger, Joseph, Sol zemlje, Mozaik knjiga, Zagreb, 1997, 127.

praštanje, molitva znače imati mjeru, ne umišljati da smo samodostatni ni kao pojedinci ni kao zajednice; znači upućenost jednih na druge i na Boga. Samo je mali korak kada se čovjek ili skupina, osjeti samodostatnim unutar ljudske zajednice, da to učini i prema Bogu, ne na riječima, ali životnim stavom, mali je korak i do nestajanja i konačnog nestanka.

Osjećaj za poniznost, milost, solidarnost, malenost, molitva i praštanje čini druge slobodne prema nama i nas prema drugima. Dovodi čovjeka do pravog poimanja i vrednovanja kako samoga sebe tako i cijelokupne stvarnosti. S pravom kaže J. Ratzinger da je "telogija maloga osnovna kršćanska kategorija".³⁰ To su kreposti, vrline koje nikog ne opterećuju, one ne razdvajaju i ne izdvajaju, one su otvorene, povezuju. One su i vema aktivne, suprotno od našeg počesto pasivnog poimanja tih kreposti, vrlina. To nam pokazuje Krist i oni koji su mu bili najbliže u nasljedovanju - sveci. Prisjetimo se osnivača raznih redovničkih udruga, koja aktivnost, svestranost, domišljatost, stvarlaštvo.³¹ Oni ne osjećaju podvojenost jer nisu u središtu zbivanja sa svojim planovima, nemaju što izgubiti, nisu opterećeni sobom i svojim samoostvarenjem, njihovo je da budu raspoloživi za nadahnuća Onoga koji ih je pozvao i poslao s Isusom, u Isusu i po Isusu. Ako vrijede za svakog vjernika, u koliko većoj mjeri trebaju vrijediti za kršćanina-redovnika, one Pavlove riječi upućene Kološanima: "Vaš je život skriven s Kristom u Bogu! (Kol 3, 3). U "Bogu skriven" i po Božjoj volji i Božjem poslanju Isusa Krista, taj isti Božji život i naš život otriva se u Kristu. "Sve mi je predao Otac moj. Nitko ne pozna Sina nego Otac, i nitko ne pozna Oca nego Sin i onaj komu Sin htjede objaviti" (Mt 11, 27). U tom hodu od Oca prema Sinu i od Sina prema Ocu čini redovnički život još *napetijim* ukoliko je to poziv i poslanje koje zahvaća ne samo ovaj život i ne počinja ovim životom, on je od vječnosti i za vječnost. Ono što ovdje i sada trebamo činiti, prethodi i nadilazi to sada i ovdje, ali ga ne dokida. Redovnici su pozvani i poslani upravo da "to prije (od vječnosti) i to poslije (za vječnost)" uprisutne. "U neprestanom hodu čišćenja, oni postaju, iz dana u dan, *kristolike osobe*, produženje u povijesti posebne nazočnosti uskrsllog Gospodina."³² To upravo čini da taj život postaje sve aktualniji, kako za same redovnike tako i za one s kojima i među kojima žive. Taj život postaje kritičan prema *svemu i svima* i to je taj "neprestani

³⁰ Ratzinger, Joseph, Sol zemlje, Mozaik knjiga, Zagreb, 1997, 20.

³¹ Meni uvijek padne na pamet, jer ponešto poznajem život o. Ante Antića. Aktivan u redovničkim i laičkim zajednicama, poticajan intelektualcima i običnim ljudima, brine se za mlade i one u poodmaklim godinama, on je tamo gdje su potrebni, ne na spektakularan način, ali ne manje djelatan. Bog se upriličuje svakom karakteru. Poštuje ono čim je koga obdario.

³² Vita consecrata, br. 19.

hod čišćenja”, što se odnosi i na nutarnje i na vanjsko ponašanje, prije svega osobnog života. “U svijetu, ali ne od svijeta” (usp. Iv 17, 15). Krist je uvijek u situaciji, u aktualnom trenutku, ali se ne da zarobiti. On pokušava, nastoji u svijetu djelovati ne na svjetovni nego na *Božji način*. “Posvećenom životu je povjerena zadaća da upire prstom na čovjekom poslanoga Božjeg Sina kao na *eshatološki cilj kojemu sve teži*, kao na sjaj pred kojim svako drugo svjetlo blijedi, kao na bezgraničnu ljepotu koja sama može potpuno zadovoljiti ljudsko srce.”³³

Misli za kraj

*Ono što bismo željeli istaknuti na kraju, što proizlazi, prema našem mišljenju, iz izrečenoga jest: redovništvo sebe mora tražiti u Isusovu pozivu i poslanju i u aktualnom trenutku. Sebe pronaći u Isusovu poslanju i u trenutku u kojem živimo moguće je u tajanstvenom susretu molitve. U tom tajanstvenom susretu, kako nas uči Katekizam katoličke Crkve, “Bog se objavljuje i otkriva čovjeka njemu samome”.³⁴ Sve drugo slijedi samo po sebi: zavjeti, način odijevanja, ophođenja, stanovanja. Na prvom je mjestu teologija (što Bog poručuje), zatim dolazi antropologija, psihologija, sociologija... Nesnalaženja nastaju u trenutku kada se zaborave teološki razlozi i temelji kako kršćanskog tako i još više kršćanskog života na redovnički način. Kada se zaboravi *naći vremena* za susret s Bogom posredstvom Isusa Krista i iz tog susreta promišljati svekoliki trenutak i cjelokupnu stvarnost u svim njezinim izričajnostima u kojima se nalazimo.*

Riječi sv. Franje Asiškog, upućene braći prije prijelaza u vječnost izražavaju bit sveg našeg govora: “Ja sam svoje učinio, što vi treba da učinite, neka vas pouči Krist!”³⁵ Naše stalno nadahnuće, istraživanje treba biti, dakle, *Bog Isusa Krista, trenutak u kojem živimo*, i to *posredovano molitvom*. Samo tako se može otkriti i živjeti transcendencija (onostranost), imanencija (ovostranost) i transparencija (providnost) kršćanskog života na redovnički način.

³³ Vita consecrata, br. 16.

³⁴ Katekizam katoličke Crkve, br. 2567.

³⁵ Fonti francescane, Assisi 1978², br. 804. Toma Čelanski, životopis sv. Franje Asiškoga, s latinskoga preveo o. Damjan Damjanović, Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda, Zagreb 1977, str. 177, br. 214.

SVIJEST DJETINJSTVA BOŽJEGA U NAŠIM ODNOSIMA

UVOD

Odnos sinovstva i očinstva se ne uspostavlja stvaranjem. Rezultat te stvarnosti su Stvoritelj i stvorenje. I čovjek pripada stvorenom svijetu, pa zajedno s njim dijeli dostojanstvo stvorenja.

“I reče Bog: Načinimo čovjeka na svoju sliku, sebi slična, da bude gospodar ribama morskim, pticama nebeskim i stoci - svoj zemlji - i svim gmazovima što puze po zemlji.” (Post1, 26).

Čovjek je kruna stvorenja, odgovoran za vlastite čine, sposoban ljubiti i odlučivati. Stvoren je kao jedno JA, različito od božanskog JA, odnose se kao sugovornici, partneri i saveznici. Čovjek je taj odnos kidao, ali se na Božju pobudu vez uvijek ponovo uspostavlja.

Bog bdije nad Noom, govori mu, sklapa s njim savez; k Abrahamu dolazi pred šator, biva njegov gost, razgovara s njim; s Izraelcima boravi u šatoru dijeleći s njima njihovu lutalačku sudbinu i konačno sklapa savez na Sinaju.

Budući smo stvoreni na Božju sliku i priliku upućeni smo na svoje izvoriste, na Stvoritelja. Bog se postepeno otkriva svome stvorenju: Abrahamu se otkriva kao onaj koji ide suprotnim putem od iščekivanja ljudi, Mojsije ga je iskusio kao onoga koji Jest, preko proroka se postpno otkrivao kao onaj koji voli čovjeka, koji poštuje njegovu slobodu, nudeći mu prijateljstvo i ljubav.

Vrhunac objave Boga čovjeku dogodio se u Isusu. Šokirao je čovjeka, jer nije bio onakav kakvim ga se zamišljalo. Očekivan je vjekovima, jer je bio obećan, ali kao moćni stvoritelj, gospodar, svemoćni vladar pred kim sve pada na koljena.

Evangelist Ivan je zapisao: “Boga nitko nikad ne vidje: Jedinorođenac – Bog – koji je u krilu Očevu, on ga obznani.” (Iv 1,18), a Luka nastavlja: “Sve mi preda Otac moj i nitko ne zna tko je Sin-doli Otac; niti tko je Otac-doli Sin i onaj kome Sin hoće objaviti” (Lk 10,22).

Bog je otac svog jedinorođenca i njegovo očinstvo je određeno odnosom prema Sinu. Sinovska ljubav može zaživjeti samo ako je Bog živa, stvarna

osoba, a ne pojam ili ideja. Ako nam je Bog nepoznati stranac nema ni veza koji čovjeka povezuje s njim.

Otac je samo ljubav, mora izlaziti iz sebe, mora se darivati. Taj njegov dar stvorenom svijetu je Sin, savršena slika Oca Nebeskoga.

Ta njegova ljubav između Oca i Sina je treća božanska osoba Duh Sveti. Budući je ta ljubav savršena, ona je neminovno otvorena. Ta otvorenost je prostor za novi svijet.

“Stvaranje je u Kristu, po Kristu i za Krista – Bog stvara u ljubavi prema Sinu i zato je on, Sin, mjera Očeve ljubavi prema stvorenom svijetu. Krist je prvorodenac svakog stvorenja i model stvorenja svega što je stvoreno...”

(Đuro HRANIĆ: “Vjerujem u Boga Oca Svemogućega, stvoritelja neba i zemlje” u Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije, br. 7-8/99. str. 457)

Sinovljev otac je otac svakog stvorenja, te smisao i cilj svega stvorenoga.

Čovjek se izdvaja između stvorenja, svijesan da je sve oko njega stvoreno radi njega, sa zadaćom da sve uređuje, upravlja, sebi podloži i humanizira.

Bog postaje objektom ljudskog iskustva po zajedništvu sa Sinom. Sin objavljuje, očituje i pokazuje Oca. “... Kristovo bratstvo u nama utemeljeno je na participaciji iste ljudske naravi”.

(Dr Ante MATELJAN: “Aktualnost Boga Oca” u Vjesnik zadarske nadbiskupije; god. XLIV, broj 7-8/99, str. 244)

Isus od početka ima iskustvo sinovstva, pa sve što je govorio i djelovao utemeljeno je na tom iskustvu.

U zajedništvu s Kristom, snagom Duha Svetoga mi smo ušli u zajedništvo s Ocem i mi imamo duha sinovstva, iskustvo djetinstva.

2. BOG ČOVJEKU IDE U SUSRET

Od vječnosti je Bog imao plan spasenja čovjeka i kozmosa. Od stvaranja, preko prvog pada praroditelja i dalje, u Bibliji nalazimo Boga kao oca i kao majku. Objavljuje se svom Izabranom narodu, dijalogizira s njim, opominje ga i ohrabruje.

“Nazivajući Boga ocem, jezik vjere izražava dva oblika: da je Bog prapočelo svega i ima apsolutni autoritet, ali koji je istodobno sama dobrota i nježnost za svu svoju djecu.

(usp. KKC, br. 200.)

Božansko očinstvo ne prestaje s Izraelom. U svoj svojoj ljepoti se otkriva tek u Novom Zavjet.

Bog ulazi u konkretno vrijeme i prostor, u povijest i savez. Uzima naše tijelo i objavljuje se u pravom čovjeku Isusu Kristu.

Postavši čovjekom, približio se ljudima, dokazavši im da mu ništa ljudsko nije strano osim grijeha. U njegovom Sinu otkrivena nam je tajna vječne ljubavi. U njemu nam je brat i prijatelj, Bog "uhvaćen" u vrijeme, a čovjek uznesen do svog vrhunskog ideala.

Bog i čovjek u jednoj osobi, u njemu se susrelo Nebo i Zemlja. "Kategoriju 'postojanja' Riječi, dodaje se kategorija nastajanja – tijela."

(Stanko ROMAC: O Bogu i religiji; knjiga I, KS, Zagreb-Frankfurt 1984, str. 249)

Isus jedini ima iskustvo jedinstva s Ocem. Podijelit će ga s čovjekom. Preko Kristove ljudske naravi, svaki čovjek odražava to jedinstvo, koje postaje realno i proporcionalno našem odgovoru na Očevu božansku ljubav.

"Po objavi Oca i njegove ljubavi, Krist otkriva potpuno čovjeka njemu samome, te mu objavljuje uzvišenost njegova poziva".

(Pastoralno-misijska komisija Velikog jubileja 2000 godina:
TEBI, BOGU OCU, građa za pripremanje pastoralnih
katehetskih i molitvenih susreta, Zagreb, Glas Koncila
1999, str. 23.

3.ISUS, SIN KOJI OBJAVLJUJE LICE OČEVO

Budući jedini ima iskustvo jedinstva s Ocem, Sin očituje bit očinstva, njegove misli i osjećaje, otkriva nam njegovo lice. "Sin je zaogrnut Očevim bićem i s njim je jedno, iako ima svoju osobnost. Zato i shvaća njegove želje, dijeli njegov način života, tako da su misli jednoga ujedno i misli drugoga. I to čini sina sinom, da se osjeća ljubljen i prihvaćen, što mu omogućuje da živi u smirenosti i povjerenje".

(kao ranije, str. 11)

Kristov životni put je put do Oca, ako odaberemo drugi put, Otac će nam ostati vječni stranac i nepozvanik. Krist nam je pokazao volju Očevu, otkrio nam je otajstva njegove bitnosti, otvorio nam mogućnost komunikacije s Ocem, svojim uskrsnućem nam otvorio vrata vječnosti, svojim posredništvom uspostavio čvrstu vezu s Ocem i sagradio jedini most za prelazak u vječnost.

Naš Bog je ljubav. Ništa nije zadržao za sebe, sve je dao čovjeku preko Krista. Sišao je među nas ne samo zato što mi trebamo njega, već i što on nas treba.

Bog je osoba koja nadilazi moć našega shvaćanja, a ljubav je najviši izraz njegove ličnosti i karaktera.

Treba hrabrosti i rizika da se zaroni u Božju ljubav, uzme svoj križ i pođe za Isusom, jednim Božjim sinom. Mi ostali smo posinjena djeca Božja, subaštinci Kristovi. Ljubav kojom Otac ljubi Sina, ista je ona ljubav kojom Bog ljubi čovjeka – Duh Sveti.

Isus se ne ustručava kazati ; “Ja i Otac jedno smo” (Iv 10,30). On posvećuje materiju, koja postaje medij duha. Bog stvara jer želi relaciju ljubavi s čovjekom.

Po Kristu smo i mi sinovi i kćeri nebeskog Oca, kojem smijemo tepati **ABBA – OČE!**

Model Očeve ljubavi prema čovjeku je ista ona ljubav koju Otac ima prema Sinu. Čovjek će ostati u toj ljubavi ako čuva zapovijedi Isusove kao što je on čuvao zapovijedi svoga Oca i ostao je u njegovoj ljubavi.

To nam je ideal, ali i opomena da ne bismo besplodno prošli kroz život. Moj Bog je blizak čovjeku: rodio se kao čovjek, ljubio je sve ljudsko, oblačio se i govorio narječjem svoga kraja, upoznao je ljudsku radost, prijateljstvo, ali i ljudsku mržnju, strepio je pred smrću, umro je mlad, pobjeđuje smrt, opravdava mučitelje, kanonizira lupeža, ne voli patnju ni bolest, suosjećajan je, nije tvrdokoran, nedokučiv, neosjetljiv, hladnokrvan ni bešćutan.

4. SVIJEST DJETINJSTVA BOŽJEGA

Čovjek je posvojeno dijete Božje. Sveti Pavao u poslanici Rimljanima govori o posinjenju čovjeka.: “Svi koje vodi Duh Božji sinovi su Božiji. Ta ne primiste duha robovanja da se opet bojite, nego primiste duha posinstva u kojem kličemo: “Abba!” Oče!” Sam duh svjedok je s našim duhom da smo djeca Božja. Ako smo, dakle, djeca, onda smo i baštinci: baštinci Božji, a subaštinci Kristovi...”

(Rim 8, 14-17)

Temelj nasljedovanja Krista je nakalamljenje učenika na Krista po milosti, a ne po naravi. Trajno se treba suobličavati njegovu djelovanju u prihvaćanju volje Očeve. To je srž i temelj naše duhovnosti. Od nas se ne traži puko imitiranje Krista, već slobodno, odgovorno i datoj situaciji odgovarajuće nasljedovanje. Samo s Kristom možemo reći: ‘ **MOJA JE HRANA VRŠITI VOLJU OČEVU.**’ (Iv 4, 34).

“Postati dijete znači živjeti drugu nevinost: ne nevinost rođenčeta, već nevinost koja se postiže svjesnim izborom”.

(Henri J.M. NOUWEN: Povratak izgubljenog sina, KS, Zagreb 1999. Str. 70.)

“Postati dijete znači živjeti Blaženstva i tako pronaći uska vrata Kraljestva.”
(Isto, str. 80.)

Svrha svi naših nastojanja je da Krist zaživi u nama, a mi u Kristu. Po tome smo djeca Božja, Kristova braća, poprimamo njegov lik, postajemo prava slika Božja, odražavamo ga cijelim bićem. Krist ga zove ‘Oče’, a mi tepamo za njim. Krist nas ohrabruje riječima: “ Otac vaš nebeski zna...” Otac nam je, sa svim očinskim pravima, dužnostima i vezama. Pripadamo obitelji Svemogućega.

Treba nam mentalitet djeteta da dubinski doživimo blizinu i ljubav Božju.

Duh Božji nije samo neki unutarnji učitelj, već počelo stvarnog božanskog života u duši, ljubav koja struji između Oca i Sina. Ta ljubav, taj Duh u nama kliče: “Abba!” Oče!” Ljubav čini čovjeka otvorenim i plemenitim, raspoloženim za djela Božja.

5. “ GDJE TI JE ABEL, BRAT TVOJ ” (POST 9)

Pozvani smo da s Isusom ljubimo braću svoju. Ova zapovijed ljubavi: “Ljubite se među sobom kao što sam ja vas ljubio”, srce je našeg života općenito, a redovničkog na poseban način.

Svaka osoba u sebi nosi sliku Gospodinovu, posvojena je, ud je mističnog tijela Kristova i brat je svakom čovjeku. Međusobno smo braća i sestre. Ova činjenica zahtjeva od nas da svakoga promatramo Kristovim očima, ljubimo Kristovim srcem, želimo mu što mu Krist želi i vladamo se prema njemu kao što Krist to radi. Ova zapovijed nas ponekad plaši svojim zahtjevima.

Koliko god nalazili isprike za svoju nebrigu, indiferentnost, nedjelovanje, koliko god bježali od potrebe brata svoga, sestre svoje, pobjeći ne možemo. Čut ćemo neumoljivo pitanje: Gdje je Ivan, Ante Marija, Nada...?

Jesi li je slušala, ohrabrila, pomogla posvršavati poslove, savjetovala, poklonola joj nešto od svoga vremena, družila se s njom, kad su je drugi izbjegavali, jesi li ju pohvalila kad je to trebalo, molila za nju kad je posustajala, blagoslivljala je?

Sveti Ivan nas uvjerava: “Ako netko tvrdi: ‘Ljubim Boga’, a mrzi svoga brata, lažac je. Jer, tko ne ljubi brata svojega koga vidi, ne može ljubiti Boga koga ne vidi. I ovu zapovijed imamo od njega: tko ljubi Boga, neka ljubi i brata svojega!”(1 Iv 4, 20-21.)

Suđeni ćemo biti po ljubavi, ali ne po ljubavi u riječima ili osjećajima, već djelatnoj ljubavi. Konkretna sredina, konkretne prilike i vrijeme donose nam konkretne situacije u kojima treba djelovati, a ne sanjariti o drugoj sredini, drugim ljudima i drugim potrebama.

U rukama smo jedni drugih. Bez međusobnog povjerenja, uzajamne odgovornosti i Kristove ljubavi u nama, prebrzo bi naše zajednice postale skup jedinki udruženih mjestom stanovanja, zajedničkom starješicom, možda istim krojem odjela, a sve ostalo bi bilo moje ili njihovo. Prebrzo bi se zaboravilo ovo naše, ovo mi, koje u nama rađa odgovornost jednih za druge, što naše zajednice čini živim, dinamičnim tijelima, koja na zemlji imaju svoje poslanje, i svoje zakonitosti rasta.

Kainovski odgovor: "Zar sam ja čuvar brata svoga". (Post 4, 9), početak je umiranja zajedništva, početak je indiferentizma za osobni duhovni napredak, a time početak kraja. Mjerilo mogeg duhovnog rasta, mjerilo moje ljubavi je moj bližnji, moj subrat, moja susestra, moj susjed ili slučajni prolaznik. Moj brat, moja sestra, tražit će se iz moje ruke. Sve što sam njima učinila ili nisam učinila, Kristu sam učinila, ili nisam učinila. Sudbinski smo povezani lancima uzročnosti, lancima ljubavi. "Bijah, gladan, žedan, odbačen, prezren, bolestan... nisi me nahranio, nisi me napojio, nisi mi pružio ruku da se za nju uhvatim, nisi bio na mojoj strani kad su me svi ostavili, nisi me pohodio, dok sam u bolnici zaboravljen ležao, dok mi je srce krvarilo zbog uskraćene ljubavi, nisi me razumio dok sam od sebe bježao pritisnut teretom grijeha..."

Neće nam pomoći opravdanje 'Ne znam' nisam ga vidio, nisam znao, nisam imao vremena... "Nisam ja čuvar brata svoga, svoje sestre..."

"Gdje ti je brat taj i taj, sestra ta i ta? Bez njih padamo na ispitu zrelost i uspješnosti u duhovnom životu, životnom poslanju, a tek s njima postižemo prolaznu ocjenu.

Odgovor na to pitanje rađa blagoslovom ili prokletstvom.

"...Ljubite jedan drugoga kao što sam ja ljubio vas". Isus proglašava novu zapovijed, zapovijed LJUBAVI, ali ne bilo kakvu ljubav već točno onakvu kakvom on nas ljubi. Ta zapovijed je postojala i u Starom Zavjetu, ali sada postaje raspoznavni znak novog vremena koje počinje Isusovom smrću.

Oporuka je to čovječanstvu, braći i sestrama njegovim. Upuštanje u avanturu ljubavi je proces koji traje, jer čovjek i čovječanstvo nisu došli do punine, svaki pojedinac je pozvan da dostvori sebe i pomogne Bogu dostvoriti prirodu oko sebe i brata svoga preko sebe.

Tko ljubi Boga na korist je svom bližnjemu, jer ljubav prema Bogu pokazujemo preko ljubavi prema konkretnom čovjeku.

Isus u razgovoru sa Svetom Katarinom Sijenskom govori: “Rekoh ti kako se svi grijesi počinjaju preko bližnjega, po onom načelu koje sam ti rastumačio, a to jest po pomanjkanju ljubavi koja daje život svakoj kreposti. Na ist način je sebeljublje, počelo i temelj svakog zla. Sve sablazni, mržnje, okrutnosti i svaki nered proistječu iz ovog pokvarenog korjena sebeljublja. ...sve se kreposti osnivaju na bližnjemu, i to je istina.”

(Sv. Katarina Sijenska: Dijalog Božanske Providnosti; Symposion, Split, 1998, str. 45.)

Suvremena psihologija priznaje da se u osnovi svih moralnih izopačenosti krije uništena ljubav. U svijetu bi morala jačati ljubav koja život znači, a ne sebičnost koja smrt sije. Grijeh je uvijek u neljubavi: bilo da se naopako ljubi, bilo da se dovoljno ne ljubi.

Bilo da se radi o pravoj ili izopačenoj ljubavi, uvijek je pokretačka sila svega što se događa oko nas: obnavlja gradove, osigurava radna mjesta, pohađa bolesna, oblači gologa..., ali ljubav prema piću uništava obitelj, ljubav prema tuđoj ženi razara brak,...i da ne nabrajam dalje.

Po tko zna koji put pitamo se što li znači Isusova tvrdnja: “Kao što je Otac ljubio mene, tako sam i ja ljubio vas; ostanite u mojoj ljubavi” (Iv 15,9). Ne preostaje nam ništa drugo već se uputiti korak po korak, kroz Evanđelje, gdje ćemo susresti Isusa, vidljivi, utjelovljeni misterij Boga. Kristov život, smrt i uskrsnuće postali su snažno svjedočanstvo ljubavi Očeve prema nama ljudima, Kristove prema Ocu i prema nama, njegovoj braći i sestrama.

Bog čovjeka voli:

- a) bez uvjeta
- b) bez predrasuda
- c) bez ustručavanja

Ad a) Bog svoju ljubav ne uvjetuje čovjekovom ljubavlju ili neljubavlju. Inicijativa ljubavi uvijek dolazi s Božje strane. Bog čovjeka ljubi prije nego ga ovaj i upozna, ljubi ga i onda kad se pred njim skriva i bježi, kad ga odbacuje i kad mu se protivi, kad se bori s njim i kad je ravnodušan.

Kad bježi od njega u Edenskom vrtu, Bog ga traži, kad Kain ubija brata Abela, Bog ide u potragu za Abelom i Kainom, podiže vođu kroz pustinju – Mojsija, te čovjeka koji će ih od gladi spasiti – Josipa; Isusa im obećaje koji će ih otkupiti i od grijeha osloboditi...

U Novom Zavjetu ipak postoji jedan uvjet: ozdravlja, uskrisuje mrtvace, tjera zloduhe, ali vjeru traži. Isus ne uvjetuje prihvaćanje promjenom, već promjena slijedi nakon prihvaćanja. Isus je prihvaćao uz cijenu osobnog neprihvaćanja.

Često puta drugoga ne prihvaćamo jer je drugačiji od nas, jer se drugačije oblači i drugu glazbu voli. Isus je ljude prihvaćao u njihovim takvostima.

Podigao je svoj glas protiv onih koji čovjeka odbacuju u ime Boga; protiv onih koji se laćaju mača da obrane njega; koji zovu oganj i sumpor na gradove i sela koji Učitelja ne primaju.

Ad b) Ljestvica vrednota nije ista kao naša ljudska, ne polazi od položaja, ugleda, titule, priznanja ili sume na deviznoj knjižici.

Apostole bira nasumce, susreće se sa grešnicima, opravdava preljubnicu, hvali siromašnu udovicu, jede s carinicima, ne prezire Rimljane, ne odbacuje gubavce, ne drži strogo subotu ako za čovjeka nešto treba učiniti, opravdava svoje mučitelje. Najvažniji mu je čovjek- njegovo dijete i slika njegova. Prema bogatom mladiću pokazuje ljubav, postaje blizak samaritanki, plače za prijateljem, ljubi do smrti, smrti na križu.

Ad c) Bog se ne ustručava zakoraknuti u ovaj svijet, uzeti ljudsko tijelo, ne ustručava se roditi u štali, nositi odjelo svoga kraja, ući u malu siromašnu nazaretsku obitelj, odlazi na svadbu i sjeda za bogati stol...

Iz svakog Isusovog čina, iz svake njegove riječi isijava ljubav prema čovjeku, razumjevanje njegove grešnosti i bijede, njegovih ograničenosti i nastranosti.

Teško je shvatiti Boga, jer čovjekovo iskustvo polazi od jedinog razumnog bića, od čovjeka, koji je ograničen u svemu, čije je milosrđe, dobrotu, nježnost i opraštanje uvijek u deficitu.

Srž sveg našeg nastojanja: **UČITI SE LJUBITI KAO ŠTO ISUS LJUBI...**

1. Isus je došao spasiti, a ne suditi. Čovjek je sklon ljude kategorizirati: farizeji, carinici, grešnici, preljubnici, pogani, Grci, Hrvati, Srbi, učeni, neuki, oni koji rade u kuhinji i koji katehiziraju, oni u upravi i podložnici, mladi i stari...

Mi se neprestano krećemo i gubimo po labirintima ugleda, zasluga, grešnosti i ograničenosti..., a Isus nam dovikuje: "Ne sudite, da ne budete suđeni" ili na drugom mjestu: "Mjerom kojom mjerite i vama će se mjeriti..."

2. Isus osjeća sklonost prema siromasima i prema onima koji su prezreni poradi kategorije u koju su ih ubrojili.

Ne prolazimo li olako pored siromaha po našim ulicama, sestre koja u eksklaustraciji živi, brata koji češće zaviri na dnu boce...

I zato će nas Gospodin pitati: Gdje je Abel, brat tvoj?

3. Isus čovjeka stavlja ispred zakona. Ozdravlja u subotu, grešnicu i preljubnicu ne osuđuje kao što to zakon traži.

4. Isus se raduje zbog obraćena grešnika. Zato nam priča priču o pastiru koji traži izgublenu ovcu i nosi je na svojim ramenima, ili onu o izgubljenom sinu.

5 Isus je milosrdan. Prašta preljubnici i razbojniku na križu, sažaljeva se nad ljudskom patnjom: plače nad Lazarom, uskrisuje jedinca u majke, hrani tisuće ljudi, oslobađa od zloduha.

Isus nas je poučio, dao nam primjer, da se Nebeskom Ocu pristupa po iskustvu milosrđa, opraštajući onima oko nas. Tko ne zna oprostiti, dnevno i do 77 puta 7, zatvara svoje srce i čini ga nepropusnim za ljubav Očevu. (usporedi KKC, br 2840).

“Što se u nekom kršćaninu više razvija sposobnost praštanja i opravdavanje drugoga, to više u svom srcu uspijeva presudu zamijeniti pomilovanjem...”

(Josip Baloban: Čovjek kao voljeno biće, KS. Zgb, 1987, str. 37)

6. Isus je strpljiv. Opominje nas da kukolj treba pričekati do žetve; smokvu pustiti još koju godinu dok se oko nje ne okopa i pognoji; čeka da se rasipni sin vrati...

7. Isus sablažnjava svoje suvremenike. Nije se osvrtao na vrednovanje, stavove i usvojene vrijednosti svojih sunarodnjaka. Nije se trudio ići niz struju. Svojim stavovima i postupcima sablažnjavao je one koji su ga okruživali. Njegovim suvremenicima, kao i nama danas “...nedostaje razumijevanja za onu dimenziju bratstva i sestrinstva, koja je utemeljena u tvome (Božjem) očinstvu.”

(Dr Ante Mateljan: Aktualnost Boga Oca, u Vijesnik Zadarske nadbiskupije, godina XLIV, broj 7-8, kolovoz 1999, str. 243.)

Krist ima puno neprijatelja, zato što se njegova mjerila ljubavi prema ljudskoj braći razlikuju od njihovih, pa su i njegovi postupci drugačiji od njihovih. Sablažnjavao je zbog:

- *svoje nadnaravne moći* (ozdravlja uzetog, gubavca, Petrovu punicu od vrućice, od opsjednutosti, uskrisuje pokojnika, šalje vragove u svinje...)
- *svoga suprostavljanja triumfalizmu.* Ivan se našao zatečen kad se Krist hoće krstiti (Mt 3, 13), Petar kada mu Krist htjede oprati noge (Iv 13, 8), svi od reda kad je mirno prihvatio muku i smrt...
- *svoga milosrđa i razumijevanja.* Pitaju se zašto jede s carinicima i grešnicima (Mt 9, 11), zašto dopušta da ga mažu dragocijenom pomasti (Mt 26,9), ne osuđuje Preljubnicu (Iv 8, 1), niti javnu grešnicu (Lk 7, 39).

- **zbog oštrog nastupa prema sinagogi, ondašnjoj crkvi** (Mt 23; Iv 19, 11).
- **zbog slobodarskog duha**, jer ne posti ni on ni njegovi učenici (Mt 9, 14);

razgovara sa ženom i to Samaritankom (Iv 4, 27), dozvoljava trgati klasje u subotu i jesti (Mt 12, 1).

- **zbog zahtjeva svoga morala**: otpuštanje žene bez kamenovanja (Mt 19, 9),

prijetnja bogatašima (Mt 19, 24) i farizejima.

Svaki od nas, svaka od nas uči ljubiti, to je svakodnevni proces, dugotrajan, zahtjevan i 'krvav'. Na to nas obvezuje Otac Nebeski, u to nas uvodi pravi Očev sin – Isus Krist, to očekuju naša braća i sestre. Nije se dovoljno osjećati djetetom Božjim, pozvani smo da se vladamo, da živimo kao djeca Božja, a međusobno kao braća i sestre. Primjere imamo, ne možemo reći da ne znamo ljubiti, da nam nitko nije pokazao.

5. "...PO OVOM ĆE SVI ZNATI DA STE MOJI UČENICI: AKO BUDETE IMALI LJUBAVI JEDNI ZA DRUGE" (IV 13, 35)

Pozvani smo da Kristovim srcem ljubimo svoju braću, jer smo svi mi posinjena djeca Božja. Očeva ljubav nam je darovala Sina, a Sin je Ocu za svoju subraću darovao sve što jest, cijeloga sebe. Nije darivao onim što ima, već onim što jest. Mi najčešće darivamo onim što imamo, materijalnim dobrom, sažaljenjem, čak i molitvom, ali naše srce, prihvaćanje dotične osobe je utopija. Krist polazi od prihvaćanja: od apostola nije tražio da isto misle i da se jednako vladaju. Prihvaćao je Petra, nagla i spontana, Petra kukavicu i plašljivca, Natanaela prostodušna i premalno obzirna; Ivana povučena, ali korjenita; Judu Iškariotskog zaljubljena u konkretne vrednote. Svakog prihvaća u njegovoj posebnosti i jedino što od svakoga traži je **LJUBAV**, prihvaćanje bez granica i uvjeta.

Ljubav je dinamika, strujanje između oca i djece, između djeteta i djeteta. Posljedica joj je zajedništvo – mnogi postaju jedno! Baš to je temelj našeg poziva, našeg rada, odgoja i realnog života.

Koncil postavlja pred redovništvo zadatak da bude svjedok evanđeoske kvalitete zajedničkog života po uzoru na prvotnu Crkvu, gdje je "mnoštvo vjernika bilo jedno srce i jedna duša" (PC 15). "Na redovništvu počiva odgovornost da izražava Crkvu upravo ukoliko je ona bratska zajednica, dar Oca u Sinu i Duhu te znak i sredstvo, tj. sakrament jedinstva s Ocem u Sinu i Duhu Svetome".

(Franjo Emanuel Hoško: Teološka zasnovanost redovničkog zajedničkog života, u Zbornik radova drugog redobničkog tjedna, da svi budu jedno, Zgb, 1974, str. 19.)

Zajednička ljubav počinje u Očevu daru, u Isusu, moja braća i sestre nisu od mene izabrani, već ih je Otac stavio na moje putove, da ih ljubim, zapravo da se uzajamno ljubimo. Prva apostolska zajednica je bila na istim temeljima kao i redovnička zajednica. Isus zove, odgaja i šalje. Jedini uvjet je "Ako hoćeš ..." a pravilo djelovanja: ljubav prema Bogu i prema braći!

Volja Oca nebeskog je osnovno pravilo našeg života, a naše zajedništvo treba biti znak božanskog zajedništva. Istinsko redovničko zajedništvo zahtijeva pravo duhovsko čudo na razini prihvaćanja, darivanja i ujedinjenja s ljudima koji nam postaju braća i sestre u Kristu. Ako ostvarimo tu dinamiku ljubavi, taj predokus vječne punine darivanja Oca svome Sinu u ljubavi Duha, postat ćemo svjež znak svoga Boga koji djeluje u nama i po nama za spas svijeta.

(Usp. Nikola Mate Roščić: "Znakovitost zajedničkog života" u Zbornik radova drugog redovničkog tjedna, godina 1974, str. 167).

Ako ljudi uoče da smo oblikovani po Bogu i po pozivu, izvršili smo svoj zadatak na zemlji: donijeli smo Krista ljudima, utjelovili smo ga u vrijeme i prostor.

6. POSVEĆENI ŽIVOT KAO ŽIVOT SINOVSITVA

Sveti Toma je negdje zapisao: "Upravo savršenstvo ljubavi jest zadaća redovničkog života." Posvećena osoba nije pozvana samo da ljubi Boga i da sav svoj osjećajni, afektivni, život ostvari u odnosu s njim, već je pozvana da u sebi nosi osjećaj ljubljenog sina. "Boga želimo ljubiti svom ljubavlju, kojom je on nas ljubio. Mi smo pozvani da na ne podjeljen način usredotočimo svoju sposobnost ljubavi na Njega, kako bi se ta ljubav mogla razlijevati na druge, ne kao naša ljubav koja traži uzvrat, već Njegova, posve besplatna ljubav."

(P. Armond Veilleux: "Posvećeni život kao život zajedništva" u Posvećeni život, broj 2 (6), 1998, str. 170-171)

Bog Otac je jedini pravi odgojitelj i učitelj, koji u srcu mlade osobe oblikuje osjećaje sina. (Usp. Vita Consecrata, 66) Tim osjećajima smo pozvani ljubiti čovječanstvo, srcem samog Sina na križu. Svijesni posebne Očeve ljubavi, neprestano nam je otkrivati u ljudima ono po čemu su bili vrijedni muke i smrti na križu. Ne priliči redovništvu zatvoriti samostanska vrata pred ičim što muči, izjeda i razara duše. Pozvani smo dati svoj obol, jer nismo uzeti "od svijeta", "već za svijet". Važno je u životu realizirati sućut, predanje,

ljubav koja se okreće bližnjemu i svijetu. Iz te perspektive bližnji je naš brat, sestra, ljubimo ga onom ljubavlju kojom nas Bog ljubi. Taj sinovski odnos prema Ocu implicira bratski odnos u zajednici,

Zato istinsko zajedništvo postaje kompaktnije što se više produbljuje odnos s Ocem Nebeskim. Dinamika odnosa uključuje vlastitu stvarnost ali i stvarnost drugoga. Međusobno razumjevanje i prihvaćanje nam je zakon "...kao što sam ja vas ljubio." Da bi razumio čovjeka Bog mu je došao u susret, uzevši njegovo tjelesno obličje. Da bismo mi razumjeli svoju braću i sestre trebamo poći od njih samih uživljavajući se u njihovo življeno iskustvo. Trudimo se da stvarno čujemo njihove riječi, da razumijemo njihove pokrete i proniknemo u njihovu šutnju. Naša bratska povezanost na taj način postaje znak ovome svijetu.

S Lacordaire-om možemo izjaviti: "Idem kamo me Bog vodi, nesiguran u samoga sebe, ali siguran u njega. Na svakom od ovih puteva nošeni smo dahom Duha, koji izlazi od Oca i Sina i kliče u nama: 'Abba, Oče'!"

(Brat Timothy Radcliffe, Učitelj reda Braće propovijednika: "Obećanje života" u Vjesnik Hrvatske dominkanske provincije, XXXV, br 82, 1999, str. 20.)

ZAKLJUČAK

Čovjek je tek u Isusu Kristu mogao do kraja shvatiti i zaživjeti svoje sinovstvo. Otac, zbog prevelike ljubavi prema čovjeku, dolazi mu ususret i u osobi Isusa Krista se susreću i upoznaju. Isusovo rođenje je najveća ponuda Boga čovjeku, sakrament Božanske dobrote. Isus je bio i ostao najveći propovjednik sinovske ljubavi prema Ocu, jer se preko njegovih osjećaja, riječi i djela izrazila Božanska Očeva ljubav. Isus je s nama podjelio Očevu ljubav koja ga veže uz Oca, pa u snazi Isusova sinovstva, svaki od nas na krštenju, postaje ljubljeno dijete Božje.

Ta svijest djetinjstva Božjega nas ispunja sigurnošću i radošću, zato nas sve kušnje, tjeskobe, strahovi, napasti ne mogu obeshrabriti. U nama živi, bolje reći, trebala bi živjeti vjera i iskustvo dobrog, milosrdnog, nježnog, vjernog i pažljivog Oca, kojemu se otvaramo djetinjim povjerenjem i ljubavlju. Često puta negativno iskustvo zemaljskog oca uvjetuje našu otvorenost, odnos i potrebu za Nebeskim Ocem. Ako je taj otac bio odsutan iz obitelji, ako je bio autoritativan, ako se djetetom nije bavio, ako ga ljubavlju nije pratio, postoji opasnost da ne iskusimo blizinu, nježnost ni milosrđe Nebeskog Oca.

Savonarola je rekao: "Budući je ljubav Božja nadahnula Sveto Pismo, samo ga osoba ispunjena ljubavlju može razumjeti. Upravo tamo naći ćemo odgovore na svaki: ZAŠTO I KAKO?"

Krist je prošao našim putevima i ostavio nam primjer u riječi i djelu. Brat nam je, pa istražimo, bolje reći, istržujmo Evanđelje, pogledajmo kako se vlada, što govori, s kim se druži, pa činimo i mi tako. Očeva ljubav bdi je nad nama i kada uspjevamo i kada padamo.

LITERATURA:

- ANDRILOVIĆ, Vlado i Mira, ČUDINA-OBRAĐOVIĆ: *Osnove opće i razvojne psihologije*, Šk. Knjiga, Zagreb 1994.
- BALOBAN, Josip: *Čovjek kao voljeno biće*, KS, ZGB 1987.
- BRAJŠA, Pavao: *I očinstvo treba emancipirati*, u Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije, br. 5, god 1999.
- GOLUB, Ivan: *Od kompromisa do ljubavi*, KS, Zagreb 1993.
- HÖRING, Bernhard: *Kristov zakon*, I, Svezak V, KS, Zgb 1973.
- LINIĆ, Zvezdan: *I Riječ tijelom postala*, Teovizija, Zagreb 1997.
- MÜHLER, Heribert: *Novi susret s Bogom*, Duh i voda, Jelsa 1994.
- NIKOLIĆ, dr Staniša: *Svijet dječje psihe*, Prosvjeta, Zagreb 1990.
- NOUWEN J.M. Henri: *Povratak izgubljenog sina*, KS, Zagreb 1999.
- NOVI KATEKIZAM, KS, Zagreb 1989.
- Pastoralno-misijska komisija Velikog Jubileja 2000 godine:
Tebi, Bogu Ocu, GK, Zagreb 1999.
- Razgovori s Bonaventurom Dudom: *Krist i naši svagdani*, Teovizija, Zagreb 1996.
- ROMAC, Stanko, OFM: *O Bogu i religiji*, Svezak I – II, KS, Zgb-Frankfurt 1984.
- Sveta Katarina Sijenska; *Dijalog Božanske Providnosti*, Symposion, Split 1988.
- SZENTMÁRTONI, Mihály: *Važnost oca za zdravi duhovni život*, u Obnovljeni život, broj 2, Zagreb 1999, str. 289-290.
- VEILLEUX, P. Armond: *Posvećen život kao život zajedništva*, u Posvećeni Život, broj 2, (6) godina 1998.
- VOILLAUME, René: *Duhovne vježbe u Vatikanu*, Metanoja 35-38, Zagreb 1974.
- Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije, br. 7-8, god 1999.
- Vjesnik Zadarske nadbiskupije, god XLIV, broj 7-8, godina 1999.

Zbornik radova prvog redovničkog tjedna, (uredio Ljudevit Maračić): *Za bolje svjedočenje Evanđelja*, Zagreb 1974.

Zbornik radova drugog redovničkog tjedna, (uredio Ljudevit Maračić): *Da svi budu jedno*, Zagreb 1974.

Zbornik radova devetog redovničkog tjedna, (uredila s. Albertina-Anđa Baćak): *Redovnici i promicanje ljudskog dostojanstva*, Zagreb 1987.

LJUBAV I MILOSRĐE BOGA OCA U MISLI CRKVENIH OTACA

“BOG NI SVOG SINA NE POŠTEDJE” (Rim 8, 32)

Sveti Pavao svojoj je “ljubljennoj djeci” u Korintu kazao: “Da imate u Kristu i deset tisuća učitelja, ipak ne biste imali više otaca. Ta u Kristu Isusu po evanđelju ja vas rodih” (1Kor 4, 15). Prije četrdeset dana preselio se s ovoga svijeta u Očev dom Tomislav Šagi-Bunić. Kad je pred dvadesetak godina umrla njegova majka izjavio je: tko će sada zaplakati kad ja umrem, zaplakati kako to samo majka može. I sâm sam imao dobre roditelje, oca i majku koji su se preselili Gospodinu. Zahvaljujem Bogu za njih i za Tomislava Šagi-Bunića koji su mi bili sakrament ljubavi Boga Oca po Kristu Isusu u Duhu Svetom. Ovo izlaganje kojim vam se obraćam moja je suza ponosnica koju zahvalnim srcem poklanjam mom subratu, učitelju i duhovnom ocu Tomislavu koji mi je usadio ljubav prema crkvenim ocima čijim mislima dolazim k vama.

Dok s vama želim razmišljati i govoriti o Ocu, osjećam strah i nelagodu da ne promašim priliku. Bojim se da govoreći o Ocu ne upadnem u pričanje o njemu, pa da izostane snaga toga imena i tako se udaljim od žive, jednostavne i neizrecive stvarnosti koja je Otac. Osjećam istinitost Isusove tvrdnje: “Nitko ne poznaje Oca...” (Mt 11, 27) i žalosnog vapaja: “Oče sveti, svijet te nije upoznao!” (Iv 17, 25). Doista, poznavanje Oca kao da je u suvremenoj kulturi zakrčeno šumom predrasuda. Zato dok izgovaram njegovo ime, želja mi je da vam ga posve predam, da ga pohranite u svoje srce. Naime, Otac je ime “od kojega ima ime svako očinstvo na nebu i na zemlji” i pred kojim sveti Pavao poziva sve da prignu koljena skupa s njim (usp. Ef 3, 14).

Svaki navjesticatelj u svom govoru ima neku povlaštenu temu, koja mu je na srcu, o kojoj se nikad ne umara govoriti i u kojoj najbolje zna izraziti svoje umijeće. Za Isusa to je “Otac”! Kad Isus govori o Ocu, oči učenika širom se otvaraju, toliko da se u njima javlja snažna nostalgija kroz Filipov molbeni poziv: “Pokaži nam Oca i dosta nam je”! (Iv 14, 8). Pa ipak za Isusa Otac nije “tema”. Otac je za njega ABBA, njegov tata, onaj koji je njemu dao

svoju slavu “prije nego što je svijeta bilo” (Iv 17, 5). On Isusa, i kao čovjeka, privlači neizmjenom privlačnošću. Sve njegovo poslanje na zemlji sastoji se u tome da ljude upozna s njim. Stoga zaključuje propovijed o Kraljevstvu, govoreći: “Očitovao sam im tvoje ime, i još ću očitovati, da ljubav kojom si ti mene ljubio bude u njima - i ja u njima” (Iv 17, 26). Sama muka treba poslužiti tome da očituje ljudima svoju ljubav prema Ocu: “Neka svijet upozna da ja ljubim Oca - rekao je ulazeći u muku -, ustanite, pođimo!” (usp. Iv 14, 31). Pođimo s Isusom u njegovu muku da upoznamo njegova Oca. Zavirimo s Njim u muku svijeta da u Isusovu Ocu prepoznamo svoga Oca kao Oca svega svijeta.

1. ODBACIVANJE OCA

U poslanici Rimljanima, od 5. do 8. poglavlja, Apostol nam govori o ljubavi Boga Oca prema nama, kao o konačnom izvoru od kojega je poteklo otkupljenje. Dobro zapazimo što tu veli sveti Pavao: “Bog (Otac!) pokaza ljubav svoju prema nama ovako: dok još bijasmo grešnici, Krist za nas umrije” (Rim 5, 8); i još: “Bog ni svojega Sina nije pošteditio, nego ga je za sve nas predao!” (Rim 8, 32). Bog Otac pokazuje svoju ljubav prema nama, predajući smrti svoga vlastitoga Sina! Za ljudsku misao ova je tvrdnja iznenađujuća, štoviše sablažnjiva. Činjenica da je Krist umro za tu i takvu ljudsku misao ne pokazuje Očevu ljubav, već štoviše njegovu okrutnost, ili, u najmanju ruku njegovu nepopustljivu pravednost.

Poteškoća koju ljudi današnjice susreću u nastojanju pomirivanja dobrote Očeve s užasnom smrću Kristovom na križu ima poglavito dva razloga. Prvi nastaje unutar same Crkve. Sastoji se od neprikladnih predstavljanja samoga otajstva Isusova otkupiteljskog djela po muci i smrti na križu. Tumačenja koja su raširena po udžbenicima a nastala su na temelju propovijedanja o muci Kristovoj dovela su do toga da su stvorila izobličenu sliku drame otkupljenja. Evo, na primjer, kako je slavni govornik Bossuet izrazio lik Očev u jednom govoru što ga je držao na Veliki petak god. 1662. na dvoru francuskoga kralja Ljudevita XIV:

“Sveta duša mojega Spasitelja zahvaćena je užasnim strahom što mu ga zadaje prijeteći Bog; dok osjeća potrebu da se baci u njegov naručaj kako bi u njem našao ohrabrenje i utjehu, opaža da on odvraća lice, odbija ga, napušta ga, potpuno ga ostavlja da bude plijen bijesa njegove razljučene pravednosti. Bacaš se, Isuse, u ruke Oca a osjećaš da si odbijen, osjećaš da te upravo on progoni, da te udara, da te napušta, upravo te on pritišće golemim i nepodnošljivim teretom svoje osвете... Isus moli a ljutiti Otac ga ne sluša; to je pravednost Boga koji se osvećuje za nanesene mu pogrde; Isus trpi a Otac se ne smiruje!” (*Oeuvres, IV*, Paris 1836, str. 365).

Ako se tako izražavao jedan od najslavnijih i najdubljih govornika koje povijest spominje, možemo zamisliti čemu su sve bili skloni drugi propovjednici!

Jasno da jedno takvo promatranje, temeljeno na juridičkom pojmu okajanja, nije moglo ne roditi, na dugu stazu, postupno odbacivanje takvog “nepopustljivog” Oca koji čeka, s neba, netrpljiv, da njegov vlastiti Sin prolije krv za otkupninu. Takav način tumačenja otajstva otkupljenja ne vodi dovoljno računa poglavito o temeljnoj istini božanskoga jedinstva volje između Oca i Sina i Duha Svetoga, na temelju koje ono što Otac hoće, na isti način hoće i Sin. Ako je dakle bilo neke “okrutnosti” u Bogu, ona nije bila okrutnost Oca protiv Sina, već Boga protiv samoga sebe. Bog je bio okrutan sa samim sobom iz ljubavi prema čovjeku.

Neprilika skolastičke a djelomično i patrističke teologije otkupljenja, jest što kao pojmove uzima one stvari koje su za Bibliju bile samo slike. U starom biblijskom svijetu slika, uzeta iz onoga što se činjenično i konkretno događalo prilikom otkupljivanja jednoga roba, pretvorena je u juridički i apstraktni pojam “otkupljenja”, s posljedicama koje smo spomenuli. Slike su sastavni dio neizravnog govora simbola, a pojmovi su, naprotiv, dio izravnoga govora. Slike su diskretnije od pojmova; znadu se povući i u prikladnom času ustupiti mjesto drugim slikama koje ih uklope u sebe i mijenjaju ih; one su poput prispodoba koje upotrebljava Isus: služe da nešto kažu, a potom ih se polako napušta i, djelomično, čak zaboravlja u duhovnoj stvarnosti koju trebaju pojasniti. Pojmovi, naprotiv, jednom stavljeni na poprište razmišljanja i zaključivanja, imaju čeličnu logiku, ne popuštaju, neumoljivo se nameću. A to dovodi do rizika iskrivljivanja otajstva, posebice ako se ne vodi računa da su tu pojmovi uvijek analogni.

Drugi razlog odbijanja Oca nastaje izvan Crkve i izvan teologije. Potječe iz niza predrasuda i sumnji, koje su nastale naspram slike oca. Moderna psihologija bez poteškoće je uočila sve lomove na kojima se u ljudskom životu stvorila slika oca: paternalizam, autoritarizam, maskulinizam... Psihoanaliza je potom s Frojdom otkrila takozvani Edipov kompleks, prema kojemu bi u nesvjesnom svakoga sina postojala želja, više ili manje skrivena, da ubije vlastitoga oca. Ove opaske, prikrivene u prostoru ljudske patologije, iz koje su nastale, mogle su biti i dobre i oslobađajuće. Neprikladnost je nastala kad se željelo tim otkrićima dati univerzalnu i apsolutnu vrijednost, primjenjujući ih čak na Boga i s njima, štoviše, tumačiti samu vjeru u opstojnost Boga Oca.

Dakako da nije psihoanaliza iz ništa stvorila ove negativne pretpostavke. Mnoge od njih ukorijenjene su u životu osoba. Može se pojaviti osjećaj zlovolje na Oca najrazličitijim putevima i iskustvima: netko odbija Oca zato što je imao despotskog oca a netko ga odbija, iako nije upoznao nikakvog oca.

Kardinal Martini, milanski nadbiskup, prigodom godine posvećene Ocu uputio je svojim vjernicima pastirsko pismo pod naslovom *Povratak Ocu* (izd. Katehetski salezijanski centar, Zagreb 1999.). Želio je tim naslovom kazati da ovu godinu treba shvatiti kao "povratak u dom Očev". Taj je povratak hitan, napominje kardinal, jer smo izgubili osjećaj očinstva. Moje pismo, kaže nadalje kardinal, želi upozoriti na tešku muku priznavanja oca, na gorak osjećaj odbacivanja oca u svakome od nas... Ljudi koji su se okaljali 'ubijstvom oca' u tjeskobnom traženju da konačno postanu gospodari samih sebe, projicirali su ovu tendenciju i na kolektivnu razinu, u opći mentalitet". To pak je dovelo do traženja idola, tj. do bijednih "nadomjestaka oca". "Društvo bez otaca, kao proizvod totalitarnih ambicija razuma, pretvorilo se u masu osamljenika". Eto razloga potrebe *ustati i poći Ocu*. "Otac je slika nekoga kome se povjeravamo bez pridržaja, sigurni da nas neće odbiti. Njegov lik istovremeno sadrži očinske i majčinske crte". Tako kardinal Martini svojim vjernicima.

Jedan od povoda koji su potaknuli ljudsku misao prema tom odbijanju Oca jest bol nejačadi. Kaže se: Ne možemo prihvatiti Boga koji dopušta patnju tolike nejake djece! Pokuša li im se približiti Isusa koji je trpio, odgovaraju: Upravo Isus je naš glavni dokaz! Zašto je i on morao trpjeti? On, barem on, sigurno je bio nevin! U temelju ljudskog osjećaja zlovolje prema Bogu Ocu jest dakle patnja svijeta, činjenica da on - čovjek - pati a Bog ne; da je Sin trpio, a Otac je ostao netrpljiv (*impassibilis*). U toj stvari, zato, želimo s pomoću Duha Svetoga, tražiti svjetlo.

2. APOFATIČKI PRISTUP BOGU I BOŽJE TRPLJENJE

Početak otkrivanja Boga Oca na nebesima počiva na ispovijedanju temeljne istine našeg vjerničkog puta, da je Bog "nevidljiv" (Rim 1, 20), "neizreciv" (2Kor 12, 4), "nedokučiv" i "neistraživ" (Rim 11, 33), "nepristupačan" (1Tim 6, 16). Ovaj apofatički govor o Bogu, kroz izražavanje niječnih atributa za Boga, na čemu inzistira sveti Pavao, a veoma je drag otačkoj kršćanskoj teološkoj predaji, ima za cilj izraziti poklonstveni odnos čovjeka pred Bogom a što je nužna pretpostavka svakog približavanja Bogu. Bog je apsolutno drugi, čovjeku nespoznatljiv i nedokučiv u svojoj naravi. Naime, svaka spoznaja za svoj objekt ima utvrditi ono što jest; a Bog je ponad svega što postoji. Želeći se njemu približiti trebamo nijekati sve što je ispod njega, dakle sve što jest, jer je jedini On onaj koji jest. Pred njim nam je "skinuti obuću s nogu" (Izl 3, 5), kleknuti u dubokom strahopoštovanju, pokloniti se njegovoj slavi poput Mojsija kojemu Bog daje do znanja: "Ti moga lica ne možeš vidjeti, jer ne može čovjek mene vidjeti i na životu ostati" (Izl 33, 20). Nije to strah i zastrašivanje, to je jednostavno vjernički stav da Bog uvijek ostaje

mysterium tremendum, otajstvo pred kojim čovjek stoji u svetom strahu. Sve što čovjek o Bogu može i treba znati jest s udivljenjem motriti i prepoznati njegovu slavu i njegovo milosrđe prema čovjeku. Ovaj apofatizam snažno podcrtava nemogućnost da čistim racionalnim putem spoznamo Boga. Svaki pokušaj našeg diskurzivnog govora o Bogu i približavanja Bogu koji bi kretao od antropomorfnih slika i usporedaba, bez prethodnog poklonstvenog i kontemplativnog stava, izlaže se opasnosti upadanja u idolopoklonstvo. Nikad nije moguće poistovjetiti Boga s njegovim simbolima, slikama, stvarima ili osobama, pa bile one i svete. Svaka takva interpolacija vodi u magiju. U apofatizmu je riječ o "spoznaji" Boga koja nadilazi svaku ljudsku spoznaju, koja se temelji na "svijetlom Mraku Šutnje" (Dionizije Areopagit, *De mystica theologia*, I, 1, PG 3, 997B), a klanjanje je tu prvi i bitan stav stvorenja koje želi upoznati Boga Stvoritelja, Oca na nebesima. Prije nego što je Bog Otac naš ovdje na zemlji, On je Otac na nebesima. Ispovijediti njegovo očinstvo na nebesima postaje nužna pretpostavka svakom očinstvu ovdje na zemlji.

Čudesno je ipak da Bog koji jest i ostaje potpuno drugi, u svome čovjekoljublju postaje čovjeku blizak. Ovu važnu vjerničku pretpostavku slike Boga apsolutno drugog i prijateljski bliskog susrećemo ponovno kod Mojsija koji se ne može Bogu približiti i na životu ostati, ali: "Jahve bi razgovarao s Mojsijem licem u lice, kao što čovjek govori s prijateljem" (Izl 33, 11). Ako mi možemo govoriti o Bogu Ocu i njemu se sinovski obraćati, to je zato što se on nama sam prvi objavio, sagnuo se nad nas, sišao je k nama i u Isusu nam objavio sadržaj Božjega očinstva.

Kada Biblija ulazi u dodir s grčkom filozofijom, stvar nad kojom se ta filozofija najviše sablaznila bijahu "trpljenja" (*passiones*) Boga, činjenica da Bog Biblije "trpi". Naime, čitamo u Starom zavjetu da se Bog "ražalosti u svom srcu" (Post 6, 6), da se "žalostio" u pustinji (usp. Ps 78, 40). Nije riječ samo o nekolicini istrgnutih rečenica. Sva Biblija, od početka do kraja, puna je neke vrste Božje žalopojke prema svome narodu: *Narode moj, što sam ti učinio? Čime sam te zamorio? Odgovori mi* (Mih 6, 3). Duboki razlog ovoga žalovanja je iznevjerena Božja ljubav: *Sinove sam ti odgojio, podigao, al se oni od mene odvrgoše* (Iz 1, 2). Ali Bog se ne žalosti za sebe, kao da bi mu nešto nedostajalo; žalosti se za čovjeka koji se tako gubi. Žalosti se, dakle, iz čiste ljubavi. Biblija se ne boji osvijetliti stanovitu "nemoć" Boga, kojoj je uzrok njegova ljubav prema čovjeku. Ljudi sve čine da izazovu Boga svojim idolima i svojom pobunom. Bog bi ih, po pravdi, trebao satrti, kadli se pojavljuje kontrast, stanovita drama, u samom Bogu, a očituje se u ovim riječima proroka Hošeje: *Kako da te dadem Efrajime, kako da te predam Izraelu!... Srce mi je uznemireno, uzavrela mi sva utroba. Neću više gnjevu dati maha* (Hoš 11, 8-9). Pa i kad je Bog "prisiljen" pribjeći kazni kako bi popravio svoj narod i očistio ga od nedjela, kao za vrijeme izgnanstva,

zapisano je da *nerado on ponižava i rascvili sinove čovjeka* (Lam 3, 33). Ako čovjek trpi, i Bog trpi, jer mora postupati "protiv svoje želje". U jednom rabinskom komentaru uništenja hrama, čita se da je onoga dana "Sveti plakao" i, obraćajući se Jeremiji reče: "Danas sam sličan čovjeku kome je umro sin jedinac dana kad mu je bila pripravljena svadba: a ti se ne sažaljevaš nada mnom i nad mojim sinom?" (usp. R. Pacifici, *Midrashim, Fatti e personaggi biblici*, Casale Monferrato 1986, str. 142ss). U *Tužaljka* sam Bog, a ne samo prorok, jadikuje. A poznato je koliko je i hebrejska misao bila osjetljiva za temu transcendencije i slave Božje.

Ukazao sam na sablažnjavanje filozofa pred ovom nečuvenom objavom Boga. Za njih je Bog bio ideja, ideja Dobra, a ne živa osoba; ideja ne trpi, ne "uzbuđuje" se. O njihovu bogu je rečeno da se "ne može miješati s čovjekom" (Platon, *Symp.* 203a). Najviše što može jest da bude "ljubljen", ali nikad "onaj koji ljubi": on, kao konačni uzrok, "pokreće svijet ukoliko je ljubljen" - kaže Aristotel -, ne ukoliko ljubi i prvi ljubi. Boga bi se diskvalificiralo kad bi se njega potčinilo nečemu što je promjenljivo i pojedinačno. Bog je "nepokretni pokretač", tj. onaj koji sve pokreće, ostajući u samom sebi nepokretan i netrpljiv. Razumljivo je kako su se, za njih, srdžba i svi drugi "osjećaji" i "strasti" biblijskoga Boga morali činiti nepodnošljivima.

"Bog - čita se u jednom od tih mislilaca - ne smije biti podvrgnut nijednom zemaljskom osjećaju mržnje i ljubavi. Zato njega ne može zahvatiti niti srdžba niti milosrđe. Ne smije se potresti bolju, niti zahvatiti nestrpljivošću. Slobodan od svake strasti, ne može biti subjektivno zahvaćen niti bolju niti radošću, niti može iznenada željeti ili ne željeti neku stvar" (Apulej, *De deo Socratis /O Sokratovu duhu-zaštitniku/, 12).*

To je bila ideja o Bogu koja je dominirala u času kad je kršćanska teologija činila svoje prve korake. Pojavio se strastven pokušaj kod nekih učenih (gnostika), koji je trajao stoljećima, da odstrane sve te stvari iz Biblije i usklade pojam Boga s poimanjem filozofa, da stvore od "Boga Abrahamova, Izakova i Jakovljeva", "boga filozofa". Kako je Crkva reagirala? Evo jednog od najčvršćih i najhrabrijih glasova:

"Da bismo saznali tko je Bog - piše Tertulijan -, mi ne idemo u školu filozofa ili Epikura, nego u školu proroka i Krista. Mi koji vjerujemo u jednoga Boga koji je čak na zemlju došao, koji je želio podijeliti s nama poniženje ljudskoga stanja za naše spasenje, daleko smo od mišljenja onih koji žele nekog boga koji se ne brine o ničemu. Odatle dolazi ono razmišljanje heretika koji govore: 'Ako se Bog ljuti, prigovara, podiže glas i žalosti se, to znači da se izopačuje i umire! A baš kršćani vjeruju da je Bog i umro, iako živi u vijeke vjekova'. Bezumnici! Oni prosuđuju božanske stvarnosti na način ljudskih stvari i budući da u čovjeku te strasti uključuju propadljivost, misle

da se one tiču i Boga, a zapravo, ako propadljivost ljudske naravi uzrokuje da u nama postoje takve strasti koje su znak raspadljivosti, u Bogu božanska nepropadljivost uzrokuje da i one (tj. strasti, op. TZZ) budu slobodne od svake raspadljivosti” (*Adv. Marc.* II, 16; CCL 1, str. 493).

I oni mislioci koji su bili osjetljiviji za čari grčke filozofije, u toj su točki ostali vjerni Bibliji. Najpoznatiji među njima, Origen, baš komentirajući Bibliju, dolazi do tvrdnje da je u Bogu Muka prethodila, u nekom smislu, i samom Utjelovljenju, te da je zemaljska i povijesna muka Kristova očitovanje i posljedica muke koja je povijesnoj Isusovoj muci prethodila i koju je sam Otac pretrpio za nas. On piše:

“Spasitelj je sišao na zemlju iz smilovanja prema ljudskom rodu. Podnosio je naše patnje još prije nego što je trpio na križu, još prije nego što se udostojao uzeti naše tijelo. Jer da ih nije podnosio već ranije, ne bi bio došao sudjelovati u našem ljudskom životu. Koje je to trpljenje koje je on, od početka, podnosio za nas? To je trpljenje ljubavi. Zar sam Otac, Bog svemira, koji je pun širokogrudnosti, milosrđa i samilosti, možda ne trpi na neki način? Ili možda ne znaš da, kad je zaokupljen ljudskim stvarima, on trpi ljudskom mukom? Trpi mukom ljubavi” (Origen, *In Ez. hom.* 6, 6; GCS, 1925, str. 384s; usp. i *Com. in Mt* 10, 23; GCS, 1935, str. 33).

Origen svodi debatu na pravi korijen a to je, vjeruje li se u Boga ljubavi ili ne. Poganski filozofi su dobro znali da ako Bog ljubi ljude i zanima se za njihovu sudbinu, on ulazi, na neki način, u njihov vrtlog i nije više “netrpljiv i spokojan”. Zato su pozitivno nijekali da on ljubi, govoreći da može samo “biti ljubljen”, ali ne “ljubiti”. Kršćani pak nisu mogli prihvatiti taj zaključak a da time, isti čas, ne zaniječū sveukupnu Bibliju. Zato su se otvorili otajstvu Boga koji “trpi”. Sam sveti Pavao govori da je moguće “žalostiti” Duha Svetoga, tj. uzrokovati da on trpi (usp. Ef 4, 30). Bogu koji “je ljubav”, trpljenje i patnja zasigurno više priliče od njihove suprotnosti, tj. netrpljivosti. Bog trpi “patnju ljubavi”, patnju koja proizlazi iz činjenice što on ljubi i to zaista ljubi. Sama riječ “patnja” u našem govoru izražava onu otajstvenu vezu između boli i ljubavi: uporablja se, naime, bilo da ukaže na veliku, neodoljivu ljubav, bilo da ukaže na veliku bol. I za Boga vrijedi ono što kaže *Nasljeduj Krista* (III, 5,7) da “se bez boli ne živi u ljubavi”.

“Riječ je o odlučujućem obratu u poimanju Boga - upozorava uvaženi teolog H.U. von Balthasar - koji nije na prvom mjestu ‘apsolutna moć’, već apsolutna ‘ljubav’; njegov suverenitet ne očituje se u tome da drži za sebe ono što mu pripada, već je on u njegovu predanju” (H.U. von Balthasar, *Mysterium Paschale*, I, 4; u *Mysterium salutis*, III, 2, Einsiedeln 1969).

Jamačno, riječi “patnja”, “trpljenje”, pridijevane Bogu, imaju analogno značenje, različito od onog u ljudskom načinu mišljenja. U Bogu je riječ o

trpljenju koje je bezgranično slobodno, nije podložno nikakvoj nuždi ili sudbini, ne poništava druge božanske atribute, nego ih potvrđuje, iako mi ne vidimo kako. To je "trpljenje netrpljivosti", kako ga naziva Origenov učenik sveti Gregorije Čudotvorac (*Ad Theopompum*, u Pitra, *Anal. Sacra*, IV, 1883, str. 363ss.). Naprotiv, radikalna nesposobnost trpljenja značila bi, za Boga - smatrali su neki drevni Oci -, ograničenje i bila bi znak nedostatka slobode. Bog može, ako želi, i trpjeti, a budući da ljubi, on to želi. Patnja Božja znak je neograničene suverenosti i moći, ne manje od drugih njegovih savršenosti.

Isto treba kazati i za famoznu "srdžbu" Božju, o kojoj Biblija tako često govori, uključujući Novi zavjet. Ona je čisto očitovanje ljubavi, jer je uvijek srdžba protiv grijeha, nikad protiv grešnika: *Zar je meni do toga da umre bezbožnik - riječ je Gospodina Boga - a ne da se odvрати od svojih zlih putova i da živi* (Ez 18, 23). Bog udara i zastrašuje grešnika zato da ga oslobodi od grijeha, udara ga u vremenu da bi ga spasio za vječnost, iako ovu posljednju istinu naslovnici objave nisu odmah i od početka jasno shvatili. On, zapravo, "ljubi sva bića i ne mrzi ni jedno koje je stvorio; ako kori i opominje, čini to zato da se ostave zloće, i da se ufaju u njega" (usp. Mudr 11, 23 - 12, 2). Srdžba u Bogu jest trenutak očitovanja njegove uzvišene svetosti.

"Za pobožnike Staroga zavjeta takva srdžba nije umanjenje, već naprotiv naravni izričaj i čas prijeko potrebne svetosti kao takve. I to s pravom. U stvari ta srdžba nije drugo nego sâmo *tremendum* (strašno) koje, u sebi potpunoma iracionalno, ovdje je izraženo prostodušnom analogijom s naravnim svijetom i to sa svijetom strastvenog života čovjeka; to je izvanredno živa i upečatljiva analogija, koja kao takva uvijek ima svoju vrijednost, i za nas je nužna, želimo li formulirati religiozni osjećaj" (R. Otto, *Il sacro (Sveto)*, pogl. 4).

3. OČEVA SUĆUT

Promotrimo sada drugi aspekt problema, onaj koji nastaje s kršćanstvom, slijedom objave Trojstva i novoga "očinstva" Boga Oca. *Riječ je o stavu Oca naspram muke njegova Sina Isusa Krista*. Je li točno da je Bog Otac samo onaj koji "čini" da Sin trpi, odnosno gleda kako Sin trpi? Ako je pisano da "protiv svoje želje on rastužuje sinove čovječje", što kazati o ovom Sinu koji je ljubljani Sin, sav ljubav i poslušnost za Oca? Sveti Pavao tvrdi da Bog "nije poštedio ni svog Sina, nego ga je predao za sve nas" (Rim 8, 32). Ako čitamo ovaj tekst u izdanju Biblije na prikladan način, s poboljšanjima u izdanju (npr. u tkzv. *Jeruzalemskoj Bibliji*), naći ćemo pored tog teksta iz poslanice Rimljanima upućivanje na Postanak 22, 16. O čemu se govori ondje? Govori

se o Abrahamu. Bog govori Abrahamu: "Kad si to učinio i nisi mi uskratilo svog jedinca sina, svoj ću blagoslov na te izliti".

"Usporedimo ove riječi - piše Origen - s onim Apostolovim kad kaže: *On nije poštedito ni svog sina, nego ga je predao za sve nas*" (Hom. in Gen. 8, 12; GCS, 29, str. 84). Abraham koji šuteći korača prema brdu Moriji da ondje žrtvuje sina Izaka bio je dakle slika drugog Oca".

Ovo Origenovo povezivanje pomaže nam da si stvorimo ispravniju ideju o stavu Očevu u otajstvu otkupljenja. On nije bio odsutan, na nebu, dok je Sin išao prema Kalvariji, već, naprotiv, bijaše s njim: *Mene ćete ostaviti sama - reče Isus učenicima - , no ja nisam sam jer Otac je sa mnom* (Iv 16, 32). Tko može opisati osjećaje srca Abrahamova dok prati sina prema mjestu njegova žrtvovanja? Origen kaže da je čas najveće napasti za Abrahama bio kada se, idući putem, sin obratio njemu, ništa ne znajući, pitajući ga gdje je janje za žrtvovanje, obraćajući se ocu riječima "Oče moj!". Na te riječi "Oče moj!", Abraham zadrhta, poput nekoga tko je pogođen udarcem, pa odgovori: "Bog će već providjeti, sine moj!" Kako je mogao kazati sinu: "Janje si ti!"? To je uistinu za Abrahama bio glas kušnje; sva njegova utroba podrhtavala je od glasa onih riječi "Oče moj!". Tko može izreći što se događalo u srcu Oca nebeskoga kad mu se, u Getsemaniju, Isus obratio istim riječima: "Oče moj!": *Abba, Oče! Tebi je sve moguće. Otkloni čašu ovu od mene!* (Mk 14, 36). Zasigurno da bi Abraham bio tisuću puta radije sam umro, nego da mu umre sin. Otac i Sin bijahu dakle skupa u mucu, a čas u kojem Isus osjeća da se Otac od njega udaljio te viče: *Zašto si me ostavio?*, u stvari je čas u kojem mu je Otac bliži, privija ga k sebi još snažnijom ljubavlju, kad bi to bilo moguće, jer je to čas u kojem je ljudska volja Sinova najviše sjedinjena s njegovom božanskom voljom.

Sada razumijemo što želi kazati sveti Pavao rečenicom: "Bog nije poštedito ni svoga Sina, nego ga je predao za sve nas": to znači da ga nije poštedito za sebe, tj. nije ga zadržao za sebe "kao ljubomorno blago" (usp. Fil 2, 6). Otac nije samo onaj koji prima žrtvu Sinovu, nego i onaj koji "sudjeluje" u žrtvi Sina.

"Koliko si nas ljubio dobri Oče - kliče sveti Augustin nad tom Očevom žrtvom -, da nisi poštedito svoga Sina jedinca, nego si ga predao za nas grešnike! Koliko si nas ljubio!" (*Confess. X*, 43, 69).

U najdrevnijoj teologiji Crkve govorilo se svom jednostavnošću i sigurnošću o toj stvarnosti, tj. o Božjem trpljenju u Kristu. Jedan svjedok te arhajske teologije koja je cvjetala naročito u Maloj Aziji kazao je ove riječi koje nam donosi Tertulijan:

"Ako je Sin patio, Otac je supatio", i još: "Kako bi bio mogao Sin patiti, a da Otac ne bi bio supatio?" (Tertulijan, *Adv. Prax.* 29; CCL 2, 1203).

Veoma brzo, međutim, jedna je hereza uznemirila tu jednostavnu vjeru nadahnutu Biblijom. (Možda su su upravo navedene rečenice bile već sastavni dio te hereze, kako predmnijeva Tertulijan kad ih navodi). Ta hereza je nijekala razlikovanje između Oca i Sina, nijekala je, zapravo, Trojstvo. S gledišta te hereze, budući da je u Bogu samo jedna osoba, kazati da je Sin trpio isto je kao kazati da je Otac trpio; mijenjaju imena, ali ne razlikuju osobu. Zato su ih protivnici nazivali "Patripasijanci", tj. oni koji pridijevaju trpljenje Ocu. To pak je bila posve različita ideja od one pravovjerne, prema kojoj je Otac, ostajući Otac, učestvovao u trpljenju Sina koji je ostao Sin, tj. različita osoba od Oca.

Kako obično biva u takvim slučajevima, odbacivanje hereze dovelo je sa sobom do odbacivanja prethodne istine, gotovo uklanjajući samoj herezi svaki povod. Tema supratnje Očeve nestaje iz govora i svijesti Crkve; postaje tek potopljen relik. Uobičajilo se strogo razlikovati trpljenje koje je *ježeljeno* (voluta), i koje je zajedničko Ocu i Sinu, od trpljenja koje je *podneseno* (subita), koje bi bilo samo vlastito Sinu. Opći i neumoljiv proces prilagodbe kulturi vremena učinio je da je biblijska ideja trpljenja Boga žrtvovana grčkoj ideji netrpljivosti Boga. Tom procesu pridonijela je i činjenica što je netrpljivost (*apátheia*) u nekim monastičkim krugovima postala najuzvišeniji asketski ideal, sam vrhunac svetosti, a što je uzrokovalo da se nju, netrpljivost, pridijevalo najvišem stupnju, tj. Bogu. "Tako se moglo dogoditi da je ontološka metafizika ušla u teologiju, sve odlučnije istiskujući biblijski način razmišljanja... Neposredna posljedica bila je da je slika Boga, zacrtana u predaji, poprimila - protiv nakana koncila u Niceji i u Carigradu - tipično grčke crte nepokretnog i netrpljivog božanstva" (W. Kasper, *Jesus der Christus*, III, 1, 2, Mainz 1974).

U dogmi Crkve ipak je ostalo čvrsto uporište od kojeg možemo ponovno krenuti: iako suočena s beskonačnim kontrastima, vjera Crkve nastavila je uvijek ispovijedati *theopashizam*, tj. nauk trpljenja Boga u Kristu, čuvajući čvrsto drevnu tvrdnju da je "Bog trpio" (usp. DS, 201.222). Smisao ove dogmatske tvrdnje jest da je Bog trpio "u tijelu", ali mi znademo iz teologije da onaj "koji" je trpio u tijelu - dakle subjekt - jest osoba Sina, tj. Bog. "Jedan od Trojstva je trpio", pa ako je jedan trpio - snagom perihoreze, tj. uzajamnim prožimanjem triju božanskih osoba -, sve je Trojstvo trpjelo. U tijelu Kristovu koje je Crkva, "ako jedan ud trpi, svi udovi zajedno trpe" (1 Kor 12, 26). To što vrijedi za crkveno zajedništvo, kako ne bi vrijedilo za trojstveno zajedništvo koje je crkvenom izvor i model? Zacijelo, u slučaju Oca radi se o trpljenju koje je različito od trpljenja Sina čovjekom postala. Očevo je trpljenje neizravno trpljenje, ili supatnja. Kako su dobro govorili oni prvi teolozi, "ako je Sin patio, Otac je su-patio".

U naše dane, nakon duge šutnje o trpljenju Boga Oca - šutnje u kojoj je mogla naći prostor ona čudna ideja o "neumoljivu" Ocu -, prisustvujemo

ponovnom procvatu ove istine u svijesti Crkve (usp. Kazoh Kitamori, *Teologia del dolore di Dio*, Brescia 1975). Neki teolozi, iz različitih zemalja i usmjerenja, započeli su ponovno govoriti o ovoj otajstvenoj stvarnosti. Neki su ustvrdili da čin "predanja vlastitoga Sina" uzrokuje u Bogu dublje trpljenje od bilo kojeg trpljenja stvorenoga svijeta i da se zadaća Raspetoga sastojala upravo u očitovanju Očeve patnje. U tom pravcu ide i japanski teolog Kazoh Kitamori koji zastupa da "je bit Božja bol koju Bog osjeća radi trpljenja ljudi; bol koja se širi s Kristova križa i pretvara se u ljubav" (Dizionario Piemme, Teologi, Casale Monferrato 1994, str. 137).

U novije vrijeme Međunarodna teološka komisija koja djeluje u ovisnosti s Kongregacijom za nauk vjere, uzimajući u razmatranje ovaj aspekt trojstvenoga nauka, pozitivno je ocijenila ta nova otvaranja, prosuđujući ih da su na crti tvrdnji Pisma i Otaca. U njima se na poseban način raspoznaje trojstvena dimenzija Križa Kristova, tj. da su Otac, Sin i Duh Sveti, dakle sva trojica, na različit način, uključena, u patnji Kristovoj (*Civ. Catt.* fasc. 3181, 1983, str. 50-65). Sam Vrhovni svećenik, Ivan Pavao II. prihvatio je to "otkriće" istinskog lika biblijskoga Boga:

"Sveta knjiga nam govori o Ocu koji suosjeća za čovjeka, gotovo kao da s njim dijeli njegovu bol. U konačnici, ta nedokučiva i neizreciva "bol" Očeva rodit će nadasve čudesnu ekonomiju otkupiteljske ljubavi u Isusu Kristu, kako bi se, po otajstvu smilovanja, u čovjekovoj povijesti ljubav mogla očitovati jačom od grijeha... U čovječstvu Isusa Otkupitelja obistinjuje se Božja "bol", odjekuje riječ u kojoj se očituje vječna ljubav, puna sućuti: 'Žao mi je' (Mt 15, 32; Mk 8, 2)" (*Enc. Dominum et vivificantem*, 39).

Prije teologa, bile su neke povučene duše koje su u svom srcu, kao daleku jeku, proniknule Božje tugovanje i od toga se dana njihov život izmijenio do te mjere da ne govore o drugom nego o tome (usp. Majka B. Schlink, *Chi ascolta il lamento di Dio?*, Darmstadt 1983). Te duše nisu iz studija teologije naučile o trpljenju Boga Oca, kao da je riječ o nečem prošlom; naučile su to u živo, jer Bog Otac trpi i sada za ljude, poradi odbijanja njegove ljubavi... U životu nekih svetaca čita se da su gotovo mahnitali od pomisli da "ljubav nije ljubljena" (sv. Franjo), te bi čitave noći hodali ponavljajući te riječi, izvikujući ih i pred neživim stvorenjima, kako bi se ona njima u plaču pridružila. Kako možemo, dakle, još ponavljati frazu da "čovjek trpi a Bog ne"?

4. LJUBAV I POSLUŠNOST

Moramo se ipak suočiti s najdelikatnijom točkom, onom od koje je nastala slika "neumoljiva" Oca u odnosu na njegova Sina Isusa Krista. Zašto je

Otac "predao" smrti Sina i kako to pomiriti s njegovom "sućuti"? U Ivanovu Evanđelju Isus govori: *Zbog toga me i ljubi Otac što polažem život svoj da ga opet uzmem. Nitko mi ga ne oduzima, nego ga sam od sebe polažem. Vlast imam položiti ga, vlast imam opet uzeti ga. Tu zapovijed primih od Oca svoga* (Iv 10, 17-18). Ovdje se govori o "vlasti" položiti život i o "zapovijedi" za polaganje života, o slobodi i o poslušnosti. Upravo je u paradoksu slobode i poslušnosti ključ otajstva. Kako i kada je Otac dao Sinu "zapovijed" da slobodno položi svoj život? Sveti Toma odgovara da je Otac predao Sina smrti "ukoliko mu je pobudio volju da trpi za nas, udahnujući mu ljubav" (*Summa Theol.* III, 47,3). Kako je različita slika Oca koja izranja iz tih riječi ako je usporedimo s onom koju smo naznačili na početku! "Zapovijed", dakle, koju je Sin primio od Oca nadasve je zapovijed ljubavi prema nama. Dajući Sinu svoju narav, koja je ljubav, Otac mu je samim time predao "zanos ljubavi" i taj zanos ljubavi doveo je Isusa do križa!

U Novome zavjetu ponekad se kaže da je Isus umro "jer nas je ljubio" (usp. Ef 5, 2), a drugi put da je umro iz "poslušnosti" Ocu (usp. Fil 2, 8). Nama ljudima dvije stvari - ljubav i poslušnost - izgledaju različite i radije bismo vjerovali da je on umro iz ljubavi, nego iz poslušnosti. Međutim Riječ Božja i teologija Crkve uvode nas do dublje točke promatranja, gdje se dvije stvarnosti stapaju u jednu. Zaista, Isus je umro iz ljubavi prema nama, ali upravo to je bila njegova poslušnost Ocu! Predanje i nalog, ljubav i poslušnost isprepleću se međusobno na način da to ne možemo do kraja shvatiti, jer poniru u samo otajstvo Trojstva, tj. u činjenicu da je Bog istodobno jedan i trojstven. Iz jedinstva nastaje ljubav, iz trojstva poslušnost. Ljubav je, naime, zajednička svima trima božanskim osobama, a poslušnost je vlastita samo Sinu.

Najsavršenija poslušnost nije u savršenom izvršenju primljenog naloga, nego u posvojenju volje nalogodavca. Takva je bila poslušnost Sinova; on je s Ocem dijelio istu volju. Pa ipak, poslušnost Isusova nije bila laka poslušnost, već, naprotiv, najteža poslušnost koja se može zamisliti, takva da ga je koštala krvavog znoja, jer je Sin Božji poslušao "po ljudskoj naravi". Trebao je ostvariti tako savršenu poslušnost s voljom kakva je naša. Trebao je, kao čovjek, ostvariti poslušnost kao Bog!

U kontekstu govora o ljubavi i poslušnosti Isusove zaustavimo se načas na razmišljanju Izaka Ninivskoga, sirijskoga crkvenog oca i mističara iz VII. stoljeća o objavi Očeve ljubavi kroz Isusovu smrt na križu. U svojim *Duhovnim govorima* Izak razlog Isusove smrti na križu ne promatra polazeći od grijeha naših praroditelja već od same naravi ljubavi Boga Oca. Razlog Isusove smrti na križu nije Adamov grijeh koji je pogodio čovjeka, nego Ljubav koju je Bog Otac želio priopćiti svijetu. Izak pita zašto je Krist postao čovjekom,

zašto je trpio i umro na križu? Zar zato da nas spasi od grijeha, kako se obično odgovara? Ne, odgovara, već zato da nam otkrije ljubav kojom Isusov Otac ljubi čovjeka grešnika, zato da nas “zarobi” svojom ljubavlju. On kaže:

“Riječ je Božja obukla ljudsko tijelo kako bi blagošću i poniznošću upravila pogled svijeta prema svome Ocu, uzašao je na drvo križa za grešnike i predao po mucu svoje sveto tijelo za svijet zato da svijet upozna koliko ga Bog ljubi, zato da se dademo zarobiti Očevom ljubavlju po izobilju naše ljubavi koja izvire iz shvaćanja njegove ljubavi, te da po smrti njegova Sina postane moguća velika moć nebeskoga kraljevstva, a to je ljubav. Razlog smrti našega Gospodina nije bila da nas spasi od grijeha. Jedini razlog njegove muke i smrti bio je da svijet upozna ljubav koju Bog ima prema stvorenju” (*Četvrti govor*, 78, u ISACCO DI NINIVE, *Discorsi spirituali*, Edizioni Qiqajon, Comunità di Bose, 13050 Magnano, 1985., str. 182-183).

Izak dalje nastavlja govoreći da se posve umanjuje smrt Kristovu i njegov dolazak na svijet ako se razlog te otajstvene Božje ekonomije promatra kroz oslobođenje od grijeha, pa nastavlja:

“Ako božanska moć želeći uništiti moć grijeha kako bi nas na taj način oslobodila od grijeha nebi to bila u stanju učiniti drukčije nego smrću Kristovom, u tom slučaju moć grijeha bila bi jača od božanske moći” (*Isto*, str. 183).

Zar ćemo kazati, pita se Izak, kad ne bismo bili sagriješili, te da smrt nije nad nama zavládala nasiljem grijeha, da se Krist ne bi pojavio, niti bi umro? Zadivljen nad čudesnim stvarnostima ljubavi koju nam je Bog objavio i njome nas obdario po utjelovljenju, mucu i smrti Kristovoj Izak se pita:

“Treba li zahvaliti grijehu da smo po njemu primili ta dobra? Hoćemo li grijehu pripisati uzrok svih čudesnih stvarnosti, te da su i anđeli primili to veliko dobro pomoću grijeha jer ih je on učinio dostojnima dolaska Kristova? Hoćemo li kazati da kad grijeh ne bi bio učinjen za njih i za nas ne bi bilo nade budućeg života kojem se sada nadamo? Zašto se onda optužuje grijeh ako nam je on stekao sva ta dobra? Ako je smrt našega Gospodina, njegova muka i sve otajstvo njegova dolaska i njegova života na zemlji bilo samo zato da nas spasi od grijeha i oslobodi nas od propasti... i ako u tome nije bilo drugih skrivenih otajstava, u usporedbi s kojima grijeh nije ništa..., onda pripišimo grijehu uzrok svih tih čudesnih stvarnosti kao da ne bismo imali niti jednu od njih da nismo bili podloženi njegovu djelovanju, te nam je grijeh dao ono čega ne bismo bili dostojni da smo ostali u pravednosti” (*Isto*, str. 183).

Ali nije tako!, kategoričan je Izak. Ako čitamo Sveto pismo ne tek naizvan, već duhovnim očima, ako u strahu Božjemu s udivljenjem istražujemo Božju ekonomiju i skriveno bogatstvo u Svetim knjigama otkrit ćemo da je jedini razlog Kristove smrti na križu otkrivanje neizmjerne ljubavi Boga Oca. Logika Božje ljubavi jest potpuno samodarivanje sve do žrtve samoga Boga. Upravo

ta logika vodi Oca nebeskoga da preda smrti svoga Sina. Prema tome i da grijeha nije bilo Krist bi bio umro za nas. Smrt Kristova na križu opravdava se samo ljubavlju Boga Oca prema nama ljudima. Izak zaključuje:

“Sada si razumio zašto je došao naš Gospodin i sve ono što je potom slijedilo, kad je on sam svojim svetim ustima jasno razložio razlog tome? Piše naime: *Bog je tako ljubio svijet te je dao svoga Sina Jedinorođenca*” (Iv 3, 16).

Očito da smo ovim razmišljanjem sirijskog duhovnika na potpuno drugoj crti od teološkog zaključivanja koje se nadahnjuje na vazmenom uskliku: *O felix culpa*. Daleko smo od jednostranog shvaćanja da je Krist umro zato da zadovolji pravednosti prema svome Ocu. Bog ostaje dobri Otac i onda kad je suočen s grijehom čovjekovim. Štoviše upravo tu se ponajviše očituje njegova narav Oca.

5. ZAKLJUČAK: POUZDATI SE U OCA

Što označuje sav govor o trpljenju Boga kojim smo se do sada bavili? Možda da je Bog nemoćan da se suoči sa zlom? Ne smijemo pasti u zabludu da na neki način površnim čitanjem Biblije iskrivimo biblijsku sliku Boga, kako nas upozorava Izak Ninivski. Bog ostaje “tri puta sveti”, svemogući, onaj koji je uzvišen nad svim stvarima. Sve njegovo trpljenje znak je njegove milosrdne “susretljivosti”, čovjekoljubivosti, ne slabosti. Jedinstvena značajka Boga Isusa Krista jest da, ostajući takav - dakle Bog, Uzvišeni, onaj “koji je na nebesima”, dakle ponad svega i koji sve može -, on je nama darovan kao Otac, štoviše kao Tata (*Abbr*). “Vjerujem u Boga Oca svemogućega”, prvi je članak naše vjere. Bog je Otac, ali svemogući; svemogući, ali Otac! Otac koji bi bio samo dobar a ne bi bio istodobno jak, slobodan, sposoban da dađe sigurnost, ne bi bio istiniti otac i čovjek ne bi mogao u nj imati puno pouzdanje. A to neprijatelj želi ponekad prišapnuti ljudskom srcu, tj. da je i sam Bog nesposoban zaustaviti zlo. Ali to je laž. Teološki odgovor na ovo otajstvo sastoji se u tome da upravo u trpljenju Bog najviše očituje svoju moć, budući da - kako kaže jedna liturgijska molitva - “on svoju moć očituje najviše praštanjem i milosrđem”. “Bog očituje svoju moć u nemoći. Njegova neizmijerna moć je i njegova neizmijerna patnja” (W. Kasper, *nav. mj.*). U svojoj neizmijernoj mudrosti Bog je naumio pobijediti zlo podnoseći ga, uzimajući ga, na neki način, na sebe. Želio je pobijediti - u skladu sa svojom naravi - ne silom, već ljubavlju te nam je tako prvi dao primjer kako valja “zlo pobijediti dobrim” (usp. Rim 12, 21).

Moramo se, ipak, prisjetiti da “suosjećanje” Očevo prema Sinu ne svršava s križem, nego s uskrsnućem. On je dao Sinu nalog da položi svoj život,

“kako bi ga ponovno uzeo”. Niti jednog trenutka nije mislio na smrt Sina, a da ne bi mislio i na njegovo uskrsnuće. Nama ne uspijeva dvije stvarnosti misliti skupa. U uskrsnuću Isus je bio “opravdan u Duhu” (usp. 1Tim 3, 16), tj. Otac mu je, po Duhu, udijelio pravdu, dajući, time, pravdu i samomu sebi, svojoj pobjednoj ljubavi. Uskrisujući Isusa od mrtvih - kaže sveti Pavao -, Bog Otac je pokazao “koje li prekomjerne veličine u moći njegovoj i djelotvornosti snage njegove” (usp. Ef 1, 19-20).

Može se, dakle, pouzdati u Oca! To je sigurnost kojoj smo težili i koja nam je potrebna. Očinska ljubav Božja “jedina je neuništiva stvar u životu, istinska Arhimedova točka”, kazao je jedan koji ju je iskusio (Kierkegaard). Dade li se djetetu sigurnost da ga otac voli, ono postaje sigurno biće koje njegov otac rukom podržava; bilo da ga on vrti oko sebe uz poklike i radost, ili sa svojim ocem govori kao čovjek s čovjekom, ono je najsretnije i najslobodnije stvorenje na svijetu. Jednom je jedan akrobat izvodio točku na posljednjem katu nebodera; potpuno se nagnuo prema van, podržavajući se samo vrškom nogu i držeći u rukama vlastito dijete od nekoliko godina. Kada su sišli, netko upita dječaka je li se bojao a on, čudeći se pitanju, odgovori: “Ne, bio sam u rukama moga tate!”. Vjera nam želi pružiti nešto od te sigurnosti koja od nas čini nova, slobodna stvorenja; želi nas privesti do one točke na kojoj s uvjerenjem kličemo, poput svetoga Pavla u našem kontekstu: “Ako je Bog za nas, tko će biti protiv nas? Tko će nas optužiti, tko osuditi, tko će nas rastaviti od ljubavi Božje. Nadmoćno pobjeđujemo po onome koji nas uzljubi!” (usp. Rim 8, 31ss). Daleko od nas strahovi, malodušja i obeshabrenja, kaže Isus. Koga se bojite? Otac vaš “zna”... Čak i vlasi na glavi vašoj sve su izbrojene. Vredniji ste od mnogo vrabaca.

Ista svečana tvrdnja da “Bog nije poštedio vlastitoga Sina” služi apostolu da snažnije podvuče ovo pouzdanje: Ako Bog nije poštedio vlastitoga Sina, nego ga je predao za sve nas, *kako nam* - nadodaje - *onda s njime neće sve darovati?* (Rim 8, 32). Prvi dio rečenice ima za cilj potvrditi vjerodostojnost drugog dijela.

Otac - govorio je sveti Irenej - ima dvije ruke; dvije ruke Očeve su Sin i Duh Sveti (Adv. Haer. V, 1, 3). S tim rukama on nas je tražio u tminama svijeta i sada kad nas je našao, privija nas k sebi. Sjedinjeni smo s Ocem, po Kristu, u Duhu Svetomu, i to tako čvrsto kao što to nije bio nikad niti jedan sin uz vlastitoga oca, i to zato da ne ostanemo izvan njega, već da budemo privedeni u samu njegovu intimnost. Isus je kazao - a bio je siguran da ga Otac uvijek čuje -: *Oče, hoću da oni koje si mi dao, budu gdje sam ja* (Iv 17, 24). A gdje Sin može ikad biti ako to nije u “krilu Očevu”? Tamo je, dakle, naše “pripravljeno mjesto” i naša “konačna postaja”, tamo idemo, tamo ćemo biti zasvagda i motriti njegovu slavu te zavijeke u čudu govoriti *Oče!*

Pred ovim otajstvom nježnosti nebeskoga Oca, spontano se iz nas pomalja misao da kažemo Isusu: "Isuse, koji si naš stariji brat, kaži nam što možemo učiniti da postanemo dostojnima tolike ljubavi i tolike patnje Očeve!" A Isus odgovara na to pitanje, odgovara nam svojim Evanđeljem i svojim životom. Ima - govori - jedna stvar koju možete učiniti, koju sam i ja izvršio i koja Oca čini sretnim: imajte povjerenje u njega, pouzdajte se u njega, oslonite se na njega! Protiv svega, protiv svih i protiv vas samih. Kad smo u mraku, u tjeskobi, kad sve oko nas i u nama čini se da optužuje Boga, kada više ne vidimo ništa pred sobom osim apsurdna i kao da se predajemo, trgnimo se odmah trzajem vjere i zavapijmo i mi: "Oče moj, ne razumijem te više, ali se pouzdajem u tebe!" (Majka B. Schlink). I Isus je tako zavapio u Maslinskom vrtu: "Oče moj, neka me mimoide ova čaša!" Čaša ga nije mimoišla, ali on nije izgubio pouzdanje u njega pa je uskliknuo: "Oče moj, u ruke tvoje predajem duh svoj!" I bio je uslišan na temelju svoje pobožnosti. Bio je uslišan više nego li bi bio da ga je kalež mimoišao da ga ne pije, jer Otac ga je uskrisio od mrtvih i postavio ga, i kao čovjeka, našim Gospodinom.

Postoji tragičan "očev kompleks", čiji su zatočenici ostali, a da to i ne opažaju, oni isti koji su uveli taj pojam u svijet. A on je u nesposobnosti sebe prihvatiti za "sinove", na radikalnijoj i univerzalnijoj razini nego što je to fizička, tj. da ih je netko rodio kao ovisna bića. Dosljedno tome, oni su nesposobni prihvatiti Oca koji bi bio izvor vlastite egzistencije i slobode i konačište smisla stvari. Postojeće odbijanje Oca u naše doba, koje je izvještačila psihoanaliza, ima isti izvor kao što je onaj kojega je sveti Pavao osvijetlio govoreći o odbijanju Boga općenito, tj. bezboštvo. Bezboštvo je volja čovjekova da on sam bude bog, uzrok sama sebe, ili barem da on sam sebi može konstruirati vlastitoga boga kojemu bi se podvrgao, nazivajući "bogom" djelo vlastitih ruku, ili vlastito "iznašašće". Čitajući kako neki psiholozi opisuju Edipov kompleks svojih pacijenata, vjernik dobiva isti mučan dojam kao što ga ima žena čiji muž je bolestan od raka, a to se javno ne zna, i sluša svoga muža kako tumači jednom svom pacijentu, pritajenim sažaljenjem, strašne simptome iste bolesti. Psihologija neće moći učiniti puno kako bi od ljudi otklonila kompleks oca, ako ga prije ne otkloni od sebe. Da bi to učinila postoji samo jedno sredstvo: vjera. Vjerom se čini taj skok, po kojem se netko nađe "potpunoma bačen u naručaj nevidljivoga", u *blaženu* ovisnost o istini, te otkrije da ima u Bogu ono što je svim snagama uvijek tražio, a da to nije nigdje našao: "zaklon, utvrdu, uvijek blisku pomoć u nevoljama" (Ps 46, 2).

Zaključujem zahvalnicom Izaka Ninivskog kojom ispovijedamo dobro koje je naš rod primio po Kristu našem Gospodinu, i uzdižemo molbenicu za sav naš rod:

"Isuse, začetniče našeg ponosa, neka te sva usta slave; tebi svagda žrtvujemo skrivene prvijence naših misli; tebi neka uzdignu čistu pohvalnicu

tijelo i kosti roda Adamova; tebe puni radosti svim zanosom ljubavi ispovijedamo, jer smo po tebi naučili što je skrivena volja tvoga Oca od vječnosti. Od tebe smo primili dobra onda kad smo očekivali zla; po tebi smo primili spoznaju mi koji smo stupali pomamnim putevima zloće. Uzdignut si kao prvijenac za sav naš rod i približio se božanstvu, tako da ti prinosiš naše molbe Onome kome nisu molbe potrebne. Ti naše molitve uzdižeš Bogu, a našim molitvama ti pridružuješ svoje za nas. Ti si pravednost za sve, jer si za sve, po milosrđu, uzdignut iznad svih, za grijehe svega svijeta bio si osposobljen za pomirenje božanstva. Nismo te žrtvovali božanstvu kao prvijenca stada: ni tu moć nije tada imala naša narav. Blagi Otac sam se je pomirio i svojom voljom uzdigao te je od nas, kad mi još nismo bili pomireni niti nam je to došlo do svijesti, tako da se pravednik ne bi hvastao govoreći da je to po sebi zadobio. *Nema pravedna* - naime - *ni jednoga* (Rim 3, 10; Ps 13, 3): apostol je potvrdio riječ proroka. Naša zloća nije ti bila teška, jer je odavna poznata: znana su ti nagnuća naše naravi još prije nego je sazdana naša narav. Budući da je grijeh zapečatio ukupnost naše naravi, sama ta Dobrota pomirila se s nama.

Tko će te na dostojan način hvaliti, Bože, Oče svega, koji dijeliš dobra bez traženja? Gospodine moj, neka iz naših srdaca ne malakše nada u tebe. Po toj nadi spomen na tebe neka se trajno ureže u naš um. Onaj kojega si kao nadu čitavoga svijeta od svih nas uzdigao k sebi neka ti bude punina toga ispovijedanja u našu korist. Gospodine moj, ne budi daleko nikome od onih koji na zemlji oblače njegovo tijelo i njegove kosti, nego svakoga privuci u nebesko zajedništvo. Tu će te, radujući se u svom začetniku, slaviti sav svijet onom novom Slavom koju ne izgovara jezik tijela. Amen" (IZAK NINIVSKI, *Isto, 99-100*, str. 193-194).

SAKRAMENAT ISPOVIJEDI - POVRATAK K OCU

UVOD*

Čuveni francuski filozof Blaise Pascal jednom je rekao da Boga poznajemo jedino po Isusu Kristu, a isto tako i nas same ispravno poznajemo jedino u Isusu Kristu. Izvan Isusa Krista ne znamo što je život ni što je smrt niti tko je Bog, a niti mi sami. Potom zaključuje: "Ne samo da je nemoguće, nego je i beskorisno poznavati Boga bez Isusa Krista". Ove filozofove riječi mogle bi se nekima učiniti prejake, no one, čini mi se, svoje opravdanje nalaze ne samo na stranicama Svetoga Pisma, nego još više u životima onih koji su realizirali svoje živote, tj. u životima svetaca.

Za vrijeme svog javnog poslanja Gospodin Isus je, kako riječima tako i djelima, svima obznanio da živi i djeluje u otajstvu Oca koji stoji iza, iznad i unutar njega. Prvi učenici su brzo postali svjesni te stvarnosti pa odatle i njihova želja da im pokaže Oca. Ivan nam priopćeva želju apostola izrečenu od Filipa: "Gospodine, pokaži nam Oca i dosta nam je". Nato će mu Isus: Filipe, toliko sam vremena s vama i još me ne poznaš. Tko je vidio mene, vidio je i Oca" (Iv 14,8-9). Doista, on i Otac su jedno (usp. Iv 10,30) i njegova je hrana vršiti volju Onoga koji ga posla (usp. Iv 4,34). Gospodinovo djelovanje objava je Oca nebeskoga. On u sebi otkriva crte Očeva lica i Očeva stava prema ljudima. Gospodinove riječi da nije došao zvati pravednike, nego grešnike (usp. Mt 9,10-13) očituje i objavljuje Očevo lice, jer On vrši poslanje koje mu je povjerio Njegov Otac. Da bi pojasnio kakav je stav Oca nebeskoga prema pokajanom grešniku Gospodin Isus iznosi prispodobu o milosrdnom Ocu, tj. rasipnome sinu (usp. Lk 15,1-2. 11-24).

Kratko tumačenje prispodobe

Gospodin nadasve predstavlja lik Oca, koji je polazište parabole, ukoliko se drama grijeha događa i razumijeva u okviru odnosa između oca i sina. Grijeh nije samo pobuna stvorenja protiv Stvoritelja, nego je nadasve gesta sina koji se distancira i udaljava od Oca. Kenneth Bailey, u svom zanimljivoj

* Ovo je skaćena verzija šireg, usmenog izlaganja.

tumačenju Gospodinove prisposode, dokazuje da se sinovljevo ponašanje svodi na njegovu želju za očevom smrću. Naime, Bailey je u petnaest godina prokrstario zemlje od Maroka do Indije, od Turske do Sudana, pitajući ljude iz raznih društvenih slojeva što zapravo znači sinovljev zahtjev za baštinom, a još za živućega oca. Odgovor je uvijek bio isti: radi se o nečuvenoj stvari u kojoj sin ustvari želi očevu smrt kako bi se dokopao baštine. Očito Sin nanosi ocu nepravdu. Otac je mrtav u njegovu srcu! Grijeih nije samo pobuna stvorenja protiv stvoritelja, nego je, kako doznajemo iz prisposode, gesta sina koji se distancira i udaljava od oca. Sinu je draža baština nego otac. U biti, i prije svog odlaska iz očinske kuće mlađi sin se nalazi u stanju otuđenosti od oca, čijoj ljubavi i blizini pretpostavlja njegova dobra.

Iskustvo grijeha opisano je vrlo kratko: "Nakon nekoliko dana pokupi sve, otputova u daleku zemlju i ondje protrati svoja dobra živeći razvratno" (r. 13). U slijedeća tri retka opisuje se tragična posljedica njegove nepromišljenosti: "Kad sve potroši, nastala je glad u onoj zemlji. Ode i pribi se kod jednoga žitelja u onoj zemlji. On ga posla na svoja polja pasti svinje. Želio se nasititi rogačima što su ih jele svinje, ali mu ih nitko nije davao" (rr. 14-16). Lijep rezultat realiziranih snova. Kule i začarani dvorci o kojima je sanjao u očinskoj kući pretvorili su se u svinjski tor. Daleko od očinske kuće život se pretvara u noćnu moru; daleko od oca života, života više nije ("bijaše mrtav"); daleko od očevih očiju gasi se svaki žičak radosti. Da bi naglasio koliko duboko je mlađi sin pao, Gospodin kaže da je pasao svinje. Pasti svinje bilo je posljednje zanimanje koje bi jedan židov radio, jer su za židove svinje nečiste životinje.

Nesreća je razlog koji je natjerao mlađeg sina da "dođe sebi". On se prisjeća vlastite prošlosti, iz koje, u pozadini blagostanja koje vlada u rodnoj kući, polako izranja lik oca, koji postaje jedina sigurna točka oslonca koji ga dovodi do želje da se povrati u očinsku kuću. No, sjećanje na oca i odluka da se vrati u očinsku kuću, ipak ne pokazuju da je mlađi sin, u vlastitoj nesreći, otkrio oca. On se, naime, želi vratiti kako bi se nasitio, ne misli na očev oprost, on još uvijek ne poznaje očevu srce te ne može ni zamisliti očev zagrljaj opraštanja i pomirenja. Sinu na pamet dolaze i prave riječi koje će reći u susretu s ocem. Te riječi autor knjige Izlaska stavlja u usta faraonu koji nije poslušao Božju zapovijed (usp. Izl 10,16). Mlađi sin lik je čovjeka koji želi sagraditi vlastitu budućnost i sreću u nesuglasju, štoviše protiv očeve volje, a naposljetku se nađe u vlastitoj nesreći. Mlađi sin u biti prototip je svih nas, tj. svakog čovjeka-grešnika koji tako olako napušta očinsku kuću u potrazi za kulama u zraku. Slično njemu i mi se odlučujemo vratiti u očinsku kuću, nažalost ne kao sinovi, nego kao najamnici. Puno puna nam nedostaje istinske sinovske poniznosti koja zna prihvatiti bezuvjetnu i ničim zasluženu očinsku ljubav i oprost.

Luka kroz četiri glagola ocrtava lik oca kojem se vraća izgubljeni sin: “Dok je još bio daleko njegov ga otac *ugleda*, ganu se, *potrčā*, *pade mu oko vrata i izljubi ga*” (r. 20). Otac iščekuje povratak sina. On iz dana u dan promatra obzorje (*dok je još bio daleko*) neće li se pojaviti poznati mu sinovljev lik (koliko li se je puta prevario misleći da se vraća!). I evo, sin se pojavio! Umorna i teška koraka, leđa savijenih pod teretom tragična iskustva života bez oca. Što otac radi. On *potrči*. U semitskom svijetu trče djeca za vrijeme igre. Odraslima pripada ozbiljnost i dostojanstveno ponašanje. No, otac ne mari za uobičajne norme društvenog ponašanja. Ta izgubljeni, ali i ljubljani sin se vraća! Pusti norme! Otac sinu *pade oko vrata i izljubi ga*. Ne dozvoljava mu ni da izreče do kraja optužnicu protiv sama sebe. On, naprotiv, naređuje da se pripravi slavlje “jer sin mi ovaj bijaše mrtav i oživje, izgubljen bijaše i naše se. I stadoše se veseliti” (r. 24).

Otac je jedinstven, izvanredan. Sin je otišao od njega, napustio ga, no Otac nikada nije prestao misliti na sina; nikada se nije od njega odijelio, srcem, mislima. Očevi osjećaji prema sinu su nepromjenjeni. On je sin ljubljani. Otac ne osjeća srdžbu. Za njega je najvažniji sinovljev povratak u očinsku kuću, u sigurnost.

Očev oprost

Premda ožalošćen ponašanjem svoga sina, Otac je, zbog ljubavi prema sinu, još više pogođen situacijom u kojoj se sin nalazi, naime u odvojenosti od Oca, izvora života, sin je mrtav. Ljubav i smilovanje prema sinu objašnjavaju zašto Otac oprašta i prije negoli sin izgovori riječi kajanja. Očev oprost znači *ново stvaranje* (sin je naime izgubio dostojanstvo sina, čega je i sam svjestan). Nova haljina koju mu daje otac simbol je novog stvorenja, novog nutarnjeg čovjeka, kojeg stvara očinska opraštajuća ljubav. Oprost briše sve štete koje je grijeh prouzročio. Otac daje sinu prsten kao simbol vlasti i pripadnosti obitelji tj. prava na očinsku baštinu. Oprost koji otac daje je bezuvjetan i konačan. Kod Oca postoji velika želja da oprost i zaboravi svaku uvredu.

Pri sinovljevu povratku otac iskazuje veliku *radost*. Na početku prispodobe otac nije komentirao sinovljev odlazak niti ga je pokušao spriječiti, gotovo da je izgledalo kao da ga nije briga. No iz eksplozije radosti koju je pokazao na sinovljevu povratku lako je pretpostaviti koliku tjeskobu, koliku muku je osjećao pri njegovu odlasku iz očinske kuće. Sinovljev odlazak izgledao mu je kao nenadoknadiivi gubitak, kao “smrt”, a njegov povratak upravo kao uskrsnuće.

Očeva dobrota i ljubav ocrtana na gotovo nevjerojatan način u Gospodinovoj paraboli, ocrtava ustvari dobrotu i ljubav Oca nebeskoga i samoga Krista

prema grešnicima. Kršćansko propovijedanje oduvijek je naglašavalo božansko milosrđe no nikada nije doseglo tonove i dubinu Očeva milosrđa kako ga je izložila Isusova prispodoba. Sam Gospodin Isus je u svom ophođenju s grešnicima, imitirajući držanje oca iz prispodobe, svjedočio Očevu milosrdnu ljubav. No, nažalost vremenom su se javili drugačiji naglasci u propovijedanju Boga i njegove ljubavi. Brojni lažni proroci Božje pravde, srdžbe i gnjeva tijekom povijesti su zatamnili Očevo milosrdno lice (upravo majčinsko Očevo lice).

Drama grijeha

Jedan od razloga koji su doveli do oblikovanja, ako ne pogrešne ono barem pomalo iskrivljene, slike o Bogu jest svakako krivo shvaćena stvarnost grijeha. Potrebno je, čini mi se, nanovo promisliti otajstvo grijeha kako bi iznova u boljem svjetlu zasjalo Očevo milosrdno lice. Ne ulazeći u dublje teološke rasprave samo navedimo nekoliko misli koje će nam pomoći donekle proniknuti u tajnu grijeha. U našem promišljanju polazimo, dakako, od onoga što o grijehu kaže Sveto Pismo. U Starom Zavjetu grijeh se je shvaćao kao svođenje Boga na vlastitu mjeru; kao povreda Božje ljubavi, kao uvreda Bogu. Stvarnost grijeha u Starom Zavjetu izražavala se je s nekoliko izraza: izraz *hata* znači nedostajati, skrenuti, griješiti; izrazi *awon*, *pesa* označavaju pogrešnu situaciju, neprijateljstvo; izraz *na'as* znači nekome nanijeti uvredu, nekoga uvrijediti. U Novome Zavjetu susrećemo nekoliko izraza kojima se izražava *otajstvo grijeha i bezakonja*: *hamartia* /grijeh/, *parabasis* /prekršaj/, *anomia* /bezakonje/.

Na osnovi ljudskog iskustva i svetopisamskih tekstova teologija je od najstarijih vremena nastojala izraziti otajstvo grijeha. Stoljetna razmišljanja o otajstvu grijeha mogla bi se sažeti u nekoliko najpoznatijih formulacija. Ona koja potječe od sv. Augustin vidi grijeh kao kršenje Božjega zakona. Sv. Toma Akvinski poima grijeh kao uvredu Bogu. Zbog međuljudske povezanosti, treća struja je naglašavala socijalnu dimenziju grijeha. Napokon, grijeh kao udaljavanje od Boga i neuredno prijanjanje uz stvorenja druga je definicija sv. Augustina koja je izvršila veliki utjecaj tijekom stoljeća. Tijekom stoljeće prevladalo je legalističko shvaćanje grijeha. Grijeh je postao jedan čin, gotovo izvanjski čovjeku, koji krši zakon i koji za sobom nužno povlači i traži zadovoljštinu za počinjeni prekršaj. Izgubila se je osobna dimenzija grijeha.

Na religioznom planu, gdje priznavanje drugoga postaje priznanje i zajedništvo u ljubavi s Drugim, grijeh - na liniji biblijske objave i autentične teološke tradicije -, poprima značenje prekida jednog odnosa saveza s Onim koji nas je uzljubio prvi i koji je izvor ljubavi kojom ljubimo druge ljude, našu

braću. grijeh nije neka stvarnost koja je strana ili izvanjska čovjeku; grijeh je sam čovjek ukoliko slobodno čini (po)grešna djela za koja mora biti u stanju preuzeti odgovornost i snositi posljedice. A baš to čovjek često nije u stanju. Naime, po primjeru svoga praoca Adama, čovjek odgovornost za svoj grijeh prebacuje na Evu tj. na drugoga. Drugi je kriv, a ne ja...

Juridičko (legalističko) poimanje grijeha (grijeh kao prekršaj zakona) doveo je i do juridičkog poimanja sakramenta sv. ispovijedi. Zaboravilo se je na Očevo milosrdno lice i ljubav koju je po svome Sinu iskazao čovjeku-grešniku. Zaboravilo se je da se u sakramentu sv. ispovijedi događa ono što se je dogodilo u prisposobi o milosrdnome Ocu. Ljubav, ganuće i radost koje je očitovao otac iz prisposobe, ljubav su, milosrđe i radost koje iskazuje Otac nebeski u susretu s ljubljenim sinom (kćeri) u sakramentu pomirenja, tj. ispovijedi.

Sakramenat ispovijedi

Kršćanski život treba biti jedno trajno obraćenje i povratak u očinsku kuću. Kao takav on je već sam po sebi sakramentalnog reda, naime zbog svoje strukture saveza u novoj ekonomiji spasenja. Temeljno sakramentalan i crkven u smislu da dar kojeg grešniku donosi pravo pokajanje dira čovjeka ukoliko je član crkve ili u hodu prema njoj, budući da je Crkva radikalni sakramenat (tj. znak i instrumenat) pomirenja kojeg Bog želi sklopiti sa svijetom primajući sve stvorenje pod jednu glavu, Krista. Osim toga pomirenje je sakramentalno budući da iskreno kajanje posjeduje sakramentalnu dimenziju specifičnu za sakramenat ispovijedi (pomirenja, pokore); pokajanje se naime sastoji od čitavog jednog dinamizma koji se odvija u vremenu, a završava sa sakramentom same ispovijedi. U ovome smislu sakramenat se smješta na vrhunac jednog procesa obraćenja i pomirenja življenih u konkretnom, svakodnevnom životu te u biti postaje slavljenje Božje, Očeve ljubavi i milosti u Kristu Isusu koja je omogućila ovaj hod obraćenja. Sakramentalno pomirenje sadrži jedan prethodni hod čija je svrha i čiji je sadržaj jedno progresivno obraćenje Bogu i braći: sakramentalno pomirenje je ostvarenje, završni akt ovoga hoda. Promatran na ovaj način sakramenat pokore ne čini se više kao jedan izolirani čin, nego uvjetovan i povezan s jednim hodom koji bi se mogao nazvati pokornička inicijacija, ili inicijacija pomirenja koja bi u biti trebala postati stil kršćanskog života.

Razlika između različitih znakova koje susrećemo svakodnevno i sakramentalnog znaka sakramenta pokore (a kojeg na neki način čini sve ovo što smo nabrojili) jest u tome što nam ovaj posljednji pruža apsolutno svjedočanstvo da smo od Boga ljubljeni. A to znači da je sakramenat pokore

i pomirenja također jedan uvijek novi dar: ne samo da znači ono što je Bog za nas već učinio, nego nam uvijek iznova nešto daje s Božje strane. Upravo u njemu Bog dovršava pomirenje koje je započeto, pomirenje grešnika sa sobom, i s Crkvom. I taj dar pomirenja je apsolutno novi; novi budući da je konačni izražaj jednog progresivnog susreta Boga i čovjeka, pečat koji se postavlja na jedno pomirenje započeto s jedne i druge strane; novi je jer je konac jednog penitencijalnog hoda koji zbog svoje sakramentalne dimenzije, već na svom početku zbog svoje strukture saveza, nije mogao postojati osim u svojoj usmjerenosti prema samom sakramentu. Sada pogledajmo malo samu strukturu sakramenta pomirenja i pokore.

1. Aktualizacija riječi spasenja u sakramentu pokore

Novi *Red pokore* kaže da “sakrament pokore počinje slušanjem riječi Božje, jer upravo sa svojom riječju Bog poziva na pokoru te dovodi do obraćenja srca” (*Red pokore* 24). Ova eklezijalna aktualizacija riječi Božje pomaže nam otkriti da nas je Bog prvi uzljubio; prvi se je uputio ka čovjeku te mu ponudio svoj savez; Bog je prvi preuzeo inicijativu da svijet pomiri sa sobom (i to već na početku drame ljudskog roda). Bog je učinio sve za naše obraćenje, toliko da ono nije drugo doli posljednji korak koji dolazi gotovo sam od sebe, a sastoji se u prihvaćanju ljubavi koja oprašta jer ljubi. Božja riječ nam osim toga pomaže da postanemo svjesni vlastite grešnosti. Ona je objava koja nam pomaže da shvatimo dublji vid ljudskog života u njegovim istinskim nadnaravnim dimenzijama te u školi riječi Božje možemo shvatiti istinski smisao grijeha i oprosta. U svjetlu riječi Božje, prva stvar koju grešnik shvaća nije njegov vlastiti grijeh, nego Bog ljubavi, dobrote i milosrđa te u mjeri u kojoj shvaća projekt Božje ljubavi, shvaća i tragediju grijeha te potrebu obraćenja i pomirenja. “Samo dubina ljubavi dopušta tj. omogućuje da se dokuči dubina grijeha. Grijesi ne bi bili tako teški kad Bog ne bi bio ljubav. Ali je strašno biti grešnik pred onim koji nas je toliko ljubio” (Th. Rey-Mermet). Ispit savjesti, u ovoj perspektivi, postaje iščitavanje vlastita života u svjetlu riječi Božje i velike nade koja se u nama javlja jer nas On zove k sebi. Ispit savjesti nije niti treba biti jedno vježbanje u samooptuživanju koje rađa osjećaj krivnje te se pretvara u jednu krutu i krivu savjest koja čovjeka usmjerava samome sebi te ga drži zarobljena kao u začaranome krugu. Ispit savjesti treba jednostavno voditi pokajanju, boli zbog počinjenih grijeha, ali boli koja se ufa u veliko Božje milosrđe. Ovo iščitavanje vlastita života u svjetlu Božje riječi nosi sa sobom jednu optimističku i pozitivnu ideju optužbe. Ne radi se o jednoj mazohističkoj optužbi za grijeh, nego o ispovijesti koja se događa u svjetlu Božjeg milosrđa

i koja u sebi sadrži tri dimenzije: *confessio laudis* - zahvala i pohvala Bogu; *confessio vitae* - priznanje vlastitih grijeha počinjenih protiv Boga i neba; te *confessio fidei* - potvrda vjere da je Bog veći od našega srca i od naših grijeha (usp. C. M. Martini).

Confessio laudis, prvi je korak koji nas poziva da umjesto "sagriješio sam" kažem "Gospodine hvala Ti" za darove kojima si me obasuo tijekom moga života. Potom bi bilo dobro sjetiti se svega onoga što prepoznamo kao Božji dar. Ovo je potrebno da bismo probudili samopoštovanje koje izvire iz dostojanstva kojeg nam je udijelio sam Gospodin Bog.

Confessio vitae, drugi je korak u kojem nastojim ne samo načiniti listu počinjenih grijeha, nego proniknuti u svoju nutrinu kako bih otkrio korijene grijehe koji me pritišću i nište. Ako uspijemo izraziti neke od najdubljih osjećaja koji nas tište i za koje bismo voljeli da ih nema, onda smo dosegli korijene naših grijeha i krivnji, a samim tim bolje se poznamo i bolje možemo dopustiti Bogu da nas ozdravi.

Confessio fidei, treći je korak u kojem progovaramo o velikom Božjem milosrđu i ljubavi. Ispovijed nije samo odlaganje grijeha, kao što se, primjerice, odlaže teški teret. Ispovijed je polaganje vlastita srca u božansko srce Isusa Krista, kako bi On učinio naše srce po srcu svome. Iz molitve i povjerenja u Božju stvarateljsku ljubav rađa se istinsko kajanje za počinjene grijehe, no istovremeno se rađa i nada da je Božja ljubav jača od grijeha u meni.

Ispovijed je prije svega jedan čin pokajnika. U trenutku ispovijedi ne žele se samo nabrojiti grijesi, nego se želi postići i oprost. Ispovijed postaje ispovijest u Božju svetost i Božju moć da uništi, poništi moje grijehe. Ispovijeda se sigurnost u Božju ljubav i njegov oprost. Krist nam je Oca objavio kao Oca milosrđa i ljubavi: ispovjediti se znači glasno reći da vjerujemo u ovu milosrdnu ljubav. Na taj način optužba u ispovijedi postaje jedan čin kulta, čin štovanja Boga. Ispovjediti grijehe znači navještati Božju svetost, milosrđe i pravdu. Ispovjediti se znači ispovjediti tj. priznati vlastite grijehe, ali isto tako i zahvaliti Bogu, blagoslivljati Ga te Ga hvaliti. Radi se o jednoj te istoj stvarnosti: priznati se grešnikom znači istovremeno priznati da je Bog svet, milosrdan i pravedan.

ZAKLJUČAK

Ernest Hemingway, svjetski poznati pisac, u jednoj od svojih četrdeset i devet pripovijesti, napisao je jednu tragičnu parodiju *Očenaša*, kršćanima najsvetije molitve. Umjesto "Oče naš" on piše o "Bogu ničega", tj. o "ništa" koje je postalo "Bogom". Evo kako piše:

*"O ništa naš koji si u ničemu,
 bilo ništa ime tvoje,
 ništa kraljevstvo tvoje,
 i bilo ništa volja tvoja,
 kako u ničemu tako i u ništa.
 Daj nam danas naš ništa svagdanji.
 Zdravo, ništa, puno ničega,
 Ništa bilo s tobom".*

Rijetko je nekome uspjelo napisati tragičnije riječi; riječi koje izražavaju svu tragiku tzv. "odraslog" čovjeka; čovjeka koji se je htio osloboditi Božjeg tutorstva i kad je to uspio, shvatio je da je ostao bez igdje ičega. Osobna praznina i otuđenost odvele su E. Hemingwaya u samoubojstvo koje je počinio 1961. godine. Ne može se živjeti od ničega! No, očajnički čin samoubojstva kao što je bio njegov ustvari je poziv u pomoć. Čovjek treba Boga, treba Oca. Na kršćanima je velika odgovornost da modernom čovjeku pokažu put do milosrdnog Oca koji se veseli povratku svakog djeteta u očinsku kuću. Dakako, iskustvo milosnog susreta s Ocem u sakramentu pomirenja mora se verificirati ponajprije u osobnom životnom svjedočanstvu u skladu s Gospodinovim zahtjevom kršćanima: "Tako neka svijetli svjetlost vaša pred ljudima da vide vaša dobra djela i slave Oca vašega koji je na nebesima" (Mt 5,16).

LITERATURA

- BERNASCONI, O., *Peccatore/peccato*, u: *Dizionario enciclopedico di spiritualit'*, Edizioni Paoline, Milano 1989, str. 1183-1205.
- COMASTRI, A., *Dio Ć Padre*, Edizioni Paoline, Milano 1998.
- DA SPINETOLI, O., *Luca*, Cittadella Editrice, Assisi 1982.
- GALLO, L., *Nostro Padre Dio*, Elledici, Torino 1998.
- GALOT, J., *Dio Padre, chi sei. Breve catechesi su Dio*, San Paolo, Milano 1998.
- GUARDINI, R., *Preghiera e verit'. Meditazioni sul Padre Nostro*, Morcelliana, Brescia 1987.
- MARTINI, C. M., *Ritrovare se stessi*, Edizioni Piemme, Casale Monferrato 1996.
- PACOMIO, L., *Dio, il Padre*, Piemme, Casale Monferrato 1998.

REY-MERMET, Th., *Laissez-vous réconcilier... La confession aujourd'hui?*, Centurion, Paris 1972.

SCHOONENBERG, P., *La potenza del peccato*, Quieriniana, Brescia 1971.

OTAC - IZVOR I CILJ LITURGIJE

Drugi dio Katekizma Katoličke Crkve nosi naslov "Slavlje kršćanskog otajstva". Na početku tog liturgijskog dijela Katekizma, prvi odlomak, prvoga članka, prvoga poglavlja, prvoga odsjeka nosi naslov: "Otac, izvor i cilj liturgije".¹ Očito, o Bogu Ocu govori se odmah na početku. Otac je uvijek na početku i na svršetku svega. Otac je na početku i svršetku liturgije, u njemu liturgija ima svoj izvor i svoj cilj.

Spomenuti odlomak Katekizma, što nosi naslov "Otac, izvor i cilj liturgije", započinje hvalospjevom iz poslanice Efežanima:

Blagoslovljen Bog i Otac Gospodina našega Isusa Krista, koji nas blagoslovi svakim blagoslovom duhovnim u nebesima, u Kristu. Tako: u njemu nas sebi izabra prije postanka svijeta da budemo sveti i bez mane pred njim; u ljubavi nas predodredi za posinstvo, za sebe, po Isusu Kristu, dobrohotnošću svoje volje, na hvalu Slave svoje milosti (Ef 1, 3-6).²

Zašto liturgijski dio Katekizma počinje ovim hvalospjevom? Zato što je to liturgijski slavopoj Ocu od koga sve izvire i komu sve vodi. Zato što hvalospjev snažno ističe ulogu Boga Oca kao izvora svakoga blagoslova, to jest svakog dara za čovjekov život i spasenje. Otac nas je izabrao "prije postanka svijeta", o njegovoj inicijativi govori i izraz "predodredi nas za posinstvo". Ali ni svrha našega života nije manje naglašena. Otac nas je predodredio "za sebe", "na hvalu Slave svoje milosti".

Novi Katekizam naziva blagoslovom Božja djela u povijesti spasenja: "Od početka do svršetka vremena svekoliko Božje djelo jest blagoslov. Od liturgijske pjesme o prvom stvaranju sve do hvalospjeva nebeskog Jeruzalema, nadahnuti pisci navješćuju naum spasenja kao neizmjerni božanski blagoslov" - podsjeća nas Katekizam³. Nakon što je spomenuo znakovitije Božje blagoslove u povijesti spasenja, Katekizam ovako zaključuje: "U liturgiji Crkve božanski se blagoslov u punini objavljuje i priopćuje: Otac je priznat i čašćen kao Izvor i Cilj svih blagoslova stvaranja i spasenja"⁴. To znači da liturgija,

¹ Usp. KATEKIZAM KATOLIČKE CRKVE (=KKC), br. 1077-1083.

² KKC, br. 1077.

³ KKC, br. 1079.

⁴ KKC, br. 1082.

koja je "vrhunac ka kojemu teži djelatnost Crkve, i ujedno vrelo iz kojega proistječe sva njezina snaga",⁵ također ima svoj izvor i svoj vrhunac. Izvor i Cilj liturgije je Bog Otac. Otac je Izvor liturgijskog vrela i Cilj njezina vrhunca.

U liturgiji je Bog Otac često spomenut kao naš Izvor i i naš Cilj. Dosta je pogledati IV. euharistijsku molitvu i jasno će se uočiti uloga Boga Oca, od koga sve izvire i u koga sve uvire.⁶

Međutim, posebno nas zanima kako se Otac, Vrelo liturgijskog izvora i Cilj liturgijskog vrhunca, očituje u životu posvećenih osoba.

U pobudnici *Posvećeni život* Ivan Pavao II govori o životu posvećenih osoba na slavu Presvetog Trojstva te ističe Oca kao "stvoritelja i davatelja svakog dobra, koji privlači k sebi (usp. Iv 6, 44) svoje stvorenje posebnom ljubavlju i u vidu posebnog poslanja"⁷. Od Oca nam dolazi svaki dar, od njega je i dar zvanja za posvećeni život. Isto tako, k njemu sve vodi. Njemu, svomu Cilju svi idemo. Nismo na to prisiljeni, nego njegovom dobrotom privučeni. Ističući Očevu ulogu u posvećenom životu Papa kaže: "Tu se krije smisao zvanja u posvećeni život: inicijativa posve Očeva (usp. Iv 15, 16), koji od onih koje je pozvao traži odgovor potpunog i isključivog posvećenja"⁸. Naš je život od Oca i vodi k Ocu, odnosno, kako stoji u naslovu tog odlomka o Ocu, "a Patre ad Patrem". Posvećeni život, kao i liturgijski život, ima dakle u Ocu svoj izvor i svoj cilj.

To će nam biti jasnije ako pogledamo barem neke liturgijske tekstove iz slavlja posvećenoga života. Zadržimo se na euharistijskim slavljima, jer ona su središnja slavlja i za posvećene osobe. Papa nas na to podsjeća i u spomenutoj pobudnici:

"Osnovno sredstvo za podržavanje zajedništva s Gospodinom bez dvojbe je sveta liturgija, posebice Euharistijsko slavlje i Liturgija časova.

Prije svega Euharistija, u kojoj je 'sadržano sve duhovno bogatstvo Crkve, to jest sam Krist, naša Pasha i živi Kruh...' Euharistija po svojoj naravi stoji u središtu posvećenoga života, osobnoga i zajedničkarskoga. Ona je svakodnevna popudbina i izvor duhovnosti pojedinca i Ustanove. U njoj je svaki posvećenik pozvan da živi Kristovu pashalnu tajnu, sjedinjujući se s Njim u prinošenju vlastitoga života Ocu posredstvom Duha."⁹

Euharistija je posvećenim osobama "svakodnevna popudbina". Bez te hrane ne bi mogli putovati. A kamo putuju? Posredstvom Duha i sjedinjeni

⁵ II. VATIKANSKI SABOR, *Sacrosanctum Concilium*, 10.

⁶ RIMSKI MISAL (=RM), Zagreb 1980, str. 413-418.

⁷ IVAN PAVAO II, *Vita consecrata* (=VC), posinodalna apostolska pobudnica od 25. 3. 1996., br. 17.

⁸ Ondje.

⁹ VC, br. 95.

se sa Sinom hode k Ocu. Posvećenik živi Kristovu pashalnu tajnu, ali tako da sav svoj život, sjedinjen s Kristovim, prinosi Ocu. Svi smo, dakle, cijelim svojim bićem usmjereni k Ocu. Tako smo Ocu usmjereni da ga slavimo, osobito u liturgiji, kao izvor i kao Cilj cijeloga života.

Pogledajmo, barem kratko, kako se Otac očituje u obrednim misama na dan redovničkog zavjetovanja i u prigodnim misama za redovnike.

Već **pokajnički čin** uvodnih misnih obreda ističe Oca milosrdnog komu se, kao izgubljeni sinovi, u skrušenosti vraćamo. Nakon zajedničkog pokajanja slijedi svećenikovo odrješenje: "Smilovao nam se svemogući Bog, otpustio nam grijehе naše i priveo nas u život vječni". Od Oca svemogućega očekujemo smilovanje, jer on svoju svemoć očituje "najviše praštanjem i milosrđem", kako veli zborna molitva 26. nedjelje kroz godinu.¹⁰ Mi smo, dakle, povratnici k Ocu; kod njega smo već bili, k njemu se obraćenjem vraćamo. Vraćamo mu se kao pokajnici, ali i kao slavljениci.

Misne molitve su bogate izrazima u kojima prepoznamo Boga Oca kao Izvor i Cilj posvećenoga života. Evo kako se to očituje u zornoj molitvi na dan prvog redovničkog zavjetovanja:

Gospodine, ti si ovoj našoj braći (ovim našim sestrama)
nadahnuo odluku da izbližega slijede Krista.

Daj da sretno stignu na cilj i savršeno se tebi predaju.¹¹

Otac nadahnjuje i potiče neke vjernike da odlučnije idu stopama njegova Sina. Oni su njegovi izabranici, kako molimo u zornoj molitvi prigodne mise za redovnička zvanja:

Oče sveti, premda sve vjernike zoveš na savršenu ljubav,
ipak ne prestaješ mnoge od njih poticati
da odlučnije idu stopama tvoga Sina.

Daj da tvoji izabranici budu znak tvoga kraljevstva
Crkvi i svijetu.¹²

U Darovnim molitvama istaknut je Otac kao darovatelj zvanja posvećenog života, ali i primatelj dara redovničkoga posvećenja. Slijedeći svećenikovu molitvu koja prati prinos misnih darova mogli bismo darivanje nas samih ovako sažeti: "Blagoslovljen si, Gospodine, Bože svega svijeta: od tvoje darežljivosti primismo dar posvećenog života što ti ga prinosimo"¹³

¹⁰ RM, str. 311.

¹¹ RM, str. 680. Da je Otac nadahnitelj naših odluka podsjeća nas i Zborna molitva prigodne mise za redovnike; vidi RM, 711.

¹² RM, str. 712.

¹³ Usp. RM, str. 338-339.

U Darovnoj molitvi na dan redovničkog zavjetovanja ovako molimo Oca koji nas je pozvao:

Gospodine, primi i pretvori u otajstvo otkupljenja
prinos svojih službenika (službenica) koje si pozvao
da vjernije nasljeđuju tvoga Sina.
Ispuni ih darovima svoga Duha.¹⁴

Darovna molitva mise za redovnička zvanja također označava Oca kao primatelja naših darova: "Oče sveti, primi naše darove..."¹⁵

Obred redovničkog zavjetovanja također snažno ističe Oca kao izvor i kao cilj posvećenoga života.

Već uvodni obredi uvođenja u posvećenički život, to jest ulaska u novicijat, podsjećaju na Izvor želje za posvećeništvom. Pripravnicima je predloženo da svoju želju izraze ovim riječima: "Potaknuti Božjim milosrđem došli smo ovamo da upoznamo vaš način života..." Poglavar im odgovara zazivajući pomoć milosrdnoga Boga, a na svršetku obreda upravlja molitvu Bogu Ocu, "začetniku i djelatelu zvanja".¹⁶ Jasno se uočava da je posvećeničko zvanje potaknuto Božjim milosrđem, da izvire iz Oca.

Slično započinju i obredi zavjetovanja, privremenog i doživotnog. Tako zavjetovanici mole za svoje posvećenje ovim riječima:

Mi *I. I.* upoznali smo po Božjem milosrđu vaše Pravilo i vrijeme kušnje bratski proveli s vama. Sada, oče (brate), molimo da se po svetom zavjetovanju u redovničkoj obitelji *I.* posvetimo Bogu i njegovu kraljevstvu.¹⁷

Predvoditelj slavlja u pozivu na molitvu litanija podsjeća okupljene vjernike da je zavjetovanike pozvao Bog Otac: "Draga braćo, pomolimo se Bogu Ocu svomogućemu. Ove je službenike on pozvao ..." ¹⁸

Blagoslovne molitve su posebno sadržajne i svečane. Zaustavimo se nakratko barem na nekim njihovim dijelovima, onima koji govore o Ocu izvoru i uviru posvećeničkog života.

Nad netom zavjetovanim redovnicima misnik ovako moli:

Bože, izvore i začetniče svake svetosti, ljude si stvorio i toliko ljubio da si ih učinio dionicima božanske naravi... Isus Krist, naš Gospodin... po

¹⁴ RM, str. 685..

¹⁵ RM, str. 712

¹⁶ RIMSKI PONTIFIKAL (=RP), Zagreb 1988, str. 222.

¹⁷ RP, str. 224.

¹⁸ RP, str. 229.

tebi je, Oče, postao uzorom svetosti... Bezbrojne si sinove glasom Duha potaknute privukao da pođu za Kristom, da ostave sve, te vezani slatkim okovima ljubavi gorljiva srca uza te prionu i služe svoj braći. Pogledaj stoga, Gospodine, na ove svoje službenike koje si po previšnjoj providnosti pozvao i pošalji u njih Duha svetosti da ono što su po tvom daru radosni obećali, uz tvoju pomoć vjerno izvrše... Gospodine, Oče sveti, budi ovim svojim službenicima branič i vođa; a kad stupe pred Sina tvoga, ti im budi plaća i nagrada; nek se raduju što zavjete svoje ispuniše, u tvojoj utvrđenoj ljubavi uživaju društvo svetih i s njima ti vječnu iskazuju čast.¹⁹

U blagoslovnoj molitvi na doživotno zavjetovanim redovnicama istaknut je Krist Zaručnik, ali nije zasjenjena uloga Oca:

... Stoga te, Oče, molimo: pošalji na ove svoje kćeri ogranj Tješitelja Duha da raspiruje plamen odluke što im ga je u srcu zapalio... Gospodine, Oče sveti, milosrdno upravljaj korake njihove i dobrostivo ih brani na putu; a kad se jednom nađu pred sudištem svevišnjega Kralja, nek Sučev ih ne ustravi riječ, već Zaručnikov nek začuju glas što ih milo zove na nebesku svadbu.²⁰

Razumljivo je isticanje Zaručnika što "milo zove na nebesku svadbu", ali nam je razumljivo i to da Zaručnikova svadba nije negdje na zemlji, nego u nebu, u kući Očevoj.

Lik Oca kao začetnika i cilja našega posvećenja sjajno odsijeva i u drugoj blagoslovnoj molitvi u obredu zavjetovanja redovnica. Istina, spominju se sve tri božanske Osobe, ali Otac šalje dar Duha Svetoga, Krist je Očev:

Osobito te, Oče, blagoslivljamo zato što si htio da po Isusu Kristu, tvome Sinu i našem Bratu, dođemo do spoznaje istine... No danas dolikuje da tvoja kuća odzvanja novom pjesmom zbog ovih naših sestara koje su poslušale tvoj poziv i predale se božanskoj službi. Zato, Gospodine, pošalji dar Duha Svetoga na ove svoje službenice koje su sve ostavile poradi tebe. Neka na njima, Oče, odsijeva lice tvoga Krista...²¹

Snažno se osjeća i svečano liturgijsko ozračje. Dolikuje da Očeva kuća "odzvanja novom pjesmom".

Euharistijske molitve imaju poseban spomen novozavjetovanih redovnika. Za novoposvećenike se u I. euharistijskoj molitvi veli: "... Oni su danas po tvojoj darežljivosti svoj život tebi posvetili..." Umetak u II. euharistijskoj molitvi

¹⁹ RP, str. 232.

²⁰ RP, str. 261.

²¹ RP, str. 276-277.

ovako glasi: "Spomeni se, Gospodine, i ove braće koja se danas tvojoj službi doživotno posvećuju; daj da uvijek uzdižu k tebi srce i dušu i slave ime tvoje." U II. se kanonu za novozavjetovane ovako moli: "Spomeni se, Gospodine, i ovih sestara. One su sve ostavile da tebe u svemu nađu..." U III. molitvi je rečeno da su se posvećeni zauvijek s Ocem povezali, a u IV. da su se Ocu potpunije posvetili.²²

* * * * *

U liturgijskom slavlju prepoznajemo Boga Oca kao izvora i cilja svakoga blagoslova. To je naš Otac. A tko smo mi?

U liturgijskom slavlju prepoznajemo sebe kao blagoslivljatelje Oca: "Blagoslovljen Bog i Otac Gospodina našega Isusa Krista, koji nas blagoslovi svakim blagoslovom duhovnim u nebesima, u Kristu" (Ef 1, 3). Otac je nas blagoslovio, zato i mi uzvraćamo blagoslivljanjem njega. Obdareni smo, zato uzvraćmo hvalom. Stoga nam Papa u apostolskom pismu o Jubileju 2000. godine, u odlomku za godinu Boga Oca, ovako piše:

Jubilej, usredotočen na lik Isusa Krista, postaje tako *veliki čin hvale Ocu*: "Blagoslovljen Bog i Otac Gospodina našega Isusa Krista, koji nas blagoslovi svakim blagoslovom duhovnim u nebesima, u Kristu" (Ef 1, 3).²³

Jubilej bi, dakle, trebo biti "veliki čin hvale Ocu", podsjeća nas Papa i navodi hvalospjev iz poslanice Efežanima. Zanimljivo je da i bula najave Velikog jubileja 2000. godine također započinje istim hvalospjevom: "Kao nikada prije osjećamo u ovom trenutku kao svoju dužnost ponoviti hvalospjev i zahvalu apostola Pavla: 'Blagoslovljen Bog i Otac Gospodina našega Isusa Krista...'".²⁴ Nema sumnje da je ponavljanje istoga hvalospjeva vrlo znakovito. U tom liturgijskom slavospjevu utkano je ono što treba biti oznaka cijeloga Jubileja: veliki čin hvale Ocu. U tom hvalospjevu, kao i u svakom liturgijskom slavlju prepoznajemo tko smo i što činimo: djeca smo Oca nebeskoga, a naš je život "veliki čin hvale Ocu". Otac nas je predodredio za sebe, "na hvalu Slave svoje milosti" (Ef 1, 6). To znači da ne idemo k Ocu kao obični putnici. Prema kući Očevoj i kući svojoj putujemo zahvalni i raspjevani. Prema kući njegovoj putujemo kao hodočasnici:

Sav je kršćanski život kao veliko *hodočašće prema kući Očevoj*, čija se bezuvjetna ljubav prema svakom ljudskom stvorenju svaki dan ponovo otkriva, a posebno prema "izgubljenom sinu" (usp. Lk 15, 11-32). To hodočašće

²² RM, str. 682-683.

²³ IVAN PAVAO II., *Tertio millenio adveniente*, br. 49.

²⁴ IVAN PAVAO II., *Incarnationis mysterium*, 1.

uključuje nutrinu osobe šireći se zatim u vjerničkoj zajednici da bi doseglo čitavo čovječanstvo.²⁵

Iako je sav kršćanski život “hodočašće prema kući Očevoj”, ipak se to hodočašćenje osobito snažno očituje u liturgijskim slavljima. Papa spominje “izgubljenog sina”. Zar se Očeva bezuvjetna ljubav prema nama “izgubljenim sinovima”, ne očituje posebno djelotvorno upravo u sakramentu pomirenja? U svojoj prigodnoj molitvi za ovu godinu Boga Oca Papa hvali “Oca dobroga” koji “pun ljubavi iščekuje izgubljene sinove kako bi ih “zagrlio zagrljajem oprostjenja i primio ih za svoj stol, obučene iznova u svadbeno ruho”. Nije li upravo euharistijski stol najbolji predokus svadbenog stola u kući Očevoj? Nije li upravo liturgijsko ruho rječiti znak svadbenog ruha na gozbi Jaganjčevoj?

Dok govorimo o znakovitosti vidljivih znakova ne smijemo zaboraviti na nutarnju stvarnost koju označuju. Kad Papa govori o našem hodočašću prema kući Očevoj ne zaboravlja istaknuti da to “hodočašće uključuje nutrinu osobe, šireći se zatim u vjerničkoj zajednici da bi doseglo čitavo čovječanstvo”. Radi se, dakle, o nutarnjem hodočašću prema Ocu, a ne o vanjskom hodočašću prema nekom hodočasničkom mjestu. Hodočašće prema kući Očevoj događa se u srcu. To je srcočašće. Ne radi se o hodu nogama, nego o zanosu srca. Hod nogama trebao bi biti znak hoda srcem. Vedrina na licu trebala bi biti znak radosti u srcu. Žar iz srca doći će do lica. Širit će se na bližnje, prenositi na zajednicu...

“Širit će se u vjerničkoj zajednici”, kaže Ivan Pavao II. Nisu li upravo redovničke zajednice pozvane da budu takve vjerničke zajednice u kojima će se širiti hodočasničko raspoloženje zadivljenih posvećenika ili posvećenica? Redovničke zajednice, iako izdvojene, nisu zatvorene nego otvorene zajednice.

Čini se da smisao posvećeničkog života lakše čitamo u slici posljednje večere, prema evanđelisti Ivanu. Poznata je podjela Ivanova evanđelja na Isusovo javno djelovanje i na “skroviti” život s učenicima.²⁶ Ivan zaključuje Isusov govor pred narodom riječima: “To Isus doreče, a onda ode i sakri se od njih” (Iv 12, 36b). Zašto se sakrio? Blagovao je Pashu sa svojim učenicima, i njima uputio svoj oproštajni govor (Iv 13-17). U svečanom ozračju posljednje večere Isus obznanjuje “da je došao njegov čas da prijeđe s ovoga svijeta Ocu” (Iv 13, 1b). “Isus je znao da mu je Otac sve predao u ruke i da je od Boga izišao te da k Bogu ide” (Iv 13, 3). Ali on se ne vraća Ocu sam. On želi da svi dođu k Ocu. Isusovo drugovanje s učenicima ne isključuje one druge u svijetu, one od kojih se sakrio. Naprotiv, Isus se “sakrio” sa svojima

²⁵ TMA, br.49.

²⁶ Vidi R. SCHNACKENBURG, *Osoba Isusa Krista u četiri evanđelja*, Zagreb 1997, str. 230-232.

da ih, poučene i posvećene, otkrije drugima, kako bi i drugi upoznali Oca i k njemu došli.

Blagovalište nije samo mjesto Isusove posljednje večere sa svojim učenicima. Blagovalište je i mjesto gdje su apostoli, zajedno s Marijom i još nekim učenicima, u molitvi iščekivali silazak Duha Svetoga.

U enciklici o Duhu Svetomu Papa lijepo oslikava Crkvu moliteljicu koja hodočasti prema nebeskom Jeruzalemu a Blagovalište nikada ne napušta:

Ako je povijesna činjenica da je Crkva izišla iz Blagovališta na dan Duhova, onda se u određenom smislu može reći da to blagovalište nikada nije napustila... Crkva je stalno u Blagovalištu, ona ga nosi u svom srcu. Crkva je ustrajna u *molitvi* kao što su bili ustrajni *apostoli zajedno s Marijom*, majkom Kristovom i s onima koji su u Jeruzalemu sačinjavali klicu kršćanske zajednice te iščekivahu, u molitvi, dolazak Duha istine.²⁷

Crkva je neumorna hodočasnica jer je trajna moliteljica. Ona je hodočasnica po molitvi. Zašto su Kristovi učenici u molitvi iščekivali dolazak Duha istine? Zato što "molitva, obavljena po Duhu Svetomu, postaje najzreliji izraz novoga čovjeka koji baš po molitvi sudjeluje u božanskom životu".²⁸ Crkva, dakle, po molitvi hodočasti k Ocu. Hodočasti jer moli!

Molitveno zajedništvo, kao nutarnje hodočašće prema Ocu, osobito je važno u posvećenom životu. U enciklici o Duhu Svetom Papa ovako piše: "Tijekom povijesti, jučer kao i danas, mnogi su muškarci i žene posvjedočili važnost molitve time što su se posvetili Božjim pohvalama i molitvenom životu, osobito po samostanima, i to na veliku korist cijele Crkve".²⁹ Stoga bi redovničke zajednice, koje se tako rado pozivaju na prvu zajednicu jeruzalemskih kršćana, trebale biti jasan znak Crkve hodočasnice koja ne prestaje biti moliteljica, koja Blagovalište nosi u svom srcu.

Jer, srce hita kad molitvu nosi. K Ocu hode uzdignute ruke.

K Ocu hita raspjevano srce. Stariji brat rasipnoga sina sluša svirku iz kuće Očeve (usp. Lk 15, 25). Sluša pjesmu, ali sam ne pjeva. Žalostan je pa ne može dalje. Nema snage ni za jedan korak. A da mu je srce raspjevano? Tako lako mogao bi ući i uživati na gozbi Očevoj!

"Pred lice mu dođite s radosnim klicanjem!" - poziva nas psalmist (Ps 100, 2).

Eto našeg pravog hodočašća: Ocu hitat radosnim klicanjem!

Eto našeg pravog bogoslužja: Ocu ići pjevajući: Gore srca!

²⁷ IVAN PAVAO II., *Dominum et vivificantem*, br. 66.

²⁸ Ondje, br. 65.

²⁹ Ondje.

Oče, posveti ih u istini! (Iv 17,17)

SVIJEST DJETINJSTVA BOŽJEG U NAŠIM ODNOSIMA

Tema pred nama je i teška i opširna. Možda da počnemo od pojmova: djetinjstvo... toliko je toga, uglavnom lijepoga, sadržano u toj riječi. Asocira nas na bezbrižnost, naslonjenost na roditelje, budi u nama tolike lijepe uspomene, otkrivanje svijeta oko sebe, naslonjenost na druge...

Već u djetinjstvu polažu se temelji cjelovito shvaćenog odgoja koji teži k svestranom i skladnom razvijanju čovjeka u svim njegovim dimenzijama¹.

Čovjek se rađa kao pojedinac, ali se rađa za zajednicu. Kao pojedinac se razvija, dozrijeva, živi, djeluje, umire ostvarujući sebe kao osoba.

Kao osoba svaki je čovjek jedinstven, neizreciv, neponovljiv. Svaki ima svoju nenadomjestivu osobnu zadaću u prostoru i vremenu, svaki je određen za život u vječnosti. Stoga ima i dužnost i pravo da svoju osobnost razvija, čuva, usavršava...

Ali i sredina u kojoj se čovjek rađa, raste i djeluje ostavlja svoj pečat na njemu.

Razmišljati o našim redovničkim zajednicama, o odnosima među nama, uvijek je jedan izazov i poticaj. Najprije bismo se zaustavili na Evanđeljima koja nam progovaraju o Isusu i njegovu djetinjstvu a tada bismo pokušali to primijeniti na naše zajednice i na naše zajedništvo.

DJETINJSTVO ISUSOVO

Kad govorimo o djetinjstvu Isusovu možemo reći da nam evanđelja tako malo i šturo opisuju to razdoblje Isusova života.

Tek u dvanaestoj Isusovoj godini budi nas jedan događaj: "Kad mu je bilo dvanaest godina, uzašli su u Jeruzalem, po običaju blagdana..." Išli su bezbrižno kući... Nakon dana hoda opaze, da ga nema u veseloj dječjačkoj grupi. Vratili su se odmah natrag i počeli ga tražiti, sa zebnjom u duši. Gdje je bio Isus?

¹ Familiaris consortio, 5,2

Isus u hramu... Pismoznanci i farizeji nisu ni slutili, da će im taj dječak postavljati ne samo tako duboka pitanja, već će biti prisiljeni, da im ih on i tumači i tako im ponizi oholost. Taj nam događaj bilježi jedini liječnik Luka.

“Sjedio je među učiteljima, slušao ih i pitao. Svi koji su ga slušali, divili su se njegovu razumu i njegovim govorima”.

“Dijete, što nam učini? Evo, otac tvoj i ja žalosni smo te tražili.”

On im odgovori: “Zar niste znali, da moram biti u kući Oca mogega”.

Tada siđe s njima i dođe u Nazaret i bio im je poslušan”.

Kad ljudi žele postići nešto u životu više i jače, od desete, dvanaeste godine pa negdje do tridesete marljivo se spremaju za kasniji rad. Pomno uče i sabiru teoriju, da tu teoriju kasnije sprovedu u životnu praksu.

Kod Isusa toga nema. On živi povučeno sa svetom obitelji u Nazaretu u siromaštvu i oskudici, kao njegovi mještani, susjedi i sunarodnjaci. Tako živi punih osamnaest godina. Sva četiri evanđelista o tom razdoblju šute, jer sigurno nije potrebno o tome bilo što reći.²

Zašto se baš tako to sve događa? Ne, znamo, ali sigurno je po Božjem planu.

Isus živi u malenom seocu, koje će tek po njemu postati veliko i glasovito, kao i svaki onaj, koji je s njime povezan. To mjestance, za koje mnogi u Izraelu nisu znali ni da postoji, upravo preko Isusa postat će tako poznato da će milijuni i milijuni znati za njega, pa čak i malena djeca.

Isus radi i posvećuje manuelan rad. Mogao je živjeti bez rada, ali upravo je nužno da ga posveti.

Rad nije cilj, već samo sredstvo. Rad se ne smije prezirati, ali isto tako radu se ne smije klanjati. Rad se mora gajiti, poštivati i dati ono mjesto, koje mu pripada.

Krist je radio i postavio je radu najljepši spomenik u tišini, šutnji i zavjetrini Nazareta. Njegovi sljedbenici ispjevali su himnu radu, i tu himnu proveli su u djelo, kao što je veliki sveti Benedikt, ne samo dao napisati u svoja pravila “Moli i radi”, već je to i proveo u svojim zajednicama.

Osamnaest Kristovih godina u tišini rada kršćanski je kapital. Tih osamnaest godina su svima nama dobra radna škola, želimo li biti ljudi i napredovati u životu.

Upravo su šutnja i rad komponente snažnih ličnosti³

² Usp. ANTE SIRONIĆ, Život Isusov u pedeset ogledala, Đakovo 1994, str.16-22

³ Nav. Djelo, str. 22

Zanimljiv je normalni tijek života malog Izraelca: Odgoj djece vezan je uz sinagogu. Od pete godine nastoji ih se približiti učenju Biblije. Sa 10 godina susreću se sa Mišnom. Sa 15 godina očekuje ih Talmud. Sa 18 godina pred njima je ženidba. Time počinje posao, stjecanje bogatstva...

Kod Isusa taj je put nešto drukčiji: Isus gotovo 30 godina živi u tišini Nazareta, u skrovitosti i poniznosti. Isus na poseban način u svome životu čezne za Ocem. On živi iz tog odnosa.

Isusov odnos prema Ocu je u prvom redu odnos Sina koji "čeka" da dođe čas da se ispuni Očeva volja. Kad je došla punina vremena..." krenuo je selima i gradovima Palestine da navijesti Radosnu vijest".

REDOVNIČKA ZAJEDNICA

Redovnička zajednica je zajednica osoba koje su se po Božjem pozivu slobodno i promišljeno opredijelile za određen način života koji je u svojoj biti stalan život u zajednici.

Redovnička zajednica je jedna sasvim konkretna, iako vrlo složena stvarnost.

Ona je ponajprije religiozna stvarnost. Okupljena je po Božjem pozivu, radi Krista i u Kristovo ime. Krist je u njoj središte okupljanja. Stoga zajednica uživa trajnu Kristovu prisutnost⁴

Redovnička zajednica je i sociološka stvarnost. Kao Crkva tako je i redovnička zajednica ne samo mistična, duhovna, religiozna, nego i društvena stvarnost. Ona se sastoji od konkretnih ljudskih osoba sa svim ljudskim vrlinama i manama...

Princip našega suživota jest u tajni Očeva poziva. Vjerujemo Bogu i zato u Kristu i po Kristu prihvaćamo brata, sestru. Naš bratski/sestrinski međuodnos ujedno je i život i služenje Bogu, znak Kristove prisutnosti.

Članovi zajednice vjeruju da su u Kristu braća. Radi suživota s Kristom prevladavaju u sebi sebičnost i poput Krista prihvaćaju druge ljude bez razlike

...

Nitko sebi ne odabire one s kojima će živjeti, nitko sebi ne bira braću, nego ih Bog odabire za nas, a u njima prihvaćamo Krista – brata. Bog nam daruje brata. Darovana braća ukoliko ovo uspiju bolje shvatiti, prodrijeti u tu tajnu, međusobno se prihvatiti, sačinjavaju bratstvo – zajednicu, koja se u

⁴ PC 15 a

ime Krista i s Kristom sastaje pred Ocem "da lakše otkrije zajednički poziv i vlastitu fizionomiju; osjećaju se dionici one iste namisli Božje i one iste odgovornosti da je ispune. U ovom duhu se stvara zajedništvo"⁵

SMISAO REDOVNIŠTVA DANAS

Redovništvo - je li ono danas utopija ili stvarnost? Što je to kršćane u svim vremenima pokretalo da napuste svoj dom, da se "odreknu" "normale" ljudskog života i da izaberu "poziv" koji u svojoj srži ne može biti stavljen u obični društveni život?

U svijetu ljudi se brinu za toliko toga: kruh svagdašnji, briga za obitelj, napredovanje u poslu, odnosi sa drugima ...

Mi u redovničkim zajednicama lišeni smo toliko toga. Što li je onda naš svakodnevni život ...

Naši odnosi ... jesu li oni lišeni svega "svjetovnoga" ...

Naše su redovničke zajednice mjesta gdje bismo trebali postati odrasle, zrele ličnosti, znači, s jedne strane, postati sposobni uspostaviti s drugima autentične ljudske odnose i, s druge strane, ostvariti sebe radom i prihvaćanjem odgovornosti.

U proces takva rasta moguće je ući samo u uvjetima gdje se mogu živjeti stvarni odnosi s drugim i gdje je moguće uključiti se u svijet rada i odgovornosti.

Zato zajednica može biti privilegirano mjesto za kršćanski i ljudski rast osobe. Živeći dinamiku odnosa s članovima neke grupe ili zajednice, neprestano se suočavamo s vlastitom stvarnošću i sa stvarnošću drugoga. I to nam suočavanje postaje stalan poziv da se što istinitije postavljamo prema sebi i što nesebičnije prema drugome.

Potrebno je u prvom redu istaknuti važnost nekih temeljnih unutrašnjih stavova članova i voditelja zajednice. Iz tih, naime, stavova izviru naša ponašanja, naši odnosi s drugima⁶

Da bi se neka grupa ljudi mogla strukturirati i razvijati kao stvarna zajednica, potrebno je da se i kod voditelja i kod članova grupe razvija -unutrašnji stav potpune i bezuvjetne otvorenosti, raspoloživosti, dobrohotnog prihvaćanja drugoga.⁷

⁵ PC 15

⁶ Usp. JOSIP BARIČEVIĆ, Psihopedagoški aspekt redovničke zajednice, u Da svi budu jedno, Zbornik radova drugog redovničkog tjeda, zagreb1974., str. 119-131

⁷ Usp. A.TANGE, Analyse psychologique de l'Eglise, Paris - Ottawa, 1970, str. 117-130

Za takvo slušanje drugoga, razumije se, potrebno je znati šutjeti, osobito znati iznutra šutjeti: biti sposoban ušutjeti svoju antipatiju i svoju agresivnost, koja se često javlja kad nas riječ drugoga "razočara" jer je možda sasvim drukčija nego bismo očekivali.

Stav otvorenosti i raspoloživosti prema drugome traži da drugoga prihvatimo onakvim kakav jest, kao stvarno različitog od nas. I to dobrohotno, bez uvjeta i bez suđenja.

Najdublji razlog zašto je međusobno bezuvjetno prihvaćanje neophodan uvjet za život svake zajednice jest u tome što u nama postoji duboka potreba za takvim susretom s drugim da kraj njega možemo imati svoje mjesto. Kad se nađemo pred drugim, vrlo često, i naš govor, i naša šutnja, i naše slaganje, i naše suprotstavljanje jesu pokušaji spretniji ili manje spretni - da se s drugim stvarno susretnemo kao oni koji mogu imati svoje mjesto uz njega, kao ravnopravni, kao partneri, kao osobe. - Razumjeti tu, najčešće neizgovorenu, molbu drugoga, znači biti sposoban čuti drugoga. I stupiti s njim u istinske odnose. A nije potrebno ni spominjati koliko je to važno da se shvati pravo značenje sukobnih situacija u zajednicama u kojima živimo.⁸

Za ostvarenje istinskih međusobnih odnosa u zajednici, osim otvorenosti i bezuvjetnog prihvaćanja drugoga, neophodno je potrebno postajati sve samostalnija ličnost koja se ne poistovjećuje s drugim⁹

Stvarnost zajedništva doista se ne postiže u punini ovoga časa niti u jednoj redovničkoj zajednici i zato idealizacija redovničkog zajedništva sigurno nije na mjestu. No, ne smijemo biti isključivo impresionirani zahtjevnosću ostvarivanja zajedništva, a da pri tome ne vodimo brigu o činjenici Božjega dara.

Treba skladno spojiti istinu koja je dana Božjom dobrotom i želju koja je izazvana tom istom Božjom dobrotom u daru Duha Svetoga s našim osobnim naporom i s našim zajedničkim naporom.

To je jedan trajan dinamički odnos – međuodnos, u isto vrijeme to je zahtjevnost koja stoji pred redovničkim zajednicama kao cilj. Na taj se način može ostvariti taj ideal koji je postavljen i u isto vrijeme svijest o tome pred tim istim idealom predstavlja razlog trajnog dinamizma u nama, iznad svega da dođe do izražaja istina – da redovničko zajedništvo nije proizvoljnost u koju smo ušli da nam bude lakše, ljepše, ovako ili onako, već je to istina koja proizlazi iz Božje volje i predstavlja za nas obvezu ostvarenja¹⁰ ...

⁸ Usp. J.BARIČEVIĆ, Nav.djelo, str. 121

⁹ A.TANGE, nav. djelo, str. 131-135.

¹⁰ Usp. E.HOŠKO, Teološka zasnovanost redovničkog zajedničkog života, u Da svi budu jedno, Zbornik radova drugog redovničkog tjedna, Zagreb 1974., str. 28

Sveta obitelj...kada govorimo o Bogu kao "Ocu", onda mi zapravo projiciramo na Boga sliku svoga zemaljskoga oca. Ako je moj otac imao prema meni dobar, ispravan, topao, nježan odnos... ako me je uzimao u naručje...ako sam se ugodno osjećao u njegovu naručju.. ako sam imao iskustvo prave ljubavi..onda ću moći uspostaviti i pravi odnos sa Bogom Ocem. Imat ću povjerenja prema Bogu kao Ocu znat ću da me on ljubi i moći ću mu se obraćati s pouzdanjem.¹¹

S promjenama i novošću kriza unosi u život nešto više i drukčije nego što je prije bilo. Englezi kažu: "More means different". Ali to "different" može značiti dvoje: bolje ili gore. Stoga možemo reći "more means better" kad nam pomaže u razvoju...

Svi zapravo težimo idealnoj zrelosti, i odgojitelji i odgajanici. Dobro je da nam je svima ideal savršenstva stalno pred očima. Ali postoji staro ljudsko iskustvo da je puna zrelost velika rijetkost. Nečija se zrelost ostvari samo djelomično, a nečija (gotovo) izostane.¹²

Psihološko proučavanje svećeničkog i redovničkog zvanja relativno je novijeg datuma... Ipak, nakupilo se mnogo korisnih i vrijednih spoznaja na tom području.

Svećeničko se i redovničko zvanje danas shvaća kao dijalog između Boga i čovjeka. To znači prije svega da duhovno zvanje nije samo jedan trenutak u povijesti pojedinca nego trajan proces koje je neodvojiv od općeg osobnog razvoja. Mogli bismo reći i ovako: duhovno je zvanje životni projekt, tj. nije statičko pitanje, nego dinamičan proces, uvijek otvoren zadatak.¹³

Teološki gledano, duhovno zvanje uključuje tri stvari: odabranje, poziv i poslanje.

Zvanje je prije svega životna odluka koja se može opravdati razumskim motivima: odabirem ovaj životni put i znam zašto ga odabirem. No, da bi takva jedna odluka bila autentična i realistična, čovjek mora poznavati sebe, svoje sposobnosti, jer duhovno se zvanje nikada ne ostvaruje u zrakopraznom prostoru, nego unutar konkretne crkvene zajednice, pa, prema tome, ima i određenu socio-psihološku dimenziju: pripadanje jednom staležu, prihvaćanje određenoga društvenog statusa koji ide uz taj stalež. Može se to izraziti i jednostavnije: svećenički i redovnički poziv zahtijeva čitava čovjeka i nikad ne može biti samo usputno zanimanje.

¹¹ PAOLO SERAFINI, "Un solo Dio Padre di tutti" u Gesu risorto, g. VI, br.2, str. 4-7

¹² ŽIVAN BEZIĆ, Razvojni put mladih, Djetinjstvo i mladost, Đakovo 1989, str. 20-22

¹³ MIHALY SZENTMARTONI, Svijet mladih, Psihološke studije, str. 179 – 191

Svako je zvanje izražaj čitave duhovne povijesti jedne osobe.

Zašto sam redovnik, redovnica?

To pitanje u sebi uključuje i druga pitanja:

Zašto sam postao redovnik? Koje je porijeklo mogega zvanja? Kakav je i kakav je bio moj redovnički život! Čime ga smatram? Što znači za mene? Zašto nastavljam biti redovnik? Zašto vjernost?

Nije moguće odgovoriti na sva ova pitanja odjednom. Ne polazimo nikada od nule. Sinovi smo naše prošlosti i njegovi dužnici. Netko je zgodno rekao da je sadašnjost "test" a prošlost njegova interpretacija. Samo ako bacimo pogled na našu prošlost možemo shvatiti našu sadašnjost.

"Znam da prošlost tvori moje korijene, i da dugujem njoj ono što sam sada".

Tako je i sa svima nama...

Zašto sam redovnik? Redovnik sam po milosti Božjoj... njegovom slobodnom voljom i u ljubavi... Inicijativa nije bila naša... Svakoga dana smo svijesniji te temeljne istine...

Tako je redovnički život kao jedna poziv, osobni poziv Oca, po Kristu Isusu.

Sadržaj redovničkog života kao poziva jest zajedništvo s Kristom: dijeliti s njim život i poslanje. Živjeti s njim kao on. U zajedništvu, poput apostola, pozvanih od Isusa...

To – živjeti u zajedničkom jedinstvu s Kristom, gdje je osoba Kristova najdublji odnos koji međusobno sjedinjuje članove zajednice, u sebi sadrži i pretpostavlja živjeti kao Krist, u cjelovitoj ljubavi, božanskoj i ljudskoj (djevičanstvo), odričući se svakog oblika egoizma, u cjelovitom predanju onome što jesmo i što se ima za druge (siromaštvo), živeći odlučno za druge, dajući sve i dajući se bez pridržaja, dijeleći ne samo materijalna dobra, već i vlastitu vjere i iskustvo Boga....

Krist je čovjek sasvim slobodan i sasvim za druge. Živi u punoj darovanju u ljubavi Ocu i svim ljudima.

Takav treba biti i redovnički život: nasljedovanje i imitacija Krista upravo u njegovoj slobodi i njegovom životu u punini za Oca i za ljude, tj. za Kraljevstvo Božje.

Živjeti to, uz svijest osobnih nedostataka i strukture koje uvijek ne odgovaraju...

Zašto vjernost? Jer je redovnički život poput jednog prijateljstva. A u jednom prijateljstvu, vjernost je, ne samo moguća, već jedini logičan i ispravan stav.

Redovnički život - treba koračati prema Evanđelju...Nema drugog puta. A to se može samo gledajući na osobu Kristovu te nastojati ozbiljnošću i iskrenošću nastaviti u Crkvi i u svijetu njegov način života. Krist je ta točka prema kojoj se moraju obnoviti temeljne vrednote redovničkoga života.

Redovnik, redovnica, trebaju biti ljudi zajedništva...Trebaju živjeti vlastiti život za druge i sa drugima...Ne mogu ništa zadržati za sebe... I trebaju živjeti djevičanstvo, poslušnost i siromaštvo u tom ključu zajedništva...

Svaki redovnik ima pravo naći u svojoj zajednici odgovarajuće mjesto za iskazivanje svoje vjere u dubokoj povezanosti s drugim osobama na različitim stupnjevima života.¹⁴

LIK ZRELA ČOVIJEKA - REDOVNIKA

Što je to ljudska zrelost? Sklad svih naših moći koje su normalno razvijene. Redovnik koji bi imao samo mozak, razum, a bez srca, jest nakaza...Kao što je nakaza i redovnik koji bi bio sav srce a ništa razum. Zreo je onaj koji je postigao određenu razinu na razumskom i osjećajnom planu¹⁵.

Zrelost znači da smo gospodari samih sebe, svojih izbora; jasan pogled i čvrsta odluka. Znači ne dati se povoditi porivima, hirovima, nego odmjerenim i produbljenim razlozima, slobodno i svojevoljno.

Zrelost je sposobnost da se postavim pred ljude i stvari savršeno mirnim sudom. Ne prosuđivati ih po nagonu...

Zrelost je znati svom biću, utisnuti žrtvovno, tj. nesebično i velikodušno usmjerenje kojim ljubimo osobe i u njima samima po onome što naravno i nadnaravno vrijede a ne u njima tražiti vlastito zadovoljenje. U tome je i razlika između prave i krive ljubavi. Ljubav je uvijek žrtvovna, ljubav se predaje.

Pokušajmo nacrtati zrela čovjeka. To bi trebala biti naša slika, bar si to iskreno želimo. Svaki dan trebamo na njoj povući jednu crtu.

a) *Zreo je čovjek uravnotežen.* Izbjegava krajnosti u raspoloženjima. Uvijek je u sebi jednak...Mi se najčešće služimo crno/bijelom tehnikom. Naši sudovi trebali bi biti plod temeljitog razmišljanja koje odgovara objektivnim mjerilima.

¹⁴ Usp. MARIA ALONSO SEVERINO, L'utopia della vita religiosa, Edizioni Paoline, Alba 1986,

¹⁵ Usp. ANDREA GEMMA, FDP, Religiosi, oggi e domani, Edizioni Paoline, Alba 1971

b) *On se zna odlučiti.* Ima vječnih kolebljivaca... Sa 25-30 godina možemo biti već odlučni s obzirom na usmjerenje svog života. Netko tko stalno pravi pokuse, neprestano se odlučuje - malo je nade za njega.

c) *On znade dati logično obrazloženje za svoje čine.* (Naši ispiti savjesti... bili bi vrlo plodni kad bismo se navečer sabrali i pokušali se vratiti u sebe... te polagati sami sebi račun dubokih, tajnih razloga naših djela, našeg vladanja... dati logičnu motivaciju svojim činima... čuvati se od osobnog sentimentalnog kompleksa i kompleksa okoline... da nama ne vladaju niti naše strasti niti nagoni, niti naš karakter, a još manje okolina... biti slobodni odlučivati i raditi ono što je prilično osobi rasvijetljenoj razumom i vjerom.

d) *On znade objektivno prosuditi, izvagati stvari, razloge, prilike.* Važno je znati stati pred činjenicama. Inače nam se događa površno prosuđivanje, optužujemo sve za odgovornost, osim sebe; iz malih stvari znademo napraviti tragediju; biti bez milosrđa, ne nalaziti olakotne okolnosti, suditi s umišljenom neprevarljivošću...

e) *On znade gospodariti sobom.* Važna je samokontrola, i u boli i u radosti... Niti pretjerana radost, niti potištenost... Čvrstoća karaktera, dosljednost, suvislost... poznavanje svojih fizičkih, razumskih, moralnih, karakterioloških mogućnosti...

f) *On se znade uklopiti u krug ljudi i u društvo bez bahatosti, ali i bez plašljivosti i kompleksa...*

g) *On znade čekati.* Nestrpljivost je znak nezrelosti. Htjeti sve i odmah – tipični je znak mladenačke nezrelosti...

U sazrijevanju neobično je važno uvjerenje da još nismo dovoljno zreli. Tko je uvjeren da je zreo, prestaje raditi na sebi i tako se svrstava među nezrele... Sokrat: Hoc unum scio; me nihil scire – To jedino znam, da ništa ne znam.. S tim računati jest prva i najveća mudrost... Mladi misle da znaju sve...

Valja zajednički tražiti istinu, nešto bolje, za što se osjećamo da nam nedostaje.

Naši dragi starci imaju tu zadaću u našim zajednicama... ne samo "laudatores temporis acti" već će priznati i svoje uspjehe i neuspjehe...

Neka nam Gospodin udijeli da postignemo onu zrelost koja odgovara mjeri uzrasta punine Kristove, kako veli sv. Pavao u Ef 4,13.

Koje su opće ljudske vrijednosti koje trebamo posjedovati?

Poslušajmo Koncil: "Neka se bogoslovi privikavaju na to da usklade svoju čud; neka se odgoje da budu jaki duhom i neka općenito nauče cijeniti one

kreposti do kojih ljudi više drže i koje preporučuju Kristova slugu, kao što su: iskrenost, stalna briga za pravdu, vjernost obećanjima, uglađenost u odnosima, u govoru, čednost povezana s ljubaznošću”¹⁶.

To je ujedno i ispitivanje savjesti:

1) *Dobro, pristojno ponašanje, lijep način ophođenja...* ne samo prema drugima već i svim članovima zajednice, bez prenemaganja, bez izvještačenosti, bez formalizma...

2) *Jakost duha...* pomaže nam da dokažemo i istaknemo svoju osobnost... biti “klanjatelji u duhu i istini”... odgajati snažne i jake značajeve...

3) *Evandeoska jednostavnost* ... koja je sklad i spontanost djelovanja, iskrenost u nama samima, sklad misli i djela, bez dvoličnosti... ona je vedar pogled na ljude i stvari, bez sumnjičenja i jetkosti. Ipak, ona ne znači djetinjariju, budalaštinu, pretvaranje... Ona je jasnoća uma i gledanja... plod vedre duše, u miru s Bogom i s ljudima, plod slobode duše.

4) *Iskrenost...* Velika opasnost redovničkog života jesu umjetni značajevi, dvolične osobe, usijane osobnosti, neiskrene osobe... Iskrenost je temelj našeg razgovora s Bogom i ljudima. Naši međusobni odnosi moraju se temeljiti na iskrenosti. Na iskrenosti među jednakima. Na iskrenosti između poglavara i podložnika.... Možda mladi imaju krivo kad su drski, neotesani, neobazrivi, kada nam u lice bacaju primjedbe bez ikakvog uzdržavanja, ali moramo im priznati da su često iskreni. Tu ne pomaže taktika smješka ili skrivanja. Ako smješak nije iskren, ne služi ničemu.... Ne skrivati svoje nezadovoljstvo (a još manje iza smješka)... mnogo je bolje, ispravnije i iskrenije pomoći drugome da na vedrom licu, bez smijeha, pročita stvarnost koja nam je u srcu.. Biti uvijek iskren je bolno... Lakše je sve zadržati za sebe i za volju mira, uza sve pokazati lijepo lice... Važnije je makar i jednostavnim licem izreći što mislimo o svojim susestrama, subračićima.... Govor o iskrenosti u redovništvu... među nama i sa drugima...

5) *Pravednost...* Neobično je spominjati pravednost onima u čijem bi životu trebala prevladavati ljubav... Ipak, poziv da budemo pravedni upravljen je i nama. Stoga, dajmo svakome svoje... Ne biti škrt u priznanjima, pa i javnima: a ne samo u osuđivanjima...

6) *Otmjenost u razgovoru...* Kako je teška upotreba riječi! Onaj koji ne griješi jezikom, savršen je čovjek” (Jak 3,2). Dobro bi bilo pročitati čitavo

¹⁶ Optatam totius, 11

poglavlje Jakova o ovome... Odbaciti brbljanja, naučiti se šutjeti i druge slušati... uvijek i sa svima... U ophođenju, u primanju, u posvemašnjoj raspoloživosti... Otmjenošću naše služenje postaje traženo...

Mogli bismo tako još i dalje nabrajati. No, nadam se da nam sve ovo može pomoći da ljepše i iskrenije živimo naše redovništvo u zajednicama, da uživamo tu slobodu na koju nas Bog poziva kao najveći dar što ga posjedujemo.

U tom svjetlu, razmišljajući o Isusu i nastojeći ga slijediti, stvarat ćemo u našim zajednicama ozračje "djetinjstva Isusova". To želim i Vama i sebi.

S ISUSOM POSLANI OD OCA

“Zadatak je Crkve da na svijetu nastavlja i ostvaruje poslanje s kojim je Isus – kao naravni Sin Božji – poslan od Oca (usp. Iv 20,21)”¹, a posvećeni život je dar Crkvi jer duboko u sebi pripada njezinom poslanju². U pobudnici o posvećenom životu, Ivan Pavao II ističe: “U zbilji, *posvećeni život se stavlja u samo srce Crkve* kao odlučujući čimbenik njezina poslanja, budući da ‘izražava najdublje narav kršćanskog zvanja’ i težnju cijele Crkve-Zaručnice prema sjedinjenju s jedinim Zaručnikom”³. Prije nego se karakterizira vanjskim djelima, poslanje se “odvija u uprisutnjivanju samoga Krista u svijetu osobnim svjedočanstvom. To je izazov, to je prvotna zadaća posvećenog života! Što se više dopušta suobličavanje Kristu, to ga se više čini nazočnim i djelujućim u svijetu za spasenje ljudi”⁴: Stoga je razumljivo da tijekom ovog redovničkog tjednu u godini posvećenoj Bogu-Ocu, razmišljamo o Isusovu poslanju od Oca na svijet i o našem sudjelovanju u njegovu poslanju.

1. PRIPREMA POVIJESTI ZA POSLANJE SINA BOŽIJEG NA SVIJET

Ideja božanskog poslanja nije sasvim tuđa nekršćanskim religijama. Ali u biblijskoj objavi ideja poslanja ima umnogome drugačije koordinate. Ona je sva u odnosu prema povijesti spasenja⁵. Mi kršćani vjerujemo da Bog nije ostavio svijet samome sebi i čovjekovoj grešnoj volji, nego da on svojom

¹ T. J. Šagi-Bunić, *Prema civilizaciji ljubavi*, Zagreb 1998, 394.

² Usp. LG 44.

³ Ivan Pavao II, *Vita consecrata*, 3.

⁴ Ivan Pavao II, *Vita consecrata*, 72.

⁵ Za biblijsku objavu vrijeme je mjera zemaljskog trajanja te spada u red od Boga stvorenih zbiljnosti. Kao kozmičko trajanje ono ima svoju žarišnu točku u dolasku čovjeka, a kao povijesno događanje ono nije ponavljanje neke povijesti bogova niti je cikličko vraćanje jednog te istog. Naprotiv, vrijeme je koraćanje čovječanstva prema jednom otajstvenom cilju koji je skriven u samom Božjem naumu, u Božjim zamislima. Svemu pa tako i vremenu Bog je odredio pripadnu mjeru. On daje da se ta mjera ispuni. Ali, ispunjena mjera vremena ne odgovara nekom savršenstvu ili zrelosti koju bi ljudi postigli svojim naporom; ona odgovara jedino čovjeku nedohvatnom Božjem naumu. U

Providnošću bdije nad svijetom, čak da svojim osobitim zahvatima okreće povijest prema Smislu. To se zove povijest spasenja. Sva su poslanja Božjih izaslanika upućena na naum spasenja⁶. Prava bit božanskom poslanja najbolje se može uočiti kod proroka. Svijest o osobnom poslanju primljenom od Boga bitna je crta pravoga proroka. Većina njih su u izravnoj vezi s izraelskim narodom. Ali uza sve to ima mjesta najvećoj raznolikosti. Čak i pogani mogu u tom pogledu imati providonosnu ulogu. Sveta povijest gradi se križanjem svih pojedinačnih poslanja što se stječu u istom određenju. *Zaslugom Božjih izaslanika koraćanje čovječanstva prema jednom otajstvenom cilju koji je skriven u samom Božjem naumu, u Božjim zamislima primakao se bliže k cilju.*

U povijesti spasenja poziv i poslanje nerazdvojivi su. Pozivom Izraela određeno je i njegovo poslanje u Božjem naumu. Izrael je izabran između svih naroda, on je posvećen narod, narod kojemu je pripala služba Jahvi (usp. Izl 19,5-6). Izrael je "pozvan da postane narod-svjetionik svega čovječanstva. On je isto tako pohranitelj nauma spasenja, ali s poslanjem da omogući udioništvo u njemu i drugim narodima"⁷.

Tema Božjeg poslanja susreće se u proročkoj eshatologiji koja izričito pripravlja NZ: poslanje Sluge koga Jahve naznačuje kao savez narodu i svjetlost pucima (usp. Iz 42,6); poslanje tajanstvenog Proroka koga Jahve šalje "da radosnu vijest donese ubogima" (usp. Iz 61,1-2); poslanje zagonetnog glasnika koji mete put pred Bogom (usp. Mal 3,1); poslanje obraćeni pogana koji će slavu Jahvinu objaviti svojoj braći po krvi (usp. Iz 66,19-20).

Najzad, teologija Riječi, Mudrosti i Duha na iznenađujući način govori o tim božanskim stvarnostima kao o likovima i ne oklijeva govoriti o njihovu poslanju: Bog šalje svoju Riječ da ovdje na zemlji izvrši njegovu volju; šalje svoju Mudrost da stane uz čovjeka u njegovim naporima; šalje Duha da obnovi lice zemlje i dadne te ljudi spoznaju njegovu volju. Tako su ti izrazi

skladu s tim naumom Isus dolazi i otkriva "puninu vremena". On se umiješao u našu povijest kao jedan od nas, i tako postao stožer čovječanske povijesti. On je preuzeo sve naše, podnio našu patnju i smrt iz ljubavi, da tako stavi u središte svečovječanske povijesti ljubav, kao najvažniju i sržnu pokretačku silu naše povijesti. Usp. S. Kušar, "Bog osloboditelj i čovjek za druge", u *Isus Krist Bogočovjek i spasitelj*, Zagreb 1977, 349-350; W. Kasper, *Isus Krist*, Split 1995, 228-238.

⁶ Usp. J. Pierron – P. Grelot, "Poslanje", u *Rječnik biblijske teologije*, Zagreb 1988, 914-915.

⁷ J. Pierron – P. Grelot, "Poslanje", u *Rječnik biblijske teologije*, Zagreb 1988, 916. Ta misao postoji u klici već od Abrahamova poziva (usp. Post 12,3); postaje to jasnija što objava više otkriva Božje namisli. Od izgnanstva nadalje vidimo da je Izrael postao nedvojbeno svjestan toga poslanja. On za sebe zna da je sluga Jahvin koga je Jahve poslao kao glasnika (usp. Izl 42,19).

predigra NZ, jer će ovaj njima poslužiti da razjasni poslanje Sina Božjega koji je Božja Riječ i Mudrost, i poslanje njegova Duha u Crkvi.⁸

Isus od Boga poslan na svijet dobiva posebno obilježje time što je od *Oca* poslani *Sin*. On nije samo čovjek, pa čak ni samo prorok, nego je u posebnom, samo njemu pridržanom, odnosu s Bogom, Očev Jedinorođeni Sin. Za Ivana Krstitelja, posljednjeg i najvećeg proroka, moguće je reći da je nastupio kao čovjek koji je bio poslan od Boga (usp. Iv 1,6). Iako je njegovo poslanje bilo jako priznato od Boga (5,33-35), ono nema onog digniteta koji se pridaje Sinu poslanu od Oca. Za nj je Ivan bio samo svjedok, koji je trebao svojim svjedočanstvom ljude dovesti božanskom objavitelju i davaocu božanskog života⁹.

Budući da je povijest koraćanje čovječanstva prema jednom otajstvenom cilju koji je skriven u samom Božjem naumu njeno ostvarenje ne odgovara nekom savršenstvu ili zrelosti koju bi ljudi postigli svojim naporom. Vrijeme je ispunjeno tek onda kada je ostvaren Božji naum. U skladu s tim naumom Isus dolazi i otkriva "puninu vremena"¹⁰. "Kada dođe punina vremena, odasla Bog Sina svoga: od žene bi rođen, Zakonu podložan da podložnike Zakona otkupi te primimo posinstvo. A budući da ste sinovi, odasla Bog u srca vaša Duha Sina svoga koji kliče: 'Abba! Oče!' Tako više nisi rob nego sin; ako pak sin, onda i baštinik po Bogu" (Gal 4, 4-7).

2. ODASLA BOG SINA SVOGA

Kada Otac u Sinu privodi vrijeme k punini, onda on to čini na svoj božanski način. Ono što on čini, beskrajno nadilazi sve što je moguće unaprijed zamisliti i predvidjeti polazeći od iskustva povijesnog bivovanja. Slanje Sina također nije nešto što bi logički slijedilo iz tijeka kozmičkog vremena ili povijesnog događanja i njihovih zakonitosti. Slanje Sina zapravo je izraz bezuvjetne ljubavi Božje, izražaj samog Boga, njegove apsolutne slobode.

U središtu Isusovog poslanja je Otac koji ga je poslao i ljudi u čiju korist je on poslan. Isus nije uopće stalo do njega samoga, do otkrivanja tajne njegove osobe. Stalo mu je jedino i isključivo do Boga i ljudi, do Božje povijesti s

⁸ Usp. J. Pierron – P. Grelot, "Poslanje", u *Rječnik biblijske teologije*, Zagreb 1988, 917.

⁹ Usp. R. Schnakenburg, *Osoba Isusa Krista u četiri evanđelja*, Zagreb 1997, 250-251.

¹⁰ Usp. S. Kušar, "Bog osloboditelj i čovjek za druge", u *Isus Krist Bogočovjek i spasitelj*, Zagreb 1977, 349.

¹¹ Usp. W. Kasper, *Isus Krist*, Split 1995, 80.

ljudima,¹¹. Objavljujući misterij Oca i njegove ljubavi Isus potpuno otkriva i čovjeka njemu samome te mu objavljuje uzvišenost njegova poziva¹².

Ivanovo evanđelje stalno ponavlja da je Sina poslao Otac¹³ i da je Isusova jedina želja da "vrši volju Onoga koji ga je poslao" (Iv 4,34), da čini njegova djela (usp. Iv 9,4), da rekne što je od njega saznao (usp. Iv 8,26), da posvjedoči za istinu (usp. Iv 18,37). Svi vidovi Isusovog otkupiteljskog djela povezuju se s poslanjem što ga je primio od Oca, od propovijedanja u Galileji pa do žrtve križa. Što se tiče muke, vrhunca Isusova djela, Isus nju smatra svojim povratkom Onomu koji ga je poslao (usp. 7,33; 16,5.28; 17,11). Među njima je toliko jedinstvo života da zauzeti stav prema Sinu koji je poslan znači zauzeti stav prema samom Bogu Ocu koji ga šalje (usp. Iv 6,57; 8,16.29; 5,23; 12,44; 14,24; 15,21-24). "Sin ne može ništa sam od sebe učiniti, nego samo ono što vidi da čini Otac. Što ovaj čini, to jednako čini i Sin" (Iv 5,19). U Sinu je Otac nazočan, a da nije istovjetan s njim. Po njegovim djelima treba prepoznati i uvidjeti da je u njemu Otac i da je on u Ocu (usp. Iv 10,38).

Kroz Isusovu svijest o božanskom poslanju naziru se otajstvene veze između Sina i Oca¹⁴. Vjera što je Isus traži od ljudi jest vjera u njegovo poslanje (usp. Iv 17,8.21.23.35). To ujedno uključuje vjeru u Sina kao poslanoga (usp. Iv 6,29) i vjeru u Oca koji ga šalje (usp. Iv 5,24; 17,3). Slanjem Sina na zemlju objavljen je ljudima sržan vid najnutarnijeg misterija Boga: "Jedini (Pnz 6,4; usp. Iv 17,3) se otkriva kao Otac"¹⁵. "Bog kojega je Isus Krist nama navijestio i posvjedočio nam ga kao svojeg i našeg Oca beskrajno je uzvišen i drugačiji od onoga što čovjek o njemu 'zna' bez evanđelja"¹⁶. Stoga sve naše predodžbe božanskog i Boga moraju biti pročišćenje na situ evanđelja. To vrijedi i danas, to vrijedi i za nas, bogoposvećene.

I apostolski spisi poslanju Sina pridaju središnje mjesto. "Bog je poslao Sina u punini vremena da nas otkupi i dadne nam posinjenje (Gal 4,4; Rim 8,15). Bog je poslao svoga Sina u svijet kao spasitelja, kao pomirnu žrtvu za naše grijeha, da bismo mi živjeli po njemu. To je vrhunski dokaz njegove ljubavi prema nama (1 Iv 4,9.14)".

¹² Usp. GS, 22.

¹³ Ta se napomena vraća u obratu svih govora (40 puta).

¹⁴ U Očevu naumu poslanje Sina "ostaje ipak unutar ograničenih obzora: Isus je bio poslan samo k izgubljenima ovcama doma Izraelova (Mt 15,24). Jer, one se imaju obratiti i postati svjesne providonosnog poslanja Izraelova: svjedočiti o Bogu i njegovu kraljevstvu pred svim narodima svijeta": J. Pierron – P. Grelot, "Poslanje", u *Rječnik biblijske teologije*, Zagreb 1988, 920.

¹⁵ J. Pierron – P. Grelot, "Poslanje", u *Rječnik biblijske teologije*, Zagreb 1988, 919.

¹⁶ S. Kušar, *Kad velim Bog*, Zagreb 1997, 45.

Ono presudno i jedinstveno što u poslanju Božjeg Sina izaziva pozornost ljudi nije u tome da bi on bio moćniji od drugih ljudi, moćniji primjerice u znanju i volji ili u posjedovanju fizičkih, psihičkih ili parapsihičkih sposobnosti, nego u tome da je on tako “dobar”, tako “krotka i ponizna srca”, tako “siromašan duhom”, da je u svim razočaranjima koje mu prirediše učenici tako dosljedan sebi i u ljubavi vjeran svome Ocu i onima kojima je poslan da kroza sve to izbija na vidjelo najčišća ljubav od koje se veća ne da zamisliti. “Bog je ljubav” (1 Iv 4,8.16). Od svih ljudskih riječi s njihovim ograničenjima, riječ “ljubav” najbolje nam može dati da nazremo misterij Boga, i ne samo Boga, nego i čovjeka. “Ljudi nigdje ne iskuse tako duboko svoju različitost i drugost kao u ljubavi, niti igdje doživljavaju dublje svoju međusobnu pripadnost kao ovdje. Tek ljubavi otkriva čovjeka čovjeku – i svakoga sebi samom; tek tu se događa prava spoznaja”¹⁷ Stoga je razumljivo da je u središtu Isusova poslanja Božje kraljevstvo ljubavi, život koji dolazi od Boga, život u izobilju. Samo tamo gdje je u centru Bog, zajednički Otac svih ljudi, a ljudi braća i sestre moguće je život u izobilju, život ljubavi.

3. U SREDIŠTU ISUSOVOG POSLANJA JE ŽIVOT U IZOBILJU - BOŽJE NADOLAZEĆE KRAJEVSTVO U LJUBAVI

Isus je svjetlo života, koje je zasjalo u ovom svijetu (usp. Iv 8,12; 9,5), kako bi ljude poveo u Božji prostor svjetla i života. Isus je Jaganjac koji oduzima grijeh svijeta (usp. Iv 1,29, 1 Iv 2,2). On je onaj koji dolazi s neba i koji je pravi kruh života koji daje život svijetu (usp. Iv 6,32-33). Tko jede od tog kruha, živjet će uvijek (usp. Iv 6,51-52). Isus je pravi nositelj i posrednik života koji svojom riječju izbavlja iz vlasti smrti one koji u nj vjeruju (usp. Iv 5,25-26). Time mu pad u dio jedinstvena zadaća koju on kao onaj koji je došao na svijet zasvjedočuje svojim riječima i djelima (usp. Iv 5,36-47; 10,25).

¹⁷ S. Kušar, “Bog osloboditelj i čovjek za druge”, u *Isus Krist Bogočovjek i spasitelj*, Zagreb 1977, 350. “U logici ljubavi leže sebedarje i žrtva. To postaje jasnim ako ljubav pokušamo razumjeti kao jedinstvo različitih koji to i ostaju u ljubavi. To je naime, ono jedinstvo koje ne upija u sebe drugu osobu nego je naprotiv prihvaća i čuva u njezinoj drugotnosti, voli je kao drugu-različitu i tako joj daje novi životni prostor slobode. Sebedarje ljubavi jest neiznudivo. Ono čini da drugi bude više on sâm, više osoba i sloboda negoli bi bio da je ostao sam za sebe. S druge pak strane onaj koji ljubi mora se u svojoj ljubavi takoreći neprestano povlačiti, nametati si samoograničenje, jer ne radi se u ljubavi prvotno o njemu samom nego o drugome, o onome ‘ti’ koje postaje središtem njegova ‘ja’ – dakako, u recipročnosti. Onaj koga ljubav ide, određuje biće i svijet ljubitelja. A onaj koji ljubi daje se drugim pogoditi, on kao da u ljubavi postaje to više ranjiv što je njegova ljubav veća i čišća. Zato ljubav i neka patnja idu ruku pod ruku. Trpljenje, patnja ljubavi nije neka pasivna pogođenost, nego se radi o onom aktivnom *dati-se-pogoditi* od strane drugoga – u reciprocitetu”.

Samo zato što znade odakle je došao i kamo ide, on može dati svjedočanstvo o samom sebi (usp. Iv 8,14).

Spasenje koje Isus, Božji poslanik posreduje ljudima uvijek je označeno kao život u izobilju (usp. Iv 10,10), kao *život što struji od Boga i njegove ljubavi*. Isus svojim darom života već sada ostvaruje preokret (usp. Iv 5,25); po njemu i u njemu vjernima se otvara nova mogućnost života, nudi se pristup k Bogu (usp. Iv 14,6-7). *Život što dolazi od Boga predstavlja odgovor na pitanje ljudske egzistencije i smisla života. Taj božanski život mora postati cilj svakog ljudskog nastojanja*. Isus Krist je onaj koji dolazi “odozgo”, koji je iznad svih. Poslan je iz Božjeg svijeta, u kojem postoji punina života i svijetla, kako bi tamo poveo i ljude kojima je poslan i koji su mu povjereni¹⁸.

“To da ‘Bog odasla Sina svoga’ upućuje na preegzistenciju Sina, na njegovu božansku bît koja mu je oduvijek vlastita (usp. Iv 1,1; Fil 2,6 sl.). S druge strane, Božje poslanje vodi u utjelovljenje, inkarnaciju: vječni Sin postaje čovjekom i tako naša ljudskost zauvijek postaje i njegovom. [...] Stoga Sin Božji Isus Krist pripada posve i Božjoj i ljudskoj strani, on je Bogo-Čovjek. U njemu je ozbiljeno i zajamčeno jednom zauvijek to da je čovjek određen za Boga i da to određenje uistinu prispjeva na svoj cilj”¹⁹.

Dok je kod Ivana Isus, Očev poslanik, prikazan kao donositelj “života u izobilju” kod Marka i Mateja Isus je navjestitelj kraljevstva Božjega²⁰. Ono je u središtu Isusovog propovijedanja i djelovanja (Mk 1,14 par.). Isus naviješta Boga kao Oca koji ljubi ljude, oprašta grijehe i od grešnika čini sina (usp. Lk 15). To je Božje djelovanje bezuvjetno. Božje kraljevstvo nije nikakva diktatura dobra, a pogotovo ne nasilje. *Isusovo djelovanje pokazuje da kraljevstvo nadolazi tamo gdje čovjek daje da ga Bog obdari i gdje je on spreman posredovati taj dar drugima*. Na toj liniji gledano svaki bi čovjek trebao biti za svakog čovjeka Božjim darom, znakom Kraljevstva. U Isusu jest uosobljeno kraljevanje Božje, stoga njegova poruka o kraljevstvu

¹⁸ Usp. R. Schnackenburg, *Osoba Isusa Krista u četiri evanđelja*, 248-249. U Isusu Kristu u našu ljudsku povijest jednom zauvijek stupila je Božja ljubav koja se iz slobode razdaje. Tako Bog sam sebe “otvara”, objavljuje kao apsolutnu slobodu u ljubavi i to s tom svrhom da bi čovjeku dao slobodu i dostojanstvo djeteta Božjega, a sve to po Isusu Kristu, koji, premda bogat, radi nas posta siromašnim da bismo se mi njegovim siromaštvom obogatili (usp. 2 Kor 8,9).

¹⁹ S. Kušar, “Bog osloboditelj i čovjek za druge”, u *Isus Krist Bogočovjek i spasitelj*, Zagreb 1977, 350-351. Ljubav prema Bogu i ljubav prema čovjeku dobivaju u osobi Isusa Krista svojeg najjedinstvenijeg naslovnika. A naša ljubav prema ljudima, ‘braći i sestrama’, prima po njemu svoju najvišu čast: čovjekoljublje postaje obvezatnim putem bogoljublja.

²⁰ Za razliku od Ivana Krstitelja Isusov navještaj ne odvija se prvotno u znaku suda, nego u znaku oproštenja, smilovanja i ljubavi (Usp. Mt 3,1-2).

Božjem koje dolazi u ljubavi znači da ljubav nije samo cilj nego i temelj sve zbilje, da najdublji temelj i smisao sve zbilje sada postaje stvarnost na nov i neopoziv način, da se sada povijesno neopozivo odlučuje o smislu zbilje²¹.

Navještajem Kraljevstva Božjega on je obećao ispunjenje svih nadanja, očekivanja i čežnji ljudi za temeljnom promjenom svih prilika te za neusporedivo novim početkom. Isus sve oblike očekivanja spasenja usredotočuje na jedno jedino, na udioništvo u kraljevstvu Božjemu. "Najprije tražite kraljevstvo Božje i njegovu pravednost" (Mt 7,33). Nije riječ o ulaganju vlastitih napora sa strane čovjeka, nego o pozivu na prihvaćanje kraljevstva Božjega kao dara iz Božje ruke²². Ono što čovjek čini samo je radostan odgovor na ono što je Bog već učinio za njega. U Isusovu poslanju čovjeku je darovano *osjetiti Božju ljubav za čovjek, a to znači iskusiti da je apsolutno prihvaćen, potvrđen i beskrajno ljubljen, tako da može prihvatiti sebe i druge*²³. To je ponuda i omogućivanje novog oblika i načina života koji u susretu s Isusom započinje kao životni proces u dubini ljudske osobe. Isusova osoba je isto toliko važna kao i sadržaj njegova učenja, jer se na radi više o posredovanju samo spoznaja i izričaja, nego o posredovanju egzistencije. Takav proces ima za cilj poziv na nasljedovanje i poslanje da naviješta kraljevstvo Božje²⁴. Spasenje kraljevstva Božjega očituje se i u tome da sebedarna ljubav Božja počinje vladati u čovjeku i preko čovjeka među ljudima. *"Ljubav se pokazuje kao smisao bitka. Svijet i čovjek nalaze svoje ispunjenje samo u ljubavi"*²⁵.

Govoreći s jedne strane o ljubavi kao ispunjenju svijeta i čovjeka Isus s druge strane razotkriva stvarnost grijeha kojom se čovjek odriče ljubavi Božje predajući se sebičnosti, samovolji, koristoljubivosti i tvrdoglavosti. Na taj način sve se raspada u pojedinačnost i u borbu svih protiv svijeta. Na mjesto jedinstva svih stupa osamljenosti i odijeljenost. A izolirano pojedinačno pada u besmisao. No gdje ljubav Božja, najdublji temelj sve zbilje, ponovno prodire i počinje vladati, svijet ponovno dolazi u red i biva spašen. *Budući da svaki čovjek na apsolutan način može iskusiti da je prihvaćen i potvrđen, on postaje*

²¹ Usp. W. Kasper, *Isus Krist*, Split 1995, 96.

²² Taj neočekivani i nezasluženi Božji dar na čovjekovoj strani treba pratiti zahvalnost i radost. To je poruka one dvostruke prisposobe o blagu zakopan u njivi i dragocjenu biseru (Mt 13,44-46). Kad čovjek nađe to blago i taj biser, neću mu biti teško za njih sve drugo založiti. Otuda dobivaju svoj pozitivni smisao i takvi pojmovi kao što su askeza, žrtva, odricanje. Usp. J. Blank, *Der Jesus del Evangeliums. Entwürfe zur biblischen Christologie*, München 1981, 111.

²³ Usp. W. Kasper, *Isus Krist*, Split 1995, 96-99.

²⁴ Usp. J. Blank, *Der Jesus del Evangeliums. Entwürfe zur biblischen Christologie*, München 1981, 113.

²⁵ W. Kasper, *Isus Krist*, Split 1995, 99-100.

slobodan za zajedništvo s drugima. Dolazak vladavine ljubavi Božje znači dakle spas svijetu u cjelini i spasenje svakog pojedinačno. Svatko se smije nadati da ljubav ima posljednju riječ, da je neopoziva; da je jača od smrti, mržnje i nepravde. Zato je poruka o dolasku kraljevstva Božjega ujedno i obećanje da će sve ono što se u svijetu čini iz ljubavi, imat unatoč svemu prividu trajnost zauvijek; dapače to je jedino što će trajati za svagda.

Takvo polazište, ističe W. Kasper u svojoj kristologiji, “ima očito posljedice za kršćanski odnos prema svijetu. Ono otvara mogućnost s onu stranu alternativa između nasilne promjene svijeta i nenasilnog bijega iz svijeta, naime mogućnost promjene i počovječenja svijeta snagom ljubavi. Ljubav nije nikakav nadomjestak pravednosti; ljubav je naprotiv ispunjenje koje nadmašuje pravednost. Konačno *tek onda ćemo biti pravedni prema drugom čovjeku, ako mu ne dajemo ovo ili ono na što ima pravo, nego ako ga kao čovjeka prihvatimo i potvrdimo, ako mu samog sebe darujemo.* Ljubav uključuje pravednost prema svakom čovjeku, no ona je ujedno nadmašuje i ispunja. Ona je snaga i svjetlo da u promjenjivim prilikama spoznamo zahtjeve pravednosti i da ih uvijek iznova ispunjamo. Tako je ljubav odgovor na pitanje o pravednom i humanom svijetu; ona je rješenje zagonetke povijesti. Ona je spašenost čovjeka i svijeta”²⁶.

U Isusu Kristu imamo, dakle, puninu objave Boga Oca, jer on je stvarno i ispunio sva Božja obećanja. Isus, Sin Božji je spasenje i konačni savez s Bogom Ocem, znak stvarnog Očeva ulaska u svijet i početak nove stvarnosti. Budući da Isus nije samo čovjek nego i Sin Božji, Riječ Očeva, samo on nam može i pokazati pravu narav Očevu, samo je on punina Božjeg objavljivanja budući je u njemu Bog započeo potpuno novu i izvanrednu zbilju: sinovski odnos čovjeka s Bogom²⁷. Odašla Bog Sina svoga da nam daruje posinstvo, i ne samo to nego da nam njegov jedinorođeni Sin u svome poslanju pokaže kako se sinovstvo prema zajedničkom Ocu svih ljudi živi u bratskom odnosu prema drugom čovjeku. Priznanje Boga Ocem nužno uključuje prihvaćanje drugoga kao brata ili sestre.

²⁶ W. Kasper, *Isus Krist*, Split 1995, 100.

²⁷ Usp. I. Karlič, “Bog Otac – Otac Isusa Krista i Otac ljudi”, *Obnovljeni život* (54) 1 (1999), 57-61.

4. ISUS, ČOVJEK ZA DRUGE²⁸

Isus bijaše čovjek za druge²⁹ jer bijaše sasvim za Drugoga, Oca, od kojega je i došao među nas ljude. Što je govorio, to je i činio, u savršenoj usklađenosti riječi i djela. On "prođe svijetom čineći dobro" (Dj 10,38) – dakako, drugima. No uvelike bismo se prevarili kad bismo pomislili da je njegov život za druge bio miran život bez problema i sukoba. Naprotiv, *njegov život bio je borba, i to borba za konkretnog čovjeka*. "Štoviše, Isus je svoj život za druge proživio kroz protivljenja i otvorena neprijateljstva. Već od samog svog ulaska u svijet, prije negoli je uopće mogao poduzeti bilo kakve osobne inicijative, on se sudara s neprijateljstvom ljudi, moćnih i umnih (usp Mt 2). Ono ga otada pratilo kroz cijeli život. Njegovo rođenje donosi mir ljudima i ljubav Božju, ali on je ujedno i znak protivljenja. Stranci dolaze da mu se poklone, a Herod i cijeli Jeruzalem, svećenici i poznavaoци Pisama, uđuše već na početku u onu ulogu koju će dokraja odigrati na kraju, u mucu. Oni ostaju slijepi za ono Kraljevstvo o kojem čitaju u svojim svetim knjigama, a koje on uosobljuje"³⁰.

Evangelje situira Isusa već od samog početka u konflikt s nemilosrdnom opozicijom. Govor na gori u Matejevom evanđelju (Mt 5-7) veliki je proglas radosne vijesti o novom Božjem svijetu za ljude, ali već od samih uvodnih blaženstava pretpostavlja progonstvo i klevetanja, neprijatelje i progonitelje. "Značilo bi izdati evangelje kada bismo htjeli zaboraviti tu činjenicu Gospodinova života. Divljenje mnoštva, povici hvale i entuzijazma što ga prate na njegovu putu kao da idu ukorak s jednom još vjernijom pratnjom: neumorna rasa šutljivih promatrača koji sve registriraju, ljudi nabrušeni za raspu na život i smrt. Isusov je život bio javni život u punom smislu riječi. On nije imao doma ni bilo što gdje da nasloni glavu, nikakav posao nije obavljao za vlastiti račun. Danju i noću morao se suočavati sa sumnjama i mržnjom i vidjeti svoje riječi namjerno izokrenute, a namjere iskrivljene. Pratila ga je svakodnevna borba, gotovo beznadna, protiv gluposti, sljepoće i odbijanja pomiješanog s mržnjom i podsmijehom. Bijaše to život isprepleten iscrpljujućom napetošću"³¹. Isus Krist pred tim kušnjama nije nepovrediv, kojiput on dopušta da iz njega provali jad i zamorenost (usp Lk 9,41; 13,34-35). Isus je poslan

²⁸ Usp. S. Kušar, "Bog osloboditelj i čovjek za druge", u *Isus Krist Bogočovjek i spasitelj*, Zagreb 1977, 352-355.

²⁹ Usp. W. Kasper, *Isus Krist*, Split 1995, 263-278.

³⁰ S. Kušar, "Bog osloboditelj i čovjek za druge", u *Isus Krist Bogočovjek i spasitelj*, Zagreb 1977, 352.

³¹ S. Kušar, "Bog osloboditelj i čovjek za druge", u *Isus Krist Bogočovjek i spasitelj*, Zagreb 1977, 353.

od Oca za druge. Činjenica da je poslan od samog Boga Oca ne dokida “težinu” ostvarenja njegova poslanja. *Težak je život za druge, to teži ako ga drugi ne žele prihvatiti.*

Neprijateljstvo i prijevarnost stoje tu poput simbola za onu tajanstvenu u nama neuhvatljivu zbilju koju nazivamo grijehom. U konačnici, Isusova borba jest borba protiv grijeha u svim njegovim oblicima. Isus ne registrira ljudske pogreške, padove i zloću poput distanciranog i neopredijeljenog promatrača ili ražalošćenog svjedoka koji ne može pomoći ni sebi ni drugima; naprotiv, on ih razodijeva do gola, ide za njima do ispod svih njihovih maski, u sva njihova pribježišta. To zna boljeti, ali i to je nešto od onoga: biti čovjek za druge. Prijatelji i protivnici, nepostojane mase, slabi i nestalni učenici – nitko ne može izbjeći njegovu pogledu koji mjeri i sudi. Dakako, svi će se naći ujedinjeni protiv tog nepodnošljivog protivnika baš u času muke i smrti: Juda i njegov novac, Veliko vijeće i njegova mržnja, Pilat i njegov naduti egoizam, Petar i njegova preuzetost i strah, Jeruzalem koji bijesno viče ili kukavno šuti ... Svi grijesi koje je Isus napao uzvraćaju mu sada bacajući se na njega i ne napuštajući ga sve dok nisu sigurni da je on posvema umuknuo mukom smrti.

“Koliko god bio okrutan ovaj boj, on ipak nije podigao nepremostivu zapreku između protivnika. Naprotiv, umirući od ruku svojih protivnika Isus ih pomiruje sa sobom i s Bogom, Ocem. Između sebe i njih, upravo kad su ga dokrajčili, on uspostavlja solidarnost koja je jača od njihove mržnje. Oni ga mogu usmrtniti, ali mu ne mogu zabraniti da svoj život položi i za njih. Oni okreću protiv njega izobličeno lice zloće i grijeha, a on pak pokazuje da je vrijedno truda baš sada pred Ocem na njih misliti i držati ih u molitvi: “Oče, oprosti im, ne znaju što čine” (Lk 23,34). Po tome ni oni nisu izgubljeni, i u njihovim srcima ljubav može još uvijek postati jačom od mržnje i grijeha. Isus je uvjeren da je tome tako kod svakog čovjeka, sve dok je živ. Borba koju je Isus vodio među ljudima nije bila vođena protiv njih nego za njih. On se upustio u borbu bez daha. Na istu borbu obvezuje on i one koji ga nasljeđuju i koji u nj vjeruju: “Hoće li tko za mnom, neka se odrekne samoga sebe, neka danomice uzima križ svoj i neka ide za mnom” (Lk 9,23). To je visoka cijena života za druge”³².

Ostvajući svoje poslanje Isus svjedoči da tek predanost i služenje Bogu daje pravu mjeru svim drugim odnosima i otvara do neslučenih dubina ljudsko srce za služenje drugom čovjeku. “Ne postaje se preko noći čovjek za drugoga i nije dovoljno to samo htjeti u ushićenom poletu srca. Čovjek ponajprije treba zahvalno prihvatiti Božje sebedarje u Isusu Kristu. On nas je ljubio dok

³² S. Kušar, “Bog osloboditelj i čovjek za druge”, u *Isus Krist Bogočovjek i spasitelj*, Zagreb 1977, 353-354.

još bijasmo grešnici, unaprijed i besplatno, bez ikakvog jamstva s naše strane. Bog nam u Isusu Kristu unaprijed vjeruje. Ta Božja vjera i povjerenje u čovjeka pobuđuje u nama ono novo što si ne možemo sami dati: naime to da mi njemu zahvalno vjerujemo, vjeru uzvratimo vjerom. Čovjek malo-pomalo ili odjednom postaje spreman poslušati Boga i odgovoriti poticajima njegova Duha. To se ostvaruje u strpljivom koraćanju Isusovim stopama: imajući njega pred očima i oblikujući svoje ponašanje prema njegovom, čovjek neprimjetno postaje 'čovjek za druge'³³. Nema drugog puta, pogotovo ne za one koji su se odazvali pozivu da ga "slijede".

Tko mu se u vjeri predaje, dan mu je novi temelj života, nova darovana sloboda djece Božje. *Otac nas je nanovo rodio za svoj život posinjujući nas u jednorodnom Sinu kao svoju djecu.* Zato Prva Petrova poslanica kliče: "Blagoslovljen Bog i Otac Gospodina našega Isusa Krista koji nas po velikom milosrđu svojem uskrnućem Isusa Krista od mrtvih nanovo rodi za životnu nadu, za baštinu neraspadljivu" (1Pt 1,3-4).

Isus nam daruje Duha posinstva u kojemu kličemo "Abba!, Oče" (Rm 8,15). Duh koji je vodio Isusa jest Duh njegove povezanosti s Ocem i Duh njegove povezanosti s ljudima. U snazi Duha Isus jest za Oca i jest za nas ujedno i nerazdjeljivo. Kada dakle idemo njegovim putem, počinje u nama djelovati snaga njegova Duha koji nas iznutra iscijeljuje i osposobljava da uistinu živimo kao Božji sinovi i kćeri idući korak po korak za našim Učiteljem.

Postajući sinovi/kćeri u Sinu naš je položaj pred Bogom i u svijetu promijenjen. Darovano nam je posinstvo – novi život u slobodi djece Božje. Taj život odvija se u snazi Duha Kristova. *Omogućeno nam je da dođemo do iskustva našeg posinstva.* Nakon što nam ga je Isus Krist, Sin Očev i naš brat, "objektivno" donio i darova, ono se u potpunosti i "subjektivno" ozbiljuje u nama po djelovanju njegova Duha (Rim 8,26)³⁴.

Duh Kristov izgoni strah i odjelotvoruje našu ljubav u svijetu. Ovdje padaju sve ograde i zapreke, isti H. U. von Balthasar. "Budući da je Bog meni oprostio

³³ S. Kušar, "Bog osloboditelj i čovjek za druge", u *Isus Krist Bogočovjek i spasitelj*, Zagreb 1977, 353-354.

³⁴ Usp. S. Kušar, "Bog osloboditelj i čovjek za druge", u *Isus Krist Bogočovjek i spasitelj*, Zagreb 1977, 356. Samostojnost ili autonomija čovjeka i Boga ne odnose se kao dvije neupravno razmjerne, nego kao dvije upravno razmjerne veličine. Ne smijemo reći: što više Bogu, to manje čovjeku, i obratno. Naprotiv, valja reći: *što veća povezanost i jedinstvo s Bogom, to veća samostojnost i sloboda čovjeka.* Što veće jedinstvo Boga i čovjeka, to čišće razlikovanje jednog i drugog, nepomiješano i nepromijenjeno. Čudesna razmjena i jedinstvo božanskog i ljudskog u Isusu Kristu proteže se na nas i vrijedi za naš odnos s Bogom, štoviše u toj razmjeni jest spasenje. "Spasitelj je postao ljudskim sinom da bismo mi mogli postati Božjom djecom" (papa Lav Veliki).

kad još bijah njegov neprijatelj, dakle unaprijed, moram i ja oprostiti čovjeku kraj mene dok mi je on još neprijatelj. Budući da me Bog nadario, a da nije računao, moram i ja ostaviti po strani svaku računicu između milodara i opipljive nagrade. Mjera dakle koju Bog primjenjuje postaje mjerom koju i ja trebam primjenjivati i kojom ću i ja u skladu s time biti mjeren” (H. U. von Balthsar).

Božje sebedarje u Isusu Kristu stvara za čovjeka ono “božansko ozračje” u kojem čovjek može uistinu živjeti punim životom. *Čovjek je pozvan da otvoreno i radosno primi dar nove slobode djece Božje, dar stečen po Isusu Kristu - pravednost po vjeri*, a dobra djela su naš odgovor na unaprijed darovanu veću ljubav Božju. Čovjek je pozvan da živi u zahvalnosti prema Drugome i drugima. U tom smislu čovjek je zahvalno sebedarje. To je put našeg zajedničkog uzlaženja k Bogu Ocu, put nove slobode djece Božje. Isusov život otvara nam nove oblike međusobnih odnosa (braća i sestre³⁵), a njegov uzlazak k Ocu smješta nas pri samom Ocu. To je ono najaviše, najuzvišenija perspektiva za čovjeka. *Čovjek se ne mora prometejski propinjati u revolucionarnoj praksi niti nihilistički odbacivati i razarati sve oko sebe i u sebi. Naprotiv, on je pozvan da živi euharistijski, sebedarno-zahvalno u zajedništvu s drugima i s Drugim*³⁶. To je put za čovjeka. Ali, za to nije dovoljno samo promatranje, “čisto mišljenje”. Traži se mnogo više: hodaње tim putem! Samo tko se aktivno upusti u tu “hodologiju”³⁷ past će mu u dio ono zadnje i najnovije: kuća Očeva³⁸.

ZAKLJUČAK: “S ISUSOM POSLANI OD OCA”

Sâm Isus nam je dao savršen primjer kao se može ujediniti zajedništvo s Ocem i poslanje za druge ne gubeći iz vida Onoga koji je naš izvor i one kojima smo poslani. Znati odakle dolazimo i kamo idemo nužno je za ostvarenja našeg poslanja koje je i danas treba naviještati da život koji dolazi od Boga predstavlja odgovor na pitanje ljudske egzistencije i smisla života. Taj božanski život mora postati cilj svakog našeg poslanja.

³⁵ Usp. G. Frosini, *Incontro al Padre*, Bologna 1998, 175-194.

³⁶ Radosna vijest o Isusu Kristu umrlom i uskrslom jest jamstvo te slobode, jamstvo da ona ne zjapi prema praznini i ne ostaje praznom, nego da živi iz udioništva na bogomdanom redu slobode. “Kad odem i pripravić vam mjesto, vratit ću se da vas uzmem k sebi i da vi budete gdje sam ja ... Ja sam put, istina i život. Nitko ne dolazi Ocu osim po meni” (Iv 14,1-2).

³⁷ gr. hodos, put

³⁸ Usp. S. Kušar, “Bog osloboditelj i čovjek za druge”, u *Isus Krist Bogočovjek i spasitelj*, Zagreb 1977, 357-358.

Isus je započeo onu novu obitelj kojoj bi tijekom stoljeća trebali pripadati oni koji budu spremni "vršiti Božju volju" (usp. Mk 3,32-35). Darovao im je svoga Duha koji ih osposobljuje da žive stvarnost odvažne ljubavi jednih za druge koja kroz patnju i križ vodi u zajedništvo uskrsne i neumrle ljubavi i koja nije samo odraz božanskog zajedništva Oca i Sina u Duhu Svetome nego i samo udioništvo na tom božanskom zajedništvu. Posvećeni osobe u svom posvećenju i poslanju objavljuje da sudjelovanje u trinitarnom zajedništvu može izmijeniti ljudske odnose³⁹.

Objavljujući svojim životom da je smisao čovjeka u zajedništvu s Bogom i među sobom, posvećeni život jest život za druge koji svjedoči da biti kći ili sin Božje ljubavi jest najviši oblik bivstvovanja i života a znači tako posjedovati sebe i svoj bitak da ga možemo drugoj osobi dati i za nju se sasvim založiti jer čovjekoljublje postaje obvezatnim putem bogoljublja. Silne su mogućnosti ljudskog srca kad se ono zahvalno otvori daru odozgor. Kojiput izgleda kao da se mi plašimo mogućnosti svoje vlastite dobrote, kao da se plašimo da ćemo pritom izgubiti same sebe. Ne, tek tu se nalazi, zadobiva puni život. Baš tu valja nam čuti riječ upućenu Petru: "Malovjerni, zašto si posumnjao?" – i prihvatiti pruženu ruku koja nas vadi iz sumnje, malodušnosti i straha u koje povremeno upadamo⁴⁰.

Što je veća i dublja povezanost i jedinstvo čovjeka s Bogom, to je veća i punija sloboda i život čovjeka. Življenje nove zapovijedi Kristove, dane na oproštaju prije polaska na put križa kao najveće ljubavi ostaje znak prepoznavanja koliko smo njegovi i koliko smo dionici njegova poslanja. Samo ako krenemo njegovim putem past će nam u dio prispjeti u kuću Očevu.

Sebedarna ljubav Božja u Isusu Kristu dolazi nam ususret, predusreće nas i stavlja nas u stanje slobode djece Božje. Priznati da postoji bezuvjetna ljubav kao ono prvo i posljednje što sve nosi i prema čemu sve teži; priznati i prihvatiti taj bezuvjetni i našim silama nedostižni Božji iskorak prema nama – da bismo mi zakoraknuli i koračali prema njemu zajedno s onima kojima smo poslani⁴¹. "Tako redovnička zajednica, zajednica skupljena po snazi Oca, Sina i Duha Svetoga, ima poslanje: biti ponuda spasenja, sakrament Trojstva i biti poslana svim ljudima, da učini kako bi se svi povratili u kuću Očevu i postigli slobodu djece Božje"⁴².

³⁹ Usp. *Vita consecrata*, 41.

⁴⁰ S. Kušar, "Bog osloboditelj i čovjek za druge", u *Isus Krist Bogočovjek i spasitelj*, Zagreb 1977, 355.

⁴¹ Usp. S. Kušar, "Bog osloboditelj i čovjek za druge", u *Isus Krist Bogočovjek i spasitelj*, Zagreb 1977, 355.

⁴² J. C. R. García Paredes, *Poslanje redovničkog života*, Zagreb 1993, 270.

TEOLOGIJA OČENAŠA

UVOD

Očenaš u svom dvostrukom obliku nalazi se u molitvenom kontekstu Matejeva i Lukina evanđelja. Matej ga je smjestio u središte govora na gori (Mt 6,5-15), a Luka u izvješće o Isusovu putu u Jeruzalem (Lk 11,1-13). Jedan i drugi saželi su u njemu središnje teme Isusova propovijedanja: objavu Boga kao Oca i njegova kraljevstva u prvom dijelu, te čovjeka potrebna spasenja u drugom dijelu¹. U Matejevu kontekstu Isus poučava svoje učenike, koji su kao Židovi upućeni u molitvu, ali su u opasnosti da se u svojoj molitvi ponašaju kao licemjeri ili kao pogani. Prvi mole po sakralnim i vidnim mjestima da ih ljudi zapaze (6,5), a drugi nižu duge molitve misleći da će s mnoštva riječi biti uslišani (6,7). Nasuprot tome Isusovi učenici treba da se mole u sasvim profanom prostoru, u svojoj sobi iza zatvorenih vrata, u skrovitosti i s malo riječi. Iza dugih molitava stoji pogansko poimanje božanstva kao apatičnog i neuračunivog bića kojem treba dodijavati gomilanjem tajnovitih imena i riječi, da bi ga se prisililo na uslišanje. Isusovim učenicima to nije potrebno; Bog je Otac koji vidi u skrovitosti i zna već unaprijed što im treba i stoga njihova molitva može biti kratka². Očenaš se i po svojoj kratkoći razlikuje od većine židovskih molitava ondašnjeg vremena. Sinovski odnos prema Bogu kao Ocu opravdava kratkoću molitve i učvršćuje vjeru u njezino uslišanje (6, 6-8).³

¹ G. BORNKAMM, *Jesus von Nazareth*, Stuttgart⁹ 1971, 126.

² Slika o Bogu kao Ocu provlači se kao zlatna nit kroz sav Govor na gori. Spominje se šesnaest puta: osam puta prije Očenaša (Mt 5,16.45.48; 6,1.4. 6 (2x).8.- OČENAŠ (6,9-13) - i osam puta nakon Očenaša (6,14.15.18 (2x).26.32; 7,11.21) i to kao "tvoj Otac", "vaš Otac", "Otac vašnebeski" i na kraju "moj Otac" čime Isus razlikuje svoj odnos prema Ocu od odnosa svojih učenika. Usp; G.LOHFINK, *Wem gilt die Bergpredigt? Beiträge zu einer christlichen Ethik*, Freiburg 1988, 133; C. SCHEDL, *Zur Christologie der Evangelien*, Freiburg 1984, 140

³ Prema nekim autorima Isusova pouka o molitvi nije samo kritika farizejske i poganske molitvene prakse, nego, što je važnije, ona suprostavlja dva različita stajališta molitelja prema Bogu i ispravlja sliku o njemu. Vidi o tome J. GNILKA, *Das Matthäusevangelium* 1, Freiburg 1986, 210; P.HOFFMANN, *Studien zur Frühgeschichte der Jesus-Bewegung*, Stuttgart 1994, 38; H.KAHLEFELD, *Die Gestalt Jesu in den synoptischen Evangelien*, Frankfurt a. M. 1981, 174 sl.; G. LOHFINK, *Bergpredigt*, 134 sl.; G. SCHNEIDER, *Das Vaterunser - oratio dominica et judaica?*, u: W. BAIER u.a. (izd.), *Weisheit Gottes - Weisheit der Welt*, Bd 1, FS für J.Kardinal Ratzinger, St. Ottilien 1987, 405-417, ovdje 406. J. JEREMIAS, *Neutestamentliche Theologie I. Die Verkündigung Jesu*, Gütersloh 1971, 187.

Luka piše kršćanima poganskog porijekla koji moraju tek naučiti moliti i pokazuje im na Isusovu primjeru kako treba da mole.

Tertulijan vidi u Molitvi Gospodnjoj sažetak svega Evanđelja “breviarium totius Evangelii”⁴. Toga je bio svjestan i sv. Augustin kad veli: “Potražite sve molitve koje su u Pismima, i vjerujem da nećete ništa naći što ne bi bilo sadržano u Gospodnjoj molitvi”⁵. Za Tomu je ona “najsavršenija molitva” kako sadržajem tako i poretком želja⁶. Martin Dibelius otkriva u njoj “povelju novog odnosa prema Bogu”⁷, a Heinz Schurmann “ključ” za razumijevanje Isusa i njegove poruke.⁸ Prva Crkva ga je čuvala i novokršćenicima predavala kao najdragocjeniji dar na što je ukazao Joachim Jeremias u svojoj studiji “Očenaš u svjetlu novijeg istraživanja”⁹. Nije samo po sebi razumljivo da smijemo moliti Očenaš. To je privilegij o kojem nam govori Ćiril u svojim korizmeno-uskršnim katehezama iz 350. godine. Spremajući katekumene na krštenje održao im je u crkvi svetog groba 24 kateheze: Prije samog krštenja obradio je u 19 njih Apostolsko vjerovanje. Nakon krštenja u uskršnom tjednu 4 je posvetio sakramentima, a završnu euharistijskom slavlju i Očenašu u njemu. To je najstarije svjedočanstvo da se je Očenašmolio u službi Božjoj neposredno prije pričesti. To je onaj dio euharistijskog slavlja koji se zvao “missa fidelium - misa vjernika”, na kojem su smjeli prisustvovati samo kršćanici. Moliti Očenaš smjeli su samo punopravni članovi Crkve i stoga se molitva Gospodnja zvala “molitva vjernika”¹⁰. Očenaš se ubrajao među najsvetije blago rane Crkve i čuvalo ga se kao tajnu pred nekrštenima. S kolikim su ga strahopoštovanjem vjernici molili pokazuju nam uvodni obrasci iz starih istočnih i zapadnih liturgija. U istočnoj liturgiji sv. Ivana Zlatoustog svećenik moli i danas prije Očenaša: “I učini nas dostojnima, Gospode, da se usudimo smjelo i neosuđeno tebe, Boga nebeskoga, zvati Ocem i govorti Očenaš”. Slično i u rimskoj misi prije Očenaša svećenik moli: “Spasonosnim zapovijedima potaknuti i Božanskim naukom poučeni usuđujemo se govoriti: Oče naš”.

⁴ TERTULIJAN, De oratione I,6. Vidi R SCHNACKENBURG, Alles kann, wer glaubt. Bergpredigt und Vaterunser in der Absicht Jesu, Freiburg 1984, 87. 101; H.FRANKEMÖLLE, Matthäuskommentar I,Düsseldorf 1994, 243; KKC 2761.

⁵ A. AUGUSTINUS, Epistulae, 130,12,22: PL 33,502; KKC 2762. ⁶ SV. TOMA AKVINSKI, Summa Theologiae II-II, 83,9.

⁷ M. DIBELIUS / G. KÜTMEL, Jesus, Berlin⁴ 1966, 100

⁸ H. SCHÜRMANN, Das Gebet des Herrn als Schlüssel zum Verstehen Jesu, Freiburg⁴ 1981, 14 sl.; Vidi R. SCHNACKENBURG, Alles kann, 96.

⁹ J. JEREMIAS, Das Vater-Unser im Lichte der neueren Forschung, u: Jesus und seine Botschaft, Stuttgart 1976, 20-40; Vidi: O. KUSS, Das Vaterunser, u: Auslegung und Verkündigung. Biblische Vorträge und Meditationen II, Regensburg 1967, 275-333, ovdje 302.

¹⁰ Vidi J. JEREMIAS, Das Vater-Unser, 20sl.; U. LUZ, Das Evangelium nach Matthäus I/1, Zurich 1985, 337

Zašto se Crkva prvih stoljeća odnosila prema Očenašu s tolikim strahopoštovanjem? Jednostavno zato jer je to "Gospodnja molitva", jer ju je naučila i primila od Gospodina Isusa. Sv. Luka spominje izirčno da su učenici, promatrajući Isusa u molitvi, poželjeli i sami moliti kao on i stoga mu jedan od njih reče: "Gospodine, nauči nas moliti, kao što je i Ivan naučio svoje učenike" (Lk 11,1). Iza te želje krije se činjenica da su Ivanovi učenici, kao i druge religiozne skupine u židovstvu, imali svoju vlastitu molitvu kojom su se razlikovali jedni od drugih¹¹. Vlastita molitva bila je raspoznavajući znak i odgovarala je nauku pojedine skupine. Isusov učenik želi molitvu koja će biti u duhu njihova Učitelja, odgovarati njegovu propovijedanju i izricati njihovo zajedništvo s njime. Tim povodom Isus ih uči moliti Očenaš, po svoj prilici na aramejskom jeziku, u koji stavlja gotovo svega sebe, srž svojih želja i nakana. Sačuvan je na grčkom u dvije verzije¹². Luka ga donosi u skraćenom, a Matej u proširenom obliku. Lukino izdanje ima 5, a Matejevo 6 odnosno 7 prošnji.¹³ Otkud ta razlika? Kod Židova je bio običaj da se završni dijelovi molitve proširuju. Matej kao Židov pišući svoje evanđelje židovskim kršćanima služi se tom praksom i u duhu židovskog bogoslužja osvjetljuje i proširuje Lukino izdanje dodajući na kraju svakog dijela tumačenje ili novu prošnju. Oslovu "Oče" dodaje svečani liturgijski oblik "naš, koji jesi na nebesima." Završni prvi dio obogaćuje novom, trećom željom "budi volja tvoja kako na nebu tako i na zemlji", a kraj drugog dijela proširuje pozitivnim oblikom "nego izbavi nas od zla" u antitetički paralelizam kojim zaokružuje molitvu i ublažuje nagli Lukin završetak¹⁴. Budući da i Matejeva verzija završava neuobičajeno,

¹¹ Vidi J. JEREMIAS, ABBA..Studien zur neutestamentlichen Theologie und Zeitgeschichte, Göttingen 1966, 77; G. SCHNESER, Das Vaterunser, 406 sl.; K.H. RENGSTORF, Das Evangelium nach Lukas, NTD, Göttingen 1968, 143 sl.

¹² U. LUZ, nav. dj., 335, bilj.13, podsjeća da je već Origen zastupao mišljenje da su obje verzije izvorne. U novije doba J. JEREMIAS, Das Vater-Unser, 27 ne isključuje mogućnost da je Isus u različitim okolnostima mogao dati svojim učenicima Očenašu različitim obliku, u kraćem i dužem. E. Lohmeyer dodjeljuje Matejevu verziju galilejskoj, a Lukinu jeruzalemskoj zajednici. F. BOVON, Das Evangelium nach Lukas, EKK III/2, Zürich 1996, 137 navodi da razlika između Matejeve i Lukine verzije Očenaša nije ni najmanje uznemirivala duhove kroz stoljeća i da se ju tumačilo pomoću dva različita porijekla: Isus je povjerio Matejevu verziju Dvanaestorici, a Lukinu učenicima.¹³ Sporno je među komentatorima da li je 6 ili 7 prošnji. Ovisi o tome kako se shvaća posljednja od njih. Neki vide u njoj dvije, a neki jednu, formuliranu u negativom i pozitivnom obliku. Prvima je stalo do savršenog broja 7, a drugima do simetrije između prvog i drugog dijela Očenaša. U. LUZ, nav. dj., 334, bilj.2, smatra da većina grčkih otaca zastupa 6, a Augustin, kojeg slijedi većina katoličkih i protestantskih komentatora 7 prošnji. Vidi o tome H.FRANKEMOLLE, Matthäuskommentar, 245; J. GNILKA, Matthäusevangelium 1, 212.

¹⁴ Vidi opširnije J. JEREMIAS, Das Vater-Unser, 26 sl.; A. REBIĆ, Očenaš. Molitva Gospodnja, Zagreb 1973, 8 sl.; W. KNÖRZER, Die Bergpredigt. Model einer neuen Welt, Stuttgart 21970, 70; U. LUZ, nav. dj. 335, bilj.14; H. SCHÜRMANN, Das Gebet des Herrn, .20. 130 smatra da se ništa ne protivi Isusovoj nakani ako su Matejeve zajednice ili on sam malim dodacima Gospodnju molitvu proširili; osvjetlili, liturgijski zaokružili i prikladnijom učinili za liturgijsku upotrebu.

kao nijedna židovska molitva, razumljivo je da ga već u prvoj polovici drugog stoljeća nalazimo u Didahe 8,2-3 dovršena dvočlanim hvalopojem i nalogom da ga se triput dnevno moli: "jer tvoja je moć i slava u vijekove. Amen. Tako molite triput dnevno."¹⁵ Kasniji brojni rukopisi- Matejeva evanđelja donose tročlanu doksologiju: "Jer tvoje je kraljevstvo, slava i moć u vijekove, Amen" koju je u nešto promijenjenom obliku usvojila istočna liturgija, poprimila kasnije i evangelička tradicija, a Katolička crkva tek nakon liturgijske reforme 1969. godine ugradila u Euharistijsko slavlje između embolizma¹⁶ i obreda mira, ne toliko iz ekumenskih razloga koliko iz poštovanja prema starini¹⁷. Sporno je među tumačima Svetog pisma da li je doksologija otpočetka bila sastavni dio Gospodnje molitve ili ne. Neki oslanjajući se na židovski način završavanja molitve misle da doksologija seže u apostolsko, pa čak i u Isusovo vrijeme¹⁸ i da se Očenašnikad nije molio bez nje¹⁹. Drugi pak koji se pozivaju na činjenicu da je nema u Lukinoj verziji niti u starijim grčkim rukopisima niti u latinskim prijevodima, tvrde da izvorno nije pripadala Očenašu²⁰.

Crkva se u svojoj liturgiji kroz stoljeća služila uvijek Matejevim tekstom, pa ćemo u našem izlaganju uglavnom ostati kod njegove verzije i pokušati, uz pomoć brojnih autora zaviriti u njegovo neizrecivo bogatstvo.

¹⁵ Didahe. - Apostolske upute - rano kršćanski spis iz Sirije s najstarijim crkvenim uredbama, jedna vrst katekizma u četiri nejednaka dijela:

1-6: moralni nauk prema shemi o dva puta, put života i put smrti;

7-10: liturgijske upute: propisi za krštenje i euharistiju, post i dnevnu molitvu. U tom dijelu donosi verziju Matejeva Očenaša s dvočlanom doksologijom.

11-15: disciplinske upute za putujuće apostole i proroke, crkvene službenike biskupe i đakone, njihova prava i dužnosti, upute za razlikovanje između pravih i lažnih karizmatika.

16: eshatološki dio.

¹⁶ Embolizam (en+ballw = ubaciti) molitva umetnuta između Očenaša i hvalopoja u Euharistijskom slavlju, koja razrađuje posljednju prošnju Gospodnje molitve "Izbavi nas, molimo, Gospodine, od svih zala..."

¹⁷ Vidi M. KUNZLER, *Die Liturgie der Kirche*, Paderborn 1995, 358. ¹⁸ H. SCHÜRMANN, *Das Gebet des Herrn*,. 125. 130; bilj. 194. 202

¹⁹ J. JEREMIAS, *Theologie*, 196; J. SCHNIEWIND, *Das Evangelium nach Matthäus*, NTD, Göttingen, 1968, 89

²⁰ J. GNILKA, *Matthäusevangelium*, 213 bilj 6. 228 bilj. 76; O. KUSS, nav. dj. 292, bilj. 19; W. KNORZER, nav. dj. 80; J.BECKER; *Jesus von Nazaret*, Berlin-New York 1996, 330.; J..B.LOTZ, *Wenn ihr heute Vater uner betet*, Freiburg 1978, 123; G. EBELING, *Vom Gebet. Predigten über das Unser-Vater*, Tübingen 1963, 114.

STRUKTURA OČENAŠA

Očenaš je sazdan od dva dijela ili, kako reče Claus Schedl, uspoređujući ga s Dekalogom, od "dvije ploče": na jednoj je Božja stvar s tri želje, a na drugoj ljudska s tri prošnje²¹. Kao što Dekalogu prethodi proslov: "Ja sam Jahve, Bog tvoj, koji sam te izveo iz zemlje egipatske, iz kuće ropstva" (Izl 20,2) tako i Molitvi Gospodnjoj oslov "Oče naš, koji jesi na nebesima" (Mt 6,9a). Kao što je Dekalog shvatljiv, prihvatljiv i izvediv samo u svjetlu proslova, tako je Molitva Gospodnja u cjelini i svaka njena molba i prošnja za se shvatljiva samo u svjetlu oslova²².

Nakon oslova

"Oče naš, koji jesi na nebesima!" (I.) slijede

Tri želje (II):

Sveti se ime tvoje! (1)

Dođi kraljevstvo tvoje! (2)

Budi volja tvoja kako na nebu tako i na zemlji! (3) i

Tri prošnje u drugom dijelu (III):

Kruh naš svagdanji daj nam danas! (1)

I otpusti nam duge naše kako i mi otpustismo dužnicima svojim! (2)

I ne uvedi nas u napast, nego izbavi nas od Zloga! (3).

Prve tri želje "teološke" naravi, isklesane u pasivu, nanizane jedna iza druge, povezane zajedničkom posvojnomo zamjenicom "tvoje-tvoja" tvore jednu cjelinu i osvjetljuju jedna drugu. Ime se Božje proslavljuje dolaskom Božjeg kraljevstva, a Božje kraljevstvo dolazi ispunjenjem Božje volje.

Drugi dio Očenaša "antropološke" naravi, sa svoje tri dvočlane prošnje protkane sedam puta osobnom zamjenicom "mi", odnosno "naš", povezane u cjelinu veznikom "i", je svojevrsni vapaj čovjeka iz zajednice Ocu za pomoć

²¹ C. SCHEDL, nav. dj., 140 sl. vidi u prvom dijelu Očenaša sličnost s pozivnom vizijom proroka Izaije (Iz 6,1-13) i smatra da se može najbolje razumjeti na toj pozadini. Podudarnost je očita: Izaija vidi Gospoda na prijestolju visoku i uzvišenu = Oče naš; koji jesi na nebesima.

Serafi kliču jedan drugome: Svet! Svet! Svet! = Sveti se ime tvoje. Puna je sva zemlja slave njegove = Dođi kraljevstvo tvoje.

Na pitanje: "Koga da pošaljem?" Prorok odgovara: "Evo me, mene pošalji!" = Budi volja tvoja!

²² F. BOVON, Das Evangelium nach Lukas, 122 ukazuje da je Očenaš piramidalno građen: Na vrhu sam Otac, onda ispod dvostruko njegovo dobro, njegovo ime i njegovo kraljevstvo i na kraju na dnu u silaznom slijedu tri naše životne zbilje predstavljene kruhom, oprostivim grijesima i konačnom kušnjom

u trostrukoj egzistencijalnoj potrebi: materijalnoj (prva prošnja), moralnoj (druga prošnja) i religioznoj (treća prošnja). Prva se tiče sadašnjosti, druga prošlosti, treća budućnosti.²³

I. OSLOV: OČE NAŠ, KOJI JESI NA NEBESIMA

Ako je Očenaš “Breviarium totius evangelii - sažetak svega evanđelja”, kako je rekao Tertulijan, onda je oslov “Breviarium breviiarii - sažetak sažetka”, reći će Lohmeyer²⁴. Oslov je uistinu “duša” Očenaša i svake pojedine želje i molbe. Povezuje ga u jednu cjelinu i stoji uključno ispred svake želje prvog dijela: Oče, sveti se ime tvoje, Oče, dođi kraljevstvo tvoje, Oče, budi volja tvoja, i svake molbe drugog dijela: Oče, daj nam..., Oče, otpusti nam..., Oče, ne uvedi nas..., Oče, izbavi nas²⁵.

Isus nije prvi koji Boga naziva Ocem. To čine gotovo sve religije. Neki vide u tome “prafenomen povijesti religije”²⁶, ili “jednu vrst religiozne prariječi”²⁷. Drevne religije starog Istoka temeljile su svoju vjeru u očinstvo bogova na ideji biološkog rađanja i to je razlog zašto je Izrael bio suzdržan u toj stvari. Usvajajući oprezno taj naziv, opravdava ga vjerom u stvaranje i izabranje: Izraelu je Bog Otac ukoliko ga je stvorio, a ne ukoliko ga je rodio: “Nije li on Otac tvoj, Stvoritelj, koji te sazdao, po kom postojiš?”, pita Mojsije izraelsku zajednicu u svojoj pjesmi (Pz 32,6). Tekstovi koji tu i tamo govore da je Bog “rodio” Izraela (Pz 32;18), odnosno kralja (Ps 2,7; 89,27; 2Sam 7,14), izriču samo adoptivni, a nikako naravni rodbinski odnos između Boga i Izraela, odnosno Boga i kralja. U tom se smislu i proroci, predvođeni Hošedom, služe bračnom, odnosno obiteljskom terminologijom da izraze Božji odnos prema Izraelu i Izraelov prema Bogu (Hoš 11,1-9; Jer 3,4.19; 31,9; Iz 63,16; 64,7; Mal 1,6; 2,10). Prema Hošei Bog postupa s Efraimom poput oca koji drži za ruku svoga sina i uči ga hodati (Hoš 1,1-9), a prema Jeremiji srce

²³ Usp. H. SCHLTRMANN, Das Gebet des Herrn., 78 sl.; H.FRANKEMÖLLE, Matthäuskommentar, 252 sl.; A. SAND, Das Evangelium nach Matthäus, Regensburg 1986, 127; KATHOLISCHER ERWACHSENEN-KATECHISMUS II, Leben aus dem Glauben, Freiburg 1995, 185 sl.

²⁴ Cit. prema W. SCHMAUCH, Gebet des Herrn, u: Biblisch-historisches Handwörterbuch, Göttingen 1962, 525.

²⁵ H. SCHÜRMANN, Das Gebet des Herrn., 21.30; Das Lukasevangelium II/1, Freiburg 1994, 179; Usp. J.BECKER, Jesus 330; G. EBELING, Vom Gebet. Predigten über das Unser-Vater, München/Hamburg 1963, 20

²⁶ G.SCHRENK, pater, u: ThWNT V 951; J. GNILKA, Matthäusevangelium, 216

²⁷ G. EBELING, Vom Gebet, 21

mu dršće za njega od nježne samilosti” (Jer 31,9.20; usp. Iz 63,16; Ps 102,13), a Tritoizaija u pokorničkoj molitvi nakon egzila vapi: “Ah, sućuti nam svoje ne ustegni, jer Otac si naš!...Jahve, ti si naš Otac... naš si Otac, o Jahve” (Iz 63,16; 64,7). Prorok utjehe otkrio je u Božjem odnosu prema Izraelu i majčinske crte kad veli: “Može li žena zaboraviti svoje dojenče, ne imati sućuti za čedo utrobe svoje? Pa kad bi koja i zaboravila, tebe ja zaboraviti neću” (Iz 49,15)²⁸. U svim tim slučajevima Bog je Otac naroda ili kralja, ali jošne svakog pojedinca. Tek u mudrosnoj literaturi susrećemo po prvi put da se pojedinac pravednik obraća Bogu kao svome Ocu “Gospodine, Oče i vladaru života moga, ne prepusti me čudi njihovoj, ne dopusti da propadnem zbog njih” (Sir 23,1.4; Mudr 2,16). U kasnom židovstvu 2. i 1. stoljeća pr. Kr. oslovljavanje Boga Ocem postaje sve češće i da se istakne njegova uzvišenost i različitost od zemaljskog oca pridaju mu se uzvišeni naslovi, kao npr. u pokorničkoj molitvi na dan pomirenja (Kippur): “Abinu Malkenu - Oče naš, kralju naš!” ili “Oče naš, koji jesi na nebesima”. Vrijedilo je opće načelo: što su Božji oslovi brojniji i raskošniji to je njegova svetost i drugačijost od čovjeka istaknutija²⁹. U prvoj molitvi iz “Osamnaest blagoslova” imamo primjer kako se običavalo oslovljavati Boga u Isusovo vrijeme: “Blagoslovljen bio ti, Jahve, Bože naš i Bože naših otaca, Bože Abrahamov, Bože Izakov, Bože Jakovljev, veliki, moćni i strašni Bože, uzvišeni Bože, djelitelju dobrih milosti i Stvoritelju svega svijeta, koji se spominje milosti otaca i smiluje se nad njihovom djecom i djeci njihove djece radi njegova imena u ljubavi pribavlja Otkupitelja, milosrdni Kralju, Spasitelju, Pomoćniče i Štitu. Blagoslovljen bio ti, Jahve, Štite Abrahamov”³⁰

U oslovu Očenaša krije se novost ne samo u kratkoći nego i u poimanju Boga, novost kakve u Izraelovoj religioznoj praksi prije Isusa nije bilo, novost koju J. Jeremias sažima u jednu riječ “Abba”³¹ Taj jedinstveni način oslovljavanja temelji se na Isusovu iskustvu Boga kao Oca. Njegovo propovijedanje blizine Božjeg kraljevstva, njegovo ponašanje i njegovi eshatološki zahtjevi izviru iz toga iskustva. Sveto pismo ne donosi, doduše, nijedan poseban događaj koji bi nam govorio gdje, kada i kako je došao do

²⁸ Vidi o tome SCHNACKENBURG, Alles kann, 109; A. DESSLER, Der Geist des Vaterunsers im alttestamentlichen Glauben und Beten, u: BROCKE; M./PETLTCHOWSKI; J.J./STROLZ, W. (izd.), Das Vaterunser. Gemeinsames Beten von Juden und Christen, Freiburg 1974, 129-150, ovdje 135; M.J. BORG, Jesus - Der' neue Mensch, Freiburg 1993, 1 19 sl. 151.

²⁹ J.BECKER; Jesus von Nazaret, 332

³⁰ O. KUSS, Das Vaterunser, 285

³¹ J. JEREMIAS, ABBA, 58-80, ovdje 80

tog iskustva, ali ono prožima njegovo djelovanje od početka do kraja. Neki misle da se počeci tog iskustva naziru u zgodi Isusova krštenja³². Za Marka je to događaj koji se tiče samo Isusa (Mk 1,9-11), a Matej je od njega učinio događajem objave za javnost (Mt 3,17). Tom zgodom Isus doživljava svoj poziv i svoje Bogojavljenje, odvaja se od Ivana Krstitelja uvjeren da pravi sadržaj eshatološke poruke nije Bog sudac nego Bog milosrdni Otac. Otad Isus smatra svojim životnim poslanjem objaviti svijetu Boga kao Oca. Prva i posljednja zapisana riječ iz njegovih usta bila je Otac (Lk 2,49; 23,46). Sve njegove molitve, izuzevši one na križu iz Markova evanđelja (15,34), započimale su riječju Oče. To rubno Božje ime iz Starog zavjeta postalo je za Isusa glavnim Božjim imenom i susrećemo ga preko 170 puta na njegovim usnama, najčešće u Matejevu i Ivanovu evanđelju.³³

Dok je židovstvo njegova vremena isticalo Božju svetost i ustručavalo se izustiti sveto ime Božje, - samo jedanput na godinu, na dan pomirenja, smio ga je izgovoriti Veliki svećenik, inače su ga opisivali raznim imenima, primjerice "Adonaj" (=Gospodin), "Živi", "Vječni", "Gospodar neba", "Svetac, bio blagoslovljen", ili su upotrebljavali pasivni oblik (*passivum divinum*), dotle on ističe njegovo milosrđe i oslovljava ga dječjim rječnikom "Abba". Taj izvorni Isusov oslov Boga sačuvan u Markovu evanđelju (Mk 14,36) bio je prvoj zajednici toliko drag da ga ulaskom u helenistički svijet nije prevodila na grčki nego s poštovanjem predavala u aramejskom originalu (Rim 8,15; Gal 4,6). To je govor djeteta koje kad tek progovori tepa svome ocu "tata". To je ujedno svagdašnji, učtivi govor kojim se odrasli obraćaju ocu odnosno uglednoj osobi. Nigdje u židovskoj literaturi nema tragova da bi pobožni Židov u svojoj osobnoj ili liturgijskoj molitvi oslovljavao Boga tim svagdašnjim obiteljskim izrazom. Ako se tu i tamo u molitvi, kako smo vidjeli, i obraća Bogu kao Ocu, onda uvijek na sakralnom, liturgijskom, hebrejskom jeziku uz brojne, zanosno-raskošne dodatke. I da bi se izbjegla primisao o fizičkom očinstvu i i izrazilo strahopoštovanje, dodavalo bi se riječi Otac adjektiv "naš" ili "koji si na nebesima" o čemu nam svjedoče dvije najvažnije židovske molitve Qaddiš i Šemoneh Esreh³⁴

³² P.HOFFMANN, Studien, 18 sl.

³³ J. JEREMIAS, ABBA, 33: Mk 4; Lk 15; Mt 42; Iv 109.

³⁴ Qaaddiš(= sveta molitva) izraziti hvalopoj u židovskoj liturgiji. Postoji već od sredine 2. stoljeća u kraćim i dužim oblicima na aramejskom jeziku. Nije nemoguće da je postojala i u Isusovo vrijeme, ali se, prema J.J. Petuchowskom, ne može dokazati iz sačuvanih izvora. Služila je najprije kao završna zahvalna molitva nakon pouke u rabinskim školama, a kasnije nakon službe Božje u sinagogi. U Srednjem vijeku postaje u Njemačkoj, a onda među Židovima po svem svijetu do dana današnjeg molitvom za pokojne. Donosimo neke izvatke iz nje koji nas poretkom želja, njihovim eshatološkim usmjerenjem, spominjanjem Božje volje i Boga Oca u nebu, podsjećaju na prvi dio molitve Gospodnje:

*“(I) 1a. Neka se veliča i sveti njegovo veliko ime u svijetu koji je stvorio po svojoj volji;
b. Neka učini da vlada njegovo kraljevstvo u vrijeme vašeg života i vaših dana i života svega
doma Izraelova brzo i uskoro. I recite: Amen....*

c. Neka bude blagoslovljeno njegovo veliko ime u sve vijeka.

(II) 3a. Neka bude primljena molitva i prošnja svega Izraela pred njihovim Ocem u nebu.

I recite: Amen.

Neka bude blagoslovljeno ime vječnoga od sada pa do vijeka

*b. Nad Izraelom i nad učiteljima i nad njihovim učenicima i nad svim učenicima njihovih
učenika i nad svima koji se bave Torom, koji su na ovom mjestu i na bilo kojem mjestu - neka
bude njima mir, milost i blagost i milosrđe i dug život i bogata ishrana i izbavljenje od njihova
Oca u nebu.*

I recite: Amen. u Neka bude blagoslovljeno ime Vječnoga od sada pa do vijeka. “

J.J. Petuchowski misli da se o nekoj uzajamnoj ovisnosti ne može znanstveno govoriti. Formalnu sličnost s prvom i drugom željom Očenaša treba tražiti u zajedničkoj palestinsko-židovskoj religioznoj baštini. Pitanje Isusove ovisnosti o židovskim molitvama mora, prema G. Schneideru, ostati otvoreno, jer se ne može sa sigurnošću točno odrediti kad su te židovske molitve nastale. Unatoč formalnoj sličnosti brojni komentatori ukazuju i na velike razlike: Quaddiš je oblikovan jezikom odstojanja u trećem licu, namijenjen prvotno službi Božjoj u sinagogi, subjekt proslave imena Božjeg su ljudi, kraljevstvo za koje se moli je nacionalno, nedostaje univerzalnost i drugi dio Očenaša s prošnjama za ljudske potrebe. Quaddiš je molitva zajednice koja stoji još sasvim u predvorju čekanja, a Očenaš mole ljudi koji znaju da je milosno Božje djelo, veliki obrat, već započelo.

O svemu tome vidi opširnije J.J. PETUCHOWSKI / C. THOMA, Lexikon der Jüdisch-christlichen Begegnung, Freiburg 1989, 313-316; H. SCHÜRMANN, Das Gebet des Herrn, 32 sl.; O. KUSS, nav. dj. 289 sl.; J. JEREMIAS, Theologie, 193; R. SCHNACKENBURG, Alles kann, 102 sl.; G. SCHNEIDER, Das Vaterunser, nav. dj. 410 sl.; J. LAMBRECHT, Ich aber sage euch. Die Bergpredigt als programmatische Rede Jesu (Mt 5-7, Lk 6,20-49), Stuttgart 1984, 128; J. GMLKA, Matthäusevangelium, 219. 230; A. REBIĆ, nav. dj. 20-26;

Šemoneh Esreh (= Osamnaest blagoslova) nazvana molitvom naprosto (Tefilla); uz vjeroispovjest “Šema - Čuj, Izraele!” (Pnz 6,4-9) glavna židovska molitva koju je svaki Židov obvezatno triput dnevno molio u vrijeme Božje službe u Hramu. Ako bi se u to vrijeme slučajno zatekao bilo gdje na nekom javnom mjestu, bio je dužan moliti tu molitvu stojeći okrenut licem prema Hramu i ne bi je smio prekidati sve da ga i kralj pozdravlja ili da mu se zmija mota oko nogu. Sastoji se od 18 odužih blagoslovnih prošnji - otud i ime - od kojih su neke iz predkršćanskog vremena, većina iz Isusova, a konačni oblik skraja prvog stoljeća nakon Krista. Postoje dvije verzije, kraća palestinska i duža babilonska. Rabini su ih 90. god. p. Kr. poredali, obvezali svakog Židova da ih moli triput dnevno, uveli pod brojem 12 prošnju protiv heretika judeokršćana tako da ih umjesto 18 ima 19. Unatoč tome ime je ostalo nepromijenjeno. Građena je simetrično prema svetom broju tri: Prva tri članka su hvalopoji nakon kojih slijedi dvanest, odnosno trinaest prošnji koje završavaju s trostrukom zahvalnom i blagoslovnom molitvom. U prvih 6 prošnji moli se za spoznavu, povratak Tori, oprostjenje grijeha, izbavljenje iz nevolje, ozdravljenje od bolesti, godišnji urod. Drugi dio je eshatološkog usmjerenja: moli se za povratak prognanika, obnovu kraljevstva, uništenje neprijatelja i heretika, za prozelite, Jeruzalem, dolazak Mesije i uslišanje molitve.

Donosimo one u kojima ćemo prepoznati sličnosti i razlike s molitvama Očenaša:

1. molitva: “Blagoslovljen bio ti, Jahve, Bože naš i Bože naših otaca, Bože Abrahamov, Bože Izakov, Bože Jakovljevi, veliki, moćni i strašni Bože, uzvišeni Bože, djelitelju dobrih milosti i Stvoritelju svega svijeta, koji se spominje milosti otaca i smiluje se nad njihovom djecom i djeci njihove djece radi njegova imena u ljubavi pribavlja Otkupitelja, milosrdni Kralju, Spasitelju, Pomoćniče i Štitu. Blagoslovljen bio ti, Jahve, Štite Abrahamov

3. molitva: “Ti si svet i tvoje ime je sveto, i sveti neka te dnevno slave. Blagoslovljen budi, Jahve, sveti Bože”

6. molitva: “Otpusti nam, naš Oče, jer smo sagriješili; Oprosti nam, naš Kralju, jer smo se ogriješili, jer ti si dobri i praštajući Bog. Blagoslovljen budi, Jahve, Milosrdni, koji mnogo prašta.

U Isusovim molitvama, a i u propovijedanju, napose u prisposobama, Bog izlazi iz sakralne sfere u koju ga je pobožna tradicija prognala³⁵. Isus mu se obraća kao nitko prije. Ne upotrebljava svečani liturgijski jezik i ne oslovljava ga hebrejskim **Ab** ili **Abinu** (Oče, Oče naš), nego svagdašnjim, familijarnim, materinskim, aramejskim jezikom **Abba** - Oče! To je nešto novo i nečuveno, za židovski religiozni osjećaj nezamislivo i nedolično³⁶. Ta riječ od milja izriče njegov prisni odnos s Ocem, pun topline i odanosti. Nitko se ne odnosi prema Njemu kao on. Razlikuje svoj odnos prema Ocu od odnosa drugih ljudi. Riječi "Moj Otac" (Mt 7,21; 11,27; 12,50; 16,17; Lk 2,49; 22,29; 24,49) imaju drugačije teološko značenje od riječi "vašOtac" (Mt 5,16.45.48; 6,1.4.6.8.18.26.32; 7,11.21). I kad uči svoje učenike moliti "Očenaš" nije s njima uključen u tu molitvu, jer adjektiv "naš" ne odnosi se na njega nego samo na njih. On im omogućuje, doduše, da sudjeluju u njegovom sinovskom odnosu prema Ocu, ali njihov odnos ostaje ipak bitno različit od njegov. Isus se u svojim osobnim molitvama povlači u osamu kamo ga nitko ne može slijediti, jer se tu nešto događa samo između njega i njegova Oca (Mk 14, 34-36). Zato se Isus za vrijeme svoga zemaljskoga života uvijek sam molio (Mk 1,35; 6,46; 14,32-42; usp. Lk 3,21; 5,16; 6,12; 9,28 sl.; 11,1). U Isusovoj molitvi nazire se najdublja i najintimnija tajna njegove osobe, koju nitko ne pozna doli Otac, kao što ni Oca nitko ne pozna doli On i onaj kome ga on

7. molitva: "Pogledaj na našu bijedu i vodi našu stvar i pohiti da nas izbaviš; jer Bog, koji je Kralj, jaki si Izbavitelj. Blagoslovljen budi Jahve, Izbavitelj Izraela"

9. molitva: "Blagoslovi nas, Jahve, Bože naš, pri svakom djelu naših ruku i blagoslovi naše godine i daj rosu i kišu zemlji i zasiti sav svijet iz svoga dobra i okrijepi krug zemaljski iz bogastva darova tvojih ruku i čuvaj o očuvaj Jahve, Bože naš, ovu godinu i sve vrste raslinstva od svake vrste pokvarenosti i od svake vrste kazne i daj joj sretan ishod i nadu i zasićenje, preobilje i mir i blagoslov kao dobrim godinama. Blagoslovljen budi Jahve, koji godine blagoslivlje. "11. molitva: "Uspostavi opet naše suce kao prije i naše savjetnike kao na početku i odstrani od nas uzdisaje i jecanje i budi kralj nad nama brzo, ti jedini u milosrđu i pravdi i pravu. Blagoslovljen budi Jahve, Kralju, koji ljubiš pravdu i pravo."

Uspoređujući prvu molitvu Osamnaest blagoslova s Molitvom Gospodnjom primjećujemo veliku razliku u oslovljavanju Boga. Dok je oslov u Očenašu familijaran, izvorno lišen svih atributa, dotle ovdje sve odiše liturgijskom svečanošću, brojnim zanosnim i raskošnim Božjim imenima, razbacivanjem pobožnim i milozvučnim oblicima.

Vidi o tome O. KUSS, nav. dj. 284-290; I. SCHNIEWIND, nav. dj. 80.; A. REBIĆ, nav. dj. 23 sl.; J. GNILKA, Matthäusevangelium, 213; H.G.KIPPENBERG/ G.A.WEWERS, Textbuch zur neutestamentlichen Zeitgeschichte, Göttingen 1979, 139-144; J.KOŠ, Alef Bet Židovstva. Pogled u krug židovske povijesti, religije i običaja, Zagreb 1999,72-76).

³⁵ G.BORNKAMM, Studien zum Neuen Testament, Munchen 1985, 51; J. JEREMIAS, ABBA76 sl.; ISTI, Theologie, 184.

³⁶ Vidi J. JEREMIAS, ABBA, 63; ISTI, Theologie, 72; H. MERKLEIN, Die Gottesherrschaft als Handlungsprinzip. Untersuchung zur Ethik Jesu, W-rzburg,31984,207; ISTI, Jesu Botschaft von der Gottesherrschaft, Stuttgart ² 1989, 95sl.

hoće objaviti (Mt 11,25-27; Lk 10,21-22). Luka, "teolog molitve"³⁷ učinio je, prema Ratzingeru, Isusovu molitvu središnjom kristološkom kategorijom i kristologija nije ništa drugo nego izlaganje Isusove molitve³⁸. Molitva uokviruje i prožima njegov život. Ona je izvor iz kojeg je on živio, djelovao, trpio i umro. Molitva i život tvore u njemu jedinstvo, tajnu njegove osobe, njegova života i njegova poslanja. Tko želi upoznati Isusa, mora ga proučavati u njegovoj molitvi³⁹. Ali i tu vrijedi ona riječ upućena Mojsiju pred gorućim grmom: "Ne prilazi ovamo! Izuj obuću s nogu! Jer mjesto na kojem stojiš sveto je tlo!" (Izl 3,5). Prag Božje svetosti mogao je prijeći samo Isus i pošto je nas, svoju braću, posvetio, otvorio je i nama pristup k svome Ocu i ovlastio da ga smijemo zvati kao i on "Abba - Oče"⁴⁰. "To se ime nitko od nas ne bi usudio izustiti u molitvi da nam on sam nije dopustio tako moliti" tvrdi sv. Ciprijan⁴¹.

Matej svjestan toga prilagođuje se židovskom načinu molenja i dodaje tom oslovu dva dodatka "naš" i "koji jesi na nebesima". U njima O. Kuss vidi kao u jezgri teologiju Isusova učenika o Bogu, "kratku formulu" za sve ono što je Isus htio reći o Bogu i Bogu i čovjeku, vjeru u Boga koji je u isto vrijeme bliz i dalek (Jer 23,23), čija slava i moć nadilazi svaku ljudsku misao, a opet je čovjeku očinski tako bliz da ga nikada ne pušta iz svoga vida ni iz svoje ruke.⁴²

³⁷ G. SCHNEIDER, Das Evangelium nach Lukas, ÖTK 3/2, Würzburg 1977, 262

³⁸ J.KARD. RATZINGER, Schauen auf den Durchbohrten. Versuche zu einer spirituellen Christologie, Einsiedeln 1984, 19.

Sporno je među komentatorima da li u Očenašu ima kristoloških elemenata ili ne. Dok H. SCHÜRMANN, Das Gebet, 65. 169, bilj. 97; Lukasevangelium II/1, 178. 183 zastupa barem implicitnu kristologiju u čemu ga slijedi i G. SCHNEIDER, Das Vaterunser, nav. dj. 409, dotle većina ističe odsutnost svake, napose eksplicitne kristologije i smatra da bi ga usljed toga mogao moliti svaki Židov, pa čak i svaki čovjek koji vjeruje u Boga: F. BOVON, Das Evangelium nach Lukas, 123; J. BECKER, Jesus, 330; G.LOHFINK, Der präexistente Heilsplan. Sinn und Hintergrund der dritten Vaterunserbitte, u: H.MERKLEIN (izd.), Neues Testament und Ethik, FS für R. Schnackenburg, Freiburg 1989, 110-133, ovdje 122; U. LUZ, nav. dj. 341; F. MUSSNER, Traktat über die Juden, München 2 1988, 208: naziva Očenaš "velikim molitvenim mostom" "Brückengebet" koji povezuje židovske i kršćanske zajednice.; C. SCHEDL, nav. dj. 146. A. VÖGTLE; Das Vaterunser - ein Gebet für Juden und Christen?, u: BROCKE; M./ PETUCHOWSKI; J.J./STROLZ, W. (izd.), Das Vaterunser, 165-195, ovdje 183 sl. isključuje i implicitnu kristologiju i vidi u njemu "ekumensku" molitvu u najširem smislu riječi.; H.FRANKEMÖLLE, Matthäuskommentar I, 247-249 priznaje da u samom Očenašu nema izrične kristologije, ali mu je Matej dao kristološki kontekst, zbog čega ga pobožni Židov ipak ne bi mogao moliti.

Schürmann predbacuje svima koji zastupaju odsutnost kristologije iz Očenaša da ga ne promatraju u svjetlu oslova Abba.

³⁹ Usp. C.SCHÜTZ, Gebet, u: C.SCHÜTZ (izd.), Praktisches Lexikon der Spiritualität, Freiburg 1988, 435-448, ovdje 440 sl.

⁴⁰ vidi KKC 2777

⁴¹ De oratione Dominica 11-12: CSEL 3, 274-275

⁴² O. KUSS, Das Vaterunser, 317 sl.

Pridjev “naš” ukazuje na eklezijalnu crtu Molitve Gospodnje. “Ovdje moleći nastaje zajedništvo koje se danas zove Crkva”⁴³. Tko zove Boga “Ocem”, priznaje da u isto vrijeme ima i braću i da ne može nikada sam stupiti preda nj nego uvijek u zajedništvu s njima. Unatoč tome Molitva Gospodnja ostaje, slično kao i židovska molitva “Osamnaest blagoslova”, zapravo privatna molitva (Mt 6,6) i znamo iz “Apostolskih uputa” da ju je svaki kršćanin triput dnevno molio⁴⁴.

Biblijski izraz “koji jesi na nebesima”, uobičajen u židovskim molitvama, ne označava nikakav prostor, nego ističe razliku u bitku. Unatoč svoj blizini i familijarnosti u koju nas je Isus uveo oslovljavajući Boga Ocem, taj bliski Bog je u isto vrijeme u svome veličanstvu bitno različit, nedostupan, transcendentan. “Ta nebesa ni nebesa nad nebesima ne mogu ga obuhvatiti” tvrdi Salomon u svojoj molitvi (1Kr 8,27).

II. TRI ŽELJE ZA BOŽJU STVAR

Nakon što je Isus oslovom uveo svoje učenike u svoj odnos prema Ocu, otkriva im u tri želje i tri prošnje program svoga života, učeći ih da ga sami usvoje i mole Oca da se ostvari. Prva sveobuhvatna želja iz koje kao “komentar”⁴⁵ proizlaze sve ostale želje i prošnje istovjetna je u Matejevu i Lukinu evanđelju a glasi:

I. SVETI SE IME TVOJE

Ime u Svetom pismu znači isto što i bit. Božje ime označuje samog Boga ukoliko izlazi iz svoje skrovitosti i ukoliko se svijetu objavljuje. Pod tim vidom Božje ime je isto što i Božja slava ili “izvanjska Božja strana”, kako vole reći neki komentatori⁴⁶. Iz vizije proroka Izaije razabiremo da je Božja slava

⁴³ H. SCHÜRMANN, *Das Gebet*, 134, usp.26; Lukasevangelium II/1, 179.182; J. LAMBRECHT, *Ich aber sage euch*, 129.

⁴⁴ H. SCHÜRMANN, *Das Gebet*, 132; P. GAECHTER, *Das Matthäusevangelium*, Innsbruck 1963, 213. Sv. Ciprijan piše u “De oratione Dominica” (8 - 9:CSEL 3, 271-272) da je naša molitva prije svega javna i zajednička: “Navjestitelj mira i učitelj jedinstva nije htio da molitvu molimo pojedinačno i svaki za sebe... Naša je molitva javna i zajednička, pa kad molimo, ne molimo za jednoga, nego za sva narod, jer sav narod jest jedno. Bog učitelj mira i sloge, koji je naučavao jedinstvo, htjede da jedan moli za sve, kao što je On u jednome sam nosio sve nas.” Većina autora se slaže da je Molitva Gospodnja zamišljena kako osobna tako i zajednička molitva.

⁴⁵ H. SPAEMANN, *Heilig/Heiligkeit*, u: C.SCHÜTZ, nav. dj. 585-594, ovdje 594.

⁴⁶ H. SCHÜRMANN, *Das Gebet*, 37; Lukasevangelium II/1, 184; J. GNILKA, *Matthäusevangelium*, 218

vanjski odraz unutarnje Božje biti, odnosno Božje svetosti (Iz 6,1-3). Znajući da je Bog kao Otac svijetu još uvijek skriven i da su njegovo sveto ime oskvrnuli i oni, koji su ga trebali objaviti, Isus uči svoje učenike da mole: "Sveti se ime tvoje!"⁴⁷ "Dostojna molitva onoga, koji Boga naziva Ocem da ništa ne moli prije Očeve slave, već sve ostalo podređuje slavljenju njega" piše sv. Ivan Zlatousti u svom komentaru Matejeva evanđelja⁴⁸. Što je Isus mislio pod tim saznajemo iz njegove kasnije molitve koju upućuje Ocu neposredno prije svoje smrti: "Oče, proslavi ime svoje!" (Iv 12,28). "Proslaviti" i "svetiti" u Sv. pismu su sinonimi i znače jedno te isto⁴⁹. Samo Bog može dostojno proslaviti svoje ime Isus u kontekstu svoje molitve ukazuje da će se to dogoditi kad on bude uzdignut sa zemlje, kad se izrekne sud svijetu, kad knez ovoga svijeta bude izbačen i kad privuče sve k sebi (Iv 12, 31-32). Proslava Božjeg imena je prije svega Božje djelo, što potvrđuje i pasivni oblik, a događa se objavom Božje dobrote i milosrđa⁵⁰. O tome nam govori i Stari zavjet, napose prorok Ezekiel donoseći Božju riječ na brojnim mjestima svoje knjige: "Ja ću posvetiti ime svoje veliko koje vi oskvrnuste posred naroda u koje dođoste! I znat će narodi da sam ja Jahve - riječ je Jahve Gospoda - kad na vama, njima

⁴⁷ Neki komentatori misle da je Isus tu prvu molitvenu želju preuzeo iz židovske molitve Qaddiš: "Neka se uzveliča i sveti njegovo veliko ime u svijetu koji je stvorio po svojoj volji" i da ju je na temelju svoga iskustva Boga pojednostavnio, sažeo i u ti-molitvu pretvorio: J. JEREMIAS, ABBA, 164; ISTI, Theologie, 192; A. REBIĆ, Očenaš, 21; J. SCHNIEWIND, nav. dj. 80; H. SCHÜRMANN, Das Gebet, 32sl; Lukasevangelium II/1, 186; A. VÖGTLE, Das Vaterunser, 169; Vidi U. LUZ, Das Evangelium nach Matthäus I/1 343 bilj 69;

⁴⁸ J. CHRYSOSTOMI, In Matthaicum XIX: PG 57, 279.

⁴⁹ Vidi o tome H.L. STRACK-P. BILLERBECK, Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch, München, I 4 1926, 412.

⁵⁰ Dugo se raspravljalo među egzegetama o subjektu prve želje Očenaša i pitalo: Tko je zapravo onaj koji sveti Božje ime, Bog ili čovjek. Luz donosi tri vrste izlaganja Očenaša općenito: dogmatsko, etičko i eshatološko. Prva dva susrećemo već kod Tertulijana, etičko napose kod Grgura iz Nise, a eshatološko u povijesno-religijskoj školi i sve do danas u brojnim komentatora, primjerice Greeven, Jeremias, Lohmeyer, Schürmann, Brown i Schulz. Sam Luz smatra da prva želja Očenaša dopušta kako eshatološko tako i etičko tumačenje, tj. da je djelo Božje i djelo ljudsko. G. THEISSEN/A. MERZ, Der historische Jesus, Göttingen 1997, 240 ukazuje da izlaganje Očenaša lebdi sve do danas između eshatološkog i etičkog tipa i smatra da se oba tipa moraju uzajamno nadopunjavati. U dva stupca donosi paralelno eshatološko i etičko izlaganje; prvome je uvijek subjekt Bog, drugome čovjek.

I u židovskim molitvama subjekt proslave Božjeg imena može bit kako Bog tako i čovjek, odnosno Izrael. Bog ukoliko iskazuje svoju svetost pred svijetom, ukoliko se očituje kao sveti Bog koji u svojoj čistoći nema ništa zajedničkog s grijehom nego se bori protiv njega da ga iz svijeta iskorijeni bilo sudom bilo milošću. Izrael posvećuje Božje ime ukoliko se poslušnošću prema volji Božjoj i obdržavanjem Božjih zapovijedi sam posvećuje. U Qaddišu Božje službe molitva je upućena Bogu da on sam sveti svoje ime, a u Qaddišu rabina pozvan je Izrael da to čini. Vidi o tome. BILLERBECK I, 411-412; J. GNILKA, Matthäusevangelium, 219; U. LUZ, nav. dj. 342-344 smatraju da u rabinskim molitvenim tekstovima prevladavaju ljudi, odnosno Izrael kao subjekt proslave imena Božjeg.

naočigled, pokažem svetost svoju. Tada ću vas sabrati iz svih naroda i skupiti iz svih zemalja, natrag vas dovesti u vašu zemlju” (Ez 36,23 sl.; usp. 20,41; 28,25; 39,7,27). Iz tekstova proroka Ezekijela slijedi da Bog posvećuje svoje ime time što Izraelu iskazuje svoju dobrotu i što s njim ne postupa po zloći njegovih putova ni njegovih zlih djela. Oslanjajući se, po svoj prilici, na proroka Ezekijela, psalmist vapi u tužaljci nad razorenim Jeruzalemom: “Pomozi nam, Bože, pomoći naša, zbog slave imena svojega, oslobodi nas i otpusti nam grijeha zbog imena svoga!” (Ps 79,9; usp. Ps 106,47). Kad Isusov učenik moli: “Sveti se ime tvoje”, onda to nije ništa drugo nego vapaj kakav često čujemo s usana psalmiste: “Proslavi na meni dobrotu svoju!” ili “Pokaži nam, Jahve, milosrđe svoje i daj nam svoje spasenje” (Ps 17,7; 85,8). To je prvi i glavni vid prve želje Molitve Gospodnje⁵¹.

Osim tog teološkog vida molitva sadrži u sebi i etički vid koji nije ništa drugo nego odgovor čovjeka na iskustvo prethodnog Božjeg djelovanja. To potvrđuje Bog preko proroka Izaije kad veli za Izraela: “Jer kad vidi usred sebe djelo mojih ruku, svetit će ime moje” (Iz 29,23). Čovjek sveti Božje ime čestitošću svoga života, što prerečeno riječima proroka Miheje znači, čineći pravicu, ljubeći milosrđe i hodeći smjerno sa svojim Bogom (Mih 6,8). Prema tome prva molitva Očenaša sadrži u sebi želju da se Bog svojom očinskom dobrotom i milosrđem proslavi na nama i time nas učini dostojnima da ga slavimo svetošću svoga života. Jedno i drugo je u biti Božje djelo.

⁵¹ BIETENHARD, onoma, u: ThWV, 271. 275: U prvoj molitvi Očenaša ne radi se prvotno o tome da ljudi svojim životom u vjeri i poslušnosti svete Božje ime, iako je i to biblijska misao, nego se moli Boga da on sam proslavi svoje ime, da očituje svoju moć i slavu. J. GNILKA, *Matthäusevangelium*, 219 ističe daje u prvoj molitvi Očenaša Bog jedini subjekt, a čovjek samo posredno ukoliko ne čini što se protivi Svetom imenu. U. LUZ, nav. dj. 342-344 ukazuje da je molitva oblikovana općenito i kratko tako da u starozavjetnim tekstovima subjekt može biti kako Bog (Lev 10,3; Ez 36,22sl.; 38,23; 39,7) tako i čovjek (Izl 20,7; Lev 22,32; Iz 29,23). U židovskim tekstovima prevaladavaju molitve u kojima je čovjek subjekt. Luz se protivi isključivo eshatološkom tumačenju molitve i svrstava se u etičko ili parenetičko tumačenje koje je prevladavalo od rane Crkve sve do 19. stoljeća. Većina autora zastupa mišljenje da je prvotni subjekt molitve Bog, a tek onda čovjek: F. BOVON, nav. dj. 127; A. DEISLER, nav. dj. 136sl; J. ERNST, *Das Lukasevangelium*, 360; H. FRANKEMÖLLE, 248 sl.; P. HÜNERMANN, *Jesus Christus. Gottes Wort in der Zeit. Eine systematische Christologie*, Münster 1994, 77; O. KUSS, nav. dj. 281..319-320; G. LOHFINK, *Wie hat Jesus Gemeinde gewollt?* Freiburg 1982, 25 sl.; A. SAND, nav. dj. 127; SCHNACKENBURG, *Alles kann*, 113;

2. DOĐI KRALJEVSTVO TVOJE

Druga želja usko je povezana s prvom i čini s njome tzv. "sintetički paralelizam" tako da se uzajamno nadopunjavaju i osvjetljuju⁵². Božje se ime posvećuje ostvarenjem Božjeg kraljevstva, a Božje kraljevstvo se ostvaruje proslavom Božjeg imena.

Što je Isus mislio pod tom željom saznajemo iz njegovih riječi, djela i stila života. Božje kraljevstvo je središnja tema njegova propovijedanja. Ideju preuzima iz religiozne baštine svoga naroda i obogaćuje novim sadržajem. Novost nije u navještanju nove budućnosti, različite od one koju su proroci navješćali, nego u predumu te budućnosti. Za razliku od svih izviđača budućnosti u Izraelovoj povijesti Isus je jedini koji je propovijedao i djelima potvrđivao da je ona njegovim dolaskom već započela. Što su stoljeća očekivala i proroci najavljivali u Isusu je stvarnost. Stoga je mogao reći: "Blago očima koje gledaju što vi gledate! Kažem vam mnogi su proroci i kraljevi htjeli vidjeti što vi gledate, ali nisu vidjeli; i čuti što vi slušate, ali nisu čuli!" (Lk 10,23-24; 4,18-21; Mk 1,14-15; Mt 4,14; 11,2-6). Druga neobična i u židovstvu: nečuvena novost u poimanju Božjeg kraljevstva bila je njegova univerzalnost, bezuvjetna otvorenost prema svima, zlima i dobrima.

1) Kraljevstvo Božje u Isusovoj riječi

U navještanju i osvjetljivanju Božjeg kraljevstva Isus se ne služi definicijama niti spekulativnim argumentiranjem, nego kao orijentalni čovjek slikovitim govorom. Više od trećine zapisanih Isusovih riječi nalazi se u *prisposodobama*. Imao je izvanredni dar zapažanja, uzimao je slike za svoje prisposobe iz svih područja i zanimanja ljudskog života: iz svijeta djece i odraslih, muških i ženskih, mladića i djevojaka, očeva, majki i udovica, siromašnih i bogatih, zemljoradnika, vinogradara, obrtnika, slugu, pastira, ribara, trgovaca, bankara, dužnika, razbojnika, sudaca, upravitelja, vojnika, ratnika, kraljeva, farizeja i carinika⁵³. Širina slika govori o sveopćem planu spasenja, o Isusovoj želji unijeti Božje kraljevstvo u svu ljudsku stvarnost. Služeći se tim slikama iz svakidašnjeg života ulazi u svijet i iskustvo svojih slušatelja, brzo uspostavlja

⁵² J. GNILKA, Jesus von Nazaret. Botschaft und Gesclaichte, Freiburg 1990, 144; J. JEREMIAS, Theologie, 192; G. SCHNEIDER, Das Evangelium nach Lukas, 256; ISTI, Das Vaterunser, 408 govore o "sinonimnom paralelizmu"

⁵³ Vidi R. SCHNACKENBURG, Die sittliche Botschaft des Neuen Teslaments 1, Freiburg 198G, 13G.

vezu s njima, plijeni njihovu pozornost, uvodi ih u zbivanje koje mirno prate sve do onoga časa kada ih iznenada zaskoči jednom novom stvarnošću koja je strana njihovom dosadašnjem iskustvu, koja križa sve njihove dosadašnje stavove i koja ih zove na izlazak iz njih i na prihvaćanje ponuđenih u prisposobi. Taj "hladni tuš", ta "šok terapija", taj iznenadni trenutak, najvažnija je točka u Isusovim prisposobama. To je ključno mjesto za razumijevanje, rasuđivanje i odlučivanje; križište Božjih i naših misli, vidikovac s kojeg se nazire Božji svijet i čuje zov u novu stvarnost. Javlja se neočekivano, uznemiruje i protivi se našem iskustvu, ruši dosadašnje naše svjetonazore, razgoličuje našu stvarnost, ukazuje na krivnju, zove na promjenu, na obraćenje. Isus je, napose u prvom dijelu svoga djelovanja, htio nekim prisposobama probuditi zanimanje u svojim slušateljima, otvoriti im oči srca za novi Božji svijet koji njegovim dolaskom nastaje, pozvati ih na život koji odgovara ponudi Božjeg milosrđa. Neke su rezultat konfliktne situacije, odgovor na nemilosrdnu kritiku pobožnih krugova koji su se sablažnjavali nad njegovim teološkim pogledima i mrmljali zbog njegova ponašanja prema grešnicima. Što se je više družio s niskim slojevima društva, to su se elitni krugovi sve više zatvarali i u protivnike pretvarali. Dok Isus nepojmljivom susretljivošću i dobrotom traži i prima male ljude: izgubljene, otpisane i odbačene i vraća im dostojanstvo djece Božje, dotle poduzima sve da razbije krute stavove umišljenih samodopadnika, pismoznanaca i farizeja, da im ukaže da su se tvrdoćom svoga srca udaljili od Boga milosrđa više nego oni koje osuđuju. Neke su prisposobe odraz stanja u kojem se on sa svojim propovijedanjem Božjeg kraljevstva zatekao nakon što ga je većina u Izraelu definitivno odbacila. Unatoč svim protivštinama s kojima se kao Navjestitelj i Stvaratelj zdravog Božjeg svijeta susreo, unatoč nehaju, otporu, preziru, mržnji i smrti kojom su mu vodeći krugovi u Izraelu prijetili, Isus je ostao nepokolebiv u svome uvjerenju, da će se Božje kraljevstvo iz neznatnog i beznadnog početka razviti u veličanstveni svršetak kao što obilna žetva nezaustavljivo nadolazi iz ugrožene sjetve (Mt 13,1-23). Skroman početak i veličanstven svršetak ukazuju na dvostruki vid u Isusovu poimanju Božjeg kraljevstva, na aktualnu Božju vladavinu u svijetu i povijesti i na eshatološko dovršenje te vladavine u budućnosti kad će Bog uništiti svako zlo, otrti svaku suzu, te smrti više neće biti, ni tuge, ni jauka, ni boli, jer prijašnje uminu (Otkr 21,4; 1Kor 15,20-28). Dok se to ne ostvari, Isusov će učenik uvijek moliti: "Dođi kraljevstvo tvoje!"

2) Kraljevstvo Božje u Isusovim djelima

Isus nije samo riječima navješćivao, nego i djelima potvrđivao da je kraljevstvo Božje na pomolu.

Nema sumnje da je Isus činio *čudes*a, napose da je izgonio zloduhe i liječio bolesne. To nisu poricali ni Isusovi protivnici pismoznanci i farizeji tumačeći ih kao djelo savezništva s poglavicom đavolskim (Mk 3,22; Mt 12,24). To indirektno potvrđuju i kasniji židovski izvori nazivajući Isusa čarobnjakom i varalicom. Posebnost Isusovih čudes a nije toliko u njihovu događanju koliko u njihovu značenju koje im je on sam pridavao. Ona su za njega potvrda njegova propovijedanja, znak blizine Božjeg kraljevstva, predokus i zalag novog svijeta koji će Bog ostvariti po njemu. "Ali ako ja prstom Božjim izgonim đavle, zbilja je došlo k vama kraljevstvo Božje" (Lk 11,20; Mt 12,28). To isto vrijedi i za brojna ozdravljenja što se vidi iz poruke upućene Ivanu Krstitelju: "Pođite i javite Ivanu što ste čuli i vidjeli: Slijepi progledaju, hromi hode, gubavi se čiste, gluhi čuju, mrtvi ustaju, siromasima se navješćuje evanđelje. I blago onome tko se ne sablazni o mene" (Mt 11,4-6; Lk 7,21-23). Čudes a ne samo da uprisutnjuju Božje kraljevstvo, nego objavljuju i njegovu narav, bezuvjetnu Božju ljubav prema siromasima svih vrsta koji, po mišljenju farizeja, ne mogu sudjelovati u Božjem kraljevstvu jer ne obdržavaju Zakon i nemaju nikakvih zasluga. Upravo takvima Isus čestita nazivajući ih blaženima i obećaje da će im Bog promijeniti udes bez njihovih zasluga, jednostavno zato jer ih ljubi (Lk 6,20-23; Mt 5,1-12). Blaženstva su proglas o nazočnosti Božjeg kraljevstva u svijetu. Božje kraljevstvo daruje se ljudima koji za to nisu ništa doprinijeli, koji nemaju na što upozoriti ni na religiozna ni na moralna dostignuća, koji ne računaju s ničim drugim osim s Božjim milosrđem. "Božje kraljevstvo je isključivo i u svemu Božja stvar. Ono se ne može niti religiozno-etičkim zalaganjem zaslužiti, niti političkom borbom silom privesti, niti spekulacijama proračunati. Ne možemo ga planirati, organizirati, ostvariti, graditi, ni izmisliti ni predočiti. Ono se daje (Mt 21,43; Lk 12,32) i u baštinu predaje (Lk 22,29). Možemo ga samo kao baštinu primiti (Mt 25,34)"⁵⁴.

3) *Kraljevstvo Božje u Isusvu ponašanju:*

Kraljevstvo Božje Isus uprisutnjuje i svojim ponašanjem. Svojom životnom praksom rušio je sve barijere i ograde podizane kroz povijest na temelju porijekla, svjetonazora i moralnih kvaliteta. Za razliku od isključivih političko-religioznih skupina svoga vremena želi obuhvatiti, izmiriti i ujediniti sav Izrael geografski i demografski, obilazi sva područja i dolazi u dodir sa svim slojevima društva, sa seoskim pučanstvom polupoganske Galileje (Mk 1,14) i građanskim

⁵⁴ W. KASPER, *Jesus der Christus*, Mainz 1974, 95; usp. G. BORNKAMM, *Studien*, 80.

glavnog grada Jeruzalema (Mt 23,37), s bogatima (Lk 19,1-10) i siromašnima (Lk 6,20; 7,22), zdravima i bolesnima (Mk 1,32s; Mt 4,23), pobožnima (Mk 2,17) i grešnima (Lk 19,10), učenima (Lk 14,1-6) i neukima (Mt 11,25s), carinicima, (Mt 11,19) i zelotima (Lk 6,15). Iz zajednice eshatološkog Božjeg naroda nitko ne smije biti isključen. Misao "svetog ostatka", njegovana od proroka i apokaliptika kroz stoljeća, bila mu je tuđa⁵⁵. Diobu između dobrih i zlih odgađa za kraj povijesti (Mt 13,24-30.47-50; 25,31-46). Podnosi slabost i nevjernost i u krugu svojih učenika (Mt 14,27.30). Ne stvara posebnu zajednicu svetih, nego zajednicu vjernika koji žive od Božjeg milosrđa. Nije nikakav isposnik poput Ivana Krstitelja. Rado se zadržava na gozbama s carinicima i grešnicima što je u židovstvu bilo zabranjeno iz vjerskih i nacionalnih razloga. Sustolnik, prema židovskom shvaćanju, ne sudjeluje samo u blagovanju nego i u zajedništvu pred Bogom koje se tom zgodom zazivom blagoslova stvara, čega grešnici nisu dostojni. Blagovanje s carinicima, koji su se obogatili ubirući porez za omraženu rimsku vlast, smatralo se izdajom nacionalnih interesa, razbijanjem narodnog jedinstva i zajedničkog otpora protiv bezbožnog neprijatelja. Pobožnim krugovima koji su ga nemilosrdno kritizirali nazivajući ga izjelicom i pijanicom, prijateljem carinika i grešnika (Mt 11,19), odgovarao je mnogim prisposodobama opravdavajući svoj stav iskustvom Boga i njegova odnosa prema tim ljudima (Lk 15,1 s.). Blagovanje s njima bilo je ne samo znak zajedništva pred Bogom nego i predujam eshatološke gozbe u Božjem kraljevstvu na koju su svi pozvani pa i grešnici (Mt 8,11) , Sveobuhvatnost Božjeg kraljevstva potvrđuje ustanovom Dvanaestorice, izabranih iz raznih dijelova zemlje i različitih političko-religioznih krugova od carinika do zelota. Odsutnost žena iz te ustanove uvjetovana je povijesnim shvaćanjem da žene ne mogu predstavljati Izraelova plemena⁵⁶. Kozmički broj dvanaest ukazuje na otvorenost Božjeg kraljevstva svim narodima i svemu stvorenju. Poštujući proročku tradiciju prema kojoj će spasenje doći narodima preko Izraela, Isus se u svom djelovanju ograničio u biti na izabrani narod, ali je otpočeka otvorio mogućnost i poganima da postanu članovima eshatološkog Božjeg naroda ne na temelju obrezanja nego vjere što se vidi iz malobrojnih susreta s njima. Zadiavljen nad skromnošću i vjerom rimskog satnika i žene Kanaanke najavljuje da će mnogi s istoka i zapada doći i radovati se s Abrahamom, Izakom i Jakovom u kraljevstvu nebeskom,

⁵⁵ vidi E. SCHILLEBEECKX, *Jesus. Die Geschichte von einem Lebenden*, Freiburg³ 1975, 128sl.; F. MUSSNER, *Der "historische" Jesus*, u: H.HAAG/R.KILIAN/W.PESCH (izd.), *Jesus in den Evangelien*, Stuttgart² 1972,38-49, ovdje 45; H.GEIST, *Jesus vor Israel - der Ruf zur Sammlung*, u:K.MÜLLER (izd.) *Die Aktion Jesu und die Re-Aktion der Kirche. Jesus von Nazareth und die Anfänge der Kirche*, Wurzberg 1972, 31-.64, ovdje 48 sl.

⁵⁶ G, LOHFINK; *Gemeinde*, 105 sl.

a sinovi će kraljevstva biti izbačeni van u tamu (Mt 8,5-13; 15,21-28). Nečuveno za Židove Isusova vremena koji su za pogane očekivali Božje kraljevstvo u obliku Božjeg gnjeva: Citirajući proroka Izaiju u svom nastupnom govoru u Nazaretu Isus je naglasio da je došao “proglasiti godinu milosti Gospodnje”, a ne i “dan odmazde Boga našega” što je Izaija očekivao od Mesije (Iz 61,1-2; Lk 4,19). Za razliku od svih proroka, pa i posljednjeg od njih, Ivana Krstitelja, Isus je odgodio dan Božje odmazde za kraj povijesti, a dotle vrijedi bezuvjetna ponuda spasnja svima, pa i poganima. S time se njegovi Nazarećani nisu složili; čudili su se što iz Izaijina teksta usvaja samo poruku spasenja, a ispušta. prijatnu sudom; osjetili su da time ruši tradicionalno poimanje spasenja i Božjeg naroda i stoga su ga bijesni izbacili iz svoga grada u nakani da ga pogube (Lk 4,28s).

Isus je jedinstven u svom stavu prema, religioznoj baštini svoga naroda. Odrastao je u njoj. Pozna dobro Zakon, Proroke i Psalme. Voli Izaiju, Jeremiju, Daniela. Citira male proroke Hošea, Miheja, Zahariju i Malahiju. Moli Psalme. Sudjeluje u javnom religioznom životu u sinagogi i hramu. Traži veliko strahopoštovanje prema oltaru i hramu. Hram je za njega svet i kuća molitve jer Bog prebiva u njemu. Plaća hramski porez. Hodočasti i slavi blagdane sa svojim narodom u Jeruzalemu. Stalo mu je do Zakona i Proroka i ističe da nije došao ukinuti ih, nego ispuniti (Mt 5,17). Po svemu tome Isus je pravi Židov i stoga Schillebeeckx ima pravo kad govori o “Isusovoj židovskoj duhovnosti”⁵⁷, ili F. Mussner kad tvrdi da je Isus bio Židov unatoč “nežidovstvu” u njemu⁵⁸. Po čemu je Isus ipak iskakao iz židovstva svoga vremena vidi se najbolje iz njegova stava prema Tori. Time smo došli do treće želje Molitve Gospodnje:

3. BUDI VOLJA TVOJA KAKO NA NEBU TAKO I NA ZEMLJI

Te želje nema u Lukinoj verziji Molitve Gospodnje. Da li ju je Luka ispustio ili ju je Matej umetnuo? Tko bi se usudio jednu takvu želju ispustiti iz Molitve Gospodnje ako je otpočeta u njoj bila, ili je dodati, ako je nije bilo? Nije li ona možda “Isusova molitvica” koju je predaja izvorno čuvala odvojeno i kasnije umetnula u Molitvu Gospodnju kao prikladno osvjetljenje prethodne želje? pita se Heinz Schürmann ne dajući nikakav konkretni odgovor, misleći da to pitanje za molitelja nije ni važno, jer on će biti zahvalan što u njoj ima molitvu

⁵⁷ E. SCHILLEBEECKX, nav. dj. 227;

⁵⁸ F. MUSSNER, Traktat, 184; ISTI, Jesus, 49.; J. BLANK, Christliche Orientierungen, Düsseldorf 1981, 54.

koja izriče jednu od središnjih Isusovih nakana.⁵⁹ Većina komentatora ipak misle da je Matej odnosno njegova zajednica u judeokršćanskom duhu naknadno dodala tu molitvu kao osvjetljenje prethodnih dviju molitava⁶⁰. Prema nekima ona proizlazi iz prve dvije⁶¹ i povezuje ih s drugim dijelom Očenaša⁶², napose s prvom prošnjom koja molitelju osigurava svagdašnji kruh kako bi se sasvim mogao posvetiti brizi za Božju stvar. Ime će se Božje proslaviti, kraljevstvo će se Božje ostvariti kad se na zemlji ostvare odnosi koji će odgovarati onima na nebu, tj. kad posvuda zavlada Božja volja. Kad Novi zavjet govori o Božjoj volji, onda uvijek misli na spasenjsku, a ne na stvaralčku Božju volju. Jednu jedinu iznimku nalazimo u knjizi Otkrivenja kad starješine dvora nebeskog kliču Onome koji sjedi na prijestolju: "Dostojan si, Gospodine,

⁵⁹ H. SCHÜRMANN, *Das Gebet des Herrn*, 71.

⁶⁰ J. JEREMIAS, *Abba*, 157 tvrdi da se nijedan autor ne bi usudio svojevóljno promijeniti Molitvu Gospodnju. U. LUZ, nav. dj. 334, bilj 4 predbacuje mu nedosljednost, jer što osporava evanđelistima, dopušta nekom anonimnom autoru iz zajednice. Sam Luz misli da je Matej zatekao tu molitvu u svojoj zajednici. Toga su mišljenja R. SCHNACKENBURG, *Alles kann*, 95 i G. LOHFINK, *Der präexistente Heilsplan. Sinn und Hintergrund der dritten Vaterunserbitte*, u: H. MERKLEIN (izd.), *Neues Testament und Ethik*, FS für R. Schnackenburg, Freiburg, 1989, 110-133, ovdje 115.132, bilj.68. H. SCHÜRMANN, *Das Gebet des Herrn*, 70 bilj.107 misli da je, po svoj prilici, Matejeva predaja ili sam Matej oblikovao tu molitvu koja se sadržajno nalazi u prethodnoj i tumači je. A. REBIĆ, *Očenaš*, 57; oslanja se na M. Dibeliusa i misli da se je Matej u oblikovanju te molitve poslužio Isusovom molitvom iz Getsemanskog vrta: "Oče, neka bude volja tvoja (Mt 26,42)" Međutim H. SCHÜRMANN, *Das Gebet des Herrn*, 71, bilj 108 osporava mišljenje M. Dibeliusa i tvrdi obrnuto da je molitva Očenaša utjecala na molitvu iz Getsemanskog vrta. Istu misao zastupa i H.FRANKEMOLLE, *Matthäuskommentar*, 250; J. GNILKA, *Matthäusevangelium*, 215 smatra da tu za zajednicu tako važnu molitvu nije oblikovao pojedinac nego Matejeva škola; P.HÜNNERMANN, *Jesus*, 78 pripisuje molitvu redakciji i ističe da je obilježila sav Isusov život od kušnje u pustinji do Getsemanskog vrta.; W. KNÖRZER, *Die Bergpredigt*, 76: po svoj prilici je Isus izgovorio Očenaš bez te molitve. Kasniji dodatak te molitve je legitimni razvoj novog shvaćanja vjerničkog života;

⁶⁰ A.VÖGTLE, *Der 'eschatologische' Bezug der Wir-Bitten des Vaterunser*, u: *ISTI, Offenbarungsgeschehen und Wirkungsgeschichte. Neutestamentliche Beiträge*, Freiburg 1985, 34-49, ovdje 34 poriče tvrdnju G. Schwarza da treća molitva Očenaša potječe od samog Isusa, poriče da potječe od Mateja, priznaje da je naknadno dodana. *ISTI, Das Vaterunser*, 184-185 priznaje da je ta molitva pouskrсни dodatak, ali ne samo kao komentar prethodnih dviju molitava, nego i kao upozorenje molitelju kako mu se valja vladati u skladu s objavom Božjeg kraljevstva; O. KUSS, nav. dj. 280 tvrdi da se više ne može utvrditi izvorni tekst Molitve Gospodnje i da se može lako doći na pomisao da su proizlasci Matejeva izdanja kasniji dodaci, ali to je samo slutnja; D. HILL, *The Gospel of Matthew*, London 1972, 137: Matejev dodatak.

⁶¹ H. SCHÜRMANN, *Das Gebet des Herrn*, 70; H.FRANKEMOLLE, *Jahwebund und Kirche Christi. Studien zur Form-und Traditionsgeschichte des "Evangeliums" nach Matthäus*, Munster 1974, 273293.

⁶² A.VÖGTLE, *Der 'eschatologische' Bezug der Wir-Bitten des Vaterunser*, u: *ISTI, Offenbarungsgeschehen und Wirkungsgeschichte. Neutestamentliche Beiträge*, Freiburg 1985, 34-49, ovdje 48 .

Bože naš, primiti slavu i čast i moć! Jer ti si sve stvorio, i tvojom voljom sve postade i bi stvoreno!” (Otkr 4,11). Matej, za razliku od svih novozavjetnih pisaca, ne govori nikada o Božjoj nego uvijek o Očevoj volji. (Mt 6,10; 7,21; 12,50; 18,14; 21,31; 26,42). I kad na jednom jedinom mjestu ovisi o Marku, mijenja njegov izraz “Božja volja” (Mk 3,35) u “Očevu volju” (Mt 12,50). Takav način govora svojstven je, izgleda, samo njemu, jer ga ne susrećemo u tom obliku ni u Starom ni u Novom zavjetu⁶³. Neki misle da je on pojmovno pod utjecajem sinagoge u kojoj je bio uobičajen izraz kako “vršiti volju Oca nebeskoga” tako i “vršiti Božju volju”⁶⁴. Matej veže “Očevu volju” uz tri glagola “ginesthai” (6,10b; 26,42), “einai” (18,14) i “poiein” (7,21; 12,50; 21,31), iz kojih se može razabrati dvostruki vid Božje, odnosno Očeve volje. Prva dva odnose se više na Božju volju ukoliko je istovjetna s univerzalnim Božjim naumom o svijetu, povijesti i svakom pojedinom čovjeku i subjekt joj je prvotno sam Bog (*voluntas decernens*), a treći pak na Božju volju objavljenu i izraženu u njegovim zapovijedima koje čovjek mora vršiti (*voluntas praecipiens*).⁶⁵

1. Božja volja kao vječni Božji naum o stvaranju i spasenju

O Božjoj volji ukoliko je istovjetna s Božjim planom stvaranja i spasenja govori i Stari i Novi zavjet. Starozavjetni pravednik Job priznaje bezgraničnu stvaralačku Božju moć koja izvodi sve što naumi (Job 42,2), a Deuteroizaija ukazuje na jedan te isti Božji plan koji je stvaralački i otkupiteljski: “Ovako govori Jahve otkupitelj tvoj i tvorac tvoj od utrobe: Ja sam Jahve koji sam sve stvorio, koji sam nebesa sam razapeo, i učvrstio zemlju bez pomoći ičije” (Iz 44,24). Svojom voljom upravlja poviješću naroda, perzijski car Kir je njegov sluga koji ispunja sve njegove želje (Iz 44,28) i nema te sile koja bi mogla osujetiti njegove planove: “Odluka će se moja ispuniti, izvršit ću sve što mi je po volji”, veli preko proroka Deuteroizaije (Iz 46,10).

Mudrosna literatura poistovjećuje mudrost s Božjom voljom, odnosno Božjim naumom koji prethodi stvaranju i koji se sviđa Božjim očima, a čovjeku ostaje skriven sve dok mu ga Bog darom Duh svoga ne objavi (Mudr 9,9-17). O takvom preegzistentnom Božjem planu govori ranožidovska apokaliptička

⁶³ Vidi o tome W. TRILLING, *Das wahre Israel. Studien zur Theologie des Matthäusevangeliums*, München 1964, 187; I. GNILKA, *Matthäusevangelium*, 214.

⁶⁴ G. SCHRENK, *Thelema*, u: ThWNT III, 54. 57.

⁶⁵ G. LOHFINK, *Der präexistente Heilsplan*, 112 sl.; J. GNILKA, *Matthäusevangelium*, 221; H. SCHLITRMANN, *Das Gebet des Herrn*, 72; A. DESSLER, *Der Geist des Vaterunsers*, 140; A. REBIĆ, nav. dj., 58.

literatura, napose Abrahamova apokalipsa, u kojoj G. Lohfink vidi pozadinu treće molitve Očenaša⁶⁶. Bog pokazuje Abrahamu ispod svoga prijestolja na ogromnoj površini svoda nebeskoga preegzistentni plan stvaranja i povijesti koji naziva svojom voljom i koji će se djelomično ostvariti na zemlji, a potpuno u drugom eonu. Taj apokrifni spis nastao je gotovo u isto vrijeme kad i Matejevo evanđelje. Kad molitelj moli: Oče, budi volja tvoja, onda iznosi pred Boga svoju usrdnu želju da on sam ostvari svoj plan na zemlji kakav je na nebu. "Nebo i zemlja" su izrazi kojima se obuhvaća sva stvarnost. Molitva sadrži u sebi želju da nebeska zbilja postane naša zemaljska stvarnost.

2) Božja volja objavljena i izražena u njegovim zapovijedima

Volja Božja pod vidom Božjih zapovijedi, uredaba i odredaba jače je istaknuta i u Starom i Novom zavjetu. Pobožni Židov moli neprestano: "Nauči me da vršim volju tvoju, jer ti si Bog moj" (Ps 143,10) ili: "Milje mi je, Bože moj, vršiti volju tvoju, Zakon tvoj duboko u srcu ja nosim" (Ps 40,9). Volja Božja i Zakon je za pobožnog Židova jedno te isto. Na njemu se zasnivao religiozni, društveni i privatni život u Izraelu. Na Zakon se gledalo kao na milost jer cilj mu je bio sačuvati Izrael i pojedinca u zajedništvu s Božjom voljom. Tek nakon Babilonskog sužanjstva, koje se doživjelo kao Božji sud nad Izraelom, kad su svećenički krugovi zaoštrili obdržavanje zakonskih propisa, kad su pismoznanci, izlažući Mojsijev zakon, stvorili "predaje starih" i proglasili ih važnijim od samog Zakona, kad su farizeji počeli naučavati da te zakone obdržavaju vlastitim silam i da su oni jedini put spasenja, običan narod je doživljavao sve te propise kao jaram i teško breme (usp. Mt 11,28-30.23,4)⁶⁷

Takvom shvaćanju Mojsijeva zakona kao Božje volje Isus suprostavlja svoje znanje o Božjoj volji⁶⁸. kao konačni objavitelj Božje volje usudio se kao nitko prije dodirnuti Mojsijev Zakon bilo da nešto *kritizira, dokida ili usavršava*. Svoj kritički stav opravdava upravo svojom vjernošću prema Zakonu koji želi očistiti od ljudskih natruha i otkriti u njemu iskonsku Božju volju. Za Židove njegova vremena to je bilo isto što i udar na vjeru i rušenje svijeta. Kritizira *ritualno-kultne*, a usavršava *etičke* propise Mojsijeva

⁶⁶ G. LOHFINK, Der präexistente Heilsplan, 126-130.

⁶⁷ Vidi G. SCHIWY, Weg ins Neue Testament. Kommentar md Material, 1, ³1966, 73.

⁶⁸ Vidi o tome W.G.KÜMMEL. Jesus und der jüdische Traditionsgedanke, u: ISTI, Heilsgeschehen und Geschichte, Marburg 1965, 15-35; G.THEISSEN/A.MERZ, Der historische Jesus, 311-355.

zakona. Ne drži se “predaja starih”, o čistu i nečistu. Priznaje samo jednu čistoću i nju proglašava temeljnim načelom svake etike, a to je čistoća srca. Što iz ljudskog srca izlazi: misli, riječi i djela, to čini čovjeka čistim ili nečistim (Mk 7,1-7.14-23). Ophodi s ljudima koji su po zakonu “nečisti” kao gubavci, carinici i pogani. Dopušta da ga žena bolesna od krvarenja dotiče (Mk 5,25-34); uzima za ruku umrlu Jairovu kćer (Mk 5,41), dodiruje lijes mladića iz Naima (Lk 7,14). Krši subotu kad je u pitanju dobro čovjeka; liječi subotom iako je zabranjeno. Svoj stav proglašava općom normom: “Subota je stvorena radi čovjeka, a ne čovjek radi subote” (Mk 2,27). Osuđuje praksu korbana kao ljudsku tvorevinu kojom se izigrava četvrta Božja zapovijed. Ne može se dužnost prema roditeljima zamijeniti milostinjom Hramu (Mk 7,9-13). Odnos prema Bogu je neodvojiv od odnosa prema čovjeku. Služba Božja ne vrijedi ako joj ne prethodi izmirenje s bratom čovjekom (Mt 5,23s). Milosrđe mu je milije nego žrtva (Mt 9,13). Ukratko: Isus ne odbacuje ritualno-kulturni dio Mojsijeva zakona nego ga stavlja u odnos prema čovjeku i podređuje etičkoj zapovijedi: pravednosti, milosrđu i vjernosti (Mt 23,23).

Oprečnim tvrdnjama (antitezama) u *Govoru na gori* usavršava i nadmašuje zahtjeve etičkog dijela Mojsijeva zakona, (Dekalog), čime se predstavio kao konačni Božji Objavitelj koji pozna Božju volju bolje nego Mojsije (Mt 5,21-48). Otkriva nedostatnost zakona i poziva svoje slušatelje da ga nadiđu. Nadilaženje zakona i zakonskih ograda bitna je oznaka “veće pravednosti” (Mt 5,20f, odnosno Isusove etike. Pokazuje da ubojstvo započinje već samom srdžbom (Mt 5,21—22), preljub požudnim pogledom (5,27-30), krivokletstvo svakom neiskrenošću (5,33-37). Dokida rastavu braka (5,31-32) i osvetu (5,38-42) što je po Mojsiju bilo dopušteno. Traži bezgranično praštanje (Mt 18,23s) i bezuvjetnu ljubav prema svakom čovjeku, pa i prema neprijatelju (Mt 5,43-48; Lk 6,35-36). Sažima sav Zakon i proroke u ljubav prema Bogu i bližnjemu.

POKORNIČKO BOGOSLUŽJE OČIŠĆENI DA BISMO ŽIVJELI U ISTINI

Ulazna pjesma:

**Ti, Gospodine, ljubiš sva bića i ne mrziš ni jedno koje si stvorio.
Blago kažnjavaš prestupnike, da se ostave zloće,
jer Ti si Bog naš, jer Ti si Bog naš.**

(Pjevajte Gospodu pjesmu novu, 427)

Svećenik: Bog praštanja i mira bio sa svima vama.

Svi: I s duhom tvojim.

Svećenik: Gospodin dolazi u svjetlosti svoje riječi i snagom svoga praštanja da bi obnovio naše duše. Svima nam je potrebno njegovo oproštenje i njegov blagoslov kako bismo bili glasni i odvažni navjestitelji njegove riječi. Doista, Gospodin želi da budemo prenositelji istine, a ne laži, da budemo oni koj govore kao slobodni a ne kao robovi.

Pomolimo se:

Bože, Ti si dobar i milosrdan svima, učini da
nas svjetlo tvoje riječi zahvati u najdubljoj dubini
naše duše, kako bi u nama stanovala tvoja istina,
u službi koje želimo živjeti i raditi. Po Kristu
Gospodinu našem.

Svi: Amen.

Vodič: Bog se očituje narodu koji se očistio i pripremio da primi riječ koja spašava. Bog nudi svoju prijateljsku prisutnost ljudima koji su prethodno oprali svoje haljine u kupki pokore i posta. On se postavlja posred njih, stoji im uz bok, kako bi zajedno s njima hodio novim putem, koji od naroda zahtjeva spremnost na napor i žrtvu, a od Boga strpljenje.

Čitač: **Čitanje Knjige izlaska (Izl 19,23-20; 20, 1.2)**

Mojsije se popne k Bogu. Gospodin ga zovne s brda pa mu rekne: "Ovako kaži domu Jakovljevu, proglasi djeci Izraelovoj: Vi ste vidjeli što sam učinio Egipćanima; kako sam vas nosio na orlovskim krilima i k sebi vas doveo. Stoga, budete li mi se vjerno pokoravali i držali moj Savez, vi ćete mi biti

predraga svojina mimo sve narode - ta moj je sav svijet! - vi ćete mi biti kraljevstvo svećenika, narod svet. Tim riječima oslovi Izraelce!

Mojsije se vrati i sazva narodne starješine te im izloži sve što mu je Gospodin naredio. A sav narod uzvratil jednoglasno: "Vršit ćemo sve što je Gospodin naredio."

Onda Mojsije prenese odgovor naroda Gospodinu. Nato Gospodin reče Mojsiju: "Ja ću, evo, doći k tebi u gustom oblaku, da narod čuje kad budem s tobom govorio, i da ti zauvijek vjeruje." Tako je Mojsije prenio Gospodinu odgovor naroda.

"Pođi k narodu - reče Gospodin Mojsiju - i posvećuj ga danas i sutra. Neka opere svoju odjeću; neka bude gotov prekosutra, jer će prekosutra sići Gospodin na brdo Sinaj, naočigled svega puka. Postavi naokolo granicu za narod izdaj naredbu: Pripazite da se na brdo ne penjete; da se ni podnožja ne dotičete! Tko se god brda dotakne, smrt će ga snaći. Nikakva ruka neka ga se ne dotakne, nego neka bude kamenjem zasut ili strijelom ustrijeljen: bio čovjek ili živinče, neka na životu ne ostane. Na otegnuti zvuk trube neka se na brdo penju." Mojsije siđe s brda k narodu i počeo posvećivati narod.

Oni operu svoju odjeću. "Budite gotovi za prekosutra! - rekne Mojsije narodu. - Ne primičite se ženi!"

A prekosutra, u osvit dana, prolomi se grmljavina, munje zasijevaše, a gust se oblak nadvi nad brdo. Gromko zaječa truba, zadrhta sav puk koji bijaše u taboru. Mojsije povede puk iz tabora u susret Bogu. Stadoše na podnožju brda. Brdo Sinaj zavilo se u dim, jer je Gospodin u obliku ognja sišao na nj. Dizao se dim kao dim iz peći.

Sve se brdo silno treslo. Zvuk trube bivao sve jači. Mojsije je govorio, a Bog mu grmljavinom odgovarao.

Gospodin siđe na Sinajsko brdo, na vrhunac, i pozva Gospodin Mojsija na vrhunac brda. Mojsije se uspne. Onda Bog izgovori sve ove riječi: "Ja sam Gospodin, Bog tvoj, koji sam te izveo iz zemlje egipatske, iz kuće ropstva."

RIJEČ JE GOSPODNJA

Svi: Bogu hvala.

Pripjevni psalam: MILOSRDAN JE I MILOSTIV GOSPODIN!
(Pj. G., 519)

Blagoslivljaj, dušo moja, Gospodina, * i sve što je u meni, sveto ime njegovo!
Blagoslivljaj, dušo moja, Gospodina, * i ne zaboravi dobročinstava njegovih!
*

On ti otpušta sve grijehе tvoje, * on iscjeljuje sve slabosti tvoje; on ti od propasti čuva život, * kruni te dobrotom i ljubavlju.

*

Milosrdan je i milostiv Gospodin, * spor na srdžbu i vrlo dobrostiv.

Ne postupa s nama po grijesima našim * niti nam plaća po našim krivnjama.

Jer kako je nebo visoko nad zemljom, * dobrota je njegova s onima koji ga se boje. Kako je istok daleko od zapada, * tako udaljuje od nas bezakonja naša.

*

Kako je otac nježan prema sinovima, * tako je Gospodin nježan prema onima koji ga se boje.

Jer dobro zna kako smo sazdani, * spominje se da smo prašina.

EVANĐELJE: (Mt 5, 1 -12)

+ Čitanje svetog Evanđelja po Mateju!

U ono vrijeme: Isus, ugledavši mnoštvo, uziđe na goru. I kad sjede, pristupe mu učenici. On progovori i stade ih naučavati.

Blago siromasima, duhom: njihovo je kraljevstvo nebesko! Blago ožalošćenima: oni će se utješiti!

Blago krotkima: oni će baštini zemlju!

Blago gladnima i žednima pravednosti: oni će se nasititi! Blago milosrdnima: oni će zadobiti milosrđe!

Blago čistima, srcem: oni će Boga gledati!

Blago mirotvorcima: oni će se sinovima Božjim zvati!

Blago progonjenima zbog pravednosti: njihovo je kraljevstvo nebesko!

Blago vama kad vas - zbog mene - pogrde i prognaju i sve zlo slažu protiv vas! Radujte se i kličite: velika je plaća vaša na nebesima!

Ta progonili su tako proroke prije vas!” RIJEČ JE GOSPODNJA.

ISPIT SAVJESTI:

I. DINAMIZAM OBRAĆENJA

Pjesma: Pogledaj, Gospode, i smiluj nam se, jer smo sagriješili Tebi. Sve svoje grijehe priznajemo Tebi, skrušena srca otkrivamo tajne, Tvoja dobrota nek nam prosti, Spase.

“Budite savršeni kao što je savršen Otac vaš nebeski!” (Mt 5, 48)

- Nalazim li se u stanju duhovne osrednjosti?
- Jesam li se pomirio/-la sa svojim nedostacima i manjkavostima?
- Jesam li prihvatio/-la teške kompromise koji blokiraju moj duhovni život?
- Kakvi su plodovi mojih mjesečnih duhovnih obnova? Mojih godišnjih duhovnih vježbi?
- Dopuštam li Duhu Svetome da me poučava razvijajući darove njegove milosti?
- Pristupam li sakramentu pomirenja s vjerom i redovitom učestalošću?
- Obavljam li redoviti ispit savjesti?

II. PASTORALNA I APOSTOLSKA LJUBAV U SREDIŠTU REDOVNIČKOG DUHA

***Pjesma: Ti trebaš dlanove moje, moga srca ražaren plamen i kaplje
znoja, samoću moju.***

O Bože, zar si pozvao mene, Tvoje usne moje rekoše
ime? Svoju lađu sata ostavljam žalu, odsad idem kamo
šalješ me Ti.

“Ja sam pastir dobri, Pastir dobri život svoj polaže za ovce” (Iv 10,1 I)

- Jesam li u svome životu prvenstveno zaokuplje/-na pastoralnim i apostolskim žarom?
- Posvećujem li svoje vrijeme i svoje snage poslanju koje mi je od zajednice povjereno?
- Gubim li vrijeme, rasipam li primljene darove u traženju samoga sebe i svojih ugodnosti?
- Nastojim li učvrstiti, poboljšati i podanašnjiti svoju duhovnu i pastoralnu spremu?
- Da li ljubav prema onima koji su mi povjereni daje značenje mome sveukupnom životu?
- Trošim li darežljivo za njih svoje vrijeme, svoje prirodne darove i svoje zdravlje?
- Jesam li otvoren/-na, srdačan/-na, uvijek spreman/-na na prihvaćanje?
- Dopuštam li da me poteškoće obeshrabre?
- Nastojim li širiti radost i optimizam?

- Nastojim li u životu biti umjeren/-na kako bih lakše vladao/-la sobom i tako mogao/-la biti čim više smiren/-na i dobre volje?
- Imam li duh inicijative, jesam li poduzetan/-na?
- Provjeravam li redovito svoj rad i način djelovanja?
- Proučavam li i nastojim li nasljedovati svoga utemeljitelja/utemeljiteljicu kao oca/majku i učitelj a/učiteljicu?

III. LJUBAV U APOSTOLSKOM DJELOVANJU

Pjesma: Bijedniku pomoć, gubavcu njegu, djetetu osmijeh, tužnomu radost, s gladnima podijeli zaloga svaki, za mir i dobro darujem mladost.

Jer ja sam glasnik Velikoga Kralja, poslan na raskršća života gozbi da vječnoj dovedim goste, da svijetu rečem što je ljepota. (Vj. vr..., 24)

“Ono što ste učinili jednome od moje najmanje braći meni ste učinili”
(Mt 25, 42)

- Da li ljubav prema onima koji su mi povjereni daje značenje mome sveukupnom životu?
- Trošim li darežljivo za njih svoje vrijeme, svoje prirodne darove i svoje zdravlje?
- Jesam li otvoren/-na, srdačan/-na, uvijek spreman/-na na prihvaćanje? -
- Dopuštam li da me poteškoće obeshrabe?
- Nastojim li širiti radost i optimizam?
- Imam li duh inicijative, jesam li poduzetan/-na?
- Provjeravam li redovito svoj rad i način djelovanja?

IV. BRATSKO/SESTRINSKO I APOSTOLSKO ZAJEDNIŠTVO

Pjesma: Gdje je ljubav, prijateljstvo, ondje je i Bog.

Kad se dakle, sakupljamo mi ujedno, nek se više i ne dijele naše misli.

Nek je konac zlobnim svađam, a i raspram, u sredini našoj neka bude Krist Bog.

Gdje je ljubav, prijateljstvo, ondje je i Bog. (Pj. G..., 508)

“U mnoštvu onih što prigrliše vjeru bijaše jedno srce i jedna duša. “
(Dj 4, 32)

- Znam li djelovati u duhu suodgovornosti i suradnje?
- Izbjegavam li neslogu, podjele, zavist i suparništvo?
- Osjećam li se kao živi ud svoje zajednice?
- Sudjelujem li vjerno i aktivno na sastancima i susretima svoje zajednice?
 - Pridonosim li aktivno stvaranju istinskog obiteljskog duha u zajednici?
- Izbjegavam li ogovaranje i mrmljanje?
- Znam li opraštati, učinivši u određenim trenucima prvi korak prema pomirenju?
- Znam li ljubiti i onoga/-onu, koji/-a mi je nesimpatičan/-na i koji/-a me je uvrijedio/-la?
- Gajim li smisao pripadnosti svojoj provinciji, družbi, redu?
- Sudjelujem li u životu župe i biskupije?
- Gajim li istinsku ljubav prema Crkvi obnovljenom crkvenom sviješću?

V. POSLUŠNOST

Pjesma: Krist postade poslušan do smrti na križu; zato ga Bog preuzvisi i darova mu ime ime nad svakim imenom.
(Pj. G. ..., 475)

“Jelo je moje vršiti volju onoga koji me posla” (Iv 4, 34)

- Živim li poslušnost u stilu svoje redovničke zajednice i u obiteljskom duhu? - Jesam li poslušan/-na “radosna i ponizna duha”?
- Ako sam poglavar/-ica usmjeravam li, vodim li i ohrabrujem li svoju braću/sestre upotrebljavajući na diskretan način svoj autoritet?
- Znam li u svojoj poslušnosti gajiti suodgovornost, surađujući i onda kad su moja gledišta različita?
- Jesam li poslušan/-na u vjeri priznajući u poglavaru znak koji mi Bog nudi za razlučivanje njegove volje?
- Činim li od razgovora s poglavarom/-icom “povlašteni trenutak dijaloga” za dobro moje osobno i cijele zajednice?
- Nastojim li upoznati i slijediti dokumente crkvenog učiteljstva: pape i biskupa?

VI. SIROMAŠTVO

Pjesma: Ja sam siromašan čovjek, moje blago su predanost Tebi i srce čisto, da idem s Tobom!

O Bože, zar si pozvao mene... (*Itj. vr..., I*)

“Hoćeš li biti savršen, idi, prodaj što imaš... “ (Mt 19, 21)

- Živim li odijeljenost od zemaljskih dobara u duhu siromašnog života?
- Prihvaćam li ovisnost o poglavaru i o zajednici u upotrebi vremenitih dobara?
- Prakticiram li duh siromaštva i uz cijenu nedostatka komotnosti i odreknuća?
- Dijelim li bratski/sestrinski plodove rada, darove, talente, energije, iskustva?
- Radim li marljivo svaki dan pridružujući se siromašnima koji žive od plodova svoga rada?

VII. ČISTOĆA

Pjesma: Čisto srce stvori mi, Bože!

Smiluj mi se, Bože...

“Blago čistima srcem, oni će Boga gledati” (Mt 5,8)

- Živim li čistoću kao nepodijeljenu ljubav prema Bogu i onima koji su mi povjereni?
- Čistoća zahtjeva svakodnevno zalaganje i vjernost: prakticiram li nužno mrtvenje i čuvanje osjetila?
- Koristim li na diskretan i razborit način sredstva javnog priopćavanja?
- Upotrebljavam li prirodna sredstva koja koriste zdravlju i psihičkoj ravnoteži?
- Koristim li iznad svega nadnaravna sredstva: molitvu i sakramente?
- Imam li duhovnog vođu kojemu se mogu povjeriti u trenucima kušnje i u poteškoćama?
- Utječem li se djetinjom odanošću Mariji Bezgrešnoj da mi pomogne ljubiti srcem kakvim su ljubili naši utemeljitelji/utemeljiteljice?

VIII. MOLITVA

**Pjesma: S nama si, Kriste, danas i sutra želimo kraljevstvo Tvoje.
Hraniš nas sobom u naša jutra želimo kraljevstvo Tvoje.**

Riječi života gladni budi nam sunce i snaga,
istine velike žedni nećemo prolaznog blaga. (*Tij. vr...*, 44)

“Valja svagda moliti i nikada ne sustati!” (Lk 18, 1)

- Rezerviram li u svome danu dovoljno vremena za molitvu i šutnju u kojoj na svoj osobni način izražavam da sam Božje dijete?
- Jesam li vjeran/-na prakticiranju misaone molitve?
- Podržavam li jedinstvo s Bogom koje me potiče na slavljenje liturgije života?

ZAJEDNIČKA LITURGIJSKA MOLITVA

- Uzimam li svakodnevno u ruke Sveto pismo kako bih hranio/-la svoju molitvu?
- Je li euharistijsko slavlje uistinu središnji svakodnevni čin koji osvjetljuje moj sveukupni dan?
- Molim li časoslov dostojanstveno i sa žarom? Jesam li vjeran/-na moljenju i onih dijelova koje ne molimo zajednički?
- Kako živim Gospodnja otajstva u slavljenju liturgijske godine i nedjelja?
- Jesam li vjeran/-na u aktivnom sudjelovanju zajedničkog ritma molitve dajući svoj osobni doprinos animiranju te molitve?
- Poznajem li i poštujem li odredbe i propise Crkve u svezi-bogoslužja?
- Je li Isusova euharistijska prisutnost za mene poticaj za česte posjete kako bih hranio/-la dinamizam i ustrajnost u svom duhovnom životu?
- Znam li Božjoj Majci dati osobito mjesto u svom apostolskom životu?
- Gajim li prema njoj sinovsku/kćerinsku pobožnost?
- Molim li rado krunicu?
- Molim li se svojoj braći i sestrama svecima?

Svećenik: Pomolimo se:

Uputimo svoju molitvu Kristu Spasitelju, koji nas zagovara kod Oca, da bismo postigli oprostjenje grijeha i postali suđionicima pobjede nad grijehom.

1. čitač:

Gospodine, tebe je Otac poslao da doneseš radosnu vijest siromašnima, da izliječiš srca slomljenja, Gospodine, smiluj se.

Svi: Gospodine, smiluj se.

2. čitač:

Kriste, ti si došao pozvati i spasiti grešnike, Kriste, smiluj se. *Svi:* Kriste, smiluj se.

3. čitač:

Gospodine, ti si prihvatio ženu grešnicu i zbog njezine velike ljubavi oprostio si joj grijehe. Gospodine, smiluj se.

Svi: Gospodine, smiluj se.

4. čitač:

Kriste, ti si se udostojao biti zajedno s carinicima i grešnicima. Kriste, smiluj se. *Svi:* Kriste, smiluj se.

5. čitač:

Gospodine, ti si dobar pastir, koji na svojim ramenima vraća u ovčinjak izgubljenu ovčicu, Gospodine, smiluj se.

Svi: Gospodine, smiluj se.

6. čitač:

Kriste, ti nisi osudio preljubnicu, nego si je pustio da ode u miru. Kriste, smiluj se. *Svi:* Kriste, smiluj se.

7. čitač:

Gospodine, ti si pozvao Zakeja carinika na obraćenje i na novi život. Gospodine, smiluj se. *Svi:* Gospodine, smiluj se.

8. čitač:

Kriste, ti si obraćenom razbojniku obećao raj. Kriste, smiluj se. *Svi:* Kriste, smiluj se.

9. čitač:

Gospodine, ti živiš i kraljuješ s desne Očeve i zagovaraš nas. Gospodine, smiluj se. *Svi:* Gospodine, smiluj se.

Svećenik: Oče sveti, brižnom mudrošću ti vodiš tijek povijesti i u svakom vremenu daješ nove snage svojoj Crkvi. Pošalji nam svoga svetog Duha koji neka nam osigura Tvoju potporu. Neka nas potvrdi u tvojoj istini. Neka nas

vodi te nađemo put pomirenja da bismo kao učenici tvoga Sina, postajali istinski mirotvorci. Po Kristu Gospodinu našem.

Svi: Amen.

ZAVRŠNA PJESMA:

**Pusti mreže te i sve poslove, čamac pusti taj,
jer Gospodin zove da ga slijediš sad srca pripravna.**

Idem, evo me, o Gospodine, bit ću uza Te,
samo daj da opet čujem poziv Tvoj: "Dođi, slijedi me!"

SADRŽAJ

XIV. REDOVNIČKI TJEDAN

Mons. Želimir Puljić:	Sinoda biskupa o redovništvu i kušnje posvećenog života 9
Fra Ante Čovo:	Živjeti po Duhu 23
Fra Anđelko Domazet:	Duh Sveti karizma nasljedovanja 39
S. Maneta Mijoč, SMI:	Duh Sveti poziva i dijeli darove i službe u Crkvi 49
Fra Mario Šikić:	Duh Sveti - nada i ohrabrenje za budućnosti 65
Fra Ivan Šarčević:	Duh Sveti i proročka uloga redovnika za treće tisućljeće 83
S. Ljiljana Radošević, OSU:	Otvorenost redovništva govoru Duha Svetoga 99
Mario Essert:	Duh Sveti - posvećeni život i suvremeni svijet: izazovi i nade 117

XV. REDOVNIČKI TJEDAN

Mons. Marin Barišić:	Naša povezanost s Ocem nebeskim 131
Fra Jure Šimunović:	S Isusom poslani od Oca 147
S. Katarina Maglica, OP:	Svijest djetinjstva Božjega u našim odnosima 159

Fra T. Zdenko Tenšek:	Ljubav i milosrđe Boga Oca u misli crkvenih otaca 173
Don Mladen Parlov:	Sakrament ispovijedi - povratak Ocu... 191
O. Jozo Milačnović:	Otac - izvor i cilj liturgije 201
Fra Matija Koren:	Svijest djetinjstva Božjeg u našim odnosima 209
S. Nela Gašpar, FDC:	S Isusom poslani od Oca 221
O. Marko Matić:	Teologija Očenaša 235
Don Stjepan Bolkovac:	Pokorničko bogoslužje 259